

SEYİD ƏZİM ŞİRVANI

**SEÇİLMİŞ
ƏSƏRLƏRİ**

ÜÇ CİLDƏ

II CİLD

**“AVRASIYA PRESS”
BAKİ-2005**

*Bu kitab “Seyid Əzim Şirvani. Əsərləri. Üç cilddə. II cild” (Bakı, Elm, 1969)
nəşri əsasında tərtib olunmuş və təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

Tərtib edəni:

Süleyman Rüstəmov

Redaktorlar:

Qara Namazov
Sənan İbrahimov

894.3611 - dc 21

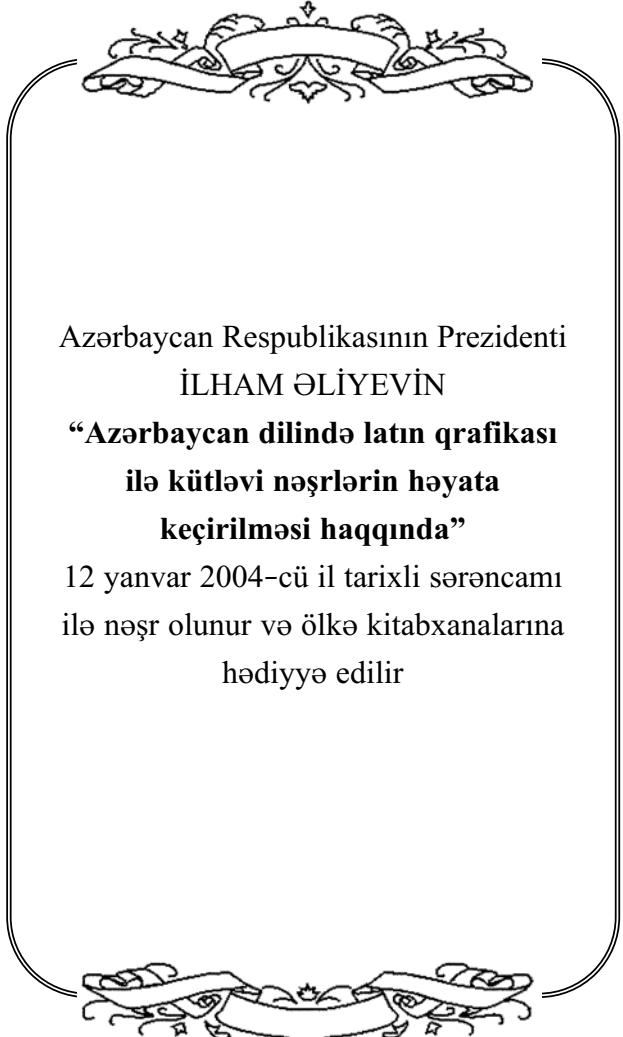
AZE

Şirvani Seyid Əzim. Seçilmiş əsərləri. Üç cilddə. II cild. Bakı,
“AVRASIYA PRESS”, 2005, 384 səh.

XIX əsr Azərbaycan poeziyasının böyük nümayəndəsi S.Ə.Şirvani klassik şerin bütün janrlarında əsərlər yazmışdır. Şairin satirik şeirləri, mənzum hekayə və məktubları ədəbiyyat tariximizdə son dərəcə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Şair özünün satirik məzmunlu şeirləri ilə klassik poeziyamızda yeni ədəbi məktəbin əsasını qoymuşdur. Böyük M.Ə.Sabir də məhz bu ədəbi məktəbin yetirməsidir. Şairin üçcildliyinin II cildində satirik şeirləri, mənzum hekayələri və məktubları daxil edilmişdir.

ISBN 9952-421-02-6

© “AVRASIYA PRESS”, 2005

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN
**“Azərbaycan dilində latin qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında”**
12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

ALİMLƏRİ MƏZƏMMƏT EDƏN CAHİLLƏRƏ

Saqi, mey ver bizə kim, dövlət olub yar bu gün,
Şövqdən cünbüş edir sabitü səyyar bu gün,
Dövr edər vəcd ilə nöh gümbədi-dəvvər bu gün,
Mən gərək nuş qılam badeyi-gülnar bu gün,
Badə içməkdə mənim bir qərəzim var bu gün.

Etmişəm tövbə əgər badəvü tərsadən mən,
Keçmişəm deyrü kiniş ilə kəlisadən mən,
İçmişəm badeyi-rəngin xumi-İsadən mən,
Olmuşam indi xəbər badeyi-mövladən mən,
Meyi-mövladən elə sağəri sərşər bu gün.

Badeyi-Müstəfəvi xümdə edər cuşü xüruş-
Ki, səfasından onun qarət olur taqətü huş,
Badədir ruhi-xuda, saqiyi-gülçöhrə Süruş,
Aləmə nəşri-maarif eyləyir badəfüriş,
Açılib rəhmət ilə xaneyi-xəmmar bu gün.

Piri-meyxanə meyi-nabə işarət eylər,
Dürdnuşani-vilayatə bəşarət eylər,
Dini təkmil qılıb kəşfi-kəramət eylər,
Müxtəsər, aləmə təbliği-risalət eylər,
Faş olur mərtəbəyi-Heydəri-Kərrar bu gün.

Mən də peyğəmbəri-namürsəliyəm Şirvanın –
Ki, gərək zahir edəm şənini hər zişanın,
Faş edəm rəmzini həqdən yetişən fərmanın,
Saqiya, yoxmu əyağında meyi-rümmənanın,
Şəhri qıl badə ilə cənnəti-ənhar bu gün.

Həqq edib çün məni peyğəmbəri-fövci-şüəra,
Mən gərək aləmə təbliğ qılam sübhü məsa,
Ərşdən həq mənə təbliğə qılır faşı-nida –
Ki, əgər eyləməsən xəlqə bu təbliği əda,
Olmayıb xəlqə risalət dəxi izhar bu gün.

Mən rəsuli-şüəra, mülki-vəfadən gəlirəm,
Hüd Hüdi-naməbərəm, şəhri-səbadən gəlirəm,
Aləmə sibqət edib badi-səbadən gəlirəm,
Həcci-mənayə gedib, kuhi-Minadən gəlirəm,
Şahidi-vəhdət olub kəsrəti-zəvvar bu gün.

Axırı-həccini çün Xatmi-rəsul etdi təmam,
Azimi-Yəsrib olub Əhmədi-Məhmud məqam,
Ol şəhə-Xümmi-qədir üzrə olundu ilham,
Gəldi Cibril ki, ey sərvəri-səyyarəməqam,
Sənə göndərdi salam iyzədi-qəhhər bu gün.

Sən gərəkdir edəsən Xümmi-qədir üzrə nüzul,
Göftgu eyləməsin zümrəyi-əshab füzul,
Bəs gərək zahir ola mərtəbəyi-zövci-Bətul,
Olacaqdır o şəhin ziddi “zəlumən və cəhul”,
Açıılır aləmə məxfi olan əsrar bu gün.

Yetir afaqə o şahənşəhin övlalığını,
Sabit et cümlə bu mövlalərə mövlalığını,
Əlivü ali-Əli gövhəri-əlalığını,
Zatinin dürri-giranmayeyi-valalığını,
Minbər üstə çıxıban eyləginən car bu gün.

Etdi çün hökm nüzul ol şəhi-səyyarəxidəm,
Oldu əshablərin surəti-halı dərhəm,
Etdilər ərz ki, ey zübdeyi-əhli-aləm,
Su tapılmaz bu əmdir içrə hərarətdən həm,
Küreyi-xak olubdur küreyi-nar bu gün.

Nazıl olmağa deyil hiç münasib bu məqam,
Hökm hökmündü, vəli biz sənə etdik elam,
Açıban dürci-dəhən sərvəri-ecazkəlam,
Dedi: - Bu hökmi-xudavənddir, ey qövmi-giram,
Eyləyib hökm mənə qadırı-cəbbar bu gün.

Etdi əshabə bu hökmü çü şəhi-ərşsərir,
Dedilər sövt ilə “ləbbeyk”, ucaldı təkbir,
Oldular cümlə piyadə ci səgirü ci kəbir,
Müntəzir kim, nədi fərmani-xudavəndi-qədir,
Nə bürüz eyləyəcək iyzədi-dadar bu gün.

O şəhənşahə hicazi-şütür oldu mənbər,
Bəd təmhidi-xudavəndi-qədimü davər,
Dedi: “Aya, deyiləm mən sizə candan behtər,
Dedilər cümlə, bəli, ey şəhi-valagövhər,
Sənsən övlalığa mövlayı-səzavar bu gün”.

Dedi: Hər şəxsə ki, aləmdə mən olsam mövla,
Ona mövladü Əli, ol şəhi-mülki-məna,
Ona nasir olana nasir ola bari-xuda,
Hasidü düşməninə düşmən ola rəbbi-səma,
Bu duanı elədi Əhmədi-Muxtar bu gün.

Tutdu bir xeymədə bəs Heydəri-Kərrar qərar,
Təhniyət etdilər ol şirdilə xürdü kibar,
İbn-Xəttab xitab eylədi. Ey şirşikar,
“Bixxi bixxin ləkə mövla”* səni qıldı cabbar,
Oldun, ey sərvəri-din, aləmə sərdar bu gün!

O qədər çəkmədi kim, xətmi-rəsul etdi vəfat,
Zülməti-xakdə məstur olub abi-həyat,
Tutdular Xızır təriqindən o qövmi-zülmət,
Qıldılar özlərinə həqq ziyafət isbat,
Dedilər rehlət edib Seyyidi-Əbrar bu gün.

Uydular Əhrimənə, hökmi-Süleyman qaldı,
Bir də həqqin bizə göndərdiyi fərman qaldı,
Bənd olub zahirinə, batini-quran qaldı,
Kəsdilər suyunu, əfsürdə gülüstən qaldı,
Necə kim, indi də zahirdü o asar bu gün.

---

* Mübarək olsun, mübarək olsun sənin mövlalığın.

Hiç şək yoxdu ki, əlan “kəma kan” saqi,
Oldu hər əsrə bu nüktə nümayan, saqi,
Bizə həq nayibidir fazili-Şirvan, saqi
Əlivü ali o sibti-şəhi-mərdan saqi –
Ki, onun həqqini qövmü edər inikar bu gün.

Elmdə tay deyildir o cənaba bir əhəd,
Bu Ədi mənqəbətin vəsfinə yoxdur sərhəd,
Nə qəmi etsə əgər hasidi-iqbali həsəd,
Hasidin boynuna zəncir olacaq həbli-məsəd,
Münkəri-rütbəsinin mənzilidir dar bu gün.

Saqiya, badi-xəzan etsə gülüstəni xərab,
Yenə gül nəkhətini zahir elər buyi-güləb,
Tutmağa ali-Əli damənini eylə iştəb,
Bamdən gəlmə, dəri-elmi elə dəqqül-bab –
Ki, Əli elmi Əlidən olur izhar bu gün.

Saqi, ol xali-həcərdir mənə bu gün ərəfat,
Çahi-zəmzəm o zənəxdandı, ləbin abi-həyat,
Öpməsəm xalüvi hacılığım olmaz isbat,
İzn ver busəyə, ey Kəbəyi-əhli-hacat,
Sonra kəs başımı, qurban elə, ey yar, bu gün.

Bağiban, səbzeyi-biganə tutubdur çəməni,
Payimal etdi xəzan laləvü sərvü səməni,
Zağlər incidir ol bülbülü-şirinsükəni,
Rizəxari-kərəmidir ci fəqirü ci qəni,
Həqq əziz eyləyən axır olumu xar bu gün?

Həqq əzizi həsədi-düşmən ilə xar olmaz,
Gün şüai düşə yer üstünə idbar olmaz,
Rəsmdir Yusifə hər zal xəridar olmaz,
Hər yetən təprəməmiş vaqifi-əsrar olmaz,
Nə qəmi gövhərə gər yoxdu xəridar bu gün.

Üləma içrə yenə yaxşdı köhnə qazi,
Mən onun dəhrdəyəm hər bir işindən razı,
Eyni “mötəlldi, əcvəfdi” bu feli-mazi,
Yetcəgin nemətə inkar elədi fəyyazi,
Qisseyi-maziyə eylər özü inkar bu gün.

Şəbi-eyd alsa idi kəs iki kəsdən fitva –
Ki, sizə sabit olubmu ola bayram fərda,
Birisi verdi cavabında “nəəm”, ol biri “la”,
Nə səbəb “la” deyənin qövlünü etdi imza,
Əmri-şəridə qərabət görümüş kar bu gün.

İxtilaf oldu ki, çün eyddə beyni-üləma,
Öz xilafinə tapar hər biri şəri-fitva,
Nə düşübür sizə, ey tayifeyi-bisərү pa,
Eyləyirsiz üləma qeybətinə sübhü məsa,
Yetirirsiz niyə elm əhlinə azar bu gün?!

Etdilər ay tutulan gecəni on dördə hesab,
Dedilər səhv eləyib müctəhidi-ərşənəb,
Əl nücumə aparırlar əcəba, qövmi-dəvəb,
Bavücdi ki, nə təqvim bilillər, nə hesab,
Yerişin bilməmiş eylər göyə rəftar bu gün.

Seyyida, kim ki, hürər şiri-xuda naibinə,
Sən onun lənət oxu ruhuna, həm qalibinə,
Qəzəbi-iyzəd onun hazırlınə, qaibinə,
Baxma dəhrin bu sıfət xasırınə, xaininə,
Al qələm, yaz oların həcvinə əşar bu gün.

Hiç bu nüktəyə agahsız, ey qövmi-əvam –
Ki, deyib həq sizi quramı ara kələnam,
Ruzü şəb etdigüvüz fikrү xəyalatdı xam,
Alimə hürməyin, ey kəlbi-yəhudi-bədnəm,
Surəti-Qələmi siz etməyin izhar bu gün.

Nə düşüb bilməyirəm tacirə, ya bəzzazə,
İstəyirlər ki, yenə qazımız olsun tazə,
Gözləmək yaxşdı hər bir iş üçün əndazə –
Ki, salıb töhmət ilə hər biri bir avazə,
Alımə diqqət edir hər yetən idbar bu gün.

Yoxdu kim, zərrə qədər firqeyi-əttarda huş,
Oları buyi-gülü səndəl edibdir bihuş,
Elm üstə nə səbəb eyləyiri cuşu xuruş,
Siz deyin bağlaşın öz nüsxəsini nüsxəfuruş,
Satsın öz ətrini misqal ilə əttar bu gün.

Hamıdan artıq edər könlümü bu nükte kəbab:
Açıb ağızin, üləma qeybətin eylər qəssab.
Bir deyən yoxdu qoyun eşşəyi, ey xanəxərab,
Sənə ki, həşrdə yoxdur nə səvabü nə iqab,
Yegilən... qarın vəcd ilə büsyar bu gün.

Bir yaman əsrdi mən bilməyirəm, vaveyla!
Fitneyi-dövri-qəmər yoxsa olubdur peyda?
Götürüb mənsəbi-Molla Nəqi hər bisərү pa.
Az qalıb Ağca bacı da gəlib olsun molla,
Yoxdu hərcənd ki, həlvəsına bazar bu gün.

Şerbaf tayifəsidir hamıdan əqli-fəsad,
Cövqə-cövqə yiğilib qeybət edərlər bünyad.
Bunların vardır arasında neçə ibni-Ziyad
Gər imam olsa, imamə olu, billah, cəllad,
Demədi adlarını Seyyidi-əfkar bu gün.

Etməsin söylə qalayçı üləma qeybətini,
Başını salsın aşağı bulasın öz ...
İşləsin şövq ilə başmaqçı [da] öz sənətini,
Neçə dövləthi var Allah alacaq dövlətini,
Çün hürər sahibinə it kimi nəccar bu gün.

Hamıdan bisərüpədir bu gürühi-şüəra,
Yoxdu məcmueyi-aləmdə bulardan rüsva,
Məstü layeqilü meyxarəvü bişərmü həya,
Nə sədaqət, nə dəyanət, nə əmanət, nə vəfa.
Şahidi-surət olur yazdığım əşar bu gün.

İxtisası bu zəmanə dögü bu rəftarın,
Olu hər əsrədə yüz möhnəti bir huşyarın,
“Kəc qoyub ruzi-əzəl xiştini bu memarın,
Gər çəkə sər fələkə kəc olacaq divarın”.
Sən dua eylə ki, bərhəm ola divar bu gün.

Çəkmə dünya qəmi, qıl camuvi ləbrizi-şərab,
Künci-xəlvətdə rəfiqin olacaq meylə kəbab,
Fazilin mədhini qıl, eyləmə təşvişi-əzab –
Ki, bu gün hər nə səvab etsən, olur eyni-səvab –
Ki, olub naibi-həq sərvərү əxyar bu gün.

Yesin öz arpasını, buğdani satsın əllaf,
Ola bilməz gəlibən gövhərə hərgiz sərraf,
Bu nə sözdür ki, cahan aləm edib şərə xilaf,
Şöhrəti-zahirə bənd olmayın, ey əhli-gəzaf,
Siz deyilsiz, bilirəm, elmə xəbərdar bu gün.

Nə üçün saz elədin bir belə hədyan, Seyyid –
Ki, dedin hər kəsə bir növ ilə böhtan, Seyyid,
Olacaqdır dili-əhbəb pərişan, Seyyid,
Gəl usan xətmi-kəlam et, sənə qurban, Seyyid,
Rəməzan kimi tapıb tul bu göftar bu gün.

ŞİRVANIN TƏZƏ BƏYLƏRİ HAQQINDA

Çünki xəllaqi-cahan xilqəti-imkan elədi,
Kənzi-məxfidə olan sırrı nümayan elədi,
Mənbeyi-feyz idi, bu aləmə ehsan elədi,
Kimini eylədi heyvan, kimi insan elədi,
Ənbiya silkini sərdəftəri-dövran elədi.

Əqli sultan yaradıb, qıldı həvası xüddam,
Qəlbi-insanı edib hikmət ilə ruhə məqam,
Xilqəti-aləmə çün feyzini göstərdi təmam,
Ta qoya aləmə ol qadirü qəyyum nizam,
Bəzini xan eləyib, bəzini sultan elədi.

Sirri-hikmətdi bu iş kim, hamı kəs xan olmaz,
Xar lazımdır ola xar, gülüstan olmaz,
Xarı xar etmək üçün xalıqə nöqsan olmaz,
Hamı kəs bəy ola bilməz, hamı kəs xan olmaz,
Hikməti-kamiləsin həq belə şayan elədi.

Mülki-Şirvan bu diyarın ki, gülüstəni idı,
Mustafa xani-fələkşövkət onun xanı idı.
Bu diyar əhli onun tabeyi-fərmanı idı,
Var idı bir neçə bəylər ki, onun canı idı,
Onların hər birinə bir cürə saman elədi.

Etdi çün dövləti-Rusiyə bu mülki təsxir,
Səltənət mülkünü ta istədi qılsın təmir.
Yaranal Yermolovi-sahibi-əqlü tədbir
Şirvanın bəylərini birbəbir etdi təhrir,
Hər kəsin layiqi-əhvalını tibyan elədi.

Çün bu təhrir zamanından ötüb bir müddət,
Bəy olan kimsənələr şəhrdə tapdı şöhrət,
Xəlq gördü ki, edir bəylərə dövlət hörmət,
Bağladı şövqələ bəy olmağa çoxlar niyyət,
Kimi bəy yazdı atasın, kimisi xan elədi.

İmperatora bu iş çünki olub kəşfü əyan,
Ta ki, təhqiqi-məratib ola verdi fərman.
Gəldi Şirvanə Puçin açdı bu əmrə divan,
Onun əhdində bu iş tapmadı yeksər saman,
Təzədən gəldi, Məlikbəylərov ünvan elədi.

İçdilər and çilenlər hamısı Quranə,
Ta ki, meyl etməyələr əyriliyə, böhtanə,
Hər kəsin layiqini şərh edələr mərdanə,
Bəylərin bəyliyi ta sabit ola divanə,
Xan, kimi bəy eləyib, ya kimi dərban elədi.

Saqi, doldur, mənə bir cam, əmiranə gətir,
Tövsəni-təbimi bu ərsədə cövlanə gətir,
Bimü bak eyləmə, hər bir sözü mərdanə gətir,
İndi, ey təb, bəy əhvalını meydanə gətir,
De görüm, bəylilik işin el necə ünvan elədi?

Bəli, ol gün ki, çilenlər seçilib tapdı nizam:
Müxtəsər ərz qılım, yaxşı deyil tuli-kəlam.
Gördü bəylər neçə yüz ərzə verən var, hamı xam;
Dedilər kim, at ölüb, itlərə oldu bayram,
Hər biri bir təmən-xam ilə cövlan elədi.

İki bəy düşmədi rüşvət təməinə əsla,
Biri Məmməd Əli bəydir, biri də Mahmud ağa.
Qaldığı vurdú işin, gözləmədi şərmü həya,
Gətdilər xəlqin hamı başına yüz dərdü bəla,
Unudub Allahı bunlar hamı tügyan elədi.

Qarasaqqallı Həsən oldu pul almaqda vəkil,
Aldı pul, eylədi qismət, hamiya durdu kəfil,
Ət bazardan daşınib mənzilə zənbil-zənbil,
Etmədi mədələri yağlı qidarı təhlil,
Saldı ishalə çoxun..... qan elədi.

Çoxusu gəlmış idi şəhrə bular bisərü pa,
Bir də gördük ki, geyib hər biri bir tirmə çuxa.
Görcəyin xəlq oları, söylədi, ey bari-xuda.
Tulkü quyruğunu harda batırıbdır nohura,
Yenə bunlar kimi soydu, kimi üryan elədi?

Bəylərin hasil olub dövri-fələkdən kamı,
Yedi, yağındı, qarın saldı qoyun tək hamı,
At ölüb, itlərin oldu neçə gün bayramı,
Gördü şiybanlı Qasım görmədiyi əyyamı,
Getdi on dörd gecə Şiybanda çirağan elədi.

Yekə bəylər pul alıb bir neçə alçaq bəydən,
Kühən atlar necə ki, arpa qapar eşşəkdən,
Tutdular aqibəti qırma, barıtdan, zəngdən,
Nüh bəyin pul tökülüb üstünə yerdən, göydən,
Qocalıq Nuh kimi axırı tufan elədi.

Necə insafdı kim, Hacı Həsən bəy bir pir,
Deyəsiz bəy deyil, axır ola sizdən dilgir,
Bəxş edib siz təki çox bəylərə şali-Kişmir,
Tərxanov Knyazovu gördü olub şeyxi-Kəbir,
Çox inayətlər edib hər işə tərxan elədi.

Bu nə insafdır, ey peyrəviyani-Bərmək,
Eylə kəs var ki, çox yaxşıdı ondan eşşək,
Onu siz bəy edəsiz, olmaya Mirzə Hacı bəg,
Bavücudi ki, cilindir, özü də çox zirək,
Siz edən zülmü nə Süfyanü nə Mərvan elədi.

Xud pristatel özü Hacı bəyə verdi bəzək,
Dedi hər nal çəkər oğlu nə rəvadır ola bəg?
Bəs nədəndir ki, bəy oldu, görəsən, zimmi Səhək?
Aşikar işdi ki, həmməzəhbəinə etdi kömək,
Batini zahir edib qəsdi-müsəlman elədi.

Qaraqaş oğlu ki, heç bəy döyüdü, bəg dedilər,
Pul ki, gəldi araya, bardağə səhək dedilər,
Kim ki, pul vermədi, – ol yazılığı Bərmək dedilər,
Müxtəsər, eşşəyə at, ata da eşşək dedilər,
Bu eşşəklər yeyibən arpanı tügyan elədi.

Bu çətin məsələ, ey müftiyi-pakizə-xisal,
Yazılıb, səndən olur şər təriqilə sual.
İndi bu bəylərə arvadı həramdır, ya həlal?
Sən əğər doğru deməzsən, qalı boynunda vəbal,
Şarii-şər bu hökmü necə tibyan elədi?

Gər qubernat ötürə əlli pristav Sibirə,
Yenə zənnim bu deyil, bir-birinə iş yetirə,
Çünki bədcins əmələ cümlə dönübdür qətirə,
Həmzəni saxladı Qurbanbəyov, arvad gətirə,
O da Qurbanbəyova canını qurban elədi.

Kişinin dövləti-Qarunə çatar imkani,
Mülkü mal ilə müsəxxər eləyib Şirvanı:
Bağı, buzxanəsi, karvansarası, dükkani,
Nökəri, faytonu, atı, qoyunu, çobanı,
Dövlətü malı onun aləmi heyran elədi.

Xud, tutaq ki, demədiz bəy filana, bəhmanə,
Gəldi sərdar sabah, düşdü bir iş, Şirvanə.
Hansınızda tapılar düşməyə layiq xanə?
Tüpürüm astarı bez yatığınız yorğanə!
Bilmirəm həq sizi bunca necə heyvan elədi.

Birisi xan ola gər olmaya evdə nanı,
Həsrəti-nan ilə hərdəm çıxa qəmdən canı,
Bilmirəm, neyləyir o xanlığı, ya dünyani,
Hər kimin dövləti vardır, odur əsrin xanı,
Pul edən hökmü nə xanü nə də sultan elədi.

Adı bəy olmaq üçün bəy olumu hər gümrah?
Özünü yüz bəzəyə, şir ola bilməz rubah,
Nənəş oğlu gətirib bir bəyə Şirvanda pənah –
Ki, onu bəy eləsin, bir elə sən tanrı nigah!
Eylə kamil kişinin adını nöqsan elədi.

Şirvanski yazıl öz adını bir bəyzadə,
Ta ki, fəxr eyləyə əslü nəsəbü əcdadə,
Çox deyildir bu ona, fikr edəsən mənadə.
Biz dedik ki, yazacaqdır adını şahzadə,
Yenə insaf eləyib kim, bu yaziq xan elədi.

Yüz manatdan yuxarı xərc eləyib Hacı Manaf,
Bəylərin xanəsini şamü səhər etdi təvaf,
Dedilər bəydi, bunun bəyliyinə yoxdu xilaf,
Bir sual etdi pristatel, ey əhli – insaf –
Ki, neçün Xan ləqəbin Üryanın üryan elədi?

Qarasaqqallı Həsənbəy duruban tez ayağa,
Ərz qıldı ki, onu şərh qılım mən, ay ağa,
Nə qədər xan tutardı onu kürkə, papağa,
Dağıdır palтарın, üryan gələrdi otağa,
Qoydu xan adını Üryan, lotu meydan elədi.

Kül sənin başına Şirvan, əcəb oldun nadan –
Ki, sənə sahib olur indi gəlib hər ... atan,
Hani əyyami-qədimin, hani ol Mustafa xan –
Ki, çıxıb taxtına izzətlə edərdi divan!
Çərxi-zən-qəhbə əcəb bizləri suzan elədi.

Advoqatlar demə, bu xəlq ilə manəndi-yağı,
Başı Fondilki, Haput orta, Ağacan ayağı,
Soydular ərzəçinin qalmadı cismində yağı,
Yaziq Abdulla bəyin həm uduzuldu boyağı,
Həm özün soydu lotu, gör necə üryan elədi...

Xəlqlər çox yiğilib söylədilər hədyan söz,
Yıxdı Şirvanın evin axırı bu böhtan söz.
Həqq-nahəq cəm edər hər biri bir dəstan söz,
Məsləhətçün oxunan söhbət edər ünvan söz,
İnanan kimsə bilir ki, lotu meydan elədi.

İy çəkirlər tula tek ta ki, görüb harda var aş,
Kimdə var ağa pilov, hər gecə yağlı bozbaş,
Çoxu var ki, götürüb çün özünə böylə maaş,
Öz evində yeməyib, and içərəm, bir gecə aş,
Qarnın otarmaq üçün nəfsini heyvan elədi.

Əhli-divanın işin şərh qılım bir neçə bab,
Şərhi itmamə yetişməz yazılıa əlli kitab;
Füqəralər yanıban zülm oduna oldu kəbab,
Bir tərəfdən elədi zəlzələ Şirvanı xərab,
Bir tərəfdən də, bular aləmi viran elədi.

Hələ qoy zəlzələnin söhbəti qalsın baqi,
Şərh edim cümlə polisə işini, ey saqi,
Kolbakin* tökdü bizim başımıza torpağı,
Tikdi hakim bizə hər həftədə bir sarsağı,
O da gəldi gücünən tabeyi-fərman elədi.

Aldılar saqqalını çün ələ bədzat əmələ,
Etdi soyğunçuluğu hər biri bir zat əmələ.
Hər biri tovladı soymaqlığa bir qat əmələ,
Aldılar xəlqdən eşşək əmələ, at əmələ,
Necə ki, hər biri bir ayğırı madyan elədi.

Nə pristav, nə köməkçi, nə kvartal, nə kazak,
Hamısı qurd kimi soymaqlığa xəlqi ki, qoçaq.
Məsləhətçin eləyiblər neçə əşxası qaçaq,
Neçə kəs var ki, nahəqdən olubdur dustaq,
Kimi öldürdü görək, hansı sinib qan elədi?

---

* Kolyubakin

Etdi Əbdül Əli bəy xatirini xoş və xüram,
Xassə kim, Xan çobanı taifəsi cümlə avam,
Biri bilməzdi ki, var məhzəri-divanda məqam,
Həm şəhərdə, həmi çöldə işinə verdi nizam,
Gəzdi hər yan Məlikov, yaxşıca divan elədi.

Dağılıb çöllərə açdı hərə bir növ kələk
Qırxdı xəlqin başını hər biri misli-dəllək,
Sac Lahıcıdan qutarıb, qalmadı Salyanda ələk,
Cifə cəm etməyə kim, bunlar ilə Şeyxəli bəg,
Gəh mürid etdi özün, gahi müsəlman elədi.

Sarisaqqallı naçalnik demə, bir qorxaq inək,
Çünki çullardı, palanlardı onu hər eşşək,
Hərə bir növ onun ... vurdub kəpək,
Bir neçə müddət ağımız bizim oldu İsa bəg,
Bir zaman gəldi bizə hökm o Tərxan elədi.

İncinar oldu Qasımbəy, bizə çox verdi əzab,
Həqq evin yıxsın onun, etdi bizi xanəxərab,
İncinarlıq özü bir elmdi bihəddü hesab.
Bu avam oğlu avam harda görüb fəsli-kitab,
Haradan gəldi, özün qabili-əyan elədi?

Atdı divanını hər müfsidi-bədzat üstə,
Mindi gündə atını, çapdı özü tat üstə,
Gəzdi hər yanda, beş eşşək yedi bir at üstə,
Bir gün az qaldı ki, yüz qan düşə dibdat* üstə,
Yenə həq lütfünü gör xəlqə nigəhban elədi.

Mirovoy sudyada vardır neçə bədzat əmələ,
Üz güləş, qəlbə qara, saqqalı manəndi-şələ,
Şələ saqqalı qoyub ciyfeyi-dünyayə tələ,
Aşına gözlədi bu Seyyidi-sərgəştə hələ,
Şərmdən adlarını yazmadı, pünhan elədi.

---

* Deputat

Görçi it qırıldı salıb çoxların etdi ixrac,
Leyk bundan belə olmaz qəmi-pünhanə əlac,
Özgə növ ilə tapıb şəhrdə bir növ rəvac.
Onları həqq özü bir əppəyə etsin möhtac,
Necə ki, özləri çox kimsəni binan elədi.

Var neçə molla ki, Şirvanə olar tazə gəlib,
Qoymağa küfr ilə islamə bir əndazə gəlib,
Şərin övraqına bir şəneyi-şirazə gəlib,
Şöhrəti-elmi salıb aləmə avazə gəlib,
Hər biri rövnəqi-islamı nümayan elədi.

Bisəbəb əhli-vəfa naləvü fəryad eləməz,
Üqdəsi olmasa, könlündə cərəs dad eləməz,
Büğzü var, çərxı-dəni əhli-dili şad eləməz.
Yıxmasa yüz evi, bir büqəni abad eləməz,
Tikməmiş bir evi, yüz min evi viran elədi.

Bu xəyal ilə ki, şayəd ələ bir xeyr düşə,
Çapdılardır hər terəfə, baxmadılar yayə, qışə,
Sərqətərlər hamını saldı işə, verə dişə,
Kürdəmir doşabı, Bakı üzümü düşdü işə,
Özünə hər biri bir növ ilə saman elədi.

Hər kəsin olsa başında yekəraq əmmamə,
Görünür xəlqdə guya ki, odur əllamə,
Minbər üstə çıxıban gərm eləyir həngamə,
Bunların vəsfini təhrir qıl, ey can, xamə,
Ərseyi-fikrdə yüz şövq ilə cövlən elədi.

Şeyxül-islam özü nəql etdi bunu çox məzəli,
Özgə növ ilə düşübdür bu işin xud əzəli,
Bu Şüreyh qazinin oğlu yəqin olmuşdu dəli,
Batınən qazilik üçün içi getmişdi, vəli,
Təmai-xam onu axırda pərişan elədi.

Yaxşı yadımdadı bir vəqt zəmanı-mazı,
Şeyxül-islam, filani dedi olsun qazi,
Zahirən el üzünə olmadı ol kəs razi,
İndi də feyz üçün inkar qılır fəyyazi,
Gəldi zahir kişini aləmə dastan elədi.

Heyf əzl oldu Ağamməd kimi bir nər qazi,
Şiədən indi olub Molla Ələşğər qazi,
Dün soruşdum ki, məgər böylə olur hər qazi?
Dedilər sünnidə vardır hələ bədtər qazi –
Ki, müsəlmanlığı öz adına böhtan elədi.

ŞAMAXININ TƏZƏ BƏYLƏRİNİ HƏCV

Niqtə gəl bülbüli-təbim ki, əcəb halətdir,
Qıl təkəllüm ki, çəkim nəzmə dürü-qəltani.

Tazə işlər görünür sahəti-Şirvan içrə,
Özgə ayinü rəvişdə görürəm dövrəni.

Xəlqi bidin eləyib gör necə bəylik həvəsi,
Tərk edib axırəti, cümlə tutub dünyani.

Cümlə biqeyrətü bihümmət olub xəlqi-cahan.
Cümləsi cifə üçün badə verib iymani.

Cəm olur on iki adəm ki, filani bəydir,
And içirlər qoyuban ortalığa Quranı.

Biri bəy olmaq üçün on ikisi kafər olur,
Tutar axır oları həm qəzəbi-rəbbani.

Bunların başçısı məlum çopur Əhməd bəydir,
Nəsli-insanda əcəbdir görürəm şeytani.

Ələ düşməz belə mərdudi-əzazilsurət,
Zahir eylər bu köpək aləm-ara Mərvani.

O qədər var təməi, molladan artıq həqqə,
And içər ovcuna bassan bir uduş həlvani.

Atası Sadiq, özü bəs nə üçün kazibdir,
Bilir anası ki, hardandı munun nöqsani.

Birisi Kəblə Hüseyn bəy Nəzər oğlu xudkeş,
Ona Hacı Kamal oğlu ola bilməz sani.

Doğrudur, Hac Kamal oğlunda da var bir belə iş,
Vəli məşhur deyil aləm ara dastani.

Çünki təlimini bu qardaşı Sadiqdən alıb,
Hər nə iş tutsa, otağında tutar pünhanı.

Birisi ol Hacı Əhməddi ki, var sahibi-riş,
Yaxşı eşşəkdi, vəli yoxdu onun palanı.

Hər zaman istəsələr şahid onun bəyliyinə,
Gətirər ortalığa kövrük ilə sindani.

Yəni rəhmətlik atam da mənim ahəngər idi,
Kəsib eşşək nalı çox Mustafa xan dövrəni.

Hər uzun saqqal əgər lazımdır bəy olsun,
Bəs neçün bəy eləmir Mahmud ağa Kuzmani?

Barilaha, bu kvartalnini çox görmə bizə,
Əhli-dərdin o kərəmpişədi çox dərmanı.

Hamıdan yaxşı budur Hacı Manaf da bəy olub,
Gör mən indi edərəm gorbagor ol üryani.

İddəası budu xanzadeyi-əslü nəsəbəm –
Ki, tərəqqi eləyib hiç bəyənməz xani.

Biri qardaşı Məmiş, əl çəkib ondan şeytan,
Bəyliyin şövqi ilə çıxdı onun həm canı.

Var imiş bəyliyinə əldə şəhadətnamə –
Ki, veribdir mənə şəh xalisə ol Zəngani.

Birisi Hacı Kazımdır, özü çuban oğlu,
Tanımaz düzmü o dörd min qoyunun çubanı?

Vardı bir validəsi, adı onun Kövsər idi.
Əhli-Qələbazar üçün bişirordi nani.

Birisi Hacı Türab oğlu Qurutdi Məmməd,
O, neçün bəydü, görək, kim bəy edibdir ani?

Hansı dəvadə görək tiş çəkib, baş kəsdi?
Hansı rəzm içrə alıbdır əlinə qalxanı?

Ay uşaqlar, mənə izhar eləyin, yoxsa budur,
Fəth edən Ağqoşanı, Darguni, Dağıstani?

Bir yetim tifl idi.....açıq, başı keçəl,
Küçələrdə dolanırdı, yox idi tumani.

Nənəsi saxlar idi bir sürü Təbriz toyuğu,
Döşəyi yırtıq həsir.... güvəc qazqani.

Hacsəməd oğlu Qədir həm döşədir küçəleri,
Ənqəribdir, o da boynundan asar xaltani.

Atası çün eşidib oğlunun bəy olduğunu,
Qəbr içində fərəhindən piləyir zurnani.

Biri lahic Hacı Qasımdı ki, dağlar ayısı,
Bilmirəm bəyliyi neylir bu çölün heyvanı?!

İnciyibdir, belə məlum, duz əkməklikdən,
Girdmanə buraxım mən bu köpək toplantı.

İki dibdat*, müəyyən ki, olar da bəy olub,
Oların vəsfı gərəkdir oluna tulani.

Biri nəvvadeyi-dəllək Səfər, adı Soltan,
Bəli, əlhəq odu əslı-nəsəbin soltani.

Pul yeməkdən ötəri ta ki olubdur dibdat,
Çevirir, axşamacan fikr qılır, çortkani.

Edib ülgüt-bülövün babasının dəstaviz –
Ki, mənəm fəxri-cahan, mən təki bəyzadə hanı?

---

* Deputat

Əcəb övlad qoyub getdi, o dəllak Səfər,
...quyusuna salım mən belə başqırxani!

Biri Abbas, özü xənnas, deyir mən də bəyəm,
Bilmirəm kim bəy edibdir bu çolaq qarğanı?

İsteyir bir qız ilən gör bu da bəylik eləsin,
Kül sənin başuva Şirvan, əcəb oldun fani!

Mən eşitdim ki, Abbasın babası çərçi imiş,
Gətirilmiş bazara satmaq üçün çolpanı;

Ağsu şəhrində cuhud kimi qabağında eşək,
Doldurub suzənү qeytan ilə ol torbani.

Min manatdan yuxarı xərc elədi həm Ağa bəy,
Dedi ya çin gəli, ya xaç, ya əmim ehsani.

Bəyliyə şövq eləyir həm Aşur oğlu Ağa bəy,
Heç utanmir ki, atası çağırır “tehrani”*

Getdi həccə atası ta oluna hacı xıtab,
Kim ona hacı desə, bil ki, deyir böhtani.

Biz də bir neçə nəfər əzmimizi cəzm etdik,
Səbt edək möhrümüzü, bəy eləyək Xancanı.

Bir də ol ali nəsəb, cümlə cahan içrə nəcib,
Səbzəmeydani Məşo oğlunu – Ağ Qurbani.

Bəy olan kimsənənin xalisəvü kəndi gərək,
Bəy nədir kəsdirə karvansaralar dalanı?

İki kəs var ki, bəli, onlara bəylik yaraşar,
Sahibi cudü səxa, rəhmü mürüvvət kani.

---

* Yəni: ağ tut satır.

Var bu bəylər kimi çox alinəsəblər, oların,
Sidqü ixlas ilə dərgəhlərinin dərbani.

Biridir Hacı Ağa bəy, bri Ağa Rza bəy,
Onların yavəri olsun kərəmi-rəbbani.

Seyyida, sən bu iki sərvəri-alinəsəbin,
Mədhü övsafərin gün kimi qıl nurani.

ŞAMAXI BABİLƏRİ HAQQINDA

Nitqə gəl bülbüli-təbim, nə təğafül dəmidir,
Şəkəristani-xəyalatda qıl kövləni.
Babilik şöhrət edib sahəti-Şirvan içrə,
Ələ zən-qəhbələr almış yenə gör meydani.
Bir neçə fasiqü mərdudi-əbəd, müfsid olan
Hərcü mərc eylədilər məmləkəti-Şirvani.
İbtidadan eləsəm şərh bu əhvəli əger,
Uzanıb rişteyi-söz, nəzm düşər tuləni.
Seyyidi-Bab o gündən ki, mürəxxəs olunub,
Mənzil etmişdi, gəlib, xitteyi-Hactərxani,
Şuru düşmüşdü onun məmləkəti-Şirvanə,
Babilər olmuş idi aşiqi-sərgərdani,
Hər nəfəs burdan uçarlardı həvasılə onun,
Eyləyərdi pər açıb cümləsi baləfşani.
Qiblə Hactərxanı etmişdi bu qövmi-məlun,
Tərk edib Məkkəni, mənsux eləyib Minani.
Ta o günlərdə ki, izhardı əyyami-bahar,
Hicrətin min iki yüz səksən ikiydi sani,
Çıxdı nagəh bu xəbər kim, Bakıdan ağa gəlir,
Çıxdı pişvazına bu qövmi-Əbu-Süfyani.
Baqi-Sərdar kənarında mülaqat olacaq,
Vəcəddən çəkdi hamı naleyi-vaşövqani.
Kimi torpağə yixıldı, başını qoydu yerə,
Kimisi qoydu ayağı yerinə.....
Etdilər səcdə tamam surəti-nəhsini görüb,
Qıldılar nisbət ona mərtəbəyi-Səlmani.
Seytanın qeyrəti, əlhəq ki, bulardan çox imiş,
Etmədi Adəmə səcdə görübən zülmani.
“Ənə xeyrүn” – deyibən eylədi rədd əmpı-həqi,
Satdı bir qeyrətinə bağçeyi-rizvani.
Mən bəni-Adəm üçün görməmişəm səcdə ola,
Səcdə etməklik üçün hanı həqin fərmani?
Müxtəsər kim, Ağalarov evinə etdi nüzul,
Neçə kəs olmuş idi ol qapının dərbəni.
Qoydular ad ona kim, bu kişi həzrət Əlidir,

Bu gəlibdir ki, hidayət eləsin dünyani.
Vay bu fırqə üçün ki, gedib iymanları,
Kimə nisbət eləyirlər, görün ol mövlani!
Getdi çox kimsənələr məclisinə oldu mürid,
Qıldı ixlas ki, budu vəliyi-rəbbani.
Çox adam əhlü əyalın aparıb, qoydurub əl,
Xəlq hərçənd deyir özgə təhər böhtani.
Çün filani bu aralıqda çox arif görünür,
Mən inanmam bu qəbih işin ola imkani.
Nəçidir axır o bəbi, nə şəfa sahibdir,
Nəçidir ki, çəkə əl, gözlü edə əmani?
Heyf, səd heyf ki, bu məzhəbi-isnaəşəri
Zaye etdi bu zinazadələrin dastanı!
Bir deyən yoxdu ki, ey müfsidi-mərdudi-əbəd,
Nə salıbsız bu qədər məmləkətə qovğanı?
Bu nə ayinü nə məzhəb, nə təriqətdir bu,
Nə səfahətdi ki, məmlüvv eləyib dünyani.
Bu nə sözdür ki, çıxıb ruh girər it...
O sənin öz atanın ruhudur, ey moltanı!
Var peyğəmbərimiz yüz iyirmi dörd min,
Hər birinin neçə yüz illər olub dövrəni.
Nuhü Musavü Süleymanü Xəlilü İsa,
Həm Məhəmməd ki, şərəfyab elədi Bəthani.
Buların heç birisi münkiri-miad deyil,
Buların heç birisi etmədi bu dəvəni.
Biri vermiبدi xəbər siz gətirən məzhəbdən,
Birisi etmədi peyda siz edən sövdəni.
Əjdaha olmadı səhharə əsayi-Musa,
Olmadı aləm ara Nuh-nəbi tufani?
Münkir olduz tutalım “möcüzi-şəqqülqəmərə”,
Necə danmaq olu bəs möcüzeyi- Qurani?
Eləyirsiz nə üçün qəbr əzəbin inkar-
Ki, dirilməz bu bədən vəqt ki, oldu fani.
Münkiri-qüdrəti-qəyyum olursuz, billah,
Məgər acizdi verə bir də bu cismə canı?
Gətirən kətmi-ədmədən hamını iycəzə,
Bir də müşküldü məgər həyy edə bu əzəni?

İsyiyi-Məryəmi kim, sayiri-ədyan yazıb,
Etmədi zində məgər Qarzini-Yuvani.
Bu nə sözdür ki, gəlir yüz yol adam dünyayə,
Gah öküz, gah eşşək!!...Söyləməyin hədyani!
Hər adam neçə kərə dirili, dünyayə gəli,
Bu gəlib-getməyin olmazmı məgər payani?
Olmayım siz təki mən duzəxə hərgah qail,
Mən əgər siz təki inkar eləsəm mizani.
Gecə-gündüz içərəm bادə pərivəşlər ilə,
Çəkmərəm qəm, dəxi bibak elərəm üsyani.
Qəsəm ol xalıqə bir kəs edə kər ləvvatə,
Gecə-gündüz içə zövq ilə meyi-səhbanı,
Yenə min mərtəbə çox yaxşıdı ki, bəbi ola,
Etiqadata yetişməz əməlin nöqsani.
Etiqad əsl kötükdür, hər əməl şaxəvü bərg,
Yüz əgər şax qurusa, kötük olurmu fani?
Yüz güruhun neçə kəs silsilecünbani olub,
Saldılar rövnəqə yeksər bu rəhi-bütləni.
Birisə maliki-duzəx Qara Mirzə Cəfər,
Deyəsən həq yamayıbdır üzünə qətrani.
Birisə Ağa Mikayıl-yekəgöz, əyri ağız,
Götürübdir özünə mərtəbəyi-Səlmani...
Neçə hüccət olu bir əsrədə mən bilməyirəm,
Buların hansına axır gətirmək iyəmanı?
Biri Təbrizdə çıxdı ki, mənəm Mehdiyi-əsr,
Biri çıxdı ki, hidayət eləsin Tehrani.
Nasirəddin şahı atdı neçəsi güllə ilə,
Öldürüblərdi ədavətlə şəhi-İrani.
Birisə sahəti-Zəngandan oldu zahir,
Odu kim, indi də viranə qoyub Zəngani.
Birisə bəbi seyiddir ki, təzə hüccət olub,
Qiymıram kim, ona nisbət eləyim Qeyvani.
Gözü göy, burnu yekə, boynu uzun, saqqalı ağ,
Deyəsən tanrı dirildib genə Ağ Qurbani.
“Yörifül mücrimü”* zahir rüxü simasından,

---

* Günahkar üzündən tanınar.

Nəhsü bidin, nəcisül-eyn, şeqavət kani.
Eldar oğlu da qoyub başına bir vəqt sariq,
Belinə taxdı qılınc, aldı ələ qalxani.
Dedi ki, o da mənəm hüccəti-islam bu gün,
Mənə lazımdı ki, aləm getirə iymani.
Sarıtorpaqlıların hüccəti Eldar oğlu,
Qələbazar ələsin öz başına samani.
Sarıtorpaqda Eldar beçəyə ümmət olan,
Biri taqqa Babadır kim tanıyıbdır ani.
Biri qəssab Bağırdır yuva bilməz...
Açıban kuçədə təfsir eləyir Qurani.
İddəası budu mən Mehdini hər gün görürəm,
Gözlərim feyzi-cəmalından olur nurani.
Əcəb oğlan idi o Kərbəlayı İsmail,
Həqqi onda yox idi bir əməli-nəfsəni.
Bilmədim noldu səbəb axırı oldu məlun,
Nə səbəb oldu ki, bu tutdu rəhi-şeytani?
Mollayı-Rumi kitabinə baxardı şəbü ruz,
Xali olmazdı kişi moizədən bir ani.
Əhli-dalan ayırb sovça, kasasın ondan,
Qovdular cümləsi anın başını qırxani.
Afərin əhli-dalan yaxşı müsəlmanlar imiş,
Filhəqiqət, hamidən yaxşı imiş iymani.
Lafi-hüccətlik edərmi o da ya rəb, görəsən,
Bu ləvənd oğlunun aya nə sayaqdır şanı?
Mən eşitdim bu qoduq hər gecə meracə gedir,
Danışır gündüz olanda sükəni-ruhani.
Qayıra bilmədi çün əhli-dalandan ümmət,
Tovladı bir neçə bimərifəti-Qazyani.
Birisı Məşhədi Cəfərdi, Xorasan lotusu –
Ki, salır gündə İmamlı içiñə qovqani.
Biri sərrac Məciddir ki, o da babı olur,
Hər yetən şəxs ilə söhbət eləyir ürfəni.
Sənə nə vaqe olubdur ki, olubsan babi?
De görək səndə hani mərifəti- insani?
Get bürün paltonuva, düş Əli Cabbar yanına,
Gah da bir gir dükana, vur meşinə bəxyani.

Biri İsa, biri Musa, birisi Yunis olur,
Hərə bir ad götürürlər özünə ruhani.
Hər əlif-bey oxuyan gər ola peyğəmbəri-həq,
Mən də peyğəmbərəm, aya kim edir küfrani?
Var mənim də dəxi həm keşfū kəramətdə yədim,
Mirzə Cəfər atası indi gəzir səhrani.
Kostinin atası Tiflisdə dönüb çal qabana,
Eldarın ruhi girib eşşəyə, var palani.
Kəlbə İsmailin atası olubdur porsuq,
Ulayır indi qəmişlikdə, çəkir əfqanı.
Hacı molla Təği oğlu, birisi aşnam Ağa,
Cümlə şairlər içində yerə soxum ani!
Nə mürid olmaq idi Seyyidə əvvəl, gedibən
Sonra söymək nədi dalınca onun pünhanı?
Kişi də xovfe düşüb hiç imamini söyər?
Eyləməz bu işi bilmərrə çölün çobani.
Bir deyən yoxdur, ay eşşək, sənə məzhəb nə gərək,
Eylə məzhəb özüvə bir üzügül canani.
Şairin məzhəbi hər yerdə olur bir üzügül,
Neyləyir şair olan məzhəbi, ya ərkani?
Taqi-əbrusin elə özüvə mehrab o məhin,
Elə təsbih özüvə türreyi-mışkəfşani.
İçgilən badeyi-gülnar, oxugil şerü qəzəl,
Mən təki çal... Aləmü mafihani,
Bircə fikr eyləyin, ey əhli-kəmali-Şirvan,
Kimdi bu babiliyin aşiqi-sərgərdanı?
Gər səzavar isə hərgah yekə bığ bəbi ola,
Biz də bəbi eləyək gəl yasovul Osmani.
Bilmədim, heyf, bu laməzhəb olan taifələr,
Nə səbəbdəndi ki, tərk eylədilər ədyani?
Uydular cümləsi naseyyidi-şeytan sifətə –
Ki, təqəllübədə köpək oğlu ötüb şeytani.
Şiəməzhəbdə nə gördü bular aya, nə üçün –
Ki, edib tərk onu, eylədilər tügyani?!
Hərəsi bir cürə bir ayəyə məna oxuyub,
“Zəbərə zir” inə eylə eləyib böhtani.
Ağa Seyyid Hüseyin bir neçə il dərs oxuyub,

Edir iqrar ki, hala bilirəm Qurani.
Nə köpək oğlu köpəkdir ki, o qəssab Bağır
Çıxıban kuçədə təfsir eləyib fürqani?
Hafızın gər bilə mənasını mən eşşək olum,
Nə Bağır, cümlə bu babi ki, edir dəvani.
Bu nə sözdür ki, bu dünyadədi düzəx, cənnət?
Hər kimin dövləti var isə, tapıb rizvani.
İndi bu halda cənnətdədi bəs Mahmud ağa,
Evi cənnət, meyi kövsər, gədəsi qılmani.
Mindiyi atları Düldüldü, Buraqü Rəfrəf,
Gündə birin minibən seyr eləyir səhrani.
Eldar oğlu nəçidir bəs nə qələt eyləyir o?
Öz sözüylə ki, cəhənnəmdədir ol moltani.
Xəbti var babilerin cümlə, o mövla həqqi,
Onları hamı tutubdur qəzəbi-rəbbani.
Seyyida, lənəti-həq daim ola babilərə,
Öylə lənətlər kim, olmaya heç payanı!

QUBA TƏZİYƏDLARLARI VƏ XEYMƏNİ QARƏT EDƏNLƏRƏ

Ey hadis edən dəhrdə bündət, köpək oğlu!
Etdiz nə səbəb xeyməni qarət, köpək oğlu?

Yoxsa əlivüz çıxmış idi Kərbübəladən,
Düşdü ələ dövranda bu fürsət, köpək oğlu?

Qarət elədin xeyməgəhi-alı-rəsulu,
Gör olmusuz axır nəyə nisbət, köpək oğlu!

Yoxsa o kəsin nəslisiz, ey qövmi-şəqavət –
Kim etmiş idi özgəyə beyət, köpək oğlu!

Mərcanə sizi yoxsa doğub yeddi zinadən,
Həddəndi ziyadə bu şərarət, köpək oğlu!

Şövkətdə əgər tay olasız siz ki, Yezidə,
Getməz başa bu şən, bu şövkət, köpək oğlu!

Ey Əzrəqin övladları, bu nə xətadir,
Qasim otağını nədi qarət, köpək oğlu!

Bu zülm ki, siz eyləmisiz Hərmələ etməz,
Sizdən yetişib qəlbə cərahət, köpək oğlu!

Vardır size nisbət Öməri-Səddə insaf,
Kimdə tapılır bunca nəhusət, köpək oğlu!

Bu zülm haçan oldu Sənan ibn-Ənəsdən,
İnsandan uzaqdır bu zəlalət, köpək oğlu!

Dərbəndlilikə kəllə deyib mərdümi-aləm,
Amma yenə olmaz sizə nisbət, köpək oğlu!

Ata-baba şirvanlıya biar deyirlər,
Hər namdə var bir neçə hikmət, köpək oğlu!

Məcmuəsinin hikməti məlumü əyandır,
Bir kəs edə bilməz ona diqqət, köpək oğlu!

Amma bu təəccübdü ki, donquzlara “ceyran”
Kim qoydu adı, əhli-zəlalət, köpək oğlu!

Bais nə idi ta ki qəbul eyləmədiz siz,
Ağsaqqal edən vəqtdə nəsihət, köpək oğlu!

Hər əmrə laziimdı sizə mürşüdi-kamil,
Bimürşid olurmu bu təriqət, köpək oğlu?

Zülmətdə İsgəndərə bir Xızr gərəkdir,
Xassə ki, tutub aləmi zülmət, köpək oğlu!

Yainki olubdur aduvuz şieyi-xalis,
Şayistə deyil böylə şəniət, köpək oğlu!

Baş yarmağa, ox taxmağuva hiç sözüm yox,
Bir siz təki yox sahibi-cürət, köpək oğlu!

Amma ki, bu iş mərifət ilə ola xoşdur,
Biganə bizə etməyə töhmət, köpək oğlu!

Gözlər açılıb, iş dəyişib, haldır özgə,
Ancaq bizi tutmuş bu cəhalət, köpək oğlu!

Bari elə olmaq ki, bizə gülməyə düşmən,
Hər şəhrdə var xarici millət, köpək oğlu!

Hər növ ilə ki, büdətə siz mürtəkib olduz,
Yazdıq onu naçar şəriət, köpək oğlu!

Məmul elədiz dəhrdə hər feli-həramı,
Tapdıq onun icazına səhhət, köpək oğlu!

Ata-babanız şielər öldürdü imamı,
Qıldız onu siz sünnyə nisbət, köpək oğlu!

Baş çapmaq ilə, şaxi* olubdur sizə adət,
Ey məzhəbi-dini olan adət, köpək oğlu!

Ol kimsənə ki, məhlədə illərlə tapılmaz,
Nə xeyrə yarar, nə şərə nikbət, köpək oğlu!

Əyyami-məhərrəmdə olur Rüstəmi-sani,
Mərvan tək edər xəlqə siyaset, köpək oğlu!

Ancaq Quba üstündə deyildir bu məzəmmət,
Hər şəhrdə var kani-şərarət, köpək oğlu!

Amma Qurbanın bişəsi çox, çaqqalı çoxdur,
Etdiz ki, toyuq tutmağa adət, köpək oğlu!

Bəs, lazımlı olub çaqqal üçün bir tələ qurmaq,
Ta dəf ola bu rəncü məzəmmət, köpək oğlu!

Aya, demədiz təziyeyi-sərvəri-dindir,
Batıldı belə bəzi ədavət, köpək oğlu!

Bu təziyənin sahibi sultani-şəhidan,
Sizdən edəcək həqqə şikayət, köpək oğlu!

Dünyada zinakarsız, üqbadə ziyankar,
Tutdu sizi aləmdə xəsarət, köpək oğlu!

Baş çapmağa, ox taxmağa etdiz əbəs adət,
Nə fərzdi bu əmr, nə sünnet, köpək oğlu!

Boynunda kəfən, əldə qılinc baş çapırsız,
Görsün məni ta bir neçə övrət, köpək oğlu!

---

* Şaxsey

Etdim ürəfayə sözü filcümlə işarət,
Ariflərə bəsdir bu işarət, köpək oğlu!

Aldanma, yalandır sükəni-mərsiyəxanə,
Cənnətlə sizə versə bəşarət, köpək oğlu!

Cənnət harada, siz hara tövlə döyü cənnət,
Eşşək balası, dağ ayısı, it köpək oğlu!

Çün hər bir əməl niyyətə mövquf olubdur,
Siz eyləmisiz biciliyə niyyət, köpək oğlu!

Səd heyf ki, Qudyaldan ağa eylədi rehlət,
Qaldı sizə meydani-rəşadət, köpək oğlu!

Əmir Həsən ağa edə gər dəxli-təərrüf,
Olmazdı dəxi sizdə cəsarət, köpək oğlu!

Bisahib olub dəşt, donuz təllə çıxıbdır,
Tülübü bəy olubdur, dərə xəlvət, köpək oğlu!

Tutduz bir əməl ki, elədiz milləti rüsva,
Yandırıdı məni nari-xəcalət, köpək oğlu!

Bu fel ki, var sizdə şəhənşahi-rüsuldan,
Tutmun dəxi ümmidi-şəfaət, köpək oğlu!

Bir təziyəvüz var idi övladi-rəsulə,
Ancaq bu idi əcri-risalət, köpək oğlu!

Verdiz ona indi ki, aləmdə xələl siz,
Bir gözləmədiz əcrü qərabət, köpək oğlu!

Cəddim tüpürür görsə sizi ruzi-cəzadə,
Söylər ki, deyilsiz mənə ümmət, köpək oğlu!

Bir də, bu fəsadi ki, siz etdiz, sizə eylər –
Göylərdə mələklər hamı lənət, köpək oğlu!

Hərçənd başın Şümri-şəqi kəsdi imamın,
Ağladı yenə, eylədi riqqət, köpək oğlu!

Siz ağlamasız, öldürüsüz yeddi imamı,
Yox zərrə qədər sizdə mürüvvət, köpək oğlu!

Gər daşdı desəm qəlbüvüzi səxt əcəbdir,
Yox daşü dəmirdə bu qəsavət, köpək oğlu!

Vardır elə daş ki, yarıllib xövfi-xudadən,
Cari olub ənhari-lətafət, köpək oğlu!

Vardır elə daş yumbalanıb xişyəti-həqdən,
Yox qəhri-xudadən ona taqət, köpək oğlu!

Quranda sizin qəlbüvüzi zikr qılıb həq,
Get, eylə “əlif-lami” qıraət, köpək oğlu!

Sizdəndir uzaq dəhrdə əlbəttə pəyəmbər,
Nazıl sizə olmuşdu bəraət, köpək oğlu!

Seyyid cühəla fövcinə bu sözləri yazdı,
Ta eyleyəsiz haldən ibrət, köpək oğlu!

Minbəd dəxi tutmayın ol növ ilə işlər –
Kim düşmən edə tənəü şəmatət, köpək oğlu!

Yoxsa ki, gəlir sizlər üçün həcv dəmadəm,
Vermə dəxi bu Seyyidə zəhmət, köpək oğlu!

NƏSRƏDDİN ŞAHİN HƏCVİNDƏ

Nasirəddin şəhi-adil ki, səmimi-dildən,
Ömri-tulanıdı həqdən ona daim diləyim.
Gəzdi Rusiyyəni, həm Rumü Firəngistanı,
Tutdu avazəsi afaqı, açıldı ürəyim.
Xəlq derlərdi ki, İskəndəri-sanidir şah,
Bu səyahətdə dəxi qalmadı bir zərrə şəkim.
Bu xəbər çıxdı ki, nagah gəlir Şirvanə,
O güli-gülşəni-İran, açıldı çıçəyim.
Hər o şəxsin ki, evi uçmuş idi, zəlzələdən,
Dedi kim, şah gəlir, oldu qızıldan dirəyim.
Şüəra, həm füqəra cümləsi göz dikdi yola,
Filhəqiqət ki, rehi-şahə dikildi bəbəyim.
Mən də bir türki qəsidi yazış inşa elədim,
Duzlu, şirin söz idi, nə özümü nəzmə çəkim.
Həqqi, zənnim budu kim, söz tanıyan kimsədi şah,
Sayeyi-qadırı-sübhan olacaqdır köməyim.
Qissə kutəh, gecədən bir neçə pas ötmüş idi,
Şəhrə şəh varid olub yatdı, qutardı küləyim.
Sübə mindi karuta*, sürət ilə oldu rəvan,
İltifat etmədi bir şəxsə nə arif, nə həkim.
Tutdular xəlq örək, kəsmədi çün bir löğmə,
Görüb ol surəti bildim ki, kəsildi örəyim.
Nə mənim şerimə baxdı, o nə dərvişlərə,
Dedi: bu xəlqdən əfzəldi mənə bir qəpəyim.
Dediler kim, mənə bu qissəyə yaz bir tarix,
Mən dedim kim, demənəm, zaye olubdur əməyim.
Leyk Seyyid dedi tarixini, bir əksiyi var,
Niyə geldi, niyə getdi bu ... .**

* Karetə.

** Son misra əbcədlə hesablaşdırıqda 1281-ci il alınır. Bu rəqəmə bir əlavə etdikdə və miladi tarixə çevirdikdə 1865-ci il alınır.

SULTANOV HADİYƏ

Ey bizi mədh qılan Hadiyi-dövran əxəvi!
Bu nə zəhmətdir, əya mənbəyi-ürfan əxəvi!
Seyyidi eyləmisən mədhi-firavan, əxəvi,
Şad səndən olacaqdır şəhi-Mərdan, əxəvi!

Çəkdi ol gün ki, Hüseyin Kərbübəlayə ləşkər,
Qaldı ol ərsədə tənha o şəhi-təşnəcigər,
Sən əgər olsa idin orda, əya paksiyər
Canını eylər idin ol şəhə qurban, əxəvi!

Çatmayıb çün əlin ol feyzə, əya xoştiynət,
İndi övladına bəsdir ki, edirsən hörmət,
Cəddimiz şad olacaq olsa sizin tək ümmət,
Mərhəba, namxuda, sahibi-iyman əxəvi!

Məni əfv eylə ki, öz cürmümə iqrar etdim,
Anladım səhvimi, iqrarımı inkar etdim,
Sənə baş çapma dedim, tövbə-stığfar etdim.
Keç bu təqsirdən, ey mənbəyi-ehsan əxəvi!

Olasan eşqdə divanə, məhəbbətdəndir.
Çapasan başını mərdanə, məhəbbətdəndir,
Tökəsən qanını meydanə, məhəbbətdəndir,
Olmuşam eylədiyim zəmmə peşiman, əxəvi!

Leyk gəl indi biz əyri oturaq, düz danişaq,
Elə bil küslü idik, gəl təzədən bir barışaq,
Şərdə var isə baş çapmaq biz də qarışaq,
Bir görək varmı buna höccətü bürhan, əxəvi?

Belə fitvanı görək verdi bizə hansı imam?
Ya ki, onlar özü də etdi bu əmrə iqdam?
Bədənin zəhməti gər şərdə olmazsa həram,
Biz də başlar çapıban cari edək qan, əxəvi!

Gərək əvvəl çapa, başlarını fövci-üləma,
Çünki onlardı bu işlərdə rəisül-füqəra,
Sonradan baş çapalar xan, əmirül-üməra,
Nə ki hər bisərү pa, lutiyi-meydan, əxəvi!

Heç eşitdinmi çapıb başın imami-Cəfər?
Ya ki Musiyyü Riza, Əskəriyi-xəstəcigər,
Bizdən onlar məgər öz cəddini az istərlər?
Niyə bəs vermədilər bu işə fərman, əxəvi?

Bu yəqinimdir əğər olsa özü zində imam,
Hökm edər: çapma başın, nəhydi bu feli-həram.
Yenə hər il çapacaq başını bu qövmi-əvam,
Demə kim, tərki-təbiət ola asan, əxəvi!

Qudyal əhli bu işə rağib olur bizdən çox,
Baş çapıb, qıfl taxıb, cismə keçirdərlər ox.
Nə məzəmmət eləyim, onlara bir töhmət yox;
Göz açıb böylə görüb, adət edib can, əxəvi!

Doğrudur, baş çapırıq biz dəxi cəmiyyət ilə,
Bunu lazımdır həlal eyləməyə hüccət ilə,
Nə olur bir göz açıb baxmaq işə ibrət ilə,
Bəlkə yoldan çıxarıbdır bizi şeytan, əxəvi!

Ey Həsənbəy ki, gəlib təbimə mərdanə bu söz,
Bilirəm ki, dəyəcək Hadiyi-kaptana bu söz,
Çap qıl, ta dağıla səfheyi-dövrənə bu söz,
Qoy məni həcv eləsin həzrəti-kaptan, əxəvi!

Ey bu nadanlar əlindən yetişən canə Həsən,
Səbr qıl təneyi-hər cahilü nadanə, Həsən,
Sən də Seyyid kimi ver pəndi-həkimənə, Həsən,
Bəlkə bir söz qana bu zümreyi-nadan, əxəvi!

HƏSƏN QARA HADİYƏ

Ey olan hadiyi-ərbabi-zəlalət, Hadi,
Ey müzillini edən həqqə hidayət, Hadi.
Eylədin sən ki, bu mehdiliyə adət, Hadi,
Elə bəs aləmə təbliği-risalət, Hadi!

“Əhsənül-qaidənin” sahibi, yaxud özü bəg,
Yazmış idi, nə rəva xəlq olur, ağköynək?
Sən, oba aşrı, əzizim, nəyə lazım hürmək,
Nə üçün eylədin izhari-ədavət, Hadi?!

İnşaallah saba-birgün yetişir, mahi-əza,
Gey kəfən, yar başuvi, tök yaşuvi, bağla qəra,
Səni meydanda görən kimsə desin namxuda,
Eləyibdir yenə aləmdə qiyamət Hadi!

Əlüvi tutmadı bir kimsə ki, qardaş, sənin,
Can sənin, cism sənin, tiğ sənin, baş sənin.
Cəm ola baxmaq üçün sünni, qızılbaş sənin,
Baxıban onlara sən eylə fəxarət, Hadi!

Leyk siz bir para büdətlər edibsiz iycad,
Qoymusuz adını siz təziyə, ey əhli-fəsad!
Sizə bu təziyədən özgə həvəslərdi murad,
Mən ölüm, sən bir özün eylə mürüvvət, Hadi!

Bu deyilmi qərəzin başuvi sən çapmaqdan,
Yəni ki, canımı cananə edərdim qurban,
Maluvi bəs nə üçün eyləməyirsən ehsan,
Quru baş çapmağa sən etmişən adət, Hadi!

Xatırın cəm elə kim, gər bu isə rəsmi-əza,
Sənə nifrin edəcək padşəhi-Kərbübəla,
Bədənin zəhmətinə şərdə yoxdur fitva,
Yoxsa var sizdə, görək, tazə şəriət, Hadi?

Leyk peyğəmbər olan həcv eləməz ümmətini,
Kişi lazımdı çəkə ümmətinin qeyrətini,
Gərçə həcv eyləyənin yoxdu kəsən.....
Sənə bu həcv nə fərz oldu, nə sünnət, Hadi!

Xaçpərəstlər hamısı açdı gözün düşdü qabaq,
Dalda qaldıq tökülüb cəhl ilə biz, ay sarsaq!
Bəs nə vəqtiz bizə qismət olacaq göz açmaq?
Əqlə gəl, tanrıya bax, bəsdi bu qəflət, Hadi!

Bu hədisi nə zaman zikr qılıb peyğəmbər –
Ki, olur rus diliylən oxuyan kəs kafər?
Allah, Allah, bu nə böhtandır, əya hiylətgər,
İxtilafati-lisandır bizə nemət, Hadi!

Kim ki, bir dil bilə, bir nemətə ol vasildir,
Kim ki, çox bilsə, o çox nemətə bəs şamildir,
Leyk aləmdə hər ol kimsə ki, naqabildir,
Edəcək qeyr lisani o məzəmmət, Hadi!

Kim deyər ağlama sən Kərbübəla sərvərinə?
Canımız cümlə fəda olsun onun Əkbərinə,
Ağladı ərzü səma təşnə ölüən Əşgərinə,
Onu inkar edənin zatına lənət, Hadi!

Biz də müddət “zərəbə Zeyd” kitabın oxuduq,
Rışteyi-ömrümüzü nəhv ilə sərfə toxuduq,
Bari biz taifə əzzəldə yenə bir.....
Olmuşuq indi dəxi eyni-nəcasət, Hadi!

Tut, Həsənbəy bizə təlim eləyir dərsi-zəlal,
Götürüb boynuna ol, kafər olub, vizrү vəbal,
Niyə təlimə siz ətraflı qılırsız irsal,
Bilməyirsiz niyə bəs eybü qəbahət, Hadi?

Oxudur cümlə uşaqlarını xanü bəgəvüz,
Neməti-rus ilə pərvərdə olub cəmdəgəvüz,
Bilməyən rus dilini bəlkə ola tək-təkivüz,
Sizdə var hamidan artıq ona rəğbət, Hadi!

Şükrlillah ki, bizim padşəhi-kışvəri-Rus,
Ol zamandan ki, edib təxti-ədalətdə cülus,
Bizləri eyləməyib elmü ədəbdən məyus,
Doldurub aləmi insafü ədalət, Hadi!

Mərhəba mülki-Qarabağın əzadarləri,
Tarı əfzun eləsin siz təki dindarları,
Seyyida, bəsdi, əgər görəsə bu əşarları,
Çəkəcək tutduğu kirdarə xəcalət Hadi.

HÜMAYİNİ HƏCV

Ey Hümayi, bu nə ətvardi izhar elədin,
Çərxi-bədmehr kimi zülmü pədidar elədin,
Sübhi-kazib kimi sadiq yüzünü tar elədin,
Sadiqin sabiti-əşkin yüzə səyyar elədin,
Şəfəqi-əşk ilə rüxsarını gülnar elədin?

Dostluqda nə üçün gözləmədin əndazə,
Düşmən oldun niyə ol sərvqədү tənnazə,
Qəleyi-Şişəyə saldın gedibən avazə –
Ki, filani rüxi-zibayə urardı ğazə,
Şahidi-qismətə məşşatəlik izhar elədin.

Sadiqin naməsi gəldi mənə, ey talibi-raz,
Sanki yazmışdı onu naz ilə Məhmudə Əyaz,
Leyk başdan-ayağa şikvə idi, suzü güdaz,
Görünür eşqi-həqiqin demisən eşqi-məcaz,
Ey bəradər, nə üçün sən belə rəftar elədin?

Sadiqin vəsfini dastanə gətirdin sən özün,
Gedibən kişvəri-Şirvanə gətirdin sən özün,
Töhfə tək bəzmi-Süleymanə gətirdin sən özün,
Mindirib rəxşini meydanə gətirdin sən özün,
Vəsfini aləmə firdovs kimi car elədin.

Ey əzizim, gəlibən şur ilə göftarə özün,
Eylədin xəlqi Züleyxa rüxi-dildarə özün,
Çəkdin ol Yusifi-gülçöhrəni bazarə özün,
Eylədin ərz mətaini xəridarə özün,
Sonra döndün niyə bəs təlqi-xəridar elədin?

Ey Hümayi, qəsəm ol padşəhi-qəhhərə –
Ki, veribdir qulağa səm, gözə nəzzarə,
Hüsndə yusif ola gər o məhi-səyyarə,
Olmayıb pirəhəni-isməti hərgiz parə,
Yox yerə sən bu işi bir qərəzin var elədin.

Xud tutaq Sadiqə lazım görünürdü böhtan,
Neyləmişdi sənə Mahmud ağa, ey ruhi-rəvan?
Şərm edib gözləmədin həqqi-nəmək, hörməti-nan,
Gedibən Qələyə həqqində danışdın hədyan,
Filhəqiqə, nə onu, sən özüvi xar elədin.

Ağanın neməti-əlvani gözündən gəlsin!
Süfreyi-bəzmi-Süleymanı gözündən gəlsin!
Kababı, çaxırı, büryanı gözündən gəlsin!
Meyi olsun cigərin qanı, gözündən gəlsin!
Çünki həqqində olan feyzini inkar elədin.

Gəlmisən bir neçə dəfə sən özün Şirvane,
Hüsndə bənzər idin mehrü məhi-tabanə,
Sənə də Mahmud ağa etdi xəyanət, ya nə?
Niyə bica yerə saldın kişini böhtanə?
Binəvanın nə üçün fisqini iqrar elədin?

Nəğəmat əhlinə Mahmud ağanın rəğbəti var,
Bilməyən yoxdu, bu əsrarə onun şöhrəti var,
Gər ola, həqqi də vardır, kişinin dövləti var,
Dövləti, mərifəti, ləzzəti var, hörməti var.
Sən bu zahir işi bais nədir inkar elədin? [...]

ABİD ƏFƏNDİNİN HƏCVİNDƏ

Əyyühənnas, bilin, türfə rəvayətdir bu,
Nə riyadır bu, nə böhtan, nə zərafətdir bu,
Demə şair sözüdür, nəzmi-ibarətdir bu,
Ya ki əlfazi-bəlağət və fəsahətdir bu,
Şəhrdə vaqe olan əсли hekayətdir bu.

Demə kim, münkiri-şeyxəm, eşidib əhvalı,
Mən özüm yaxşı müridəm, sözümə ol hali,
Övliyadən bu fəna mənzili olmaz xali,
Yoxsa hər tülüksifət kim, uzada saqqalı,
Demək olmaz ki, ona əhli-kəramətdir bu.

Bundan əqdəm dəxi çox şeyx gəlib dünyayə,
Lütfdən feyz veriblər mələyi-əlayə,
O Hacı Əhməd əfəndi ki, köcüb üqbayə,
Özünü salmadı o cifə üçün dünyayə,
Tari rəhmət eləsin, vasili-rəhmətdir bu.

Var ona eylə müridlər ki, onu şah bilir,
Bəzilər nəhs üzün mehr sanır, mah bilir,
Bəzilər dərgəhini həqqə gedən rah bilir,
Bəzi də var ki, şeyxin özün Allah bilir,
Qəsəm ol xalıqə kim, eyni zəlalətdir bu.

Bircə gör Abidin əhvalını, ey sahibi-hal,
Gözü hər övretə düşsə ki, olur anə həlal,
Bax, bu mələn özünü gör kimə eylər timsal!
Qıldı axır bu ləin şəri-rəsulu pamal,
Yenə derlər ki, ona əhli-şəriətdir bu.

Necə ki, şahidi-əhvaldı bu əmrə bu kar,
Guş ver, ta ki qılım mən sənə ani izhar,
Eşidib ta qılasan abidə lənət büsyar.
Gərçi təfsilən edim şərhin, olursan bazar.
Müxtəsər şerimə şərh oldu, kifayətdir bu.

Şiəməzhəbləri rüsva eləmişdi bəbi,
Sünnidən həm dəxi bir şeyx çıxıb qüllabi,
Cəm edib başına hər bisərү pa kəzzabi,
Dişि-erkək qarışib rəqsə, çalallar qabi,
Bircə bax diqqət ilə, gör ki, nə adətdir bu!

Bəlgədildə bir əfəndi var idi piranə,
Hər kəramət eləmişdi ona bir dürdənə,
O da vermişdi onu bir üzü gül oğlanə,
Vəh nə oğlan ki, üzü güldü, gözü məstanə,
Qamətin gör, demə kim, sərvi-qiyamətdir bu.

Zahirən aşiq imiş abid həm ol simbərə,
Eşidib ta ki atası ki, onu verdi ərə,
Minibən atını bədzat qoyub üz şəhərə,
Eyləyib ərz ki, salsın işini bir təhərə –
Ki, naçalnik, sənə qurban, nə ədalətdir bu?

Alib arvadımı zur ilə əlimdən Ağa bəg,
Verib öz növkərinə, hörmətimi eylədi hək.
Mənə bundan sonra bəs vacib olubdur ölmək?
Sünniməzhəb, məni-biçarəyə sən eylə kömək,
Demə şeyxəm məni, qapında bir ümmətdir bu.

Bu sözü ta ki naçalnik eşidib qıldı qəzəb,
Yazılıb hökm, qılıb hamını divanə tələb,
Şəhrə ta varid olub Ağa bəyi-alinəsəb,
Abidin kizbi bürüz olmağına oldu səbəb,
Bildilər cümlə xəlayiq ki, nə illətdir bu.

Mənə təhrik verirdi bu işə bir neçə kəs,
Mən də ta ki təməi-xamə düşüb etdim həvəs,
Ya bağışla məni sən, ya başımı tərsinə kəs,
Qoyma, qurbanın olum, xəlqə yayılsın ki, bu səs,
Bilmışəm qəlpimi kim, eyni həmaqətdir bu.

ƏRƏB ƏFƏNDİZADƏ MAHMUD ƏFƏNDİYƏ

Var ərzi-salamım sənə, biçarə əfəndi,
Ey əsl vətəndən düşən avarə, əfəndi,
İqbalı dönən dəhrdə idbarə, əfəndi,
Vey tiri-cəfadən cigəri yarə əfəndi,
Biçarə kişi, bikəsü bikarə əfəndi!

Agahü xəbərdar ol, əya arifü kamil,
Bir siz təki alim nə rəvadır ola cahil,
Bir para xəbərsizdən olubdur bizə vasil,
Bir mətləb o ətvardən olmaz sənə hasıl,
Təğyir münasibdü bu ətvarə, əfəndi!

Ol gün ki, səni xəlq elədi xalıqi-əkbər,
Həm ruziyi-rüzü şəbüvi qıldı müqərrər,
Hər yerdə ki, olsan çatacaq rızqi-müqəddər,
Bir parə çörəkdən ötəri fikr elə axər,
Dönmək nə rəva rubəhi-məkkarə, əfəndi!

Qeybət nə rəvadır, kişi, tərk et bu sıfatı,
Yaxşıydı Ağa bəy sənə verdikdə bəratı,
Hər il düyüünü, bugdunu, arpanı, həm atı,
Yaxşıydı kəsəndə çuxanı, kürki-Herati,
İndi yaman oldu, a yüzü qarə əfəndi?

Bihal gəlib Sədərəyə, hal ilə getdin,
Yəni ki, doşab ilə, bal ilə getdin,
Həm atü öküz, bir neçə baş mal ilə getdin,
Şahanə qəbavü kəmərü şal ilə getdin,
Döndərmış idin vəsfüvi tüccarə, əfəndi.

Qorxma Ağa bəydən, o deyildir elə övlad –
Kim, sən təki biçarələrə eyləyə bidad,
Sən kimi deyil təbi onun pisliyə mötad,
Sidq ilə çağırısan yenə eylər sənə imdad,
Hər yerdə fələk salsa səni darə, əfəndi.

SALYANLI AXUND MOLLA MƏHƏMMƏDHƏSƏN HAQQINDA

Gördüm yuxuda şəhi-bələni,
Məzlumi-diyari-Kərbəlanı.
Qəmgin idi, zar, əşk-rizan,
Giryana eləyirdi masivanı.
Öpdüm ayağın təzərrö etdim –
Key, möhnəti ağladan səmani!
Bais nədi göz yaşın rəvandır?
Şərh eyle mənə bu macəranı.
Bir ah çəkib buyurdu ol şəh;
Gör dəhrdə çəkdiyim cəfani.
Yetmiş iki tən şəhid olduq,
Çəkdik ələmə qəmü bələni.
Bunlar hamı səhldir və lakin,
İncitdi məni, görün, filani,
Bir mərsiyəxani-hərzə-göftar,
Minbərdə ipə düzür yalamı.
Ta ağlada bir neçə əvamı,
Bağlar bizə hərdəm iftiranı.
Sordum ki, o kimdir, ey mükərrəm?
Ver bircə nişan o qəltəbəni.
Bir ah çəkib dedi o sərvər:
Salyanın o zişt rövzəxanı.
Ol Molla Mehəmmədi-Həsən kim,
Satdı pula din ilə imanı.

QAZİ HACI MOLLA MƏHƏMMƏD MƏLİKKƏNDLİYƏ

Görmüşəm xitteyi-islamdəbihədqazi,
Var hər mülkdə yüz mollavü həmsədqazi,
Rəsmi-qanunduzəzəldənki, olurbədqazi,
Leyk məngörməmişəmbirbeləmürtədqazi,
Hansıqazi? – desələr, Molla Məhəmmədqazi.

Vəhnəqazi ki, ləinibnləinibnləin,
Mülhidü müfsidü mərdudüşəqi, düşməni-din,
Olacaqdır ona axırda qənimşəri-mübin –
Ki, qılıqaziliyi cifeyi-dünyayəkəmin,
Eyləyibdir özünü nəfsəmüqəyyədqazi.

İki kəşşərgedib, versəbiriiki manat,
Söz onundurki, veribpul,nəqəmi,tapdınıcat,
Tezyazıbhökmverirqaziliyi-şirinhərəkat,
Bütərəfdənverəməğbunolanüçdanəmanat,
Filfövr yazdıghökmün eləyər rədqazi.

Təngolubdur buşəririnsitəmindənaləm,
Yoxdubirkimsəki,şərrindənonunçəkməyəqəm,
Füqərayəbuqədərkim,eləyircövrüsitəm,
Büsözübavəredin,qadiri-qəhhareqəsəm,
Yanacaqnari-cəhənnəmdəmükəllədqazi.

Dursaozqaziliyindədöyüçoxda nöqsan,
Deyərik: – neynək,edibqaziliyihiyleyi-nan,
Gündəbirsurətətəbdilolu misli-şeytan,
Gahyasovuldu,gəhimirzə,gəhirüştəlan,
Döyübu fasiqi-zənqəhbəmütərrədqazi.

GahgedirMisrə,gəhiKufəyə,gahihələbə,
Gahəfəndiolu,gahsuxtə,gahitələbə,
Gahedirqaziliyipişəmisali-kəsəbə,
Qorxuramseyyidola,əlqataaxırnəsəbə,
Məni bari götürə övladına cədqazi.

Annamaz heç sözün heysabü biheysabısın,
İsqiyar gündə minib kəndləri qırxıq yabisin,
Cəm edib başına harda adamin qullabısın,
İldə bir yol tanımaz məscidü məbəd qapısın,
Etdi müfrədxananı məscidü məbəd qazi.

Getdi səd heyf, a köpək, Tarxanovun dövrani –
Ki, tapaydin ona bir mahsifət oğlani,
Hac Kamal oğlu Təqi kimi tapaydin nani,
Eyləyəyedin yenə qazi oluban divani,
Eyləyəydi səni bu mülkə mücəddəd qazi.

İstəsən xəlqin əger könlünü razi edəsən,
Cümlə təshiri-dili-əhli-ərazi edəsən,
Bəs gərek arvaduvun felini mazi edəsən,
Cəhd qıl ki, bala qardaşuvu qazi edəsən,
Lotular tovlamağa yaxşıdı əmrəd qazi...

BİR NƏFƏR DOSTA YAZILAN ZARAFATDIR

Alicaha, qənimin qadırı-sübhan olsun,
Qəzəb ayatı sənə ayeyi-Quran olsun.

Səni suzan eləsin ayeyi-fihün fihi,
Mənzilin ruzi-cəza əsfəli-niran olsun.

Düşəsən dur görüm sən bu imarətlərdən.
Yatacaq yer sənə bir kunci-dəyirman olsun.

Ay ötə, həftə ötə, heç diliuvə dəyməyə ət,
Bilmənəm il dolana bəlkə ki, qurban olsun.

Gəzəsən kuçələri, gəşt edəsən şamü səhər,
Bir qəpikdən ötəri göz yaşın əfşan olsun.

Yastiğın qırmızı kərpic, döşəyin köhnə həsir,
Bir dənə yirtiq əba üstüvə yorğan olsun.

İstirahətlə sənə olmaya bir mənzili-xas,
Camədar Mirzəli tək mənzilin külxan olsun.

Can verəndə yiğila üstüvə cinn ilə pəri,
Əməlin kisəsinin məxzəni şeytan olsun.

Şatır Abdulla, Qubuş Qarə nənə, Şölti Təqi,
Qardaşım vay! – deyib, üstündə nəvaxan olsun.

Nə ki.... var isə qənşərində zikr desin,
Əl çalan Cəfər Ağa, mütrübün Tatyan olsun.

Gürcüvan çaxırı pişvazə gələ qənşərүvə,
Nuş bər nuş deyən şeytoni-dəğvan olsun.

Ərəsatə bu təhər kefli, xuraman gələsən –
Ki, görənlər səni bu şəkldə heyran olsun.

Xəlq səni loti bilir, amma ki, sən xudkeşsən,
Qoy dəlilin gətirim, aləmə bürhan olsun.

Bir gəlir yadüvə sabiqdə keçən köhnə dükan?
Qoy ki, faş eyləməyim bu sözü, pünhan olsun.

Səni mən mərd bılıb dərgəhüvə üz tutdum,
Fərz bildim bu kişi sahibi-ehsan olsun.

Demə sən zati qəliz Hacı Türabın birisən,
Qara eşşək nədi kim, daxili-insan olsun?

Sən deyirsen ki, atam müctəhidi-aləmdir,
Bu sözə bavər edən sən kimi heyvan olsun.

Müctəhid oğlu gərək qabil ola atası tək,
Yoxsa, sən kimi lotu nayibi-lulan olsun.

Taci-sər, həcv deyildir bu ki, mən eyləmişəm,
Qərəz oldur ki, sənə bir neçə həzyan olsun.

Vay əgər haluva məndən olusan rəncidə,
Həcv qıllam ki, səni şöhreyi-Şirvan olsun.

QƏZET NƏDİR

Dün sual etdi bir nəfər cahil –
Ki, qəzətdən nədir bize hasil?
Bu Həsənbəy nə istəyir bizdən,
Doldurub aləmi quru sözdən.
Danışır gah əkin, ziraətdən,
Gah maşın, gah özgə sənətdən.
Şərh edir, gah süd qayırmağı –
Ki, qatıqdən belə çəkin yağı.
Pendiri öyrədir ki, böylə tutun,
Saxlayıb artıcaq bahaya satın.
Gah Amerikadan eyləyir kim yad,
Bu sıfət bir maşın olub icad.
Nəyə lazımdı bizlərə maşın,
Nə üçün xəlqin aldadır başın?
Babamız görməmişdi maşın işi;
İngilis kimi tovlayır bu kişi.
Dad edir ki, gərkidir elm oxumaq,
Çəkmə tikmək və ya ki çit toxumaq.
Biz məgər bilmirik yağı tutmaq,
Pendiri saxlayıb pula satmaq?
Çöldə hər övrəti-Qarabağı
Nehrədə çalxayıր gözəl yağı.
Biz məgər bilmirik taxıl biçmək?
Nəyə lazımdı maşın öyrənmək?
Şöxmə vacibdi çünkü beş cüt kəl,
Biçinə çin gərkidi, xırmana vəl.
Nə gərkidir yazüb ki, ol sadə:
Fəhlələr cəng edir Amerkadə.
Bilməmiş rəmzini bu dünyanın
Söyləyir halını Amerikanın.
Hiç doğru deyil bunun nəfəsi,
Nə qəzətdir? Tamam pul tələsi.
Dedim: – Ey cahili-kərihxitab,
Gərçi nadanə yoxdu hiç cavab.

Bu qəzet kim, olub cahanda bina,
Bunu kim ixtira edib aya?
Hansı millət bunu edib icad?
Hansı dövlət edib ona imdad?
Nədir ol millətin görək qərəzi,
“Həst əlbəttə dər diləş mərəzi”**
Hamı millətdə var qəzetlər çox,
Demə kim, bunda hiç faidə yox.
Qəzətin çoxdu xəlqə mənfəəti,
Nə bilir kim ki, yoxdu mərifəti,
Nə deyim, vəhyi-asimanıdır ol,
Leyk ərbəbi-hal canıdır ol.
Ümmül-əxbar, müxbirül-asar,
Kaşifür-rəmz, vacibül-əsrar,
Leyk vacibdü şərh edim hali
Səni filcümlə eyləyim hali
Rayizi-malikani-vadiyi-şövq,
Qaidi-sakinani-aləmi-zövq,
Rəhbərü rəhnəvərdü rahnüma,
Cəbrəili-əmini-əhli-səfa.
Özünə eyləyib həmiyyəti fərz –
Ki, edə aləm içrə teyyül-ərz.
Gah olur əsbı-telqrafə səvar,
Şərqdən Qərbə söyləyir əxbar.
Gəh qılır poçtaxanələrdə məqam,
Xəlqə əxbar eyləyir elam.
Nə qəzet, mayeyi-səadətdir,
Nə qəzet, eyni-elmi-hikmətdir.
Xassə “Tiflisski Vestnik”ın xəbəri,
Yetişir əhli-aləmə səməri.
Bir qəzetdir ki, sadıqül-əxbar,
Müştərisi nücum tək büsyar.
Xassə “Kavkaz” ki, əhli-Qafqazə,
Hər zaman bir xəbər verir tazə.

---

* Əlbəttə, ürəyində dərdi var.

Xassə ol kim, “Əkinçi”yi-dana,
Əhli-islamı eyləyib ehya,
Gah Peterburqdan olur guya,
Gah olur Hindi-Şərqdən peyda.
Gah Dunaydan qəzet verir xəbəri,
Gah Parisdən gəlir onun əsəri.
Kəşf edir karxanədən səməri,
Söyləyir hər kraldən xəbəri.

HƏSƏNBƏY MƏLİKOVA

“Əkinçi” qəzetiñə yardım üçün

Əssəlam, ey əhaliyi-zışan!
Ey olanlar bəla oxuna nişan.
Nə bəla? Cəhlü dərdi-nadanlıq,
Ey tutan cəminin pərişanlıq!
Neçə müddətdi ki, Həsənbəyi-zar,
Hüsni-tədbir ilə o fəxri-kibar,
Öz qədimi lisaniımızda haman,
Qəzetə çapını edib ünvan.
İzn hasil qılıbdı dövlətdən;
Biz gərək dəm vuraq səadətdən.
Özünə gərçi yoxdu faidəsi,
Leyk var xəlqə feyzi-zaidəsi.
Feyzi-əvvəl budur ki, müxtəsəri,
Yetirir ol cənab hər xəbəri.
Oluruq hali-aləmə vaqif,
Bu bizə bəs deyilmi, ey arif?
Feyzi-sani budur ki, hikmətdən,
Şərh edir kəsbdən, ziraətdən.
Əkibən elm töxmünü o cənab,
Məzrəyi-aləmi edir sirab.
Ol bizə bir səhabi-rəhmətdir,
Baisi-abruyi-millətdir.
Gərçi hər dildə var qəzetlər çox,
Bizə ondan vəleyk faidə yox.
Bilmirik rus, ya firəng dili,
Hər dilin rəmzini öz əhli bili.
Bizdə yox rusi, həm firəngi səvad.
Olmuşuq türki, farsiyə mötad.
Onu da hiç bilmirik kamil,
Əksəri-xəlq əvamdır, cahil.
Bəs “Əkinçi” bizə münasibdir,
Qiyməti yaxşı, mali-kasibdir.
Bəs “Əkinçi” cəlalımızdı bizim,

Nasehi-xoşməqalımızdı bizim.
Səy edin, ey gürühi-niksifat!
Etməsin ta bizim “Əkinçi” vəfat.
Sonra göydən əgər enə İsa,
Edə bilməz o mürdəni ehya.
Ey “Əkinçi” xirid edən kəslər,
Verməsə cəngdən “Əkinçi” xəbər,
Qəzetə tərkin etməyin zinhar,
Nə gərəkdir bizə o nəqlü güzar.
Qədəğəndir o növ söhbətlər,
Eşidin pəndlər, nəsihətlər.
Biz gərək səy edək məişət üçün,
Sənətü kəsb üçün, ziraət üçün.

“ZİYA” QƏZETİNƏ

İlahi, bu “Ziya” afaq ara gün tek ziyalənsin!
Ziyai-tələtindən dideyi-aləm cilalənsin!
Ona bani olan Hacı Səidin kövkəbi-bəxti
Səadət mətləindən zahir olsun, incilalənsin,
İlahi, aləm içrə canışını-mülki-Qafqazın,
Ədalət məsnədində yüz min il ömrü bəqalənsin.
Qəzet bir hüdhüdi-ziba, qəzətxanlar Süleymandır,
Yetib Bülqəysi- mənəyə gərək onlar Səbalənsin.
Qəzətdir peyki-ruhani ki, söylər sirri-pünhani,
Nə lazım peyki-həq künci-xəfadə ixtifalənsin.
Bu kari-xeyrə kim, bir paktiynət eyləyib iqdam,
Gərək millət qılı himmət ki, ta mətləb ədalənsin.
Məsəldir söleyib aqıl ki, tək əldən səda çıxmaz,
Gərəkdir əl-əla vermək ki, ta ol əl sədalənsin.
Çıxan dəm ceybi-qeybi-məşriqi-lareybdən ol əl,
Yədi-Musa kimi ecaz üçün beyzanümalənsin.
Təəssübədən uzaq olmaz, ianət vəqtidir, canım,
Bilib əhvali-afaqı gərək millət səfalənsin.
Həqiqət, yaxşı söz hər kəsdən olsa yaxşıdır, billah,
Təəssüb əhli bu rəmzi-hədisə iktifalənsin.
“Və la-tənzür ila mən qalə” yə* qılsın nəzər hasid –
Ki, ta “Vənzur ila məqalə” dən** çeşmi ziyalənsin.
Məhəbbət töxmin ək sinəndə, ta versin səmər rahət,
Fəzilət nəxlinə rəşk etmə, qoy nəşvü nümalənsin.
Miləl beynində bir rəftar qıl qanuni-hikmətlə –
Ki, ta biganələr görsün kəmalın, aşinalənsin.
İlahi, bu qəzətdən şad eylə əhli-afaqı,
Zəri-məskuki-dövlət tək rəvacında rəvalənsin.
Ziyası çün onun xurşidi-bürçi-Rusiyətdəndir,
Onun təhtəş-şüaində qalib “Əxtər” sühalənsin.
Qəzet təbində məzun eyləyib bir əhli-idrəki –
Ki, ta pəndin görüb əhli-məarif iqtidalənsin.

* Deyənə baxma.

** Deyilənə bax.

Bu işlər dövləti-Rusiyyənin ədlilə naşidir,
Xudavənda, bu dövlət günbəgündən etilalənsin.
O şahənşahi-adil, imperaturi-müəzzzəm kim,
Hümayi-səltənətdir zillinə dəhr ilticalənsin.
Bizə bu izndən bihəd fəvaidlər ki, hasildir,
Yetişməz intəhayə gər yazam dəhr intəhalənsin.
İlahi, seyyidin qıl bu düasın sən icabət kim,
“Ziya” gün tək ziyalənsin, cahanə müncəlalənsin!

“ZİYA” QƏZETİNƏ

Ey “Ziya”, ey ziyayı-çeşmi-cahan!
Ey olan afitab tək rəxşan!
Ey “Ziya”, ey bəridi-əhli-kəmal,
Nəşri-əxbər üçün açan pərə bal.
Hüd Hüdi-nüktəsənci-badi-səba.
Qasidi-xoş-nəsimi-bağı-vəfa.
Ey “Ziya”, ey bəridi-ruhani,
Kaşifi-rəmzhayı-pünhani,
Ey səvadın səvadı-dideyi-hur –
Ki, savadındı çeşmi-aləmə nur.
Ey olan nəfi aləmə calib,
Sənə əhli-kəmaldır talib.
Ey olan rəşki-tələti-əxtər,
Sənə söylər bəsirət əhli-nəzər.
Yetə hər vəqt söz həqiqətdir,
Hər sözün bir kitabı-hikmətdir.
Hər bəyanın misali-dövri-qədəh,
Yetirir zövq ilə qülubə fərəh.
Ey verən vəcdü zövq Qafqazə,
Səndədir hər xəbər ki, var tazə,
Bu “Ziya” rövşən etdi İranı.
Ey olan əhli-mərifət canı.
Şüərayı-Şəmaxiyü Şirvan
Səndən eylərlər iltica, ey can!
Edəsən ərz ol nikunamə,
Həzrəti-pak şeyxül-islamə –
Ki, əya pişvayı-əhli-kəmal,
Mədəni-feyz, mənbəi-əfzal,
Ey təvarixi-dəhrdən müxbər,
Sənə tarix əhli xidmətgər.
Yazdığını nükteyi-dilaralər,
Bikr məzmunü bikr mənalər
Bu duagulərə olub vasil,

Oldu yüz faidə bizə hasıl.
Qismi-əhdi-əşər bəyan oldu,
Dili-əhbab şadman oldu.
Budur ümmid kim, o mövladən,
Bir qədər kəşf edə bu mənadən.
Verə təfsil rəmzi-icmalə,
Gətirə zövq əhlini halə.
Ola lütfü mürəbbiyi-şüəra,
Eyləyə tazədən bizi ehya.
Şad olub mümtərү mücövhərdən,
Edə vaqif bizi bu cövhərdən.
Oldu məlum rəmzi- “Müstəftə”,
Sirri-məbsutü nəqli-müstəsna.
Həm müsərrəh rümuzu oldu sərih,
Həm mürəssə bəyanı çıxdı səhih,
Həm mürəttəbdə kəşf olub tərtib,
Həm mütəvvəcdə oldu vəcd nəsib.
Feyz alıb qibleyi-müqabilədən,
Həm müzəlləldə nüktə oldu Həsən.
Cəbri-nöqsanda hasil oldu kəmal,
Mərhəba, ey sipehri-məcdü cəlal.
Xeyli dəmdən bu feyzə rağib idik,
Bir əziz ustadə talib idik.
Gərçi bir parə bişüurə bu hal
Eyləməz ləzzət, ey cahani-kəmal.
Çünki nadanda yoxdu zövqi-ülüm,
Olmayıb kəşf o qövmə bir məlum:
Xəlq əvam olduğunu, ey mövla,
Etməz elmin təriqətinə vəfa.
Elmdir neməti-xudayı-cahan –
Kim, edib həqq onu sizə ehsan.
Kimə həqq elm eyləsə əta,
Ona xeyri-kəsir edibdir əta.
Neməti-paki-rəbbi eylə hədis,
Qoy həsəddən ölə bu qövmi-xəbis.

O zaman kim, bina olurdu “Ziya”,
Xatırə gəlmış idi bu məna –
Ki, gərək rəyi-paki-zivəri-Şeyx,
Xatiri-atiri-münəvvəri-Şeyx,
Verə müsvəddeyi- “Ziya”yə ziya,
Sayəgüstər ola o bali-hüma.
Şükrlillah ki, hasil oldu məram,
Seyyida, şükr qıl bu halə müdam!

“ZİYA” QƏZETİNƏ

Ey verən səfheyi- “Ziya”yə ziya,
Ey edən dəhri vadisi-Sina.
Nəfsi-Firon səndən oldu əlil,
Eylədin ani qərqi-lücceyi-Nil.
Ali-Firon əlində zarü zəlil,
Daimi qalmaz ali-İsrail.
Hansı Fironi-cəhlü kibrü qürur,
Düşməni-əqlü fəhmü huşu şur
Qoymaz aləmdə elm edək hasil,
Ta olaq bir məqamə biz vasil?
Qurtaraq bu xəyalı-vəhşətdən,
Oyanaq bircə xabi-qəflətdən.
Dolana rahi-rüşdə niyyətimiz,
İltiyamin tapa cərahətimiz.
Yaralarımızın axtaraq məlhəm,
Özgə növ ilə dövr edə aləm.
Oxuyaq biz qəzetlər əhvalın,
Ta bilək əhli-aləmin halın –
Ki, görək xəlq nə kəmaldədir,
Qeyr nə fikr, nə xəyalddədir?
Özgələr eyleyib tərəqqiyi-tam,
Niyə biz qalmışq bu növ əvam?
Niyə biz bunca bikəmal olduq,
Ayaq altında payimal olduq?
Bəsdi tədrisi-dərsi-”Gürbəvü müş”,
“Leyli-Məcnun”ü “Vəsf-i-badəfürüş”.
Demirəm tutma ruzə, eyləmə həcc,
Leyk zahir olubdu üsrü hərəc.
Demirəm ki, nəmaz batildir,
Rədd hər kim deyərsə cahildir.
Demirəm, ey əziz, vermə zəkat,
Ver zəkat, eylə dəmbədəm xeyrat.
Allah ehsanını qəbul eləsin,
Tanrı məqsudini hüsul eləsin.
Nə səbəbdən zəlilü xar olduq,
Ərzəli-xəlqi-ruzigar olduq?
Gər özün tapsan, ey vəfa canı,
Sənə qurban bu Seyyidin canı!

“ZİYA” QƏZETİNƏ

Irəvanlı Abbas ağa haqqında

Mərhəba, ey İrəvanın xaki-zibamənzəri –
Kim, gəlib səndən vücudə əhli-məna sərvəri.
Mərhəba, ey İrəvan, ey məcməül-bəhreyn-əsər,
Bəhrsən, Abbasi-namavər o bəhrin gövhəri.
Gövhəri-qabil, münni-əhli-ürfan, feyzi-həq –
Kim, olubdur zati bir alicənabın yavəri.
Eyləyib himmət “Ziya” haqqında ol xurşidfər,
Ta “Ziya” olsun cahanda əhli-həqqin rəhbəri.
Aləmə açsın zəbani-pənd, töksün dürrlər,
Zöhrəvü Xürşidü Məh olsun o dürrə müştəri.
Mərhəba, ey sahibi-himmət Məhəmmədəzadə kim,
Sən bu imdad ilə şad etdin dili-peyğəmbəri.
Çün qəzetdən şad olur əhli-səvədi-ruzigar,
Sən onu ehya edib, şad eylədin aləmləri.
Sən təki bir beş nəfər qeyrətkeş olsayıdı əgər,
Çəkməz idik aləm içrə minnəti-gavü xəri.
Gər qəzet qədrin hələ bilməzsə bu qövm, eybi yox,
İbtidadə hər işi, ari, sanırlar sərsəri.
İbtida Musanı təkzib etdi qövmi-Qibtiyan,
Bildilər gövsaləni məbud qövmi-Samiri.
Aqibət öz nurini izhar qıldı ləmyəzəl,
Oldular ol zatlər hər eybü nöqsandan bəri.
Bilməsə nadan qəzet qədrin, əzizim, nəqsi yox,
“Qədri zər zərgər şunasəd, qədri cövhər cövhəri”*.
Əhli-ürfanə müin olmaq kəmal istər özü,
Bikəmalın yox kəmal əhlilə meyli-xatiri.
Nükteyi-”mən ləm yərək ləm yörifə”*** ol qutəvər,
Ta sənə ol nüktə açsın bir mütəvvəl dəftəri.
Sən qəzet tərcihinə aləmləri təhris edib,
Aləmi tutduñ əziz, aləmdə xar etdin zəri.

* Zər qədrini zərgər bilər, gövhər qədrini sərraf.

** Səni görməyən tanımaz (*hədis*).

Pul əziz olmuş cahan əhlinə ol qayətdə kim,
Ta sanıllar əskinası Cəbrəilin şəhpəri.
Puldurur məbudu bu xəlqin, nə lazım mərifət,
Simi “ya səttar!” oxurlar, zərrə derlər təngəri*
Seyyida, Abbasə qıl daim dua kim, ol cavan
Həzrəti-Əbbas ilə məhşur görsün məhşəri.
Düşməni-Əbbas ola daim əbusən-qəmtərir,
Görməsin əhbabı üqbadə şərəri-Azəri.

---

* Tanrı

BAKİ ŞAIRLƏRİNİN TƏRİFLƏRİ

Şirvanə Bakıdan yenə çox töhfələr gəlir,
San Misr karvanı açılmış, şəkər gəlir.
Nazil olubdu ayeyi-rəhmət Şəmaxiyə,
Tulani şükrələr eləsin, müxtəsər gəlir.
Əşari-ruhbəxşdi, ya möcüzi Məsih,
Əzmi-rəmim zində olub tazətər gəlir.
Abi-bəqayə yetməyimiz oldu aşikar,
Zülmati-qəmdə Xızır bizə rəhbər gəlir.
Yəqubə yetdi pirəhəni-Yusifi-əziz,
Çeşmi-ümidvarə ziyavi-digər gəlir.
Oldu bahar fəqli, açıldı şükuflər,
Nəxli-ümidə, şükr ki, ey dil, səmərə gəlir!
Cürmi edibdi cürmümüzü əfv zahirən,
Ol bəhrdən bu sahilə dürrü gühər gəlir.
Səd şükr, əfv olubdu, könül, cürmi-maməza,
Lütf aləminə ol şəhi-xurşid-fər gəlir.
Etmiş o şəh qəzali-Xütən seydinə həvəs,
Şerindən indi rayihəyi-müşki-tər gəlir.
Salik nə silk şəxsdi zahir deyil bizə,
Amma vücdü bizlərə əhli-hünər gəlir.
Şerində dərc olubdu məaniyi-bışūmar,
Mudən lətif nükəti bariktər gəlir.
Şirayı-şeri nur veribdir Münirinin,
Çərx üzrə müştəri ona şəmsü qəmər gəlir.
Təbi-Müniri şəmsü qəmərdən münirdir,
Baxdıqca şerinə gözə nuri-bəsər gəlir.
Aşıq olubdu nəzmi-Sürəyyayə Fərqədan,
Kəmtər sərayə bir bu sifət tacvər gəlir.
Pərvin-misal nəzmi-Sürəyyadə lütf çox,
Ol əxtəri-münirə Süha bisipər gəlir.
Şirayı-şamdır, ona kəlbül-Cəbar mən,
Bir üstüxani-lütf ilə ol şah əgər gəlir.
Dilxun təxəllüsündə bu rəmz oldu aşikar:
Aşıqdi, çeşmdən üzə xuni-cigər gəlir.
Qan eyləyibdi könlünü bir lalə üzlü yar –

Kim, sinəsində dağləri sərbəsər gəlir.
Mirzə Müsəvvirin qələmi-müşkbarına
Çindir, desəm midadi-siyəh müşki-tər gəlir.
Hər nəqsi-kilki Maniyi-nəqqası məhv edib,
Ayineyi-xəyalınə rəngin süvər gəlir.
Müştəqin iştiyaqı edib zar könlümü,
Bilməm nə gün Şəmaxiyə ol xoşsiyər gəlir?
Müddətdi Badkubəni ol məskən eyləyib,
Nə bir pəyami-qasidi, nə bir xəber gəlir.
Ey bivəfa, nədəndi bizi yad etməsən,
Göndər dua o vəqt ki, badi-səhər gəlir.
Tab etmədin cəfalərə qaçdırın Şəmaxidən,
Meydani-eşqdır, buna sahib-cigər gəlir.
Verdin məni bu kafər olan bütənlərə əsir,
Bir bilmədin ki, başıma axır nələr gəlir.
Qəm çəkmək oldu sən gedəni karü barımız,
Sənsiz bəlalı başımıza yüz xətər gəlir.
Bir səngdil nigarə giriftar olmuşam,
Nə suzi-şəb, nə ahi-səhər kargər gəlir.
Yadi-rüxilə çəşmimə aləm gəlir behişt,
Zikri-ləbilə ağzıma təmi-şəkər gəlir.
Çəksəm bəyanə surəti-hali-nizarımı,
Ayineyi-xəyalüvə qəmdən kədər gəlir.
Qoy söz açılmasın, qəmi biganə bilməsin,
Hərçənd dağ xaməyə, cövlənə pər gəlir.
Məndən deyin Müsəvvirə Şirvanə gəlməsin,
Sərmayeyi-kəmalına gəlsə zərər gəlir.
Qırxb Şəmaxidən yola sallıq pəraq tək,
Gər cəngi-Qafilə o səgi-kuzəgər gəlir.
Bunlar zərafət idi ki, oldu Müsəvvirə,
Çün təyyibat əhli-dilə nikətər gəlir.
Gəlsə bahar fəsli Müsəvvir Şəmaxiyə,
Billah, baharın üstə baharı-digər gəlir.
Bir yerdə kim, Müsəvvirə Seyyid qulam ola,
Sairləri cənabına bir xaki-dər gəlir.

SƏFA HAQQINDA

Açıl ey dil ki, novruz oldu, həngami-səfa gəldi,
Açıldı qönçələr, güllər, bəhari-dilgüsha gəldi,
Çəmən səhnində çak oldu yenə pirahəni-Yusif,
Züleyxa bəzmi tək gülzarər yüz zövqü səfa gəldi.
Bihəmdüllah, qurtardıq ol zimistan macerasından,
Yetişdi mahi-fərvərdin, bu fəsli-canfəza gəldi!
Tərəşşöh qıldı baran əbrlərdən səbzəzar üstə –
Ki, guya Xırz üçün zülmətdən abi-bəqa gəldi.
Uzandı ruz şəbdən, nur oldu zülmətə qalib,
Çəməndən zağ getdi, bülbüli-dəstansəra gəldi.
Səfərdən gəldi gül, qıldı çəməndə feyzlər zahir,
Bu həm bir feyzi-digər kim, o yarı-dilrüba gəldi.
Məhəmməd nuri zahir oldu gün tək kainat içrə,
Ziyalansın gözüm kim, aləmə nuri ziya gəldi.
Gəl, ey ol Kəbeyi-didar üçün həsrət qalan könlüm,
Dolan başınə, qurban ol ki, həngami-fəda gəldi!
Bahar oldu, açıldı lalə, gəldi yarı-gülruyım,
Bu gəlməkdən dili-bimarına yüz min şəfa gəldi,
Gəl, ey mahim ki, sənsiz oldu zülfün tək günün qarə,
Gəl, ey şahim ki, sənsiz başıma yüz min bəla gəldi!
Açılsın, feyzə yetsin, giryədən bu kur olan çeşmim –
Ki, xaki-məqdəmindən ol nigarın tutiya gəldi.
Bu gün Şirvanə bir gün doğdu kim, görcək təcəllasın,
Fələkdən, həm məlekədən yüz sədayi-mərhəba gəldi.
Dili-məcruhə yetdi, şükrillah, aqibət məlhəm,
Şikəstə üstüxanımçün bu gün ol mumiya gəldi.
Gədalıqdan qutardım, padşahi-ruzgar oldum –
Ki, başım üzrə həqdən sayeyi-bali-hüma gəldi.
Göründü zülfə-ənbərtarı ol ahunigəh şuxün,
Açıldı Çin qatarı, nafeyi-dəştii-Xəta gəldi.
Tərəhhüm qıl, həbibim, kəsmə lütfün aşinalərdən –
Ki, sənsiz başımə biganələrdən çox bəla gəldi.
Süründüm naləvü əfşən, şərabım oldu göz yaşı,
Nələr çəkdirəm gör, ey gül, başıma yüz min xəta gəldi!

Xəyali-kakilü zülfünlə kim, hər canibə baxdım,
Biyaban oldu könlüm, çeşmimə aləm qəra gəldi.
Həvayi-kakilü zülfünlə düşdüm özgə sövdayə,
Olub divanə hərdəm başımə yüz macəra gəldi.
Məbada inciyə tulı-süxəndən ol pəri, Seyyid,
Yetir itmamə kim, bu şeri, hatifdən nida gəldi!

MƏHƏMMƏD SƏFANIN TƏRİFİ

Ey qəmin bu dili-məhzunə səfa,
Kəbeyi-kuyuvə eşq əqli fəda,
Hər qədər eyləyəsən kövrü cəfa,
Mən sənə eyləməzəm qeyri-vəfa,
Hər nə hökm eylədin, ey mahliqa,
Cümləsi oldu muradınca rəva.

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənə bu nalanın!

Sərvərim, padşəhim, soltanım,
Gülräxüm, sərvəqədim, reyhanım.
Ey fərəhbəxşı-dili-suzanım,
Bilmədim noldu mənim nöqsanım,
Döndü, ey mah, belə dövranım,
“Yan” dedin hicr ilə, yandı canım,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənə bu nalanın!

Söylədin eşq ilə zar ol, oldum,
Hicr ilə sinəfikar ol, oldum,
Nəzəri-xəlqdə xar ol, oldum,
Qəmü ənduhə düşçər ol, oldum,
Zarü bisəbrü qərar ol, oldum,
Dedin: “əğyar ilə yar ol”, oldum,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənə bu nalanın!

Ta gözüm hicr ilə giryan oldu,
Xatırın gül kimi xəndan oldu,
Döndü vəslin mənə hicran oldu,
İstədin dil ola viran, oldu,
Gənci-eşqin ola pünhan, oldu,
Dedin “olsun ciyərin qan”, oldu.

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənət bu nalanın!

Eylədin dövr xilafi-məmul,
Afitabi-əməlim etdi üful,
Bənd olub zülfüvə oldum məğlul,
Deyiləm gərçi bu sövdadə məlul,
“Küntü fil-eşqi zəlumən və cəhul”*,
Elədim hökmüvü can ilə qəbul.

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənət bu nalanın!

Gündə bir şəbədə ağaz etdin,
Çox olan lütfü bize az etdin,
Üz verib, qeyri sərəfraz etdin,
Bizi qoydun, onu mümtaz etdin,
Hökmü fərmanuvi ibraz etdin,
Məni hər nakəsə dəmsaz etdin,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənət bu nalanın!

Ey səri-zülfüvə qurban Seyyid,
Oldu divaneyi-dövran Seyyid,
Olub əhvalı pərişan Seyyid,
Ki qalib bisərү saman Seyyid,
Ağlayır hicrin ilə qan Seyyid,
Oldu torpaq ilə yeksan Seyyid.

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənət bu nalanın!

---

* Mən eşqdə məzlam və cahil oldum.

ABDULLA BƏY ASİ VƏ XUDADAD BƏYİN VƏFATI MÜNASİBƏTİ İLƏ

Tərkibbənd, mərsiyə

Bu necə zülm idi, ey çərx ki, bünyad etdin,
Niyə zülm etmək üçün təbüvi mötad etdin?
Bir utan, ey fələki-süflə, bu dövranından,
Gör kimi zarü həzin, kimləri dilşad etdin!
Atəşi-hadisədən çox gözü qıldıñ pürtab,
Min Süleymanı salib torpağa bərbad etdin.
Gah atıb tırı-bəla oxladın Abdullahi,
Gah çəkib tiği-cəfa qəsdi-Xudadad etdin.
Ta ki, Merrixə inayət elədin tiği-sitəm,
Bilmədim ki, onu bikəslərə cəllad etdin.
Zülmkar ismi ilə aləmə oldum məşhur,
Yeri, ey çərx, adın batsın, əcəb ad etdin!
Qüssədən günlərimi şamə bərabər qıldıñ,
Giryədən gözlərimi Dəcleyi-Bəğdad etdin.
Oldu Şirvan mənə Yəqub kimi Beytül-həzən,
Ta ki, gürgi-əcəli Yusifə səyyad etdin.
Bilmədim, heyf ki, ey çərx, nə əfsun oxudun,
Qəleyi-Şişədə təsxiri-pərizad etdin.
Hansı Yusif? O əzizi ki, sən əvvəldə onun
Türbətilə şüəra silkinə ustad etdin.
Niyə qıldıñ onu, ey çərx, sən axırda zəbun,
Bu nə ayinü rəvişdir ki, sən iycad etdin?

Ah, bu hiyləgərin dad əlindən, səd dad!
İstəməz dəhrdə ərbabi-vəfani dilşad.

Cövrgüster fələka! Bu nə cəfadır, nə sitəm?!
Elədin qamətimi bari-müsibətdən xəm.
Bəs deyilmiydi bizi dağı-əzayı-Fələki?
Bəs deyilmiydi bizi matəmi-Həssani-əcəm?
Bəs deyilmiydi bizi dağı-Xudadad, ey çərx?
Elədin sən yenə amadə bir özgə matəm.

Nə verirsən bu qədər aləmə dərd üstən dərd?
Nə tökürsən bu qədər könlümə qəm üstən qəm?
Qayəti-hüzn ilə əzbəs ki, yanıbdır cigərim,
Saçılır aləmə odlar nəfəsimdən hər dəm.
Necəsən indi ki, bir ahi-şərarbap çəkim,
Yandırıb eyləyim, ey çərx, əsasın bərhəm?!
Zatin olmuş məgər ənduhü bəladən təxmir,
Dəmbədəm aləmə səndən yetişir dərdü ələm?!
Hansı kəsdir ki, ola dəhrdə səndən dilşad,
Hansı dildir ki, ola dövrədə səndən xürrəm?!
Neyləyibdir sənə, ey qatili-ənvai-bəşər!
Neyləyibdir sənə, ey zalimi-nəsli-Adəm?
Hər sürurundadı yüz dərdü müsibət müzmrə,
Hər niyatındadı min qüssəvü möhnət müdğəm.
Ağlasam ol şəhi-iqlimi-vəfadən ötrü,
Ahü fəryadıma eyb eyləməyin, ey həmdəm!

Necə ah eyləməyim, ah ki, şahım getdi!
Qoydu tənha məni ol püştü pənahım getdi!

Yenə ərbabi-vəfa aləm ara xar oldu,
Əhli-dil ney kimi fəryadə gəlib zar oldu.
Ey könül, bu güli-gülzari-vəfadən ötrü,
Əşki-gülgün ilə gözlər yenə gülnar oldu.
Dağlərdir çəkilən sinələrə lalə kimi,
Ey cünun, seyr elə kim, mövsimi-gülzar oldu.
Ta ki, qərq oldu bəla bəhrinə ol dürri-yətim,
Sədəfi-didələrim bir düri-şəhvar oldu.
Mərifət gövhəri olmuşdu cahan içrə kəsad,
Ona sərrafi-əcəl gəldi, xəridar oldu.
Saldı qəm daireyi-möhnətə üftadələri,
Könül ol dairədə nöqteyi-pərgar oldu.
Qafili etdilər agah çü bu möhnətdən,
Möhnəti-hadiseyi-dəhərə giriftar oldu.
Getdi mirati-dili-safi-Səfadən rövnəq,
Ta ki, bu möhnəti-üzmayə xəbərdar oldu.
Rağibin rəğbəti bilmərrə gedib dünyadən,

Şad olub mərginə öz ömrünəizar oldu.
Bixudun əxtəri-iqbalına üz verdi vəbal,
Sabitin kövkəbi-əşki üzə səyyar oldu.
Seyyidi-bəxti-qəranın günü oldu qarə,
Zövinin çəşminə məcmui-cahan tar oldu.

Saldı torpağə fələk zülm ilə mehrü mahı,
Ya həlak etdi Xudadad ilə Abdullahi.

HACI ƏBDÜLƏHƏD ŞİRVANİYƏ

Tərkibbənd

Gəldi novruz, nigara, yetişib fəsli-bahar,
Gül açar pərdə cəmalından, olar bülbülə yar,
Səhni-gülzərə olur badi-səba ətrfəşan,
Bağdə sünbüllə açar silsileyi-ğaliyəbar.
Edəcəklər hamısı ləhni-Hicaz ilə səda,
Dolacaq Şurü Nəva ilə bu firuzi həsar.
Tuti tutək çalacaq bağdə, bülbül balaban,
Gələcək sövti-dəfə musiqiyü musiqar,
Edəcək rast Əbülcəp dəxi türkü tacik.
Fəsli-novruz Rəhavəndi oxur səlsəlü sar.
Nə rəva bir belə mövsümdə, nigara, axır,
Bəxtü dövlət kimi məndən edəsən sən də fərar?!
Gül ola bülbülə həmdəm, mən olam hicrə əsir,
Eyləyəm şamü səhər firqət ilə naləvü zar?
Bu qədər eyləmə bu şiftəyə kövrü cəfa,
Bu qədər aşiqi-dilxəstəni sən eyləmə xar.

Dilbəra, yaxşı deyildir bu hekayət səndən,
Eylərəm yoxsa ki, bir zatə şikayət səndən.

Həmdəmim sən təki ta yarı-meyaşam oldu,
O qara zülf bələsilə günüm şam oldu.
Tökülüb zülfə-siyəh tutdu rüxi-rəxşanın,
Dedim: – Ey yay, yaman yerdə gün axşam oldu!
Dedim: – Ey şux, haçan səndən olur kam rəva?
Dedi: – Nakamlıq eşq əhlinə bir kam oldu.
Yar olub özgələrin yarı, edər zövqü səfa,
Dili-şuridə əbəs eşqdə bədnam oldu.
Gəldi novruz, müzəyyən elədi dünyani,
Bülbüli-xəstəyə güldən yenə ənam oldu.
Dedim: – Ey şux, olub eyd, öpüm qoy əlüvi,
Eyddə bus eləmək sünneti-islam oldu.
Güldü ol simbədən, söylədi, ey aşiqi-zar,
Səni rüsvə eleyən bu təməi-xam oldu.
Dedim: – Ey müşk-xət, etdin nə üçün məndən rəm?

Dedi kim əhuyi-vəhşini görüb ram oldu.
Yardən aşiqi-şeydayə təmənna nə üçün?
Bu təmənna sənə, ey aşiqi-şeyda, nə üçün?

Şüəra içrə sənin şöhrət edən namın yox,
Yar üçün bəzmi-səfa içrə sərəncamın yox.
Özgələr kimi sənin yoxdu visaqın, bəzmin,
Məzəvü nöqlü kəbabü meyi-gülfamın yox.
Söyləyirsən özünü Camdən artıq, amma,
Meyi-gülfam ilə məmlüvv olan camın yox.
Çəşmi-badamıma həsrətlə baxırsan hərdəm,
Belə zahir ki, sənin şəkkərү badamin yox.
Yox dilaram sənə şəhrdə məndən özgə,
Görməyən gün bu rüxi-şəmimi aramın yox.
Səri-küyimdə yatan sübhə kimi bir itcən,
Etibarın, şərəfin, izzətü ikramın yox.
Ruzgarın eləyib tirə bu zülfüm tari,
Tarı şahiddi ki, bir xoş keçən əyyamın yox.
Qoymusan dəhrdə sən bülbüli-şeyda aduvi,
Bəzmdə mən kimi bir yarı-güləndamin yox.

Qönçə kimi ciyərin, get dəxi, sən qan eləmə,
Mən kimi bir gül üçün naləvvü əfqan eləmə.

Dedim: – Ey şəm, sənin hüsnüvə pərvanə mənəm,
Eyləyən eşqdə bu yanmağa pərva nə mənəm.
Kakılın tarı mənim boynuma vurmuş zəncir,
Bağlanıb silsileyi-zülfədə divanə mənəm.
Xalüvün danəsinə cənnəti versəm nə əcəb,
Adəmin züryətiyəm, talibi-ol danə mənəm.
Tutma, ey gövhəri-yekdanə, belə xar məni,
Məxzəni-mərifətəm, gövhəri-şahanə mənəm.
Etmişəm hər nə cəfa eyləsən, ey şux, qəbul,
Can verən rəğbət ilə sən kimi cananə mənəm,
Salmışam boynuma zünnar səri-zülfüvü mən,
Dərdi-eşq ilə dönən dəhrdə Sənanə mənəm.
Gecələr yadi-rüxü zülfün ilə sübhə kimi,

Söyləyən suz ilə, ey şəmrux, əfsanə mənəm.
Kimsə bilməzdi səni eşq ilə əngüştüňuma,
Ey edən, qası hilalıım, səni dürdənə mənəm.

Etmisən hüsən ilə bu aləmə şöhrət məndən,
Yeri vardır edəsən axırı nifrət məndən.

Qönçə vəqtin, bu yeqindir, gül olur xar ilə,
O zaman kim açılar, yar olur əgyar ilə.
Bağban zəhmət ilə gülbüñü bəslər daim,
Açılib həmdəm olur gül, vəli, əttar ilə.
Tərbiyət lütf ilə dəryadə edər dürrü sədəf,
Çixıban həmdəm olur şahi-cahandar ilə.
Çox da, ey ruhi-rəvan, hüsünvə məğrur olma,
Qalmasan gül kimi bu çöhrəvü rüxsar ilə!
Ta gələr xətt, düşərsən o lətafətdən sən,
Bağı-hüsün dolacaqdır xəs ilə, xar ilə.
Zülməti-xəttin olur mahi-münir üstə hicab,
Qalisan aləm-ara dərdi-şəbi-tar ilə.
Sonra çox axtarışan hüsünvü, həm üşşaqı,
Almaq olmaz onu yüz dirhəmü dinar ilə.
Müştəri qəht olu ol iki əqiqi-ləbinə,
Qalmasın gərm lətafətdə bu bazar ilə.

Sənə ondan sonra bir kimsə xiridar olmaz,
Dəxi bu rövnəqi-rüxsar, bu bazar olmaz.

Bu qədər təngə gətirmə məni, ey qönçədəhan!
Çünki mən istəmirəm faş ola əsrarı-nihan,
Bilsə əhvalımı ol mənbəyi-əfzalü səxa,
Mənim əhvalı-pərişanıma eylər saman.
Ol səxa kani ki, aləmdə onun feyzindən
Şadü xürrəmdü hamı mərdümi-şəhri-Şirvan.
Seyyidə, alimə, hər növ fəqirə hər il,
Əl tutar, sim verər, lütf ilə eylər ehsan.
Getməyib Məkkəyə bir kimsə onun tək getməz,
Xəlqi sirab eləyib, dövlət ilə oldu rəvan.

Edər ənam mənə, xatirimi şad eylər.
Tapılır camdə mey, evdə dəxi süfrədə nan.
Gəlüsən onda visaqimə mənim izzət ilə,
Görəcəksən ki, olur nöqlü məzə zinəti-xan.
Həqq onu şad eləsin ki, məni çox şad eləyib,
Nəzəri-mərhəməti Seyyidə var bipayan.
Sadiqin toyunu etsin ona Allah nəsib,
Şad olaq, eyş qilaq bərbətü tarü xoşxan.
Düşməni-bəxti görüb dövlətini xar olsun,
Ey xuda hasidinin mənzili olsun niyran.
Həzrəti-Xızr kimi ömr eləsin aləmdə,
İstəkanında ola çayı zülali-heyvan.

Görməsin gülşəni-iqbali xəzandan xələli,
Bəhəqi-seyyidi-səccad Hüseyn ibn-Əli.

Seyyida, çünki bu tərcii sən etdin təhrir,
Qıl xiyabani-behiştı kim hər yan təstir.
Göndərib şerüvi qıl Hacı Rizadən xahiş,
Xidməti-Hacı Əhəddə edə ani təqrir.
Çünki var onda fəsahət, oxur əşarı gözəl,
Pakdil, pakgühərdir özü bir pakzəmir.
Var ümidim ki, Əhəd pakə xudavəndi-əhəd,
Dövlət ilə verə əbnayi-zamandan tövfir.
Ruzi-əzzəldə onun tiynətini dəsti-qəza
Abi-əltəfi-səxa ilə edibdir təxmir.
Ona yox lütfü əta, cudü səxavətdə şəbih,
Ona yox feyzü səxa, bəzlü inayətdə nəzir.
Necə ki, Seyyidi-şəhri-şüərayi-Şirvan,
O sıfət Hacı Əhəd oldu səxavətdə şəhir.
Bilmirəm nəslə-Hüseynə edəcək Hacı əta,
Maneyi-xeyr əgər olmasa bir Şümri-şərir.

Seyyida, xətmi-kəlam eylə ki, gəldi bu nida;
“Lənətullahi əla manei-xeyrən əbəda”*

---

* Xeyrə mane olanlara Allahın əbədi lənəti olsun.

MİSKİN DÜNYADAN ŞİKAYƏT

Qəsida

Cahan mülkündə zər müşküňşadır,
Nə mətləb istəsən ondan rəvadır.
Əgər bir kəsdə olsa mali-dünya,
Təmamən xəlq oniyələ aşınadır.
Gədani zər qılır aləmdə sultan,
Əgər sultan ola bizər, gədadır.
Bu söz şərən əgər küfr olmasayıdı,
Deyərdim filhəqiqət zər xudadır.
Desəm gər qaziyül-hacat, həqdir,
Desəm gər kaşifül-qəmdir, rəvadır.
Mühafillər içində əğniyanın,
Kəlamı san kəlami-övliyadır.
Əgər bir kəs mənim tək olsa müflis,
Kəlamı kizbdır, qövlü xətadır.
Könül, qəm çəkmə müflislər pənahı
Vəliyyül-həq Əliyyül-Mürtəzadır.
Vəsiyyi-Əhmədi-mürsəl ki, zati
Haman məmsusi-zati-kibriyadır.
Onun vəssafi-zati-bimisalı
Hamı Quran, nə tənha “Hələtadır”.
Fütüvvət kişvərinin padşahı
Bilir aləm ki, “Şahi-lafətadır”.
O əllər kim ki, tutmaz damənindən,
Könül, dusti-Əli, dusti-xudadır:
Fəda ol dəstə kim, Mərhəbfikəndir,
Fəda ol şəstə kim, Xeybərgüşədir.
Əlidir caili-ərzü səmavat,
Əli xəllaqi-yeksər masəvadır.
O əldən tinəti-Adəm müxəmmər,
O yüzdən mahi-gərdün biziyyadır.
Əlidəndir vücudi-küll mövcud,

Əli bənna, Əli dəhrə binadır.
Özü məxluqdur, əmma o sərvər
Həman xəllaqi-ərzü həm səmadır.
Qəsimi-cənnətü duzəkdir ol şəh,
Şəfi - ərseyi - ruzi - cəzadır.
Yetiş fəryadinə, ya şahi - Xeybər -
Ki, Seyyid bir qulami - rusiyadır!

FƏRHAD MİRZƏYƏ

Qəsida

Ey könül, bir müjdə ver kim, cismə ondan can gəlir,
Can çıxar şövq ilə istiqbalə kim, canan gəlir.

Bu haman fəsli-humayundur çıxıb Mizandən,
Bürçi-Əqrəb seyrinə xurşidi-nurəfşan gəlir.

Bürçi-mizandan gələn xurşidi-rəxşandır və ya
Sahəti-İrandan şahi-fələkfərman gəlir.

Ya Süleymandır büsat üzrə və ya Kənandən
Ərzi-didar etməyə Misrə Məhi-Kənan gəlir.

Verdilər dün müjdə kim, məhruseyi-Tehrandən
Sahəti-Qafqazə bir şəhzadeyi-dövran gəlir.

Xosrovi-şirinzəban Fərhad Mirzə kim, bu gün
Şəkkəri-mədhilə tuti tək mənə əlhan gəlir.

Bağlayıbdır Kəbeyi-məqsudə ehrami-səfa –
Kim, minayı-eşqdə zibh etməyə qurban gəlir.

Zilli-həqdir Nasirəddin şəh, bu anın sayəsi,
Sayeyi-sultanda müzmər sayeyi-yəzdan gəlir.

Əhli-islamı sərəfraz etməyə hər səfhədə
Lütfi-həq, bürhani-mütləq, ayeyi-Quran gəlir.

Lütf ilə feyzi-qüdumindən bu rizvanbargah
Etməyə Rusiyyə mülküñ rövzeyi-rizvan gəlir.

Həbbəza, ey dövləti-Rusiyyə, fəxr et kim, sənə
Bir hümayi-övci-istiğna bu gün mehman gəlir.

Seyti-ədliylə bu gün məmlüvv edib əfaqı kim,
Söyləyirlər tazədən Şirvanə Nuşirvan gəlir.

Bistümi-mahi-siyami eydi-Şəvval et, könül –
Kim, bu gün Şirvanə ol Mehrü Zühəl dərban gəlir.

Mən deməzmidim, könül, qəm çəkmə dərdi-fəqrdən –
Kim, olur bir gün ki, axır dərdüvə dərman gəlir?

Mən deməzmidim ki, qalmaz çox da bijən çahdə,
Qurtarırsan qüssədən çün Rüstəmi-dəstan gəlir?

Daim olmaz səfheyi-aləmdə Keyvan cilvəgər,
Müştəri iqbal edir, ol gövkəbi-rəxşan gəlir.

Daim olmaz şahidani-bağ Bəhməndən təbah,
Açılır gülşəndə güllər, mövsümi-niysan gəlir.

Daim olmaz Yusifi-Kənanə qəhti-müştəri,
Bir əzizi-Misr olur peyda, şəhi-saman gəlir.

Şükrillah, gəldi bir şəhzadeyi-vala gühər –
Kim, səxasın gər görə Hatəm, gözündən qan gəlir.

Ey fələkçakər ki, hər gün dərgəhi-əfzalüvə
Əl açıb sailliyyə yüz Hatəmü Neman gəlir.

Sənsən ol xaqangühər kim, mətbəxi-ehsanüvə
Kasə əldə Çindən Fəğfur ilə Xaqan gəlir.

Gər səni Qeysər desəm, vardır qüsuri nəzmimin,
Gər səni Kəsra desəm, əlbəttə kəsri-şan gəlir.

Gər desəm xurşidi-rəxşansan, zəvalım var mənim,
Gər desəm mahi-fələksən, söz mənə nöqsan gəlir.

Bilmişəm, ey məzhəri-əsmayı-hüsna kim, nəsən,
Gərçi fikri-bikrimə hər ləhzə bir ünvan gəlir.

Aləmi-nasut üçün qövsi-nüzulin teyy edib,
Surəti-insan ilə dünyaya bir rəhman gəlir.

Ey riyazi elminin aləm ara İqlidisi,
Məktəbi-təlimüvə dərs almağa Loğman gəlir.

Versələr əhbabüvə gər zəhr lütfündən sənin,
Zəhri-qatildən xəvası-çeşmeyi-heyvan gəlir.

Düşmənin gər abi-kövsər içsə guya zəhr içər,
Dideyi-bədxahübə bağlı-cinan niran gəlir.

Sərvəra, alinəjada, şahi-gerdun rüfəta,
Ey ki, vəsfindən təni-əfkarə hər dəm can gəlir.

Mövsümi-əhyadə gəldin xitteyi-Şirvanə sən,
Mürdələr ehyasına həqdən bu gün fərman gəlir.

Barilaha, bu səfər olsun mübarək kim, sənə
Bu səfərdən buyi-xeyr, ey şahi-zil ehsan, gəlir.

Yavərim ol, qıl bu gün lütfünlə ehya Seyyidi –
Kim, sənə məhşər günü yavər şəhi-Mərdan gəlir.

QƏSİDƏ

Söylədim yarə ki, ey məh, gəlib əyyami-bahar,
Güldü naz ilə ki, bilməm yenə bu sözdə nə var.
Dedim: – Ey mayeyi-can, gülşənү səhra dəmidir –
Ki, gülü laləyə pirayə qılır badi-bahar.
Pərdədən çıxdı yenə gülşən-ara şahidi-gül,
Qalmadı xatiri-bülbüldə dəxi səbrü qərar.
Sünbüllün türrəsini şanə qılıb badi-səhər,
Kuhü səhraları hər ləhzə qılır qalıyəbar.
Dəşt-ara qülqüleyi-qümriyü sarü səlsəl,
Nərgisin açdı gözün xabdən etdi bidar.
Lalə doldurdu meyi-jalə ilə camını kim,
Bağ şahidlərini qoymaya bir dəm huşyar.
Bir tərəf tarü dəfü hayü heyi-sadəpərəst,
Bir tərəf nayü neyü nöqlü meyi-badəgüsər.
Qarışib bir-birinə şeyxü müridü mürşid,
Səhni-gülzərini qılır seyr, çıxıb xurdü kübar.
Dedi: – Ey aşiqi-dilsuxteyi-xamtəmə,
Beləbihudə xəyalatdən et istiğfar!
Aşıqi-zarə və lazımdı təmaşayı-çəmən,
Talibi-yarə nə hacətdi həvayı-xəsü xar?
İstəsən laləvü gül, qıl rüxi-alımə nəzər,
Eyləsən meyli-çəmən, et səri-kuyimə güzar.
Qönçəni eylə təsəvvür ki, dəhanım kimidir,
Leyk yox qönçədə hərgiz belə şirin göftar.
Sünbüllü tut ki, səri-zülfümə bənzər, amma,
Bağlıdırımı ona zülfüm kimi yüz min dili-zar?
Hani zülfüm kimi sünbüll, hani ruyim kimi gül,
Hani guldə bu təravət, hani sünbüldə bu tar?
Ola bir yerdə ki, zülfə-siyəhim nafəgüşə,
Nə rəvadır ki, edə ərz mətəmən əttar.
Nərgizi tut ki, bieynəh, elə, bənzər gözümə,
Hani nərgizdə bu qəmzə, hani onda bu xumar?
Tutalıml ki, qədi-movzunuma xud bənzər sərv,
Bu rəvişdə hani bir sərvdə movzun rəftar?

BAHARIYYƏ

Məsnəvi

Dəmi ki, etmiş idi dərdü qüssə könlümü xun,
Məlalü möhnətimi eyləmişdi çərx füzun,
Nə bir rəfiq ki, bu qəmdə qəmküsərim ola.
Ənisi-xatiri-qəmənidəvü fikarım ola,
Gözüm piyaləsi məmlüvv əşki-həsrət ilə.
Keçib məlalilən əyyam min kədurət ilə.
Könüldə yüz qəməi möhnət, nə taqəti-təqrir,
Nə dərdü qüssəyə çarə, nə möhnətə tədbir –
Ki, bir rəfiqi-vəfaşivəvü kərəmkirdar,
Təriqi-lütf ilə dildarlıq qılıb izhar.
Dedi ki, ey bu cahanda səramədi-üşşaq,
Hərifi-məclisi-rindan, rəfiqi-xoşəxlaq,
Zəmanə əhli səni əhli-dil edəllə hesab,
Həmişə maili-eyşü nişat, çəngü rübab.
Bəiddir ki, məqamın ola bu guşeyi-qəm,
Məlalü möhnət ilə yar, dərd ilə həmdəm.
Əcəb bu qəflətə səndən, bu guşeyi-pünhan,
Ələlxüsüs ki, fəsli-bəhardır bu zaman.
Edib nəsimi-səba kuhü dəştı müşkamız,
Tutubdu səhni-gülüstəni səbzeyi-novxız.
Fürugi-çöhreyi-gül səhni-bağə nur salıb,
Nəvayı-bülbülü qümri cahanə şur salıb.
Behişt səfhəsi tək səhni-bağ xürrəmdir,
Bənəfşə – susənə, nəsrinə – lalə həmdəmdir.
Sədayı-kəbki-xüramanü naleyi-dürrac,
Qərarü səbrini eşq əhlinin edib tarac.
Ayəğə dur ki, edək bir zaman səyahəti-bağ –
Ki, bəlkə nəfheyi-güldən edək əlaci-dimağ.
Məni-şikəstəkönül, dərdü qüssədən əfkar,
Bu qissəni eşidib laəlacü həm naçar.
Səyahət əzmi ilə üz qoyüb gülüstanə,
Bəli bir əldə sürəhi, bir əldə peymanə.
Fəzayi-gülşəni gördüm əcəb dilaradır,

Həvayi-bağ fərəhbəxşü rahətəfzadır.
Behişt əlaməti gülzardən bürüz etmiş,
Şükufə xələti-əşcarı nüqrəduz etmiş.
Görüb bu növ ilə gülzarı xürrəmü şadab,
Xitab saqiyə qıldıñ ki, bir qədəh meyi-nab!
Edib piyaləni ləbriz söylədi saqi –
Ki, yoxdu zəhri-qəmin bundan özgə tiryaki.
Əzəl piyalə ki, əvvəl qədəmdə nuş etdim,
Nəvayi-faxtədən bu sədanı guş etdim –
Ki, ey şəvahidi-gülzar, sakınani-çəmən,
Edən bu rövzeyi-cənnətmisal içində vətən.
Bilin ki, xosrovi-gülgünqəbayi-xitteyi-bağ
Sizə bu növ ilə hökm etdi, ta edəm iblağ –
Ki, ta qüdumi-bəhar ilə bağdır xürrəm,
Büsati-işarətidən xali olmayın bir dəm.
Büsati-işrəti çəksinlə tərfi-gülzara,
Kimisi dairə götsün, kimisi nəqqarə.
Bənəfşə zülfünə badi-səba yetirsin tab –
Ki, tutsun aləmi yeksər şəmimi-ənbəri-nab.
Qəbayi-lalə bu mövsümə ləlfam olsun,
Bəşərti-inki əlində müdam cam olsun.
Gərək bu bəzmə verə əndəlib sövti rəvac –
Ki, hüsni-sövtə bu fərxəndə bəzmdir möhtac.
Kənari-cuydə sərv-i-səhi məqam etsin,
Vəli gəlib-gedənə yaxşı ehtiram etsin.
Səyahət etməyə gülzara hər kəs etsə xüram.
İcazə verməyə şimşadə eyləsin iqdam.
Bisati-səbzəni ta bir kəs etməyə pamal,
Əlində xəncər ona susən etsin istiqbal.
Yetirdi çün bu pəyamı o mürğı-xoşəlhan,
Gəlib nəşatə gülü lalə, sünbüllü reyhan.
Məni-füsürdə bu halı görüb, gəlib halə,
Dedim: – Səbəb nədi, saqi, bu qədr ehmalə?
Edib piyaləni ləbriz ol nikuməslək,
Tutub bərabərimə söylədi: “həni ən lək”**

---

* Nuş olsun.

İkinci camı ki, nuş eylədim məni-məcnun,
Edib xümarımı əvvəlki camdən əfzun,
Zəmanə dördü məlalından etdi könlümü pak,
Gətirdi şurə məni, baş açıq, giriban çak.
Dedim ki, bir dolanım canibi-gülüstəni,
Tapım qərargəhi-bülbülü-xoşəlhəni –
Ki, həm nəvası ilə bir zaman olum dilşad,
Qüdumi-güldən edim həm ona mübarəkbad –
Ki, var onun da mənim tek başında sevdası,
Çəkib fəraq ələmin, vəslidir təmənnəsi.
Könül bu fikrdə, gəz maili-nəzareyi-bağ,
Fəzayi-gülşəni seyr etməyə götürdüm ayağ –
Ki, bir pəriyəşə çeşmim sataşdı, gözləri məst,
Gəlib xüramə ki, ta sərvi-nazi eyleyə pəst.
Fəriştə xuyü firəngi-xisalü kafərkış,
Xədəngi-qəməzəsi hazır könüllər etməyə riş.
Tökübü tərfi-binaguşə türreyi-müşkin,
Salıbdı çöhreyi-xurşidə müşki-tərdən çıx.
Kəməndi-zülfünə təhrikə-şanə vermiş tab,
Mərizi-eşqə ləbi-ləli şərbəti-innab.
Çəkibdi lövhi-cəbinində dəsti-qüdrəti-həq,
İki hilal, vəli, müşkdən verib rövnəq.
Olub mənimlə müqabil o dilbəri-tənnaz,
Təriqi-tənz ilə dürci-əqiqin eylədi baz –
Ki, “mərhəba ləkə”, ey şairi-bədii-kəlam,
Sənə səyahəti-gülşən mübarək ola müdam!
Məgər gətirdi səni təngə eşq sevdası –
Ki, oldu seyri-çəmən xatırın təmənnəsi?
Dedim ki, ey məni rüsvayı-xəlq edən dildar,
Büti-Məsihtəkəllüm, nigari-xoşgöftar,
Xədəngi-qəməzən edib, bəs deyilmi könlümü riş,
Dəxi bu söz nə rəva zəxmim üzrə vurmaq niş?
Həmişə istərəm olsun qəmin könüldə füzun,
Məlalü möhnətü eşqinlə bağrim olsun xun.
Kəməndi-həlqeyi-zülfünlə gərdənim ola bənd,
Neçin ki, layiqi-divanədir həmişə kəmənd.
Vəli həvayı-çəmən kuyuvün nişanəsidir,

Camali-laləvü gül ruyüvün nişanəsidir.
Edəllə bir-birə lafi şəvahidi-gülzar,
Bizimlə həmdəm olan istəməz bir özgə nigar.
Gəlib itabə bu sözdən o mahi-müşkniqab,
Məni-şikəstəyə bu nəhv ilə yetirdi cavab:
Mənim ki, hüsnü cəmalım salıbdı aləmə şur,
Cəmalü surətinə, söylə kim olub məğrur?
Dedim ki, qəddin ilə sərvi-naz eylər laf,
Dedi: – Güman budu, qəddim görə, verər insaf.
Dedim: – Bənəfşə edər laf o zülfədən izhar,
Dedi: – Əbəs döyü başı aşağı, xicləti var.
Dedim: – Durubdu üzün qarşısında laleyi-al,
Dedi: – Onu da edər şərmsar üzümdəki xal.
Dedim: – Gözünlədi həmçəşm nərgisi-məxmur,
Dedi ki, gözlərimi görse gözləri olu kur.
Dedim: – Dəhanuva bəs qönçənin nə nisbəti var?
Dedi: – Dəhanıma bənzər ve leyk yox göftar.
Dedim: – Ləbinlədi gül-bərgi-tər mübahisəsi,
Dedi: – Xəzanın ona tez yetər həvadisəsi.
Dedim: – Qaşınla müqabil durub fələkdə hilal,
Dedi ki. çərxə qaşımdan düşüb bu türfə misal.
Dedim: – Üzünlə bərabər tutar özün məhi-tam,
Dedi: – Edən onu sərgəştə bu həvəsdi müdam.
Dedim ki, ləlüvə bənzər əqiqi-rümmanni,
Dedi: – Bəli, əgər etsəydi xəndə pünhanı.
Mənim ki, hüsnə-cəmalımda əqlidir heyran,
Səbəb budur ki, mənəm bəndeyi-şəhi-imkan.
Dəxildir bu şəhə Seyyidi-ələmpərvər,
Cəza gündündə onu qoyma zar, ey sərvər.
Şəhi-səriri-xilafət, əmiri-hadiyi-rah,
Əmiri-ənfüsi-afaq Əli vəliyullah.
Vəsiyyi-mütləqi-xeyrulbəşər, imami-mübin
Müini-məzhəbü millət, şəhi-Qiyasəddin.

QƏSİDƏ

Dün ki, xurşid üzünə əbri-siyah oldu hicab,
Müşkdən arizinə şahidi-çin çəkdi niqab.

Nisfi-şəb çeşmi-kəvəkib kimi həngami-səhər
Tutdu asayış üçün əhli-cahan çeşmini xab.

Məni-dilxəstə, könül içrə xəyali-ləbi-yar,
Mən ki, möhnətzədə başımda xumari-meyi-nab.

Sübhədək dideyi-əxtər kimi bidar gözüm,
Zarü əfkarü dilazürdəvü məşğuli-kitab.

Nagəhan həlqeyi-dərdən ucalıb çərxə səda,
Lərzə əndamıma düşdü, eşidib, çün simab –

Ki, xudaya, bu zaman kimdü bu qapuni döyən,
Deyiləm bir kəsə mədyun ki, gəlib alsın hesab

Və nə mən bir kəs ilə eyləmişəm cəngü cədəl,
Gələ fərraş mənə etmək üçün zəcrü əzab.

Bu nə məsciddü ki, hər ləhzə qapusun açalar,
Bu nə meyxanədü kim, istəyələr cami-şərab.

Bu nə həmmami-Sifahandu ki, vəqtü bivəqt,
Xəlq qüsl etmək üçün eyləyə hər ləhzə şitab.

Bu deyil Hacı Kamal oğlu Təqinin otağı,
Nisfi-şəb söhbət üçün eyləyələr dəqqül-bab.

Əlqərəz, xövfü rica ilə ayağə durdum,
Pəsi-dərdən ona verdim bu təriq ilə cavab.

Kimsən, aya nə işin var bu şəbi-tardə kim,
Salmışan günbədi-gərdunə səda, xanəxərab?

Azmışan yol bu şəbi-tirə müsafirsən əgər,
Karivangah deyil bu, yeri, tut rahi-səvab!

Qəsəm ol münimü fəyyazə ki, sailsən əgər,
Yoxdu bir şey ki, verib hasil edəm əcrü səvab.

Eşidib bu sözü səsləndi ki, ey divanə,
Bu nə əfsanə sükəndir, bu nə bihudə cavab?

Bildim ol dilbəri-mehparədi kim, eşqindən
Yox idi dildə təvan bu dili-qəmdidədə tab.

Sıçrayıb bərq tek açdım qapımı sürətlə,
Gördüm ol mahı töküb gün üzünə ənbəri-nab.

Xali-müşkini onun tərfi-ləbi-ləlində
Elədir, sanki qonub kuzeyi-şəkkərdə zübəb.

Zülfə-pürçinü girehgiri rüxi-alında,
Sanki bir əqrəbdir müşk ilə etmiş məhtab.

Arizi üzrə ərəq sanki gül üzrə şəbnəm,
Ya düzülmüş təbəqi-lalədə lölüyü-xoşab.

Öldürüb bir neçə yüz aşiqi-sərgərdanı,
Eyləyib əllərini qan ilə ol şux xizab.

Dedi: – Ey Seyyidi-biçarə, nolubdur ki, sənə,
Rahəti-xabdədir xəlq, vəli sən bixab?

QƏSİDƏ

Afərin, ey əhli-sünnət vəl-cəmaət, afərin!
Ey edənlər xəlqə izhari-səxavət, afərin!

Var imiş sizdə həmiyyət, ey gürəhi-bavəfa,
Binəvalər xeylini etdiz himayət, afərin!

Pul yiğib etdiz zəkat ilə qəni müflisləri,
Var imiş sizlərdə asarı-zəkavət, afərin!

İki min üç yüz nüfusun rizqinə zamin olub
Eylədiz ərzaq möhtacə zəmanət, afərin!

Müttəsəf olduz sıfati-rəbbi-rəzzaq ilə siz,
Eylədiz eytamü miskinə kəfalət, afərin!

Pul yiğib, buğda alıb tutduz əlin miskinlərin,
Ac qalanlar tapdı gör kim, istirahət, afərin!

Sədri-məclisdən bürüz etdi bu tədbiri-səvab,
Afərin, ey məsdəri-izzət, sədarət, afərin!

Adəmü Həvvənə bu buğda ilən şad eylədiz,
Bağı-cənnət tapdı bu işdən xəsarət, afərin!

Adəmin övladına buğda ilə etdiz kömək,
Qoymadız ol həzrəti çəksin xəcalət, afərin!

Çıxdı cənnətdən yeyib buğda babamız çün bizim,
Eylədiz buğdayə siz yaxşı siyaset, afərin!

Bir neçə anbarlarda buğda olmuşdu nihan,
Tapdız ol buğdanı, ey əhli-rəşadət, afərin!

Adəmin övladına verdiz dəyirmanlar ara,
Əzdilər un tək onu, tapdı xəsarət, afərin!

Etdilər tənnurlerdə bərrə tek büryan onu,
Qıldılar bugdayə izhari-ədavət, afərin!

Atəşi-fəqri məsakinə gülüstan eylədiz,
Eyləsin sizdən Xəlilulla fəxarət, afərin!

Həq-təala razı olsun sizdən, ey əhli-səxa,
Qoymaduz çəksin dul övrətlər əhanət, afərin!

Bu bahalıq ildə, bu şiddətli sərma günləri
Gərm edib miskinləri etdiz ianət, afərin!

İmperaturi-müəzzəm eyləmişdi həm kömək,
Çox rəiyyət xatırın etdi rəayət, afərin!

Tutdu miskinlər əlin ehsani-bipayan ilə,
Afərin, ey şahi-iqlimi-ədalət, afərin!

Əlli ildə böylə il aləmdə bir dəfə düşər,
Etdiz, ey ərbabi-himmət, rəfi-üsərət, afərin!

Sali-milad ilə yazdım bu ilin tarixini,
Ta Məsihadən bizə olsun kəramət, afərin!

Bir cidavü iki möhməl sıfr onun tarixidir,*
Afərinlər, Seyyida, ruhi-fəsahət, afərin!

---

* Tarix miladi 1880-ci ildir.

QƏSİDƏ

Ey dadmayan zəmanə ara eşq sərbətin,
Bəs ağızının haçan bilisən söylə ləzzətin?
Get rahat ol, səninlə bizim yoxdu karımız,
Qoy biz çəkək bu badiyənin bari-möhnətin.
Biz xazini-əmanəti-eşqik ki, kirdgar,
Sənduqi-sinəmizdə qoyubdur əmanətin.
Eşq olmasaydı, olmaz idi hüsн müştəhir,
Hüsн olmasaydı, eşq itirmişdi şöhrətin.
Ərz etdi hüsн aləmə məşuqeyi-əzəl,
Eşq eylədi qəbul onun dərdü zəhmətin.
Eşq idi kim, Xəlilini hifz etdi nardən,
Söndürdü bir xitab ilə narın hərarətin.
Məcnunu hüsni-Leyli idi dərbədər qılan,
Eşq idi artıran buların bunca rütbətin.
İsamı çərxi-çarımə qalxızdı eşqi-həq—
Kim, vasil etdi xaneyi-xurşidə rüfətin.
Şirinin eşqi eylədi Fərhadı təlxam,
Əzra həvası Vamiqin artırdı xiffətin.
Hüsн idi Yusifi eləyən şöhreyi-cahan,
Eşq idi artıran o Züleyxa məhəbbətin.
Hüsн ilə eşq olmasa, hasıl nə dəhrdən,
Bieşq kimsə anlamayıb sirri-xilqətin.
Sövt ilə hüsн nuri-əla nurdur gözüm,
Məndən soruş bu töhfələrin qədrü qiymətin.
Davud hüsni-sövtini Talutdən soruş,
Calut anlamaz bu işin sirrү hikmətin.
Ləhni-hudilə şurə gəlir naqeyi-ərəb,
Ey şeyxi-kəcməniş, oxu bari rəvayətin,
Ey şeyx, sanma eşqi-məcazi bu eşqi sən,
Bu nüktənin məcazdə gördüm həqiqətin.
Hər yerdədir xudayı-əhəd nuru cilvəgər,
Vəhdət gözilə bax, biləsən sirri-vəhdətin.
Ğeyr əzvicudi-həq yox imiş cilvə göstərən,
Gördüm mən, eyni vəhdət imiş cümlə kəsrətin.
Aləmdə olsa idi xudabin olan gözün,

Hər şeydə sən görərdin əyan həqq surətin.
Ol gün ki, gördü yarımı Adəm, behiştən
Düşdü həvayi-vəslinə, tərk etdi cənnətin.
Axırda oldu mötəkifi-babi-dövləti,
Darüssəlamə vasil olub tapdı behcətin.
Seyr et Nəcəf diyarını, qap dürri-vəhdəti,
Bundan ziyadə mən nə açım yar söhbətin?
İnsanı xəlq eylədi öz surətində həqq,
Bax arizi-nigarıma, gəl gör əlamətin.
Varımızı Misri-qəlbə bir Yusifi-əziz,
Həq doldurubdu könlümə mehrü müvəddətin.
Ol Yusif eşqi eylədi vadər kim, məni
Təhrir edim bu növ ilə Yusif hekayətin
Gəh qazeyi-kəlam qılar hüsni-Yusifi,
Gəh faş edər o mahə Züleyxa iradətin.
Şayəd ki, rəmzdən olan agah halıma,
İzhar edə bu aşiqi-zarə inayətin.
Ey dil, bu halə gətdi səni badeyi-vila,
İnkar qılma piri-muğanın kəramətin.
Seyyid, bir özgə rəmz göründü bu nəzmdən.
Hal əhlinin bu rəmz füzün etdi halətin.

ŞƏRAB HAQQINDA

Məsnəvi

Evlər yıxıldı dəhrdə şürbə-şərabdən,
İbrət götür şərabın üzündə hübabdən,
Hali-hübab mətləbimə bir işarədir,
Bu ariyətsərade sözüm istiarədir.
Əql ilədir şərafəti-insan zəmanədə,
Pamal qılma əqlə şərabü müğanədə.
Mey bəzminin dolanma, əzizim, kənarına,
Dəyməz səfayı-badəyi-gülgün xumarına.
Hər kimsənin ki, xatiri mail əyağədir,
Tutmaz əlini əql ki, meyli əyağədir.
Badə dimağı fasid edər, ehtiraz elə,
Naçar eyləsən bu təbəhkəri, az elə.
Təqlid ilə bu mətləbi mən qılmıram bəyan,
Bir neçə dəfə badə içib etdim imtəhan.
Gördüm ki, içmişəm çıxıb əqlü şüurdən,
Fərq etmədim cahanda ünəsi zükurdən.
Məst olmasaydım, olmaz idim maili-zina,
Məst olmasaydım, etməz idim cəngi-bərməla.
Gərçi günahı az görünür camü badənin,
Amma dərini fəth qılır hər iradənin.
Harutu qıldı şürbü onun dərdə mübtəla,
Marutu qıldı şürbü onun varidi-bəla.
İçmə şərabi-nabı ki, ümmül-fəsaddır,
Hər fitnədən şərab fəsadı ziyaddır.
İçmə onu ki, içmədi peyğəmbəri-xuda,
İçmə onu ki, içmədi sultani-övliya.
Mey şürbü bil şəriəti-adəmdədir həram,
Bu əmrə ənbiyayı-izam etməyib qiyam.
Meyl etmə kim, şərabə, dimağə ziyanı var,
İçməz o kimsə ki, xirədi-nüktədəni var.
Seyyid edibdi tövbəni şürbə-şərabdən,
Ümmidi var çəzadə qutarsın əzabdən.
Ası qulundu əfv qıl, ey xalıqi-rəhim,
Feyzindən eyləmə onu novmid, ya kərim!

ƏHİBBANIN RİCASI

Məsnəvi

Nə olur, ey ədibi-əhli-cahan,
Edəsən pəndimi qəbul əlan,
Çəkəsən şiveyi-qəzəldən əl,
Qəzələ qoymayır qəzal məhəl.
Bəsdir etdin bu dəkli şerə həvəs,
Şeri almaz şəirə əsla kəs.
Ehtiraq etdi kövkəbi-şüəra,
Biəsərdir Ütaridü Şira.
Sədi-əkbər qalib səadətdən,
Sədi-əşğər düşüb kəramətdən.
Kövkəbi-Müştəri vəbalə düşüb,
Afitabi-səfa zəvalə düşüb.
Əhli-izzət cahanda xar olub,
Qəsri-nadan zərnigar olub.
Huşə gəl, mərdlik zamanı deyil,
Dəxi bidərdlik zəmanı deyil.
Olma bikar, ol mübaşiri-kar,
Gərçi bimüştəri qalib bazar.
Yox mətai-hünər xəridarı,
Saldı gərdun kəsadə bazarı.
Demə əşar, rəsmi-şeri unut,
İndi sən bir təriqi-digər tut,
Nə olur nəqli-ənbiyayı-cahan,
Ola türki dilində xəlqə bəyan?
Cümlə ətfali-türkü şad edəsən,
Özünə həm cahanda ad edəsən.
Qala aləmdə yadigar sözün,
Ola rövşən bu macəradə gözün.
Sözü ol yarın eylədi təsir,
Necə kim, mey dilə verir təşvir.
San Məsih idi ol mələksimə,
Eylədi mürdə könlümü ehya.
Qıldı tərgib ol fəriştənihad,

Oldu ruhül-qüdüs mənə ustad,
Oldu təlim Adəmə əsma,
Sənə həmd olsun, ey ilahi-səma!
Pir idim, tifl oldu ustadım,
Feyzi-həqđən yetişdi imdadım,
Badeyi-nitqi etdi məst məni,
Eylədi əmrə paybəst məni.
Eylədim şərhi-hale bəs iqdam,
Eylədi övni-qadirü əllam.
Bu hekayətlər ənbiyadəndir,
Şərh olub “Rövzətüs-səfa” dəndir.
Bikəmü biş etmişəm təhrir,
Vermədim hiç nükteyə təgyir.
Cümlə bir qövmə kim, olub havi,
Dedim: “Əl öhdətü ələrravi”*.

---

* Babalı deyənin boynuna.

ŞAMAXININ VƏZİYYƏTİNİN TƏSVİRİ

Mürəbbə-dördlük

Saqiya, ey büti-gülçöhrə, gəlir fəsli-bahar,
Meyi-gülfamı gətir, mövsümi-işrət görünür.
Ruhi-Cəmşidi qılıb şad, gətir mey camın,
Yenə təbimdə mənim türfə bəşarət görünür.

Var ümidim, yenə güller açılıb yaz olacaq,
Bülbülü-suxtədillər yenə dəmsaz olacaq,
Çox olub eyşü tərəb, möhnətü qəm az olacaq,
Açılıb laləvü gül, gör nə lətafət görünür!

Neçə illərdi ki, Şirvanə gəlib rəncü əzab,
Oldu çox kimsənələr zəlzələdən xanəxarab,
Kimiya kimi olub rahi-mədaxil nayab,
Neçə müddətdi ki, bu əhldə üsrət görünür.

Şəhri-Şirvan idi Qafqazdə hər ölkəyə baş,
Xəlqinin könlü hamı gen, üzü gül tək bəşşəş,
Qəhtənən, zəlzələdən bizlərə təng oldu məaş.
İndi bizlərdə nə bir malü nə sərvət görünür.

Qəhtədə, zəlzələdə üsrətimiz gördü əyan,
İmperaturi-müəzzzəm bizə qıldı ehsan,
Nəqd pul, möhləti-tövci, həm əta eylədi nan,
Filhəqiqət ki, bu dövlətdə səxavət görünür.

Həqq edə Sani Aleksandra daim rəhmət,
Eyləsin mənzilü məvasını bağı-cənnət,
Verməsin salis Aleksandra hərgiz afət—
Ki, bu övladdə asari-ədalət görünür.

Şəhri-Moskovda bu il kim, o siracü vəhhac,
May ayında qoyacaq izzət ilə başına taç,
Gərçi xurşidi-cahan tacə deyildir möhtaç,
Padşəhlərdə və lakin belə adət görünür.

Odu şahənşəhi-can, tacı ədalətdir onun,
Kəməri qüvvəti-həq, təxti ferasətdir onun,
Ləşkəri fövci-mələk, yavəri qüdrətdir onun”,
Hər yerə əzm eləsə, fəth ilə nüsət görünür.

Harda olsa o şəhə bir neçə bədxahü bəxil,
Həq-təala edəcək geydlərin fit-təzlis,
Yağdırır teyri-Əbəbil o qövmə sicil,
Əsfi-makövdə ol qövmə xəsarət görünür.

O zaman kim, qoyacaq tac bu şahi-dünya,
Olacaqdır mənəfis, eyləyəcək lütfü əta,
Barılıha, bizə də şəfqətin eylə icra.
Hamidan çünki bizim əhldə zillət görünür.

Bir tərəf zəlzələdən evlərimiz oldu xərab,
Bir tərəf xəlq bahalıqda yanıb oldu kəbab,
Bir tərəf getdi quberniya, işimiz oldu əzab,
Müxtəsər, bizdədi aləmdə hər afət görünür.

Bu haman şəhrdi kim, adlanır idi Şirvan,
Bunda Şirvanşəhilər tutdu səadətlə məkan,
Əxsitan şah, Xəlil şah, o şahi-Xəndan,
Bax təvarixlərə gör bir nə hekayət görünür!

Mərkəzi-daireyi-cümlə vilayətdir bu,
Hasilavər yeri, şirin suyu şərbətdir bu!
Kim baharın görən adəm, deyə cənnətdir bu,
Nə günahı var onun? Sözdə ləyaqət görünür.

Şəhrimiz abü həvadə qoyub aləmləri mat,
Bakı Şirvanə bərabər ola bilməz, heyhat.
Məsəlin eybi nədir “bir olumu eşşəgү at...”?
Bu məsəldir, nə ki bir özgə ədavət görünür.

Var onun pisliyinə cümlə ətibbadə sübut,
Qışda Əraf sıfət, yayda “misali-Bərəhut.
Mətləbim həçv deyil, bil ki, bu mənada, sükut,
Doğru söz acı olur, həqq mərarət görünür.

Bakının şəhri-Şəmaxi kimi samanımı var?
Ya ki şirin suyu, bir baqi-gülüstənim var?
Kəpkü teyhusimi, ya sünbüllü reyhanımı var?
Onda bir neftdən özgə nə əlamət görünür?

Var sərriştələri lobər ilə ləngərdən,
Doludur sahili-məqsudləri gövhərdən,
Bir cəhətdən Bakı əfzəldi hamı kişvərdən—
Ki, səğırində, kəbirində dəyanət görünür.

Bizdə yoxdur, var olarda neçə yer şeyi-xəvas,
Safdlı kimsədilər kim, hamısı mömini-xas,
Ari əzbüxlü həsəd, şeyi-sahibixlas,
O cəmaətdə hamı qeyrəti-millət görünür.

Biz gərəkdir eləyək şərh öz əhvalımızı,
Nə gərək Bakı sözü, dağlıcalar dalımızı,
Döndərib tanrı ki, idbar edib iqbalımızı,
Əxtəri-bəxtdə müddətdi nəhusət görünür.

Bir yaman dərd budur nazil olub tazə bəla,
İstənir töycü pulu, xəlq qılır vaveyla!
Gəldi bəy çıxdı, qalib yerdə fəqirü füqəra,
Füqəra qövminə bir tazə qiyamət görünür.

Gördü dövlətli ki, şəhr əqli qalib sərgərdan,
Neçə dəfə bizə pul, buğdalar etdi ehsan,
Borcdan çıxmamışq biz hələ, çıxdı fərman,
Bilmirəm bizdə nə dövlət və nə sərvət görünür?!

İmperatur bu əhvaldən olsa hali,
Razi olmaz ki, pərişan ola xəlqin hali,
Ey "Ziya", yaz qəzetə, şərh elə bu əhvali,
Sənə, ey kani-ədəb, xəlqdə minnət görünür.

İvanov gündə yiğib xəlqi qılır hökmün əyan-Ki,
gərəkdir verəsiz töycü pulun, vermir aman,
Nə qədər icz edirik, yalvarırıq növhökünan
Olmayır hiç riza, başqa küduret görünür.

İntixab eyləmişik dörd nəfər əhli-hali,
Korsakov-Dondukova şərh edələr əhvali,
Var ümidim ki, əgər haldən olsa hali,
Edəcək rəhm ki, zatında mürüvvət görünür.

Birisi Mahmud ağıdır, biri Sərkar Həsən,
Birisi Hacı Əli Abbas, əla müstəhsən
Və Aleksan Lələyof hali bulardan, əhsən,
Filhəqiqət ki, bu dörd kəsdə himayət görünür.

Bular öz xərcləri ilə gedəcək mərdanə,
Maskova, şəhri-Peterburqa, dəxi hər yanə,
Salacaqlar kişilər şəhrin işin samanə,
İş bilən şəxsdü, bunlarda fərasət görünür.

İşə getməkdə Həsənbəy hamidan müstəsna,
Pul işində Lələyofdan olacaq dərdə dəva,
Dil işi olsa əger, lazımlı olur Mahmud ağa,
Onda çox sürəti-göftari-fəsahət görünür.

Füqəralər qəminə qalsa bu dörd şəxs, xuda,
Bunlara nüsrətini nazil elə sübhü məsa!
Qorxuram eyləməyə bir neçəsi əhdə vəfa,
Çünki tənpərvərə bu əmrədə zəhmət görünür.

Bilürəm ki, birisi bu işə bişək gedəcək,
Hüsni-əxlaq, kərəmkani Həsən bəg gedəcək,
Getməsə heç biri, axərdə özi tək gedəcək,
Çünki zatında onun himmətü qeyrət görünür.

Bir neçə əmrədə sabit görünüb andə qədəm,
Eylədi aclıq ilində nə qədər xəlqə kərəm,
Cəm edüb uşqula ətfali üçün xeyli dirəm,
Məktəbi-məclisə ondan genə hümmət görünür.

Çaryar eşqinə, ey padşəhi-ərzü səma,
Bir-birindən dəxi bu dörd nəfəri etmə cüda,
Rübi-məskundə ver sən bulara ömri-bəqa,
Çün bulardan genə asarı-kəramət görünür.

Seyyida, qorxma, bu dörd kəs gedər, inşaallah!
Arizu nəxli verər bir səmər, inşaallah!
Yenə Şirvanə quberna gələr, inşaallah!
Kövkəbi-bəxtdə bir özgə səadət görünür!

Ta düşə töycü pulun verməyə iş samanə,
Yenə möhlət olacaq bir neçə il Şirvanə,
Ya ki keçmişləri əfv eyləyəcək şahanə,
Təbimə qeybdən ilhami-bəşarət görünür.

HACI RÜSTƏM BƏYƏ

Qəzzəl

Ey Rüstəmi-siminbərү sərvər, gözün aydın!
Vey gülşəni-dövlətdə sənubər, gözün aydın!

Əlmənnətü-lilləh sədəfi-lütfi-ilahi
Göstərdi bu gün lölövü gövhər, gözün aydın!

Yəni ki, xuda hacıya çudü kərəmindən
Bəxş eylədi fərzəndi-mütəhhər, gözün aydın!

Ol mahvüced ilə hərəmxaneyi-dövlət
Ayinəsifət oldu münəvvər, gözün aydın!

Çox var idi gül gülşənү gülzardə, amma
Artırdı bu gül gülşənə zivər, gözün aydın!

Bir şəm idi kim, qıldı cahan bəzmini rövşən,
Ya mərdüməki-didə kim, eylər gözün aydın.

Yüz şükr ki, məqbuli-ilah oldu dualar,
Məqsudü murad oldu müyəssər, gözün aydın!

Həqqində budur şamü səhər virdi-zəbanım,
Etsin sənin ol xalıqi-davər gözün aydın!

Versin hacıya bir neçə övladi-mükərrəm,
Qılsın səni hər ləhzə mükərrər gözün aydın!

MƏNZUMƏ

Məsnəvi

Şükrillah ki, yetişdim kamə,
Müşkriz oldu bəyazə xamə.
Hali-məxluqi-əzəl oldu bəyan,
Can-biçcan gətirdim ünvan.
Bir neçə dövrlər itmam oldu,
Gərçi möhnetlə günüm şam oldu.
Bir tərəf dəğdəğeyi-fikri-məaş,
Bir tərəf vəsvəseyi-səyü təlaş.
Bir tərəfdən qəmi-hicrani-nigar,
Bir tərəf cövri-sipehri-qəddar.
Gecələr rişteyi-canım yandı,
Şəm tək ruhi-rəvanım yandı.
Vəqt kim, mənzilim oldu xali,
Düşdü yadımə nigarın xali.
Xalını- nöqtə görüb yad elədim,
Nöqtədən xatırımı şad elədim.
Qisseyi-Adəmi etdim təhrir,
Şeysin əhvalını qıldıq təstir.
Oldu təhrir sifati-İdris,
O ki, hikmətlər edərdi tədris.
Salehü Hud hekayətlərini,
Söylədim cümlə rəvayətlərini.
Eylədim qisseyi-Qabili bəyan,
Möhnətü kürbəti-Habili əyan.
Gəldi izharə Xəlilür-rəhman,
Nəqli-Nəmrudi-ənud oldu əyan.
Nəqli-Şəddadi-şədid etdi zühur,
Qoymadım qisseyi-Babildə qüsür.
Bütşikən ol şəhi-dövran oldu,
Həzrətə nar gülüstan oldu.
Ey xuda, dərdimə dərman eylə,
Atəşi-hiçri gülüstan eylə!
Masıva hübbini dildən pak et,

Könlümü ayineyi-idrak et!
Kəbəni qoyma ki, bütxanə ola,
Dil gərək mənzili-cananə ola.
Bizə bəs eşqi-xudavəndi-əhəd,
“Laşəriķə ləhu əllahü səməd”*,
Mustafa haqqına, ey bari-xuda,
Şərəfi-mərtəbeyi-ali-əba
Seyyidi eyləmə məhşərdə zəlil,
Çün olub itrəti-Zəhrayə dəxil.
Bir üzüqarə qulundur bu fəqir,
Əfv qıl, hər nə edibdir təqsir!

---

* Şəriķi olmayan Allah hər şeyi eşidəndir (*ayə*).

HƏSƏDİN MƏZƏMMƏTİ

Məsnəvi

Bu ziba nüktəni Şeyxi-Şəbüstər,
Edibdir “Gülşəni-raz”ında müzmər.
Əgərçi farsıdır ol məani,
Mən etdim türkiyə təhrir ani.
Deyib qardaşə etmə etibarı,
Həsəddir qardaşın qardaşə kari.
Həsudi-canə ad qoydum bəradər,
Deyirsən naqisin namını xahər.
Çü şəhvət aralıqda kargərdir,
Biri fərzənddir, biri pədərdir.
Məsih-asə atadan sən iba qıl,
Nişiməngahuvu övci-səma qıl.
Həsəddən qətl edib Habili Qabil,
Batıb qanə təni-biçarə Habil.
Həsəd viranə eylər xanimanı,
Həsəddir eyləyən viran cahanı.
Nələr tutdu görün ixvani-Yusif,
Həsəddən çah olub zindani-Yusif.

ARZU

Məsnəvi

Nə xoşdur yetsə aşiq vəsli-yarə,
Çəkə can kimi dildarın kənarə!
Ona şərh eyləyə hicran bəlasın,
Sirişki-çəşmi-zarın macərasın.
Xudavənda, behəqqi-İsü Yəqub,
Məni hicran əlində qoyma məğlub!
Yetir bu xəstəni vəsli-nigarə,
Mübəddəl qıl xəzanini bəharə.
Gözüm görsün rüxi-zibayı-yarı,
Görüm bəzmimdə yarı-gülüzəri.
Qalıbdır hicrdə avarə Seyyid,
Bu dərdi-hicrə bilməz çarə Seyyid.

SEYYİDİN MÜNACATI

Qəsida

Cahan cəhəndədən, ey dustlər, kinayətdir,
Təsəvvür eyləmə kim, çayı-istirahətdir.
Əbəs cahan ona ad qoymadılar, ey arif,
Cahan çü bərqi-cəhəndə məqami-sürətdir.
Yüz il gər ömr edəsən, can yetən zamanda sona,
Belə təsəvvür olur, doğduğun bu saətdir.
Əgər min il edəsən ömr sən də Nuh kimi,
Səfineyi-əməlin qərqi-bəhri-rehlətdir.
Cahan nə Xızra vəfa eyleyər, nə İlyasə,
Bu bivəfayə ümid eyləmək səfahətdir.
Qiyamətin qopar ol gün ki, rehlet eylərsən,
Cahanda hər nəfəsin bəlkə bir qiyamətdir.
Xoş ol ki, xitteyi-əcsamə basmayıbdı qədəm,
Məqami-ruhdə bilqeyb cism rahətdir.
Nə gəlməyibdi cahanə, nə çəkməyib möhnət,
Diyari-paki-ədəmdə yatıb, fəraqətdir.
Nə yarə aşiq olub, nə çəkir qəmi-hicran,
Nə karı ahü fəğandır, işi nə möhnətdir.
Təsəvvür eyləmə kim, dövlət ilə rahət olur,
Kimin ki dövləti çoxdur, qərini-zəhmətdir.
Puli-məcazdü dünya, əgər onu keçəsən,
Könül, o səmtə yolun kişi vəri-həqiqətdir.
Zəmanət məzrəədir, onda ək əməl töxmin,
O töxm hansıdı? Bil: taətü ibadətdir.
Üzü qara, əli boş, çakörindi Seyyidi-zar,
Ümidi səndən onun lütfdür, inayətdir.
Əgər behiştə aparsan, təfəzzülündəndir,
Əgər cəhənnəmə salsañ, yenə ədalətdir.
Bu qədr cürm ilə səndən deyil könül novmid,
Bilibdi dərgəhi-mövlani bəbi-rəhmətdir.
Cəza gündənə bizim kimi rusiyahlərə,
Mühəmmədi-ərəbi sahibi-şəfaətdir.

A. S. PUŞKİN HAQQINDA

Qəsida

Təaləlla, zəhi-qadir, əlimü əqdəsü əla—
Ki, məcmui-cahamı altı gündə eylədi peyda.

Qılıb altımcı gün öz surətində xəlq insani,
Ədən bağında qoydu şadü xürrəm yavəri Həvva.

Onun nəslində qoydu bir nicat əhlin ki, aləmdə
Onunla pak oldu məsiyətdən mərdümi-dünya.

Nizami-aləmin icrasına hər qərndə bir kəs,
Rəisül-qövm olubdur ki, dolansın aliyü ədna.

Vücudə gəldi rusi-pürhünər Nuh oğlu Yafəsədən,
Dəmi-təqsimdə mülki-şimali etdilər məva.

Həman rusun adılə adlanıbdır mülki-Rusiyə
Və lakin dillərində var idi çox kəsrlər peyda.

Zəbani-rusi asan etməyə təqrirü təhrirə,
Əgərçi xeyli zəhmətlər çəkib hər arifü dana.

Vəli bu axırıncı dəfədə bir əfsəhü əkməl
Lisanü həm lügəti-rusi etdi tazədən ehya.

Aleksandr kim oldur Sergeyeviç Puşkin ləğəb şair,
Neçə nafe kitab etmişdi ol şirinsüxən inşa,

Məcalislər tapıb ziynət o pakın nəsrü nəzmindən—
Ki, guya hər kitab İncildir, təhrir edən Luqa.

Romanlar kim edib təhrir ol sərdəftəri-ürfan,
Əgər guş etsə zövqündən onun Məcnun olur Leyla.

Driğa, getdi dünyadən o şəxsi-arifü kamil!
Onun cənnətdə ruhun şad qılsın həzrəti-İsa.

Əgərçi öz həyatında görübdür çox nəvazişlər,
Vəli, bəd əz vəfat oldu ona həm hörməti-üzma.

Hümayı-mülkü dövlət, imperaturi-müəzzəmdən
Çıxb fərman bu kim, təmir olunsun mərqədi-vala.

Olub təmir o valanın məzarı hökmi-şah ilə,
Şəhənşahi-müəzzəm qıldı öz asarını ibqa.

Xudaya, baqi olsun dövləti-sultan Aleksandr-
Ki, əhli-elmə etdi ehtiram ol şahi-bihəmta.

Nəinki əhli-elmə hörmət eylər öz həyatında,
Vəfatından sora elm əhlinin namın qılır ehya.

Zəhi sultani-adil qədrdan kim, zati-valası,
Tapıbdır rəfət ilə cümleyi-aləmdə istisna.

Həmişə qıl dua, Seyyid, bu şahi-qədrdan üçün-
Ki, oldur əhli-Qafqazə vəliyyi-neməti-kübra.

İlahi, qıl özin, qardaşların, həm oğlunu daim,
Bəlalərdən səlamət, cümleyt-düşmənlərin rüsva.

Maktublar

HƏSƏN BƏY MƏLİKOVA

Məsnəvi

Ey Həsənbəy, müəllimi-dana!
Ey edən əhli-aləmi ehya!
Ey çatan aləmə səfa səndən,
Eyləyir Seyyid iltica səndən—
Ki, bu məktub kim, xəyalimdır,
Əhli-Qafqazə ərzi-halimdır;
Edəsən çap, ey gözüm nuri,
Ta ola ruzigar məşhuri.

* * *

Əssəlam, ey əhaliyi-Qafqaz,
Ey rəisani-sahibül-ezaz!
Əssəlam, ey gürühi-xeyr-əsər,
Millətin qeyrətin çəkən kəslər!
Kişidə olmasa əgər qeyrət,
Ondan, əlbəttə, yaxşıdır övrət.
Dadü fəryad, ey gürühi-izam,
|Oldu zaye bu milləti-islam.
Günü gündən zəlilü xar olduq.
Möhnətü qüssəyə düber olduq.
Bu qədər dərd kim, olur hadis,
Ona bielmlik olur bais.
Bir bəladır bu dərdi-nadani—
Ki, onun elm olubdu dərmani.
Bu təəccübdür, ey gürühi-bəşər,
Bir kişi yatsa, naxoş olsa əgər,
Axtarır bir təbib-i-danadıl,
Ta ki, səhhət ola ona hasıl.
İndi naxoşdu milləti-islam,
Ona lazımdır eyləmək əncam.

Dərdimizdir bu dərdi-nadanlıq—
Ki, tutubdur bizi pərişanlıq.
Qeyrilər etdilər tərəqqiyi-tam,
Qaldı zillətdə firqeyi-islam.
Kişinin olmadısa dünyası,
Bari lazımdır olsun üqbası.
Bizdə nə axırət, nə dünya var,
Olmuşuq bir yaman bəlayə düçar.
Hər vilayətdə var beş-on kəsəbə,
Əlli min seyyidü axund, tələbə,
Əlli dərviş, əlli mərsiyəxan,
Hamının sözləri tamam yalan;
Əlli min suxtə, əlli min sail,
Əlli min hoqqabazi-naqabil,
Hamının fikri xəlqi soymaqdır,
Quru yerdə bu xəlqi qoymaqdır.
Xəlqə bunlar hamı qurublar dam,
Bir bunu annamır bu qövmi-avam.
Şiəmiz sünniyə edər töhmət,
Sünnimiz şiaədən edər qeybət.
Bizi puç etdi şιə, sünni sözü,
Əhli-islamın oldu kur gözü.
Bizə sairlər eyləyir töhmət,
Çün tərəqqi edibdir hər millət.
Gərçi var iş qanan kişi tək-tək,
Əksəri-xəlq əvamdır, bişək.
Neyləsin iş qananlar, ay qardaş,
Qurunun oduna yanır həm yaşı.
Babi-elm olmayıb bizə məsdud,
Kəsb edən yoxdur ani, leyk, nə sud!
Bundan əqdəm əgərçi kəsbi-ülüm
Müşkül idi və leyk, ey məxdum,
İndi işlər çıxıbdır asanə,
Rəsmi-dünya düşübdü samanə,
Tapib övzai-masiva təğyir,

Göyə çıxmaga xəlq edib tədbir.
Paraxod oldu gəştiyi-yelkan,
Özgə samanə düşdü xəlqi-cahan.
Leyk biz bilmənük göz açmağı
Köhnə işlərdə qalmışq bağı.
Babamızdan nə görmüşük əvvəl,
Dəxi ondan səvayə olmaz əməl.
Məsələn, bir müəllimi-ələm,
Deyə xurşidi mərkəzi-aləm,
Deyə sabit günü, yeri səyyar,
Zəlzələ baisin bilirsə buxar;
Deyə kim, var əraziyi-tisin,
Yerin altında yoxdu gavi-zəmin;
Şərh edə gün tutulmağın sözünü,
Deyə kim, ay tutur günün üzünü,
Tutulan vəqtde məhi-taban,
Deyə kim, zilli-ərz edir pünhan;
Edə ərşin xürusunu inkar,
Etməyə bu kəlamə istigfar.
Deyəcəklər ki, cümlə: kafərdir,
Bu şəqi münkiri-peyəmbərdir!
Bu nədəndir? Savadımız yoxdur,
Elmdə ictihadımız yoxdur.
Bilmirik biz hədis mənasın,
Qanmiriq əhli-şər fitvasın.
Bixəbər olmuşuq şəriətdən,
Başımız çıxmır elmi-hikmətdən.
Bağlanıbdır rəhi-məişətimiz,
Gərçi var kəsbə istitaətimiz.
Olmuşuq misli-tənbəli-Bəğdad,
Edirik cümlə bəxt əlindən dad.
Kəsb üçün həzrəti-rəsulüllah–
Dedi: – “Əlkasibü həbibüllah”*.

---

* Allah zəhmətkeşin dostudur.

Zinəti-şəxs elmi-ədyandır,
Elmsız şəxs misli-heyvandır.
Sizə, ey xəlqi-bibəsər, əlan
Rövşən olsun bu nüktəyi-pünhan,
Bu Həsənbəy ki xud müəllimdir,
Taniyırsız ki, bir onu kimdir?
Bir ləim idi ol rəfii cənab,
Məsqətür-rəsi qəryeyi-Zərdab.
Oxuyub elm eylədi hasil,
Ta ki oldu bu nemətə vasil.
Elmdən oldu ol bülənd məkan,
Qaldı yoldaşları vəli çuban.
Əyyühənnas, kimyadır elm,
Məzhəri-zati-kibriyadır elm.
Çünki var idi bizdə nadanlıq,
Bizə üz verdi çox pərişanlıq.
İndi Şirvanda açmışıq məktəb,
Dərsimiz rusü türkü farsü ərəb.
Zəhmətim çoxdu, hiç nəfim yox,
Leyk həqqə ümidvarəm çox- .
Kim, bu zəhmətlər olmaya zaye,
Bəlkə bu macəra ola şaye.
Şeyxül-islamü müftiyi-islam
İkisi bir olub, edə əncam.
Çünki bunlar rəisi-millətdir,
Mədəni-lütfü kani-qeyrətdir.
Necə kim, ol müəllimi-əvvəl,
Ona Tiflisdir məqami-məhəl,
“Qafqazski uçebni”nin miri,
Hikmətin canı, elmin iksiri,
Mahi-fevralda ol səfaxanə,
Mənə yazmışdı bir rizanamə.
Sizi tari, bir eyləyin insaf,
Gövhəri-mətləbə olun sərraf!
Gör necə xeyirxah kəslər var,

Eyləyin qeyrət, ey ülül-əbsar!
Bavücudi ki, rusdur o cənab,
Şad olur elm kəsb edə tüllab.
Ol bu əmrə görün, olur dilşad—
Ki, müsəlmanlar olsun əhli-səvad.
Seyyida, bəsdi, nəzmi qıl kutah,
Xatirin cəm qıl ki, inşallah,
Şeyxül-islamü müftiyi-xoşnam
Uşqola əmrinə edər əncam!

HƏSƏNBƏY MƏLİKOVA

(*Möhsünə cavab*)
Məsnəvi

Ey bizə xeyrxah olan Möhsün,
Əhli-ehsanü xoşnişan Möhsün!
Millətin qeyrətin çəkən qardaş,
Töxmi-xoşbəxtlik əkən qardaş.
Sözlərin dün gətirdi şurə məni,
Şad qılsın görüm ilahi səni!
Yazmış idin ki, ey gürühi-bəşər,
Əhli-islam, qövmi-paksiyər,
Ayılın bircə xabi-qəflətdən,
Geri qaldıq təmam millətdən!
Afərin, ey yeganeyi-dövran
Pəndinə yoxdu şəkkü reybü güman.
Məsəlin xub, sözlərin mərğub,
Zövq edər guş edəndə əhli-qülub.
Filhəqiqət dirəxti-nakamil,
Tərbiyət feyzinə olur şamil.
Növi-insan deyil ağacdən kəm,
Qabili-tərbiyətdi hər adəm;
Daşı təsiri-afitabi-fələk
Döndərib ləli-nab edər bişək.
Nafi-ahudə müşk edir qanı,
Dürri-nab eylər abi-niysanı.
Elm üçün, ari, əhli-hikmətlər,
Çəkib aləmdə çox riyazətlər.
Elmsız kimsənə hünərsizdir,
Elmi-bitərbiyət səmərsizdir.
Tərbiyət mayeyi-səadətdir,
Tərbiyət şəxsə malü dövlətdir.
Elmlə hər o kəs ki, danadır,
Qabili-feyzi-rəbbi-əladır.
Lütf ilə mürdələr qılan ehya
Qaçdı nadandan Həzrəti-İsa.

Elmdir baisi-tərəqqiyi-tam,
Alimə tay deyil gürühi-əvam.
Bunu da bil ki, ey qərini-şərəf,
Elm ancaq deyil bu “Nəhv” ilə “Sərf”.
Bu deyil ancaq elm, ey dana,
Edəsən böl vəqt-i-stibra.
Hələ qalsın bu rəmzlər bari,
Elmsiz adəmin nə midqarı?
Möhsüna, ey fəda olum sənə mən!
Etdiyin fikri-bikrə səd əhsən!
Bilməyən yoxdu kim, bu mənani:
Tərbiyət kamil eylər insanı.
Tutalım göldik əmrə mərdanə,
Baxmadıq tənү lənү nadanə;
Tutalım eylədik bu əmrə tifaq,
Tərbiyət biz görək ki, kimdən alaq?
Hansı məktəbdə fövci-ətfali
Hansı bir elmdən edək hali?
Məktəbi-tibb, ya ki hikmətdən?
Ya ki hərbiyyə, ya ki hirfətdən?
Necə ki ol “Vəkili-naməlum”*
Eyləmişdi bu nüktəni mərqum.
Əvvəla, bizdə yox o məktəblər-
Ki, verə kəsbi-elmi xəlqə səmər.
Nə o gunə kitablar əlan-
Ki, ola öz lisanimizda bəyan.
Bizə hasıl nə şey olur yoxdan-
Kim, itibdir kitabımız çoxdan.
Hani bizdə “Xülasə”nin səməri,
Hani “Cəbrül-müqabil”in xəbəri?
Səhl dillərdə elmi-heyət yox,
Cəmi təfriqü zərbü qismət yox.
Nə təqiyə, budur sözün safi,
Küfrdir bizdə elmi-coğrafi.
Hər vilayətdə var beş-on məktəb,

---

* M.F.Axundzadənin imzasıdır.

Edirik kəsb onda elmü ədəb.
Məktəbin fərşİ altı köhnə həsir,
Necə ətfali-müztər onda əsir.
Dərsimizdü kitabı-”Gürbəvü müş”,
“Nəqli-həmdunə”, “Qisseyi-xərguş”.
Oxuruq, çox tərəqqi etsək əgər
Cümlə “Tarixi-Nadir”i əzbər.
Deyəcəksən ki, ey qərini-ədəb,
Bəs gəlin tazədən açaq məktəb.
Biz bu əmrə görək ki, ey xoşnam,
Hansı qüdretlə eyləyək iqdam?
Pulumuz varmı ol sərəncamə,
Ta yetişsin fəqirlər kamə?
Əhli-islam eyləyibdi vəfat,
Dəxi müşgül tapa bu qövm həyat.
Məgər ol Əsgəri-Gorani gələ,
Necə məktəb gələ dəxi əmələ.
Vəzirov bəlkə eyləyə imdad,
Qıla bu qövmi elm üçün irşad.
Aça onlar da mən kimi məktəb,
Çəkələr ruzü şəb əzabü təəb.
Alicaha, behörməti-Quran,
Bizə çatdırısn onları sübhan.
Seyyida, hər güruh içində ola,
Daima əhli-elmə eylə dua.

HƏSƏNBƏY MƏLİKOVA

Alişan Həsənbəy, əhsənəllahü haləhu ilə əhsənil-hal bimühəmmədin və alihi ilə yövmil-əcal! Nəhayət, məruzi-hüzuri-bahirünnur oldur ki, mənim müəllim olmağıma cənab Axund Molla Məhəmmədin və Sizin səy və təlaşinizdən qayət məmənun və məsrur varam. Lillahül-həmd ki, məqsudimiz hasil oldu. Allah-təala Sizdən razi olsun və əlavə bu günlərdə Şamaxı çox aramdır və hər yerdən asudədir [...] Həqir öz ixləsimizi və padşaha olan sədaqətimizi öz türki dilimizdə rişteyi-nəzəmə çəkib hüzurunuza irsal qıldı. Ümidvarəm ki, əgər layiq olsa çap edəsiniz. Cünki söz elə sözdür, amma nəzəmdə ziyadə təsir eləmək vardır. Və əlavə bizim uşkolalarda oxumağa türki dilində uşaqlar üçün şəriəq kitabları yoxdur. Mən bir müxtəsər türki dilində “Zakon-boj” kitabı yazmışam. İstəyirəm onu “narodni uçilişenin” direktoruna irsal edim ki, əgər mümkün olsa, çap olunsun, ta ki uşaqlar oxusunlar. Amma əgər sizin qəzetənin hürufları ilə çap olsa, məsləhətdir. Cünki çox yaxşı, aydın oxunan xətdir. Təvəqqə edirəm ki, bu barədə əgər vaxtin olsa, mənə bir cavab yazasınız.

Vəssəlam.

Fi 20 oktyabr 1877-ci sənə.

Müxlisi-Şüma Seyid Əzim Seyid Məhəmməd oğlu.

Məktubi-mənzumeyi-Şirvaniyan.

Məsnəvi

Ey Həsənbəy, müəllimi-huşyar,
Etməsin həqq vücudunu bimar.
Sənə versin şəfa xudayı-əlim,
Bədənin olmasın çahanda səqim.
Cünki sən xeyrixahi-millətsən,
Mədəni-lütfü kani-şəfqətsən.
Qəzətin olmadı bu həftə əyan,
Yüz yerə getdi zənnü fikrү güman.
Belə fikr eylədik olub məsdud,
Zaye oldu o gövhəri-məqsud.
Cünki hər işdə macəra görünür,
Hər sözü söyləmək xəta görünür.
Çün bu günlərdə nəqli-qisseyi-cənk,

Bizlərə ərsəni edibdir təng.
Tabeyik gərçi biz şəhi-Rusə,
Bir xələl dəyməyibdi namusə.
Gərçi ixlasımız firavandır,
Heyf kim, adımız müsəlmandır.
Bizdə yox bir əsər xəyanətdən,
Şakirü razıyiq bu dövlətdən.
Bundan əqdəm də şahi-çərxövrəng
Çox edib Türki-şumbəxtlə cəng.
Neçə il çəng edib Dağıstanda,
Çox olub özgə cəng hər yanda.
Bir xəyanət görünməyib bizdən,
Əyrilik sadir olmayıb düzəndən.
Xah Dərbəndü Qübbəvü Şirvan,
Gəncəvü Badkubəvü Salyan,
Lənkəran şəhri, Şışə torpağı,
Dövləti-Rusə olmayıb yağı,
Əhli-Tiflisü Naxçıvan, İrəvan,
Olub əlqissə, tabeyi-fərman.
Bizə hər hökm kim, olub sadir,
Onu dərhal etmişik hazır.
Biz qoşun vermişik sədaqətdən,
Cümlə bəyzadədən, rəiyyətdən.
Qədri-məqdür nəqdlə dilşad,
Silki-məcruhə etmişik imdad.
Vermişik adəm ilə ərradə,
Olmuşuq xidmət üçün amadə.
Tazədən hökm olundu nəqli-cəməl,
Ona da eylədik həqiqət əməl.
Yenə hər hökm sadir olsa əgər,
Hazırıq biz bəhəqqi-peyğəmbər
Var bizim əqlimiz, fərasətimiz.
Dövləti-Rusə yox xəyanətimiz.
Sidqədən qeyri fikrimiz yoxdur,
Leyk şeytanımız bizim çoxdur
Şükrlillah, naçalnik aqildir,
Sahibi-fəhmü şəxsi-kamildir.

Gər naçalnik olaydı naqabil,
Ol zaman əmr olurdu çox müşkil.
Bundan əqdəm ki, Fit dağında haman
Bizlərə hakim idi Mustafa xan,
Yox idi rusdən bu yerdə əsər,
Sizə islamdən nə oldu zərər?
Əl çəkin fitnədən, şərarətdən,
Nə çıxar bu əbəs ədavətdən.
Biz bunu bilmışik ki, şahi-cahan
İmpériaturi-mədələtbünyan,
Atadan mehribandı bizlərə çox,
Bizə bir özgə gözlə baxmağı yox.
Döndülər gərçi qövmi-Dağıstan,
Özlərinə dəyər bu işdə ziyan.
Necə övrətləri olubdu əsir,
Özləri oldu küşteyi-şəmşir.
Ol zəmanı ki, var idi Şamil,
Neylədi rusə, bir olun aqıl.
Tutdular Şamili nə zillətlə,
Cümlə əhli-əyalü kulfətlə.
Sirkə tünd olsa, ey ülül-əbsar,
Axırül-əmr öz qabı çatdar.
Sözü insafsız deyən cahil
Kişilik silkinə deyil daxil.
Seyyida, bəsdi qiteyi-inşa,
İmperatura eylə xeyr-dua.
Düşməni-Rus tarümar olsun,
Ona Allah lütfü yar olsun!

HƏSƏN BƏY MƏLİKOVA

Müəllimi-xeyirxah, müdərrisi-aləmpənah, bərgüzideyi-dövri-fələk, alışan Həsənbəy, səlləməllahüt-təala min-əlbəliyyat, təvəqqə olunur ki, zeyldə mərquq olan əhvalati-cədidəyə mültəfit olasız. Əgər pəsəndxatır olsa, bu gələn qəzetədə səbt edib nəşr edəsiz. Çünkü Şamaxı uyezдинin rüəsalarından bir neçə nəfər üməra və tüccardən cəm olub, bir qədər pul cəm edib, qubernator Staroselskinin ittilə ilə qubernski ruhani məçlisinin təhti-nəzarətində bir uşkola bina ediblər və bu halda yaxşı yola gedir. Ümidvar olmaq olur ki, Sizin səliqənizə müvafiq başa gəlsin. Mən də haman uşaqlara dərs oxutmaqdan buyi-xeyir istişmam edib, öz fərzəndi-dilbəndim Mircəfər namı haman uşkolaya dərs üçün qoymaqdan Şamaxıda əvamün-nasın məzəmmətin öz haqqında görüb və oğlum Mircəfərin əvamün-nası-kələnamının məlamətindən vahiməni götürməkçün öz türki lisanımızda çox asan ibarətlərlə bir türki kitab nəzm etmişəm. Haman kitabdan bu bir neçə əşar ki, bundan sonra yazılaçaq, yazıb xidmətivüze irsal elədim ki, çap edəsiz ki, Sizin qəzətin məzmununda olan mətləblərə münasibdir. Şayəd ki, xalqdan rəfi-vahimə ola. O ki gərəkdir yazılışın, həmin bu ərizənin dalında səbt olundu. Əgər qəzetə yazılısa, gərəkdir ki, nəzmən və nəsrən haman qərar ilə yazılışın ki, bəndə yazmışam. Nəinki dümbüridə çap olmasın ki, söz rabitedən düşəndə ləzzətdən düşər.

Vəssəlamü əl-əddəvam ila yüvmil-qiyam. Təhrirən fi 10 mahi-cəmadiəl-əvvəl sənə 1293. Müxlisiniz Hacı Seyid Əzim Şirvani.

Şamaxıda bir camaat uşkolası bina olub ruhani “okrujnoy” məcli-sinin təhti-nəzarətində. Şamaxı sakini Hacı Seyid Əzim məliküş-şüəra öz oğlu Mircəfər namı haman uşkolaya elm təhsil etmək üçün qoymaqdan xalqın məzəmmətin görüb öz oğluna nəzm ilə nəsihət verdiyinin bəyanıdır:

Məsnəvi

Cəfər, ey qonçeyi-gülüstənim,
Ey mənim bülbülü-xoşəlhanım.
İki yüz yetmiş üçdə, bəd həzar
Mötədil fəslidi zamani-bahar
Səni həq mən fəqirə qıldı əta,

Kəbeyi-qəlbimə yetişdi səfa.
On beş ildir ki, ey ətayı-əzim,
Sənə adab eylərəm təlim.
Yetibən əqlə sərfəraz oldun,
Dəxi məndən ki, biniyaz oldun.
Əql peyğəmbərin qılıb rəhbər.
Öyrən adabi-məzhəbi Cəfer,
Demirəm mən gedən təriq ilə get,
Əqli tut, ol gözəl rəfiq ilə get.
Sənə bürhan deyil təriqi-pədər,
Gör nə yol getdi zadeyi-azər.
Demirəm rus, ya müsəlman ol,
Hər nə olsan get, əhli-ürfən ol!
Ey gözüm nuri, ey ətayı-xuda,
Sənə Şirvanda oldu nəşvü nüma.
Lilləhül-həmd xitteyi-Şirvan,
Saniyi-İsfəhandır əlan.
Gərçi viranə oldu zəlzələdən,
Çıxmayıb mərifət bu mərhələdən.
Var hər guşədə yüz əhli-kəmal,
Hər biri əhli-elmü sahibi-hal.
Xasə kim, abü xakinin əsəri
Qabili-tərbiyət qılır həcəri.
Xasə kim, padşahi-kişvəri-rus,
Edəni təxti-əndlü dadə cülus.
Eyləyir tərbiyət kəmal əhlin,
Gətirir halə hər mahal əhlin.
Hər vilayətdə açdı məktəblər,
Çatdırılar feyzə əhli-mənsəblər.
Oxunur onda müxtəlif dillər,
Həll olur onda cümlə müşgüllər.
Ey oğul, bu dəlili-bişəkdir,
Adəmi-bisavad eşşəkdir.
Rəmzi-”həl yəstəvi” müdəlləl imiş,
Bilməyəndən bilən kəs əfzəl imiş.
Həq buyurmuş ki, ixtilafi-lisan

Nemətimdəndir, ey guruhi-cahan!
Kim ki, bəs bir dil eylədi hasil,
Oldu bir nemətə o kəs vasil.
Cəhd qıl neməti-təmamə yetiş,
Elm təhsil qıl, məqamə yetiş.
Ey gözüm, hər lisanə ol rağib,
Xassə kim, rusidir bizə vacib.
Onlara ehtiyacımız çoxdur,
Bilməsək dil, əlacımız yoxdur.
Çatmayıb şərdən bizə bu xəbər—
Ki, ərəbdən səva dil oldu hədər.
Nə ərəbdır xuda, nə rumü nə zəng,
Nə həbəşdir, nə rusü türkü firəng.
Xah boq, xah tanrı, xah xuda,
Birdi mənada, ey düri-yekta.
Ləfz edərsə ifadə mənani,
Sərf edər əhli-mərifət ani.
Bir hədisi-səhihdir bu xəbər,
Söyləyibdir cənab peyğəmbər—
Ki, Süleyman nəbi əleyhi-səlam
Hər güruhun dilin bilirdi təmam,
Ey oğul, bil bu rəmzdən mətləb,
Deyil əlhəq lisan lisani-ərəb.
Həqq özü hər lisanə danadır,
Hər lisan həq yanında zibadır.
Var bizim dörd kitabımız, ari,
Hər biri bir lisan ilə cari.
Biri Tövrat idi giranmaya,
Gəldi İbri dilində Musayə.
Biri İncil idi, birisi Zəbur,
Hər biri bir lisan ilə məşhur.
Çün Məhəmməd ərəbdən etdi zühur,
Öz lisanında qıldı həq məmur,
Türkdən göndərəydi gər ani,
Türki dildə olurdu Qurani.
Xassə kim, məzhəbi-imamiyyə

Xah Bağdadü, xah Şamiyyə,
Cümlə bu etiqadə güyadır –
Ki, nəbi hər lisanə danadır.
Xah rusi lisani, xah firəng,
Bilir ani imami-bafərhəng.
Bir lisani ki, bəs bilirmiş imam,
Sən də bilsən nə eybi, ey gümnam?!

HƏSƏNBƏY MƏLİKOVA

Məsnəvi

Ey Həsənbəy, əmiri-alışan,
Elmi-hikmətdə saniyi-Loğman.
Gərçi, ey sərvəri-büləndməqam,
Sənə vacibdi qeyrəti-islam.
Çəkdin aləmdə xeyli zəhmətlər,
Eylədin xəlqə çox nəsihətlər;
Ruhi-İdrisi eyləyibsən şad,
Elədin xəlqi elm üçün irşad;
Əhli-Şirvan edib hədisini səm,
Şiəvü sünni oldu bir yerə cəm;
Sözlərin etdi onlara təsir,
Etdilər məktəb açmağa tədbir;
İttifaq ilə tutdular dəftər.
Etməyə ta ki, cəm sim ilə zər;
Hər biri mərdlik edib isbat,
Dəftərə yazdı: verrəm əlli manat;
Biri yazdı otuz, biri doxsan,
Belə zahir ki, etdilər ehsan;
Ruzi-əvvəl Kərimbəy, ol xoşzat,
Verdi filhal yüz iyirmi manat;
Bir qədər pul ki, etdilər saman,
Oldular xəlq xürrəmü xəndan;
Əvvəli-kar o qövmi-fərzanə
Tutdular yüz mənatə bir xanə;
Məsləhətçün dübarə oldu cülaus,
Manveli tutdular müəllimi-rus;
Onu üç yüz mənata söylədilər,
Mərhəba, fikri-bikr eylədilər;
Dedilər ki, müəllimi-islam
Bizə lazımdı bir fəsih-kəlam.
Vaqifi-nəhvü sərfü fiqhü üsul,
Arifi-rəmzi-şəri-paki-rəsul,
Şüəra bəzminin nəməkdani,

Hacı Seyyid Əzim Şirvani,
Sədri əlfəzi-müşkülə mənus,
Ona əzbərdi “Kənz” ilə “Qamus”;
Biz də olduq müəllimi-sani,
Ta ki təlim edək “Gülüstani”,
Tapdıralar həm müəllimi-salis,
Odu Qürrai-Səbəyə varis;
Pürlətafət kəlam, ibni-Lətif,
Adı Molla Hüseynəgayı-zərif;
Verə ətfalə dərsi-Qurani,
Artırıa rövnəqi-müsəlmani;
Altı ay tapdı uşkola saman,
Olmadı hiç kəsr, həm nöqsan;
Çün Kərimbəy, o sahibi-ənam,
Elədi Badkubə içrə məqam,
Sındırıb əhli-Kufə beyətini,
Qıldı təğyir cümlə niyyətini.
Nisfi-məbləğ deyildi cəm hənuz,
Əhli-fisqin fəsadı etdi büruz.
Vermədi yazdığını pulu hüzzar,
Hamı iqrarın etdilər inkar.
Dedilər: – “Neylərik biz uşkolanı,
Hər nə tövr ilə olsa el dolanı.
Nə üçün biz verək bu barədə pul,
Bizə bundan nə xeyr olur məhsul?
Neylər əttalımız bizim rusi,
Neylərik biz o dərsi-mənhusi?
Hər uşaq getsə ol dəbistanə,
Olacaq dindən o biganə.
Xud tutaq hamımız dəxi bişək,
Oxuyub olmuşuq Həsənbəy tək;
Bixəbər məzhəbü şəriətdən,
Bisəmər qüslədən, təharətdən...”
Əlqərəz, gündə bir behanə ilə,
Yüz belə bisəmər fəsanə ilə,
Qoydular uşkolanı bisaman,
Qaldı ətfal zarü sərgərdan.

Ərzə verdik keçən qubernatə,
Keçmədi, heyf, ərzə isbatə.
Gəlmədi hiç bir cavab bizə,
Verdi üz dərdü iztirab bizə.
Bir tərəfdən bu intizari-diraz,
Bir tərəfdən könüldə suzü güdaz.
Bizə əhli-diyar bipərvə,
Etdilər gündə töhməti-bica.
Bizi az qaldılar həlak edələr,
Lənү tən ilə zəhrəçək edələr.
Leyk biz durduq işdə mərdanə,
Baxmadıq lənү təni-nadanə.
Fövci-ətfalə məhzətən-lillah,
Dərs verdik hamı gəhü bigah.
Özlərindən nə kim olur hasıl,
Bizə bir həbbə olmayır vasil.
Edirik özlərinə biz məsrəf,
Bizə bəşdir bu izzü namü şərəf
Gər Kərimbəy olaydı Şirvanda.
Qalmaz idik bu qədr nöqsanda.
Elər idi bu əmrədə saman,
Mənbəyi-lütfü cuddur, ehsan.
Ey Həsənbəy, nəcibi-dövrü zaman!
Sənin insafuva olum qurban—
Ki, nəsihətdi xəlqə göftarın,
Heykdir səhbəti-şəkərbarın,
Sözlərin, ey cahani-fəzlü hünər,
Əhli-hikmət yanında canə dəyər!
Leyk bil, ey həkim-i-fərzanə,
Əsər etməz bu qövmi-nadane.
O nəsihətlər, ey sütudə-siyər,
Eyləməz zümreyi-cəmadə əsər.
Abi-niysan ki, onda var təşvir,
Eyləməz sənki-xarəyə təsir.
Yerə göydən əgər enə İsa,
Edə bilməz bu fırqəni ehya.
Niyyətin əmri-xeyrə cazimdir,

Zəfəran eşsəyə nə lazımdır?
Qurasan hikmət ilə yüz min əsas,
Adam olmaz bu firqeyi-nəsnas.
Elmü hikmətdən açma babi-hünər,
Eşsəyə bal dadızma, eylə həzər!
Bilmirəm ol “Vəkili-naməlum”
Nə üçün eyləyib səni məzmum?
Söyləyibdir ki, açmağa məktəb
Yoxdur əsbabımız, gərəkdi səbəb.
Etməyibdir “Vəkil” heç insaf,
Görünür, sözləri tamam xilaf.
Şükrlillah ki, vardı dövlətimiz,
Çoxdu əsbabü malü şövkətimiz.
Vardı dövlət və leyk himmət yox,
Əhli-islamda həmiyyət yox.
Ol zamanдан ki, şahi-kişvəri-rus,
Mülki-Qafqazı eyləyib məhrus,
Doldurub aləmi ədalətdən,
Nəyimiz kəmdi malü dövlətdən?!
Əhli-islam edib tərəqqiyi-tam,
Xah rəsmi-libas, xah təam.
Sabiqən tapmayan bir əbrə qədək.
İndi ətləs geyir dəxi, bişək.
Quru balıq, soğan yeyən əyan
Olub əlqissə sahibi-milyan.
Məgər azdır bu xəlqdə dövlət?
Çoxdu dövlət və leyk yox himmət!
Millətin qeyrətin çəkən yoxdur,
Töxmi-xoşbəxtlik əkən yoxdur.
Ey Həsənbəy, bu qövmi-nadanə
Heyfdir söhbəti-ədibanə.
Bunlara elmü mərifətdi həram,
Seyyida, vəssəlam, vəl-ikram!

MİRZƏ ƏBDÜLXALIQ YUSİFƏ

Qəsida

Niyə həcv eyləmisiən Cürmini, ey can Yusif?
Dilü canım sənə qurban ola, canan Yusif!
Yoxsa Cürmi eləyib yad yenə cürmü qüsür!
Ey olan Misri-könül təxtinə sultan, Yusif!
Nə üçün it kimi hər gecə hürürsən aye,
Gormüsən mahi-münəvvərdə nə nöqsan, Yusif?
Nə üçün Cürminü saldın belə zindani-qəmə,
Sənə netmişdi məgər ol məhi-Kənan, Yusif?
Yoxsa Cürmi də o Yusif kimi bir xab görüb,
O səbəbdəndir ona hiyleyi-ixvan, Yusif?
On bir ulduzla dəxi ay və gün səcdə edib,
Cürmiyə etdi həsəd firqeyi-üdvan, Yusif.
Surədə aç oxu “ya Yusifü əriz” sözünü,
Tövbə et, ol belə əhvalə peşiman, Yusif!
Gər Səcəh eyləyə Quranı bədəl söz zahir,
Qədrdən hiç düşər söylə o Quran, Yusif?
Ənkəbutun toru tari ola dünyayə hərif,
Quş toru hanə, hara xırqeyi-xəlqan, Yusif.
Bir Məhəmməd kimi canı nə səbəb həcv edəsən –
Kim, odur şairü ustadi-süxəndan, Yusif?
Demirəm mən səni şair dögüsən, var şerin,
Vəzni var, qafiyə var, qalibə yox can, Yusif.
Doğrudur, hər kəsənin şeri gəlir xoş özünə,
Hiç kəs bilməz özündə ola nöqsan, Yusif.
Özüne xoş gəlir eşşəklərin anqırmağı,
Bu məsəldən ürəyin etmə hərasan, Yusif.
Necə ki xoş görünür Seyyidə öz hərzə sözü,
Qoyub adın ki, mənəm şairi-dövran, Yusif.
Hiç kəs dəhrdə öz ayranına turş deməz,
Bilir aqil özünü dəhrdə nadan, Yusif.
Mən sənin şerüvi çox görməmişəm, nabələdəm,
Gördüyüm həcvdi, məcmuəsi həzyan, Yusif.
Gər bu gunə ola məcmui qalan şərlərin,

Layiq öz rişüvədir, olma pərişan, Yusif!
Məsləhətdir ki, bu şairliyüvi tərk edəsən,
Tazə muzdur olasan, kəştiyə losman, Yusif.
Çıxasan dor ağacına, baxasan dəryayə,
Açasan bad əsən canibə yelkan, Yusif.
Minəsən quyuğu hər ləhzədə qıbtanə* baxıb,
Alasan dəstüvə təzim ilə sükkan, Yusif.
Bu nə insafdı ki, Cürmi kimi ustadı
Etmisən həcv, əya tifli-səbəqxan Yusif!
Bilsə idi sənə Yusif deyəcəklər, billah,
Qoyer idi adını quli-biyaban Yusif.
Tutiya kimi elə xaki-dəri-valasın,
Tutiyani elədin xak ilə yeksan, Yusif.
Sən əger mədh desən, Cürmi üçün həcvdir o,
Həcv edib eyləmisən zülm nümayan, Yusif.
Olur azürdə o mövlanəfəsi-qüdsidən,
Odu xoş ətr gəlir rövzeyi-rizvan, Yusif!
O şəhin şeridi guya ki, Əsayi-Musa,
Çəkəcək kamına her sehri o Söban, Yusif.
Edəsən dəhrdə əfruxtə yüz atəsi-həcv,
Cürmiyə, bil ki, olur bağı-gülüstan, Yusif.
O süxəndir ki, “qifa nəbk”ə vurub “nəbk qifa”**
Sözləridir o şəhin ayeyi-tufan, Yusif.
Nə hünərdir bu, söyüş söyməyi hər kimsə bilir,
Bu kəmal ilə deməzlər sənə Loğman, Yusif.
Gər kəmalın var isə, Qümri kimi mərsiyə yaz,
Eyləsinlər sənə təhsini-firavan, Yusif.
Yolla Təbrizə kitabın, basılıb paylansın,
Oxusun ta ki onu bir neçə heyvan, Yusif.
Sən də gər Qümri kimi annamasan qafiyəni,
Cəhd eylə olasan ta ki rəcəzxan, Yusif
Eybdir bir-birini həçv edə ərbabi-kəmal,
Bidəmağ olma sözümdən, sənə qurban, Yusif!

---

* Kapitana

** Qifa nəbk (nəbk qifa) – məşhur Ərəb şairi Məhəmmədinmüsəri İmrəül-Qeyzin bir qəsidəsi bu sözlərlə başlanır (tərcüməsi: durun, dayanın ağlayaqla).

Bəs deyildirmi bizə təneyi-ərbabi-çəfa,
Bəs deyildirmi bizə möhnəti-dövran, Yusif?
Bəs deyildirmi ki, şairləri çərx etdi zəlil,
Dili-əshabi-kəmali eləyib qan, Yusif?
Nə gərəkdir bizə bir-birimizi həcv qilaq,
Bir neçə əbləhü nadan ola xəndan, Yusif?
Qərəzim həcv deyildir, bu nəsihətdi sənə,
Bədgüman olma sözümdən, sözü bir qan, Yusif.
Bilirəm, dolmamışan əqlə, hələ naqissən,
Bədənində, bəli, artıqdı sənin qan, Yusif.
Qorx o gündən vura neştər sənə fəssadi-kəmal,
Xuni-fasid bədənindən axa hər yan, Yusif.
Var ümidim ki, gələ tər sənə, səhhət tapasan,
Gözləyir çünki təbibin hələ böhran, Yusif.
Sən əgər, bülbüli-gülzari-məhəbbət olsan,
Can qulağınə gələr şur ilə əlhan, Yusif.
Dögüsən zağ ki, sən meyli-nəcasət qılasan,
Dögüsən cuğd, məqamin ola viran, Yusif.

MİRZƏ ƏBDÜLXALIQ YUSİFİN MƏHƏMMƏD AĞA CÜRMİYƏ YAZDIĞI HƏCVƏ CAVAB

Qəsidə

Olub Məhəmmədimin naməsi mənə vasil,
Sanırsan ərşdən ayati-həq olub nazil.

Könüldür ərşi-ilahi, Məhəmməd ərşə çıxıb,
Olubdur ərşi-xudavənddə həqə vasil.

Yetişdi ərşi-bərinə başım fəxarətdən–
Ki, yad edib məni ol miri-adilü bazıl.

Açıldı möhrü, ədəblə oxundu məzmunu,
Muradü mətləbü məqsudi etdi dil hasıl.

Müşəxxəs oldu ki, ol şairani-qövmi-Qüreyş
Məhəmmədi eləyib həcv həqqdən qafıl.

Necə bu möhnətə tab eyləsin dəxi Həssan,
Nə gunə səbr edə bu dərdə şairi-qabil?

Qərəz ki, şərhi-təsəllidən özgə yox çarə,
Məhəmmədin nə bilir qədrin hər yetən cahil?

Fəda olum sənə, ey novgüli-riyazi-hünər,
Gərəkdü sən olasan dərdü möhnətə hayıl.

Haçandan oldu bu şair, görək bu harda idi?
Nə idi sənəti anın, nə karədir şägil?

Qəribə sirrdır, artıbdı Bakidə şair,
Edəllə şerə həvəs, feli tərk edən fail.

Nəinki bir Bakı, ondan Şamaxı bədtərdir,
Olubdu şairi-ustad hər yetən kahil.

İti vurarsan əgər indi şair üstə...,
Əgərçi bir nəfəri yoxdu kim, ola qabil.

Bu şerdən qərəzim Yusifə deyildir həcv,
Rəva deyil ki, yazam mən kəlami-latayıl.

Vəli mənim qərəzim moizə, nəsihətdir,
Qəbul edər bu nəsihətləri olan kamil.

Nə lazımlı oldu ki, sən bir əzizi həcv etdin?
Nə vacib olmuş idi bunca göfteyi-batıl?

Gərəkdi baş sənə qoşmayayı ol Cürmi,
Gərək edəydi təhəmməl o şahi-dəryadıl.

Əgər Məhəmməd edə iddəa nübüvvəti-şer,
Onun nübüvvətinə əvvəli mənəm qail.

MƏHƏMMƏD AĞA CÜRMİYƏ

Qəsida

Yetdi namən mənə, ey tazə sükəndən Cürmi,
Gülşəni-şerə olan bülbüli-xoşxan Cürmi.

Deyəsən pirəhəni-Yusif idı ol namə,
Gözümə verdi ziya ol məhi-Kənan, Cürmi.

Hüd Hüdi-badi-səba şəhri-Səba içrə yenə,
Belə sandım gətirib hökmi-Süleyman, Cürmi.

Görüm, ey bari-xuda, izzət ilə sən olasan
Mülki-məhruseyi-əşardə sultan, Cürmi!

Belə fikr etmiş idim Bakıda olmaz şair,
Nə bilim mən ki, yatıb bişədə aslan, Cürmi?!*

Afərinlər sənə, ey şairi-ecazkəlam!
Mərhəbalər sənə, ey saniyi-Həssan, Cürmi!

Nəsəbü cahdə mümtazi-cahansan, bilirəm,
Qıla əcdadüvi həq daxili-rizvan, Cürmi!

Tarı şahiddi görüb şerüvü çox şad oldum,
Sanki gəldi əlimə gənci-firavan, Cürmi.

Şükrilləh ki, var imiş Bakıda əhli-kəmal!
Seyyidin canı kəmalatuvə qurban, Cürmi!

Hər nə ki föhş demişdin mənə, layiqdi mənə,
Həqqi inkar qılan kim olu nadan, Cürmi.

Nə qədər fikr elədim eylədiyin həcvi mənə
Öz xüsusumda deyildi biri böhtan, Cürmi.

---

* Sədidən iqtibasdır – təbdil olunmuşdur.

Sən məni “şürbi” deyib yazmış idin badəpərəst,
Yazdığını şerdə yox zərrəcə yalan, Cürmi.

Hələ var çox sifətim hiç deyilsən vaqif,
Qoy bu əfali-şəniə qala pünhan, Cürmi.

Mən niyə bakılının adını tutdum ki, məni
Həcv edib eyləyələr şöhreyi-dövran, Cürmi.

Alıram boynuma öz səhvimi, ey kani-kərəm,
Əfv qıl cürmümü, ey mayeyi-ehsan Cürmi.

Oldu məlum mənim həcvimə təhrik qılıb
Bakıda Qasiri-zarı neçə zişan, Cürmi.

Qasırın var qüsürü, ona bir diqqət yox,
Var əqlində onun bir neçə nöqsan, Cürmi.

Etdi Adəm kimi ol sahəti-Bakuni məqərr,
Onu yoldan çıxarıb bir neçə şeytan, Cürmi.

Bəndəni şürbi-meyə eyləmiş idin təhrik,
Bu nə eyhamdır, ey mənbəi-ürfan Cürmi?!

“Təbl pünhan ci zənəm, təşt-i-mən əz bam üftad”*,
Misrəi-farsidir halima şayan, Cürmi.

Sadədəndir üzəfa xatırınə zövqü səfa,
Badədəndir şüəra dərdinə dərman, Cürmi.

Kim ki şairlik edə, içməyə ol badeyi-nab,
Olmaya sadəyə mail, odu heyvan, Cürmi.

Badəvü sadə olur şairə dinü məzhəb,
Sən də öz dinüyü gəl eyləmə kitman, Cürmi.

---

* Gizli nə təbl döyüm, mənim ki, təştim damdan düşüb. Yəni: təştim damdan düşüb, cingiltisi aləmə yayılıb.

Haşəllah ki, mən həçv edim əhli-Bakını,
Deyiləm çox da, həqiqət, elə nadan, Cürmi.

Nə yamanlıq eləyibdir bizə əhli-Baki?
Niyə öz əhlimizə biz olaq üdvan, Cürmi?

Bakı bir şəhrdi kim, əhli hamı şieyi-xass,
Peyrovi-şiri-xuda, sahibi-iyman, Cürmi.

Xassə həq mərhəmətin Bakıya etmiş şamil,
Onda izharə gəlib rəhməti-yəzdan, Cürmi.

Nə bilim ki, əsəri-tərbiyəti-mehri-münir
Yetiribdir yenə bir ləli-Bədəxşan, Cürmi?

Nə bilim ki, yenə Xaqani edibdir ricət,
Nə bilim ki, yenə təxt üstədi xaqan, Cürmi?

Nə bilim ki, nəzəri-səd ilə Sədi-Əkbər-
Ki, edib Bakıda bir Sədi nümayan, Cürmi?

Bakıya salmış Ütarid nəzəri-təhsinin,
Tərk edibdir nəzəri-nəhsini Keyvan, Cürmi.

Nə bilim mən ki, Bakı sahəti-gülzərə dönüb,
Onda bülbüllər edib şur ilə əfəgan, Cürmi?

Bakını bir neçə il bundan əzəl görmüşdüm,
Qışda Ərafsifət, yaydə Niyran, Cürmi.

Bakıda var idi bir şair, adı Balasadiq,
Sözləri başdan-ayaq hərzəvü hədyan, Cürmi.

Şükrlər indi Bakı xitteyi-Şirazə dönüb,
Olub ol şəhərdə yüz Sədi nümayan, Cürmi.

Xassə bir taifəni həçv qılım kim, onlar,
Ola məcmui-qulami-şəhi-Mərdan, Cürmi.

Xassə bir fövci ki, onlardı əzaxani-Hüseyin,
Mövci-əşk ilə salan aləmə tufan, Cürmi.

Əlimi şil eləsin xalıqi-əkbər ki, özü,
Dilimi lal eləsin qadırı-sübhan, Cürmi!

Leyk bir ad deyirlər sizə mən qoymamışam,
Nə gunahım mənim, ey sahibi-ürfan Cürmi?!

Əhli-Dərbəndə niyə “gəllə” deyirlər? Nə bilim,
Qudyal əhlinə deyirlər niyə “ceyran”, Cürmi?

Yazmış idin Bakının şəhri sərasər dəyişib,
İndi məxluqu olubdur hamı insan, Cürmi.

Haşəllallah, bu sözə eyləmərəm mən bavər,
Sanma kim, tərki-təbiət ola insan, Cürmi.

Sizdə təgyir tapıb bir neçə şey, zahirdir,
Eyləyim mən oları birbəbir ünvan, Cürmi.

Əvvəla in ki, qədək donlaruvuz ətləs olub,
Xaneyi-misli-təvilə olub eyvan, Cürmi.

Quru balıq, soğanı eyləmisiz tərk, bəli,
Siz yeyirsiz gecələr indi fisincan, Cürmi.

Qara şəkkərlə deyilsiz dəxi siz təlxməzaq,
Düzlülər bəzmə müsəmmayi-badımcan, Cürmi.

Lənkəran qırqovulu, sahəti-Şirvan kərəsi,
Bakı şəhrində olub zinəti-hər xan, Cürmi.

Çəkməvü paltona var indi sizin rəğbətiniz,
Evdə çəngalü bıçaq, ustolü divan, Cürmi.

Yaduvuzdan çıxıb ol vəqt ki, dəryalərdə
Siz hamı muzdur idiz kəştiyə losman, Cürmi?

Gətirirdiz neçə yük Şirvana qarpız, doşab,
Dəxi əncil qurusu bir neçə batman, Cürmi?

İndi zahirdi ki, təğyir tapıb ol işlər,
Bunu inkar eləsəm, var mənə nöqsan, Cürmi.

Bir zaman sahəti-Şirvan idi hər ölkəyə baş,
Bizə möhtac idi məcmui-bəyü xan, Cürmi.

Neməti-həqqə Səba əhli tək olduq küfran,
Yetdi ol seyli-İrəmdən bizə tufan, Cürmi.

Nəfsimizdir, nə bəla başımıza gəlsə, səbəb,
Məsiyətdə elədik biz hamı tügyan, Cürmi.

Aldı həq neməti-üzmasını bizdən axır,
Olmuşuq biz hamı bu nemətə küfran, Cürmi.

Lut şəhri kimi, bu şəhri həq etdi viran,
Eylədi zəlzələdən xak ilə yeksan, Cürmi.

İndi Qafqazdə Bakı hamidan əladır,
Edə abad dəxi, qadırı-sübhan, Cürmi!

Leyk gel hikmət ilə bu sözü bir dərk eləyək-
Ki, çəkək biz ürəfa ruhinə suhan, Cürmi.

Bakının tərbiyəti-abü həvasın danışaq,
Bir görək tərkinə varmı onun imkan, Cürmi?

Əsəri-abü həvani, gözüm, inkar eləmə,
Babi-hikmətdə yazıblar bunu Loğman, Cürmi.

Əhlini tənbəl edər abü həvayı-Bağdad,
Xəlqini qorxaq edər sahəti-Kaşan, Cürmi.

Bizi biar eløyən abü həvamızdı bizim,
Hükəmadən bu sözə var neçə bürhan, Cürmi.

Sizi eylə yetirən abi-həvayi-Bakıdır,
Gər desən yəni necə, qoy qala pünhan, Cürmi.

Bu təxəllüs ki, sənin var, mənə layiqdir,
Çünki mən eyləyirəm gündə bir üsyan, Cürmi.

Zahirən seyyidəm, əmma nə o seyyiddən kim,
Xüms alam, mali-imam, yox buna imkan, Cürmi.

Deyiləm müftəxori-gərkəsi-murdartələb,
Mənə öz rəncim olub vasiteyi-nan, Cürmi.

Sənətim bir neçə ətfalə olubdur təlim,
Açımişam sahəti-Şirvanda dəbistan, Cürmi.

Vardır layiqi hərçənd dəbistanımda,
Ruhı-Xaqani ola tifli-səbəqxan, Cürmi.

Mənəm ol Xızr ki, zülməti-dəvatımdan olur
Əhli-afaqə rəvan çeşməyi-heyvan, Cürmi.

Seyyidəm gərçi, bu seyyidliyə yoxdur fəxrim,
Şərt ismətdir ola taəti-yəzdan, Cürmi.

Bu əməllər ki, mənim var-səyadətdir bu,
Nuhə övlad idi əlbəttə ki, Kənan, Cürmi.

“Leysə min əhlikə”* rəmzilə olundu xaric,
Bu sözün şahididir ayəyi-Quran, Cürmi.

---

* O (Kənan) bizdən deyil.

Xaki-fərmanbər olur fövçi-mələkdən əla,
Mələki-asi olur axırı şeytan, Cürmi.

Kül mənim başıma kim, bunca xətalərlə yenə
Var ümidim ki, olam daxili-rizvan, Cürmi.

Sanki istəbli-süturanidi bağı-cənnət—
Ki, ona daxil ola mən kimi heyvan, Cürmi.

Sən əgər bülbüli-gülzari-məhəbbət olsan,
Can qulağına gəlir şur ilə əlhan, Cürmi.

MƏHƏMMƏD SƏFAYA CAVAB

Qəsida

Yetişdi dün mənə məktubun, ey Səfa kani,
Gətirdi nitqə o dəm bülbüli-xoşəlhani.

Dedim, ilahi, həzaran şükr kim, Seyyid,
Salıbdı yadə bu gün rüqə ilə canani.

Oxundu sidq ilə namən, bilindi məzmunu,
Həm onda bildik o dəm ol nikahi-pünhanı.

Səni şikəstə dəxi olma gəl pərişənim,
Bu xəstəni sənə çakər veribdü rəbbani.

Diyari-Kəbəyə həm əzm edib, səfayə gedib,
Qəbul olmadı, neylim, kəsəm o qurbani.

Yenə sənalər elə ol cəvanə kim, Seyyid,
Yetişdi xitteyi-Şirvanə getdi həmrani.

MİRZƏ İSMAYIL QASİRƏ

Qəsida

Əssəlam, ey güli-xoşbuyi-gülüstan, Qasir,
Bülbülü-xoşsuxəni-rövzeyi-rizvan, Qasir.
Şairi-nadirəgöftarü pəsəndidəkəlam,
Murşidi-əhli-vəfa, piri-süxəndan, Qasir.
Bu neçə beyt ilə qıldım sənə izhari-səlam,
Ey olan könlü kimi xanəsi viran, Qasir.
İki məktubi-şərifin mənə oldu vasil,
Hər birindən yetişib cismimə bir can, Qasir.
Xızır zülmətdə bir çeşmə tapıb, amma mən
Tapdım ol namədə yüz çeşməyi-heyvan, Qasir,
Leyk mərsuleyi-dövvümdə ədavət görünür,
Nə səbəbdən elədin şerdə tügyan, Qasir?
Təprədib özgə səni, həcvimə iqdam elədin,
Niyə oldun bize nahəq yerə üdvan, Qasir?
Bakı əhlinə əğər dəymış idi əşarim,
Özləri qoy eləsin dərdinə dərman, Qasir.
Şükrullah Bakı əhlində neçə şair var,
Hər biri nəzmdə bir saniyi-Həssan, Qasir.
Hansı əfsungər ilanı sənə tutdurdu əcəb,
Niyə oldun belə sən xam, ey insan, Qasir?
Sehr göstərmmiş idin şerdə hərçənd ki, sən
Necə bəs kamına çəksin səni səban, Qasir?
Yoxmudur səndə vətən qeyrəti, ey kəmhimmət,
Səndən azürdə olub küll bu Şirvan, Qasir.
Bilmədim ki, Bakı əhlinə neçin dəydi sözüm,
Bidəmağ oldu neçün firqeyi-üdvan, Qasir?
Nəzm ilə yazmış idim mən ki öz əhvalımızı-
Ki, bəyan olmuş idi zilləti-ixvan, Qasir.
Nə Bakı əhlinə olmuşdu ədavət bizdən,
Nə demişdik olara bir para böhtan, Qasir.
Haşəlilləh ki, o məxdumları həcv qılam,
Yoxdu zatında mənim şiveyi-şeytan, Qasir.
Bakı əhlilə işim yoxdu, xudavəndi-cahan,

Eyləyib nemətini onlara şayan, Qasir.
Raziyam Ağa Dadaş bəydən, odur kani-kərəm,
Biz olarla yemişik çox nəməkü nan, Qasir.
O fəsihül-füsəhadır, o nəcibün-nücəba,
Gülşəni-şerdədir bülbüli-xoşxan, Qasir.
Həqq edə Haciyi-mərhumu qəriqi-rəhmət,
O Hüseynə qul idi sahibi-iymən, Qasir.
Təqiyev Zeynəl-İbadın dəxi mən müxlisiyəm,
Həq-təala edə daim onu şadan, Qasir.
Dərdimə aclıq ilində yetişibdir o mənim,
Dadına yetsin onun şafeyi-üsyan, Qasir.
Qəhti-Kənan kimi qəht oldu Şəmaxidə əyan,
Yetdi fəryadıma ol gün məhi-Kənan, Qasir.
Əsədullah vəli nasiri olsun Əsədin,
Görməsin hiç bəla puri-Süleyman, Qasir.
Gözümün nurları Sadiqü Əbdülxalıq,
Lütfi-xalıq olara ola nigəhban, Qasir.
Şiri-həq Məşhədi Aslanın ola dadrəsi,
Adı Aslandır onun, həm özü aslan, Qasir.
Həq bilir, mən bunların müxlisi-dirinəsiyəm,
Buların hər biridir fazili-dövran, Qasir.
Sahibi-nemət olan şəxsə nə lazım küfran?
Haşəllah, mən olam nemətə küfran, Qasir.
Leyk doğru sözü zikr eyləməyin eybi nədir?
Var hər şəhərdə bir növlə nöqsan, Qasir.
Əvvəl öz eybimizi zikr eyləmək övladır,
Özgələr olmaya tainki pərişan, Qasir.
Əvvəla, ad bizə “biar” şamaxılı deyilir,
Cümlə biar oluruq mərdümi-Şirvan, Qasir.
“Gəllə” dərbəndlidir, bir dəxi “ceyran” qubalı,
Demişəm mən Bakının adına nisyan, Qasir.
Qərəzim həcv deyil, şurə gətirməkdi səni,
Ta ki düşsün əlüvə mətləbə ünvan, Qasir.
Toxunan söz ola, gər əfv elə, təqsirmizi,
Oldu təbim bu rəviş silsiləcünban, Qasir.
Haşəllah, səni mən həcv eləyim, gər eləsəm,

Dilimi lal eləsin qadiri-sübhan, Qasir,
Sən mənim köhnə rəfiqimsən, əya İsmail,
Seyyidin çanı gərəkdir sənə qurban, Qasir.
Bəs deyildirmi bizi həcv eləyib dövri-qəza,
Bəs deyildirmi bizə xəsmdi Keyvan, Qasir?
Bəs deyildirmi ki, hər nakəsə xidmət qılırıq;
Bəs deyilmə oluruq xadimi-dunan, Qasir?
Bəs deyilmə bize bibadəvü şair deyilir,
Mövsümi-eyşü tərəb, fəsli-gülüstan, Qasir?
Bundan artıq nə olur həcv ki, şair olduq,
Xassə bu əsrde kim, qəhtdir ehsan, Qasir?
Fələki-nəzmdə sən mahi-təmam olsan əgər,
Verəcək çərxi-cefacu sənə nöqsan, Qasir.
Xud tutaq şerdə Xaqaniyi-sani oldun,
Hanı Şirvanda o Şirvanşəhi-zışan, Qasir?
Nəsxü təliqdə tut kim, sənə yoxdur həmxət,
Fələk ol xəttə çəkibdir xəti-bütlan, Qasir.
Naxuni-həsərət ilə eyləmə çox sinə xəraş,
Xətti-naxundan olurmu sənə dərman, Qasir?
Hər səri-muydə yüz min hünərin olsa əgər,
Sənə yoxdur səri-mu bir sərü saman, Qasir
Yazmış idin Bakıda ali imarətlər var,
Yaxşı karvansara, həmmam ilə dükkan, Qasir.
Hacı Hacı ağanın dövləti Qarunə çatar,
Ola bilməz o gəlib Musiyi-İmran, Qasir.
Sənə nə, verməyəcəkdir sənə ki dövlətinini,
Təqiyevdə tapila gər neçə milyan, Qasir!
Sənə mənzil verəcəklərmi imarətlərdə?
Mənzilin ziri-zəmindir, nə ki eyvan, Qasir.
Sən gərəkdir açasan məktəbi-tədrisi-bəlis,
Olasan şamü səhər vəsvəsəguyan Qasir.
Mərtəi-qüdsdə nəxli-rəmeyi-izzət ikən.,
Olmusan gürgi-müxaliflərə çuban, Qasir,
Şəhi-təqqani-kərəm cudi tapılmaz ki, bu gün,
Edəsən mədhini ta kim, tapasan nan, Qasir.
Bilirəm olmayıacaq dərdinə məktəbdən əlac,
Ey olan löqmeyi-hər hikmətə Loğman, Qasir.

Özüyü ver yelə palvunda*, əzizim, yellən,
Yel əsəndə dəxi aç bir neçə yelkan, Qasir.
Giləvar vəqtı çevir kəştini Hactərxanə,
Həq çıxanda sənə göstərməyə tufan, Qasir.
Xəzri üstündə gedərsən dəxi Gilanə tərəf,
Nəzərində görünür sahəti-İran, Qasir.
Xatirim xahiş edir kim, məni sən həcv edəsən,
Sənə sonra yazaram bir neçə hədyan, Qasir.
Müşgülə düşməyəsən qafiyəni eylə dedim,
Tusəni-tebüvi çap, gendi bu meydən, Qasir.
Mən ölüm, sən məni həcv eylə, mənimçün göndər,
Çünki həcvindi mənə xələti-əlvan, Qasir.
Xatirin gər ola rəncidə məni həcv edəsən,
Hansı məlündü ola halı pərişan, Qasir?
Leyk əğyar səni həcvimə təhrik qılıb,
Bu səbəbdən görünür səhvi-firavan, Qasir,
Səməni-əndəkə Quranı satarmı aqil?
Qorxuram xəsmin ola batini-Quran, Qasir.
Mən məgər ki, deyiləm ali-rəsuli-mədəni,
Deyiləm yoxsa ki, sibti-şəhi-Mərdan, Qasir?
Yoxsa seyyid deyiləm, məkr ilə daxıləsəbəm,
Nə güman eyləmisən, ey evi viran, Qasir?
Sən namazında əgər ali-Mehəmməd deməsən,
Batıl olmaqdə ona var neçə bürhan, Qasir.
Belə fikr eyləmə sən, olsa əgər zində imam,
Şümr olmaz ona əlan, “kəma-kan”, Qasir?
Sahibin istəyən, axır itinə hörmət edər,
Niyə səndən ola qəmgin şahi-Mərdan, Qasir?
Ali-Yasınə əgər etsən ədavət zahir.
Şad səndən olu zürriyyeyi-Süfyan, Qasir.
Bügzi-həccac nədən oldu görək səndə əyan?
Yoxsa kim, hökm yazıbdır sənə Mərvan, Qasir?
Məni bir xələt alıb həcv eləmək, eybindir,
Dini dinarə satarmı kişi, nadan Qasir?
Aldı bu xələti bir vəqt dəxi Şümri-şərir,

---

* Paluba

Çəkibən xəncəri-kin, eylədi kövən, Qasir.
At ölər, don dağılar, pul gedər, ev yıxılar.
Leyk boynunda qalar nahəq olan qan, Qasir.
Xələti-düşməni dünyadə geyərsən, amma
Ərəsatə gəlisən peykəri üryan, Qasir,
Lənkəranda yox idi böylə ədalər səndə.
Bakıda yetdi mögərəqəlüvə nöqsan, Qasir?
Belə məlum veriblər sənə qarğə beyni
Bu sıfət eyləmisən xəbti-nümayan, Qasir.
Yoxsa bu mümkün olurdu məni sən həcv edəsən?
Qalmışam mən belə bu nüktədə heyran, Qasir.
Ey əşrib, indi sənin haluva heyranəm mən,
Gah suzan oluram, gah sənə giryən, Qasir.
Bəxti-bərgəştə səni qıldı vətəndən məhrum,
Yetsin imdaduva sultani-qəribən, Qasir.
Olmusən ney kimi sən xəki-Şəmaxidən qət,
Yeri vardır edəsən ney kimi əfqan, Qasir.
Rövzəyi-xüldi-Şəmaxidə ki, bir Adəm idin,
Mənzil olmuşdu sənə rövzəyi-rizvan, Qasir.
Sağərin badeyi-kövsərdən olurdu sərşər,
Həmdəm idi sənə yüz huriyü qılman, Qasir.
Şəcəri-mənhiyənin əklinə iqdam etdin,
Olmadın xalıqüvə tabeyi-fərman, Qasir.
Cənnəti-şəhri-Şəmaxidən, əya xoştiynət,
Səni məhrum elədi məkr ilə şeytan, Qasir.
“Fəhbüt” ayəsinin təhtinə oldun daxil,
Düşdü üsyənlərə, tutdu səni xüsran, Qasir.
Bir zaman aləmi-bərzəxdə dolandin naçar,
Aqibət oldu yerin guşeyi-niyran, Qasir.
Bəxti-bəd eylədi büryan ki, atıb yanə səni,
Çəkilib bir yana, qəm atəşinə yan, Qasir.
Lənkərənin yenə var idi baharı, meşəsi,
Bakı şəhrində nə var, ey şəhi-dövran, Qasir?
Bakı bir şəhri-nəməkzardü, məşhuri-cahan,
Bu nəməkzardə yox bir nəməki-can, Qasir.
Olmağın Bakıda bir vəchlə layiqdi sənin,
Qoy onun vəchini izhar eləyim qan, Qasir.

İt düşən vəqtdə duzlaqə deyirlər olu pak,
İnşaallah olusan pakü müsəlman, Qasir.
Damlar üstündə çıxıb qır verəcəksən, bilirəm,
Çünki vardı Bakıda qır ilə qətran, Qasir.
Qiblə eylə özüvə sən gedib atəşgahı,
Degilən Cökki kimi atəşə yəzdən, Qasir.
Məhzi-teyyibdi bular, ey güli-gülzari-vəfa,
Mən qulaməm sənə, sənsən mənə sultan, Qasir.
Sənsən ol əfsəhi-sərdəftəri-fövci-şüəra–
Ki, sənə tifli-səbəqxan olu Söhban, Qasir.
Seyyidi-suxtə bil, muri-zəifində sənin,
Kişvəri-nəzmdə sən misli-Süleyman, Qasir.
Qesri-Bülqəysi-Səbayeldə edib eyşü tərəb,
Olasan nəğmeyi-Davud ilə xəndan, Qasir.
Müntəzirdir gözümüz şerüvə, ey kani-ədəb–
Ki, gərək şerin ola töhfeyi-Şirvan, Qasir.

ABDULLA BƏY ASİYƏ

Qəsida

Həzar şükr, könül, mövsümi-bahar olaçaq,
Həzar naləsi hər guşədə həzar olacaq.
Hənuz Hütədir Yunisi-cahanəfruz,
Həməldə zahir olan gündə özgə kar olacaq,
Səba xəbər verəcək möcüzati-İsadən,
Nəsim baisi-ehyayı-ruzigar olacaq.
Şükufə xəleti-əşçarı nüqrəduz edəcək,
Behişt əlameti gülşəndə aşikar olacaq.
Dəhani-yar təkin qönçələr olub xəndan,
Səhab dideyi-aşıq tək əşkbar olacaq.
Şükufədən dönəcək bağ ruyi-canənə,
Bənəfşə bağdə manəndi-zülfə-yar olaçaq.
Səba kəsad edəcək nırxi-müşkü şəncərfi,
Zibəs ki, tərbiyəpərdəzə-laləzar olacaq.
Kənari-səbzə olub pür əbirü ənbərdən,
Dəhani-lalə dolu dürri-şahvar olacaq.
Dili-zəmin edəcək gənci-şayegan zahir,
Çəməndə gövhəri-şəhvarlər nisar olacaq.
Bənəfşə türəsinə cilvələr qılıb hərdəm,
Dəmi-nəsimi-səhər türfə müşkbar olacaq,
Sədayi-kəbki-xüramanü naleyi-dürrac,
Səfayı-rövnəqi-səhravü kuhsar olacaq.
Gəvəznələr çıxacaq dəşt-ara gürüh-gürüh,
Külənglər düzülüb çərxə yüz qətar olacaq.
Həsari-günbədi-siruzə şurlər düşəcək,
Nəvayı-dilkəş ilə əndəlib zar olacaq.
Qürur ilə çıxacaq seyri-bağə gülräxlər,
Gülün lətafəti bülbülb özündə xar olacaq.
Əyağı-laləni şəbnəmlə görcəyin məmlüvv,
Əlində rindlərin cam xoşgüvar olacaq.
Nə yanə əzm edəsən camü şahidü sağər,
Nə səmtə meyl edəsən saqiyü əqar olacaq.
O qədr şışeyi-mey cəm olur gülüstanə--

Ki, Şişədən ürəfa dövrinə həsar olacaq.
Kimə bu mövsüm olur vəsli-yar ilə cənnət,
Kimə fəraq ilə gülşən bəsani-nar olacaq,
Düşən həvayi-rüxü zülfı-yarə gün görməz,
Nə yerdə olsa, qara günlərə düçar olacaq.
Xoşa ol aşiqi-xoşbəxtə kim, bu mövsümdə
Onunla seyri-gülüstanda yarı yar olacaq,
Yəqindir ki, mənə ol büti-şəkərləbsiz
Şərabi-nab bu mövsümdə zəhrimər olacaq.
Rəqibə eylədiyi meyldən müşəxxəsdir—
Ki, ənqərib məni-xəstədən kənar olacaq.
Nə kim ki, badə edər rəf möhnətü dərdim,
Nə qəmli xatırımə Zövi qəmküsər olacaq.
Nə Rağib eyləyəcək hal sormağə rəğbət,
Nə Qafıl əmri-əcibimdə huşyar olacaq,
Zühuridən nə edər halıma zühur kərəm,
Nə Didənin gözü bu qəmdə əşkbar olacaq.
Nə bir səfa verəcək xatiri-həzinə Səfa,
Minayı-eşqdə dil zarü-biqərar olacaq.
Vəli bu fikr ilə şadəm ki, dərdi-hicranə,
Hədisi-Asiyi-dilxəstə sazkar olacaq.
Nə Asi, ol ki, dəri-izzətində Seyyidi-zar
Qulamı olmaq ilə sahib-etibar olacaq.
Nə Asi, ol ki, xəyalı rəhi-məhəbbətdən
Könül səraçəsinə şahi-tacdar olacaq.
Səfa ilə gələcək nəzmü nəsri Şirvanə,
Görüb o nəzmləri Zövi şərmsar olacaq.

ABDULLA BƏY ASİYƏ

Tərcibənd

İlahi, məscidə meyxanə dönsün,
Tökülsün badəsi peymanə dönsün!
Ola meyxanə bayquşlar yatağı,
Uçub bir mənzili-viranə dönsün!
Nə güldən ötrü bülbül nalə etsin,
Nə dövri-şəmə bir pərvanə dönsün.
Pozulsun rövnəqi-Ordubehiştı,
Gülüstani-cahan niyranə dönsün!
Səfayi-kainat olsun küdurət,
Bu aləm xəlq üçün zindanə dönsün!
Sənin minbəd, ey rindi-xərabat,
Şərabi-ləlfamin qanə dönsün!

Neçün kim, Asiyi-zarü fitadə
Edibdir Şişə içrə tərki-badə.

Edib təsir ona zahid kəlamı,
Salib gözdən şərabi-ləlfamı.
Çəkib əl xublər zülfü-kəcindən,
İbadətlə keçirdir sübhü şamı.
Dili-aşıq tək ol səngindil etmiş,
Şikəstə sağərү minavü camı.
Təhi-xümdə Fəlatun kimi badə,
Qalıb zillətdə, yoxdur ehtiramı.
Pozuldu Kəbəyi-ərbəbi-hacət,
Səfadən düşdü meykəşlər məqamı.
Şərabi-nab bağrı döndü qanə,
Olub meykəşlərin sağər həramı.
Ola xak ilə yeksan barilaha,
Nə kim, meyxanə var səqf ilə bamı!
Neçün kim, Asiyi-zarü fitadə
Edibdir Şişə içrə tərki-badə.

Şıkəst olsun xümi-səhbayi-Xüllər,
Tapa meyxanələrdə zib minbər.
Müğənni tərk olub meyxanələrdən
Ucalsın naleyi-allahü əkbər.
Tökülsün xakə əşkim tək o mey kimi,
Cəmali-yar üçün olmuşdu məzħər!
Nə bəng olsun cahan içrə, nə badə,
Nə cam olsun, nə minavü nə sağər!
Mizaci dərhəm olsun səlsəbilin,
Dönə zəqqumə, yarəb, abi-kövsər!
Əsasi-işrətim tək bərhəm olsun,
Fələkdən iqdi-Pərvin, qütbə-mehvər!
Cahan mülkündə olsun badə nayab,
Bəsani-kami-nayabi-Sikəndər!

Necün kim, Asiyi-zarıfü fitadə
Edibdnır Şişə içrə tərki-badə.

Xərab olsun fəzayı-gülsitanlar,
Xəzan kövrilə udsun badə qanlar!
Qurusun şaxü bərgi-taki-əngur,
Əli qoynunda qalsın bağbanlar!
Vüsali-düxteri-zibayı-rəzdən
Ola məhrum, yarəb novçəvanlar!
Edib saqılərin zülfün pərişan
Tuta mey damənin piri-muğanlar!
Sürudi-şerlə mey matəmindən
Cahan mülkündə qalsın dastanlar.
Ola meyxanələr viranə, yəni
Pozulsun rövnəqi-darül-amalalar!
İlahi, görməsin minbəd meydən,
Səfavü zövqü asayış cavanlar!

Necün kim, Asiyi-zarıfü fitadə
Edibdir Şişə içrə tərki-badə.

Əgər mey olsa kövsərdən ibarət,
Dəxi Seyyid, yoxumdur hiç rəğbət.
Meyi-gülfamdən əstəğfürullah,
Mənən səccadəvü kunci-ibadət.
Şikəst et, Bixuda, cami-şərabı,
Dürüst et, Zöviya, əsbabi-taət!
Oyan, Qafil, götür əl cami-meydən,
Səni məst etməsin bu xabi-qəflət!
Gözün yum, Didə, ruyi-dilsitandan,
Şərabi-nabə, Rağib, etmə rəğbət!
Səfa, düşsün səfadən təbi-pakın,
Zühur etsin Zühuridən küdurət.
Pozun, ey dustan, divani-şeri,
Meyü məhbubdən etmin rəvayət!

Neçün kim, Asiyi-zarü fitadə
Edibdir Şişə içrə tərki-badə.

ABDULLA BƏY ASİYƏ

Müxəmməs

Asiya, sözlərvün hər biri min canə dəyər,
Bir sözün qədrdə yüz min düri-qəltanə dəyər,
Nəzminin hər biri yüz ləli-Bədəxşanə dəyər,
Bəhri-təbin ki, gühər kanıdı, min kanə dəyər,
Xatırın gülşəni yüz rövzeyi-rizvanə dəyər.

Gərçi tifli-süxənə çoxlar olubdur dayə,
Leykbihudə salıblar başını qövgayə,
Dəstrəs olmadı hər kəs gühəri-mənayə,
Gərçi çoxlar bu ərusu eləyir pirayə,
Sanma xamən kimi zülfü-süxənə şanə dəyər.

Şişə içrə səni ol kimsə ki, etmiş iycad,
Hər pərizad visalilə edibdir dilşad,
Xatırın xoş meyi-gülgün ilə, təbin mötad,
Fərəhin çox, kədərin yox, dəxi mülküñ abad,
Bu şərəf qədr ilə yüz mənsəbi-sultanə dəyər.

Bu da bir lütf ki, aləmdə xudavəndi-kərim,
Lütf edibdir kərəmindən sənə bir təbi-səlim,
Olu viranə bu məmürədə hər mülki-qədim,
Leykitməz əsərin, şer ilə bir dürri-yetim,
Bu fərəh, həqqi ki, yüz mülki-Süleymanə dəyər,

Təbi-şerin ki, sənin şöhrət edib dövranə,
Leyk, əfsanəyə sərf eyləməyin əfsanə,
Gəldi bir həcv bu günlərdə yenə Şirvanə,
Demiş idiz onu bir nəslə-əzimüş-şanə—
Ki, dəri-dövləti yüz dərgəhi-xaqanə dəyər.

Tapmısız eyb bunu ol gühəri-yektadə—
Ki, gedib seyyidə, namusunu vermiş badə,
Bu deyil eyb, təfərrüç eləsəz mənadə—
Ki, bu xanzadə isə, ol biridir şəhzadə,
Həqqi kim, aləmi-mənadə bu iş canə dəyər.

Yəzdgürd padşəhinin qızı, ey Asiyi-məst,
Bəs neçün verdi Hüseyn-ibn-Əli dəstinə dəst?
Bu haman nəslidir, ey taqiyi-govsaləpərəst,
Haşəllah, yetə bu əmrən ol mahə şikəst,
Ya ki bir töhmət o şəhzadəyi-dövranə dəyər.

Bu haman Xan qızıdır kim, buna yox şübhəvü şək,
Eleyibdir neçə pambıq satanı dəhrdə bəg;
Asiya, söylə itirmək nə rəva həqqi-nəmək?
Bəli, adət belədir kim, ola hər kəs eşək,
Yesə hər kəslə nəmək, sonra nəməkdənə dəyər.

Görə bir şəxs ki, bir şəxsi-kərimin kərəmin,
Cudü bəxşayışı feyzü kərəmi-dəmbədəmin,
Çəkməyə fəqr bəlasın, dəxi bu dəhr qəmin,
Dönübən həcv edə axırda vəliyyün-nəəmin,
Bu sitəm gəbrü nəsaravü müsəlmanə dəyər.

Biz eşitmışdik olur əhli-Qarabağ qeyur,
Gözləyər bir-birini işdə bəqədri-məqdur,
Səndə bərəksinə bu əmri-əcib etdi zühur,
Edib öz əhlinizi həçv, həm etmək məşhur,
Arif ol kim, bu rəviş məşrəbi-ürfanə dəyər.

Asiya, gərçi müzəkkər görünürsən, dişisən,
Aləmi-xakdə növi-bəşərin iymışisən.
Bisəbəb tutdu, əzizim, nə üçün bu işi sən?
Yoxmu qeyrət əsəri səndə, sən axır kişisən!
Həcvi-zən eyləməyin şiveyi-mərdənə dəyər.

Gərçi ol zən dəxi bir şirzəni-yekta dır—
Ki, bu zənlikdə bizim tək kişidən əladır,
Ol biri seyyidi-ali-nəsəb, həm ağadır.
Zadəyi-şiri-Nəcəf, zeyqəmi-bipərvadır—
Ki, ... sən təki yüz min köpək aslanə dəyər.

Şaira, həcv demək izzətə bir mayə deyil,
Şerdir, yaxşı-yamanı olu, bu, ayə deyil,
Həcvə adət eləmək şairə bir payə deyil,
Kişilik mayəsiancaq.....deyil,
Var elə zən ki, biri əlli min oğlanə dəyər.

Şuri-mey yoxsa sənin başına gətti həşəri,
Məst olub saxlamadın hörməti-xeyrül-bəşəri,
Həcv edib nəslini, tutdun bu qədər şüru şəri,
Adını qoyma dəxi şieyi-isnaəşəri,
Ali-peyğəmbəri həcv eyləmək iymanə dəyər.

Gör səni kim bəy edibdir, bir utan adımdan!
Yoxsa, Asi, çıxıb əyyami-sələf yadından?
Bir xəbər tut soruşub haləti-əcdadından,
Get, xəcalət çəkəsən, şərm elə ustadından—
Ki, sənin bu əməlin şiveyi-şeytanə dəyər.

Seyyidə həcv dedin, yaxşı deyildir bu sayaq,
Ay qoduq oğlu qoduq, şairə sən atdın ayaq,
İndi bundan sonra tut sən də dəxi həcvə qulaq,
Yay gündündə babanın başına çallam toxmaq.
Tollanıb ..... həllac kimi ranə dəyər.

MƏHƏMMƏDTAĞI QÜMRİYƏ CAVAB

Qəsida

Sənə, ey Qümriyi-şeyda, səlami-bişümar olsun!
Cahan içrə pənahın lütfi-həyyi-kirdigar olsun!
Yetişdi naməniz Şirvanə, billah, vəhyi-münzəl tək,
Gərək ol naməyə ixləs ilə canlar nisar olsun.
Kəmalın günbəgün gün tək ki, olsun zahir aləmdə,
Vüçudun aləmi-fanidə daim bərqərar olsun,
Elə fikr etmisiz mən tutduğum iraddən guya,
Budur mətləb sizə zillət, bizimçin iftixar olsun?
Ə davətdən əgər mən tutmuşam irad məxdumə, .
Mənə düşmən, ilahi, miri-sahib-zülfüqar, olsun!
Vəli, Bixud demişkən “kəlləsiz” çox, təbiniz sərkəş
Elə bir sözdən istərsiz ki, cəngü girü dar olsun.
Kimin gər tövəni-təbində vardır böyle sərkəşlik,
Məhali-əmrdir kim, onda təmkinü vüqar olsun.
Bu qədri kəlləlik kim, səndə var, ey kəllə dərbəndi,
Gərəkdir kim, sənin tək kəlləmətrəs kiştar olsun,
Nə vəch ilə sizi mən sevməyim aləmdə, ey yaran?
Təki əhli-kəmal afaq içində səd həzar olsun.
Tutaq, Qümri məhi-taban, Şüai mehri-rəxşandır,
Kim istər afitabü mahı kim, aləmdə tar olsun?
Və lakin yox Şüainin şuai, məhz zülmətdir,
Deyilmi heyf, zülmət nur adılə namdar olsun?
Gərəkdir şer lafin eyləyən, ey bixəbər Qümri,
Rümuzi-nəzmü nəsrə agəh olsun, huşyar olsun.
Ərusi-nəzmə bir məşşatılıklə eyləsin zivər-
Ki, damadi-xəyalə hüsni-lütfü pərdadar olsun.
Gətirsin hicleyi-damadə hərdəm bikr məzmunlar-
Ki, əhli-zövq görçək lütfünü biixtiyar olsun.
Bənati-şerə arayış verən olsun gərək vaqif,
Nə kim, hər bixəbər məşşateyi-rüxsarı-yar olsun.
Başında şuri-eşqin artar, onda şahə naz eylər,
Güli-nəzminlə ta kim, xar kollar laləzar olsun.
İraq ilə Hicazı çulğaya avazeyi-nəzmin,

Nəvayı-dilkəş-i-şerin binası üstüvar olsun.
Büzürgü küçükü ürfan-ara şeri-hümayunun
Gərəkdir qədrdə manəndi-dürri-şahvar olsun.
“Nişaburun Səbahı” tək səfayi-təbə ver rövnəq-
Ki, ta firuzə tək şerin mətai-hər diyar olsun.
Xəta, Şahi-Xətayı təbiniz etmiş ələm bərdaşt,
Nə lazımdır ki, şəhr aşublə dolsun, niqar olsun?
Sürudi-şer ilə suzü güdazindən nədir mətleb?
Zərər verməz mənə sinəndə gər yüz min şərar olsun.
Məqami-nəzmə gəlsən xaricahəng olma, ey Qümri!
Ədayi-şerdə çox qoyma təbin hərzəkar olsun.
Dügəhi-rüzü şəbdə Pəncgahi-fərzi-taət tək
Sənə vacibdir öz əşarin həllacişüar olsun,
Əşiranı pərişan etmə, başdan eyləmə bidad,
Qoy əhbabın sənə müşkül gündəne yarı-ğar olsun.
Əbülcəpvar ahəngi çəp etmə, rastlıq xoşdur.
Deyil mümkün bu kim, kəctəb kəslər rastkar olsun.
Mənə olma müxalif kim, xədəngim kur edər çeşmin,
Müqabildə əgər düşmən mənə İsfəndiyar olsun.
Gələ gər Zabili-mənadə təbim Rüstəmi qəhrə,
Gətirməz tab əgər Dərbəndə tək yüz min həsar olsun.
Həzər ql, vurma çəngin tari-şeri-əhli-ürfanə-
Ki, qanuni-büsati-nəzm əlində tar-mar olsun.
Rəvadır övci-istiğnadə, ey bibalü pər Qümri,
Sənə şəhbazi-zərrinbalü pər gəlsin, şikar olsun?
Mənəm ol şəhsəvari-tündcövlən ruzi-hiyadə-
Ki, tab etməz mənə gər yüz sənin tək xərsüvar olsun.
Rəşadətlə qədəm meydənə qoysa farisi-təbim,
Salar xakə əgər min ləşkəri-xəncərgüzər olsun.
Himari-təbi-ləngin üstə hər nadan səvar olmuş,
Umar kim, tusəni-təbim tək ol həm rahvar olsun.
Məşami-canə hərgiz xarü xəs gül nəkhətin verməz,
Bu namümkündü kim, hər pöşkdən müşki-tatar olsun.
Qətarə sarbani-təb çəksə Rəxşini nəzmin,
Gərəkdir zülfü-huradən ona müşkin məhar olsun.
Xumarın var, ey Qümri, sənin qəflət şərabından,
Sənə bu şeri göndərdim ki, ta dəfi-xumar olsun.

Özün öz qüvvətin yaxşı bilirsən, qeyri bilməzsə,
Vəli cəhl-i-mürəkkəbsən, sənə bu cəhl ar olsun!
Əçəb nasalehü biabırı əşxasi-ərzəlsiz,
Sizə şeyxi-Səlahin suyu, yarəb, zəhrimər olsun!
Bizə bu misrəi axırda, ey Qümri, demişdin kim,
“Qoyun, canım, məni Dərbənddə şüglüm kəsbü kar olsun”.
Səni əvvəldə şüglündən edən təbi-qəsirindir;
Dəxi bundan sora şüglün həmişə kəsbü kar olsun.
Yəqin kəsb əhlişən, canım, gözüm, əl çəkmə şüglündən,
Gərək kəsb əhli şairlik büsatından kənar olsun.
Yaraşmaz şair olmaq, filhəqiqət, əhli-bazarə,
Gərək tacirlər içrə şəxs sahib-etibar olsun.
Bu şairlikdən əl çək, çəkmə əl öz kəsbü karından,
Nə layiqdir bu silkin əhli hər bir nabəkar olsun.
Sizin tək zahidi-xüşkün nə hasildir kəlamından?
Gərək şair olan kəs eşqbazü meygüsər olsun.
Gərək şair olan rüxsarı zülfü-yar fikrində
Pərişan-xatırı aşüstədil leylü nəhar olsun.
Bu Qümrilik adın bəs tərk elə, əyləş dükanında,
Səninçün etibar, ey taciri-valatəbar, olsun.
Gərək Qümri olan kəsdə ola bir sərvqəd eşqi,
Onun fikrilə daim biqərarü dılifikar olsun.
Gərək bir sərvqəd eşqində əşki-dideyi-Qümri
Axıb seylab tək hər yanə rəşki-cuybar olsun.
Nə lazımdır bizə bir siz təki nafəhm olan şair-
Ki, hər bir beytdə yüz min xətası aşikar olsun?
Nə lazımdır yazam əşar siz tək bikəmal üstə-
Ki, bu gül tək kəlamım çeşminizdə nişi-xar olsun?
Demişdin məbhəsi-şətrəncədə, canım, rəvadırmı
“Hüseyn məddahının kirdarı şətrəncü qumar olsun”?
Kişi şətrəncə bilməkçin qumarbaz olmaz, ey qafil,
Gərək arif olan hər elmdə kamiləyar olsun.
Əgər şer anlayan kəs, Qümriya, bir şerini görsə,
Deyər bu Qümriyi-cahil gərəkdir səngsar olsun!
Demişdin üç yüz altmış fənn var, hansında kamiləsən?
Muradın hansı fənn isə bəyan et, aşikar olsun.
Əzəl fənnim budur kim, məclisi-meydən xəbərdarəm,

Həmişə istərəm bəzmimdə yarı-gülüzar olsun.
Qumarbazəm, xərabati, qələndər, çərsiyü bəngi,
Qərəz ki, məndə var aləmdə hər pislik ki, var olsun.
Bu xasiyyətlə sizlərdən yenə yüz rübbə əlayəm,
Səgi-Kaşı gərək kim, əhli-Qumdan nik kar olsun.
Könül, axtarma hərgiz mərifət əhli-Dağıstandan,
Dirəxti-biddə mümkün deyildir kim, ənar olsun!
Səməndi-təbinə çox vermə kövən, Seyyida, bəsdir!
Rəva görmə ki, Qümri bundan əfzun şərmsar olsun.
Həmişə taciri-eşq ol, səfa mülkündə sövda qıl,
Əlində nəqdi-can mayə, xəridin zülfə-yar olsun.
Cəmali-zahiri gəzmə, səfayı-batin et hasil,
Məcazidə həqiqət seyrin et, həqq aşikar olsun.

MƏHƏMMƏDTAĞI QÜMRIYƏ

Qəsida

Səlamım asitanən xakinə badi-səba versin,
Peyami-aşinanı aşinayə aşina versin.
Nəsimi-sübh qılsın ərz halım Qümriyi-zarə—
Ki, bağı-eyşinə bir lütfələ bərgü nəva versin.
Gətirsin namesin pirahəni-Yusif tək ol şahın,
Bu Yəqubi-həzinin çəşminə nurü ziya versin.
Səvadi-naməsindən rövşən etsin dideyi-tarı,
Qübari-məqdəmindən çəsmi-canə tutiya versin.
Əla, ey Qümriyi-şirinsükən kim, əhli-dil istər,
Bu ümmidim nihalı bari-işrət ibtida versin.
Könül, ey şairi-şirintəkəllüm, istər aləmdə,
Mərizi-canə gülqəndi-kəlamından şəfa versin.
Bizə bundan müqəddəm bir neçə əşar yazmışdır,
Bu ümmid ilə kim, ayineyi-qəlbə cila versin.
Əzizim, zənniniz kəc getdi, olduz dilgiran bizdən,
Bürüzə təbiniz istərdi kim, rəsmi-hica versin.
Və lakin rəyi-pakü pürsəhabi-lütfi-ehsanın
Edib xahiş ki, bu nari-cidalə intifa versin.
İlahi, ollmasın hərgiz şikəst aləmdə ol kəs kim,
Şikəsti-üstüxanə istəyibdir mumiya versin.
Küsuf etmişdi gərçi afitabi-mehrınız bizdən,
Ümidim var ki, açılsın, genə nurü bəha versin.
Səbahi-lütfünüz baranını hərdəm qılın cari—
Ki, gülzarı xəyalə tazədən nəşvü nüma versin.
Gərək bundan sora Şirvanə gəlsin nəzmi-canbəxşin,
Küdürütdən dili-ərbəbi-mənayə səfa versin.
Məhəbbət əhlisiz, canım, mühibbi-ali-Heydərsiz,
Sizə hər kim ədavət eyləsə, rəbbim bəla versin!
Həmişə fikriniz zikri-müsibətdir iradətlə,
Sizə, yarəb, cəzayı-xeyr şahi-Kərbəla versin.

Məqami-eşqdə səy ilə daim arizu eylər—
Ki, Qafıl Kəbeyi-didarına canın fəda versin!
Gətir lütfünlə miskin Bixudi xaki-məzəllətdən—
Ki, ta canın sədaqətdən sənə ol binəva versin.
Fütüvvət qıl, əlin tut Zöviyi-bixanimanın kim,
Muradın aləmi-fanidə sahi-Lafəta versin.
Rəvadır kim, səgani-kuyübə, ey tacı-sər Qümri,
Səfavü sidq ilə can Seyyidi-bəxtiqəra versin?!

MƏHƏMMƏDTAĞI QÜMRİYƏ

Qəsida

Əgər ol həzrətə məhrəm olan badi-səba, Qümri,
Yetirdi hərdəm ol dərgahə bizdən yüz dua, Qümri.
Zibəs ki, şövqi-didarın düşübdür xatiri-zarə,
Çıxbı can cismdən, billah, qılır meyli-həva, Qümri.
Yazıb dərdi-dilimdən şəmmeyi-şərh eylədim ta kim,
Hüzurunda ədəblə eyləyə halim əda, Qümri.
Pərişandır zibəs ki, xatirim dövran məlalından.
Tapılmaz xatiri-zarə verən zövqü səfa, Qümri.
Xəyalım bəs ki dərhəm eyləyibdir xublər zülfü,
Çıxar bir şer təhrir eyləsəm yüz min xəta, Qümri.
Bəid olmaq gərəkdir şərhi-tətvili-ibarətdən—
Ki, olsun müxtəsər bunca mütəvvəl macəra, Qümri.
Deyildir mətləbim bu şerdən izhari-fəzl etmək,
Sədaqətlə sənə yazdım bu şeri biriya, Qümri.
Qərəz pərvaneyi-şövqüm olubdur tövfinə mail,
Olan, ey məçməi-Dərbənd ara şəmi-əza, Qümri!
Vəhidül-əsr, xəllaqül-məani, qüdvətüş-şəra.
Fəsahət kişvərində xosrovi-sahibliva Qümri.
Sənin əbyati-sehrasarü əşarı-lətifindən
Gəlir billah, məşami-canə buyi-aşına, Qümri.
Şüainin əgərçi pərtövi-nəzmi-fəsihindən,
Qılır simab çərxı-əxzəri kəsbi-ziya, Qümri.
Əgər olsayıdı Həssani-ərəb bu əsrə zində,
Fəsahət kəsbinə səndən edərdi iltica, Qümri.
Sipehri gorçi xurşidi-sipehri-nəzmdir, lakin
Olur xurşid nəzmin ərzgahında Süha, Qümri.
Xəlilin gülşəni-təbi yetirməz bir güli-ziyba,
Əgər ol gülşən içrə olmasa lütfün səba, Qümri.
Hani, gəlsin Sikəndər kim cahanə kamyab olsun,
Səvadı-xamədən zahir qılıb abi-bəqa, Qümri,
Pərişan idi halim dilşikəsti-guşeyi-ğəmdə,
Şikəstə könlümə əşarİN oldu mumya, Qümri.
Bu növ möcüzayın nəzmü nəsr ilə dəxi, billah,

Mütiəm gərçi peyğəmbərlik etsə iddəa Qümri!
Qılıb şahi-Hiçazın mədhinə yüz nəgmələr ağaz,
Çəkib şur ilə mədhi-Heydərə dilkəş nəva, Qümri.
Müxalif dəhrdə hər ləhzə yüz suzü güdaz ilə,
Həsari-mədhi-mövladə olub midhətsəra Qümri.
Yeri vardır bu gündən böylə mülki-şahə naz etsə,
Olubdur asitani-Mürtəzadə çün gəda Qümri.
Məcalislərdə, məscidlərdə təqrir etdim ol nəzmin,
Oxundu hər tərəfdə mədhinə yüz mərhəba, Qümri!
Olubdur cəddimin övsafina çün təbiniz guya,
Müin olsun sənə daim Əliyyül-mürtəza, Qümri!
Səni mən vəsf qıllam ta ki dünyadə həyatım var,
Necin kim, olmusan vəssafi-şahi-Kərbəla, Qümri.
Mənim şahim, pənahım, qibləgahim, tacidarımsan,
Qəbul etmiş səni çakərliyə Şiri-xuda, Qümri.
Eşitdim daima şüglün sənin zikri-müsibətdir,
Olubsan şəmi-bəzmi-matəmi-alı-əba, Qümri.
Töküb xunabə gözdən bu qəribə ağla kim, daim
Gəlib fəryadə ağlar möhnətindən ənbiya, Qümri!
Qəbul olsa əgər ki, matəmi-şahi-şəhidənə,
Deyil bir misrəi-əşarına aləm bəha, Qümri.
Hüzuri-pakinə vardır səlamı əhli-Şirvanın,
Sənə əhli-məhəbbət göndərir küllən dua, Qümri!
Dəmadəm şərlər eylə rəqəm zikri-müsibətdə—
Ki, ta olsun sənə çün töhfeyi-ruzi-cəza, Qümri.
Əgərçi Seyyidi-sərgəştə səndən durdür, lakin
Deyildir aləmi-mənadə ol səndən cida, Qümri.

DƏRBƏNDLİ XƏLİL TƏXƏLLÜS ŞAI'RƏ

Qəsida

Ey piri-xirədməndü hünərpərvəri-dövran,
Vey müfliqu zirütbəvü danavü süxəndan.
Həmnamı-Xəlilülləhü həmxülqi-Məhəmməd,
Heyətdə çü İdris və hikmətdə çü Loğman.
Əşari-şərifin ürəyə baisi-behcət,
Göftari-lətifin təni-pəjmürdəyə bir can.
Sənsən bu gün afaqdə Söhbani-fəsahət,
Həm varisi Əməqsənə həm naibi-Həssan.
Sən nəzm sipehrində haman mehrsən, ey pir—
Kim, xiyrə şüaiñ qılar aləmləri rəxşan.
Sən qümriyi-xoşləhceyi-bağı-ürəfasən,
Hər misrəi-mövzun sənə bir sərvi-xüraman.
Rüxsari-münirində sənin nuri-səbahı—
Kim, rövşən edər aləmi çün mehri-dirəxşan.
Dün yazdığını əşari-fərəhbəxşü lətifin
Yetdi mənə, oldu ürəyim xürrəmü xəndan.
Baxdıqca mənim ömrümü artırdı səvadı,
Guya o səvad içrədi yüz çeşmeyi-heyvan.
Müzmər o səvad içrə olan məniyi-rövşən,
Bir ruzi-münəvvərdi dili-şəbdə nümayan.
Yarəb, bu Xəlili bizə çox görmə cahanda,
Bu atəşi-dünyanı ona eylə gülüstən.
Təzim ilə yerdən götürüb bəndeyi-zarı,
Öz çakəri-üftadəsinə eyləyib ehsan.
Lütfilə edib zərrəni xurşidə müqabil,
Qoymuş ləqəbi-murini şəfqətlə Süleyman.
Bir səvəni şəhbaz qılıb, rubəhi əjdər,
Bir zülmətə nurani deyib, qətrəyə ümman.
Ol padşəhi-məsnədi-iqlimi-fəsahət
Şəfqətlə edibdir ləqəbi-bəndəni sultan.
Əhsəntü kəmalatuvə, ey piri-Xızırpey—
Kim, yazdığını əşar yetər fəzlüvə bürhan.
Xürrəm o vilayət ki, ola siz təki əhli,

Məçmuəsi xoştinətü dindarü müsəlman!
Yarəb, ola məmur belə xitteyi-ziba,
Bu sahəti-Dərbənd ola cün rövzeyi-rizvan!
Didaruvuza təşnə idim xeyli zamandır,
Ol növ ilə kim, su həvəsində ola ətşan.
Amma mənə bir vəqt nəsib oldu bu dövlət –
Kim, yox fərəsi-təbdə bir qüvvəyi-cövlan.
Əhvalımı dərhəm eləyib əlibbi-mühərriq,
Sevdayı-hərarət eləyib cismimi suzan.
Səfradən olub fəmmədə sədparə lisanım,
Amas qılıb, qüvvəyi-təqrirə yox əhan.
Bir yan bu mərəz, bir yana Şirvan fəraqı,
Bir yanə dəxi həsrəti-ruxsareyi-canan.
Xassə ki, səfər əzəmi-zəhmətdi, pəyəmbər
Təqrir eləyibdir səfəri qiteyi-niran.
Zəfi-mərəz ilə ki, dönüb cismim hilalə,
Gər xidmətüvə yetməsəm, olmaz mənə nöqsan
Bəs “sərhi-məmər” rəmzi kifayətdi bu halə,
Tətvili-dəlail olu eşq əhlinə şayan.
Ümmid ki, siz eyləyəsiz rəncə qədəm, ta
Daruyi-əyadət edə bu xəstəyə dərman.
Əfv et qələtim olsa əgər, olmuşam, ey pir,
Cün xubların zülfü təki hali pərişan.
Cəmiyyəti-xatırlə, xudaya, olasan şad,
Kamınca ola dəhrdə daim sənə saman!
Ümmid ki, məqbul ola bu töhfəyi-əhqər,
Seyyid dilü can ilə sizə oldu sənaxan.

MİRZƏ RƏHİM FƏNAYA

Qəsida

Agah ol, ey Fənayı-təbəhkarü pürhəvəs,
İqdam etməyib sən edən karə hic kəs.
Həcv etmisən mürəvvici-bəzmi-əzanı sən
Əmri-şəniə şie ikən etmisən həvəs.
Bir saiqəhüsəmə bu gün ası olmusan—
Kim, bərqi-qeyrətilə yanar cümlə xarü xəs.
Manəndi-Ası eyləmisən həcvi-zən şüar,
Mərdanələr olurmu sənə bircə dadrəs!
Yetməzmidi bu barədə bidadi-Şümri-dun?
Yetməzmidi yeganə çəfavü qəmi-Ənəs?
Abi-Fərat təşnəsinin halna gərək
Bəzmi-əzadə cari ola əşk çün Ərəs.
Gər bir kəminə himməti-mərdanə göstərə,
Ey zənxisal, həçv nə lazımdı pişü pəs.
Səd heyf, Şişə saknidir ol pəri-cəmal,
Tuti olubdu, heyf, qürab ilə həmqəfəs!
Mülki-fənadə fani olaydı Fəna, əgər
Bəzmi-bəqayə can ilə rağib olurdu bəs.
Sultani-Neynəvayə edib ney kimi nəva,
Ağlardı hər dəqiqəvü hər ləhzə, hər nəfəs.
Məzburdur şüai-təcəllayi-həq, vəli
Divə şəhabi-saqibü Musayədir qəbəs.
Ey karivani-eşqə edən rişxəndlər,
Qəlbinde nüktə var ki, edər nalə çün cərəs.
Bihudə sanma əhli-dilin ahü zarını,
Sən möhrə tasə salma ki,bihudədir bu səs.
Cövlənə gəlmə çürət ilə, çək inanını,
Çox tünd sürmə ərseyi-navərd ara fərəs.
Nakəs cəlalü dövlət ilə bir kəs olmayıb,
Kim səg məkəsdi, gər oxuna qəlbi-səgməkəs.
Əlbəttə, indi çayü plovdan qürur edər,
Ömründə görməyibdir o kim daneyi-ədəs.

Gördükdə qəmtəriri-əbus olma, şerimi,
Bazari-imtiyazdə kim, olmusan əsəs.
Gər Seyyidi Kəminə kimi həcv eyləsən,
Şükr eylərəm xudayə ki, hasildi mültəməs.
Seyyid duaçıdır sənə, ey kani-mərhəmət,
Razi deyil ona ki, qona üstüvə məkəs.
Olsun o gün ki, sən çıxasan təxti-izzətə,
Əynində sürx caməvü başında al fəs.

MƏCRUH MUĞANIYƏ

Qəsida

Mənəm ol padişəhi-mülki-süxən, varisi-Cəm-Ki, oxurlar məni Həssani-ərəb, Fəzli-əcəm.
Şahibazi-hünərəm, balü pərim izzü kəmal,
Aşıyanıimdi mənim qubbeyi-çərxi-əzəm.
Təxteyi-nərd mənə xani-məaniyi-süxən.
Həm onun möhrələri cümlə hürufi-möcəm.
Rövzeyi-cənnəti-əşarda təbim Kövsər,
Kəbəyi-qüdsi-məanidə kəlamım Zəmzəm,
Dərdü qəm dəfinə əşarim edər hirzi-ənam,
Rəfi-ənduhə qılır nəzmimi təviz üməm.
Didə kim, görməyə əşarimi, olsun əma!
Guş kim, nəzmimi guş eyləməyə olsun əsəmm!
Asimanı-süxənəm, leyk zümürrüd-sifətəm,
Nə hərasim var əgər kim, ola düşmən ərqəm.
Şüərayi ki, zəmanəmdə edər lafi-süxən,
Fövci-Yəcucdu, mən onlara səddi-möhkəm.
Nəhkəti-nafeyi-təbim tutub afaqı tamam,
Leyk hər kəs ki, zükəm olsa, yetişməz ona şəmm.
Xəsm xərmöhrəvü mən gövhəri-ərzəndəyi-fəzl,
Mən həmə şaxeyi-mərcanü ədu şaxi-bəqəm.
Fələki-nəzmdə mən mehri-dirəxşani-süxən,
Mən həmə nuri-şərəf, xəsm siyəhruyü zələm.
Tibbi-ənfasdə derlər məni çün ruhül-qüds,
Təbimi bikri-məanidə oxurlar Məryəm.
Bavücdi ki, mənəm nəzmdə bimislü nəzir,
Bavücdi ki, mənəm rəşki-fəsihani-əcəm.
Mənə təriz qılıb şairi-xaki-Məcruh,
Eyləyibdir neçə əbyati-səfihanə rəqəm.
Eyləyibdir özünü şerdə sərrafi-süxən,
Bavücdi ki, deyil şaxisi-ənvarü züləm.
Hani Məcrushi-bədəndişədə ol cürət kim,
Ta qoya şir günaminə diliranə qədəm?
Bir də Şirvanə verib dəştə-Muğani tərcih,

Hiç gör anlamayıb qübhünü bu taleyi kəm.
Hiç kəs nuri çü zülmət deməyib, zülməti nur,
Zəhri şəkkər deməyib kimsənə, ya şəkkəri səmm!
Gər desən abü ələf mədənidir, həqdi sözün,
Cinsi-ənam olur [həm] abü ələfdən xürrəm.
Çoxdu Şirvan ilə əlbəttə Muğanın fərqi,
Bu gülüstani-məsərrətdi, Muğan vadiyi-qəm.
Nə Muğan əhfəzənallahü misali-Bərəhut,
Nə Muğan fəsli-Əsəd kureyi-həddadşıyəm.
Həq Muğanı sizə qılsın, bizə Şirvani nəsib,
Heykdir səfheyi-gülzərə basa zağ, qədəm!
Əhli-niranə nə layiqdi ola daxili-xüld,
Nə münasib ola şeytanə məqər bağı-İrəm?
Nə rəva div rəsədgahi ola məsnədi-Cəm,
Nə səza fil qədəmgahi ola beytı-hərəm?
Mən ki zürriyeyi-Sultani-Səluni ləqəbəm,
Valiyi-kövnü məkan, sərvəri-ərbabi-himəm.
Nütfeysi-pak deyildir mənə düşmənlik edən,
Gövhəri-saf deyildir mənə hər kəs edə zəmm.
Hiç kəs ali-Əli büğzünə iqdam etməz,
Məgər ol kəs ola zatında şəqavət müdğəm.

BİR NƏFƏRƏ

Qəzəl

Ey olan eşqiyılə mənzuri dili-nalanımın,
Kəbeyi-məqsudisən, zövqi-səfası canımın.
Eylər idim Kəbeyi-kuyində qurban canımı,
Layiqi olsayıdı gər ol kudə bu qurbanımın.
Vəsf-i-ləli-ruhbəxşindir kəlami-şəkkəri,
Zikri-nami-dilkeşindir zinəti divanımın.
Aftabı arizindir asimanı-fikrimin,
Ləli vəsf-i-ləblərindir təbi-dürrəfşanımın.
Başıma yağdırıcı axır çərxi-minafamdan
Daşlar, ey namehriban, təsiri öz əfəganımın.
Dudi-qəlyan tek qaraldı ruzgarım qüssədən,
Çıxdı əflakə şərarı sineyi-suzanımın.
Şişeyi-könlüm kimi səngi-həvadisdən bu gün,
Ey pəri-peykər, sıñibdir şışəsi qəlyanımın!
Ey səfayı-xatirim, bir şışə ehsan eyləyib,
Səy qıl təmirinə bu xatiri-viranımın!

ƏLİ ƏSĞƏR NÖVRƏSƏ

Qəzəl-qıtə

Növrəs, ey həmdəmi-bimehr, şəhi-səngindil-
Ki, pərivar bu gün mənzil olub Şışə sənə.
Sənsən ol qəsri-müşəyyəd ki, rəhi-rüfətdən,
Yetməz, ey pak gühər, sülləmi-əndişə sənə,
Çərxi-minayi sənə eylədi sağər qəmərin,
Gördü ta Şışədə vardır həvəsi-şışə sənə.
Sənsən ol nəxli-hünərpərvəri-bağı-məna-
Ki, olub danişü fərhəngü xirəd rişə sənə.
Dün eşitdim ki, Kərimxani-fələkçakərdən
Tapılıb aləmi-imkandə bir pişə sənə.
Qüvvəyi-təbdə sən şiri-neyistani-süxən,
Bais oldur ki, bu gün qismət olub bişə sənə.
Seyyida, Şışə tərəf səngi-məlamət atma,
Ta ki ustadi-hünər vurmaya bir tişə sənə.

ƏLİ ƏSĞƏR NÖVRƏSƏ

Qəsida

Səlam olsun sənə, ey Kəbeyi-əhli-səfa, Növrəs.
Minayi-kuyübə olsun dilü canım fəda, Növrəs.
Mənə biganədən biganə oldun aqibət, ey şəh,
Səninlə olmayaydım kaş əzəldən aşina, Növrəs!
Məgər yox mehribanlıq Şişənin abü həvasında,
Dönübdür daşə könlün, ey rəfiqi-bivəfa, Növrəs?
Nə bir peyğam göndərdin bu müddətdə, nə bir qasid,
Məgər böylə olurmuş aşinalıq, mərhəba, Növrəs!
Əgərçi dəhri-dunun inqilabından pərişanəm,
Olub cəmiyyətim bərhəm, fələk etmiş cəfa, Növrəs!
Dağıldı yarü ənsarım başımdan, fərd qaldım mən,
Əlimdən getdi Asi-ol rəfiqi-xoşəda, Növrəs.
Səfa düşdü səfadən, zəmzəmi-əşkim rəvan oldu,
Bu qəmdən xaneyi-dil Kəbə tək geydi qəra, Növrəs.
Nə Agah agah oldu haləti-pürixtılalımdan,
Nə dəf etdi məlalim səfheyi-dildən Fəna, Növrəs!
Məgər böylə olurmuş aşinalıq, ey gözüm nuri,
Cəmali-bakəmalından gözüm görməz ziya, Növrəs.
Biz axır bir gülüstanın gülüyidik ruzi-əvvəldə,
Həvadis sərsəri saldı bizi axır cüda, Növrəs!
Ol ustadi-mükərrəm Yusifi, ol mürşidi-kamil,
Onu gürgi-əcəl seyd etdi, heyf ol müqtəda, Növrəs!
Uyub bu aləmi-əhbabbdə hər sadərük yarə,
Biz etdik daməni-məşuqəni əldən rəha, Növrəs!
Həyati-müstəari-dəhrdən mətləb deyil hasil,
Gərək kəsb eyləmək yüz səy ilə feyzi-bəqa, Növrəs!
Əgər azadəsən, eylə hesab et kuhi-Şəhlandır,
Düşərsə başınə gər sayeyi-bali-hüma, Növrəs!
Şikəsti-üstüxanə səbr qıl səngi-həvadisdən,
Təmənna etmə əbnayı-zamandan mumiya, Növrəs!
Əla, ey əndəlibi-gülşəni-rizvan, qəbul etmə,

Əgər versə sənə buyı-güli-cənnət səba, Növrəs.
Əgər qəsri-müşəyyəd versə Qeysər, imtina eylə,
Qüsürün var əgər etsən qəbul, ey pişva Növrəs!
Çəkil, Ənqayı-Qaf ol bir qənaət içrə Seyyid tək,
Verər məqsumüvi ol xalıqi-ərzü səma, Növrəs.

QARABAĞLI NALAN TƏXƏLLÜS ŞAİRƏ

Məsnəvi

Yetir, ey namə, məndən ərzi-səlam,
Dərgəhi-yarə halim et elam.
Söylə bülbüldən ol gülüstanə,
Yəni məndən cənab Nalanə,
Ərz qıl, ey güli-riyazi-ədəb,
Durri-yektayı-behri-izzü şorəf,
Ey kəlam əhlinin sərəfrazi,
Təbdə kainat mümtazi,
Ey midadin nəticeyi-zülmət,
Sözlərin zülmət içrə abi-həyat,
Ey Sikəndər zəmirü Xızrbəyan,
Kilkin ecazi-zadeyi-İmran,
Xidmətin baisi-kəmalımdır,
Səbəbi-dövlətü cəlalımdır.
Gərçi xidmətdə çox qüsürum var,
Lütfüvə var ümidi-xatiri-zar.
Gərçi Şirvanda sən olan günlər
Əhdü peymanlar etdik, ey sərvər,
Etmədim leyk mən ol əhdə vəfa,
Mənə bu işdə eyb edir ürəfa.
Leyk var əldə üzr, məzurəm,
Mən cəzayı-sipehrə məmurəm.
Var ümidim kim, ol əta kani
Bəndədən əfv edə bu nöqsani.
Xasə kim, çərx kinəbünyandır,
Xatirim dəhrdən pərişandır.
Xasə kim, Əhsənül-Qəvaidi-şum
Şuəra tövrünü bilib məzmum.
Xasə kim, ol müzəvviri-rubah,
Şuəra silkini yazıb gümrah.
Zəmmi-əşarə gər o heyvani
Gətiribdir dəlil Qurani.

Bavücudi ki, sahibi-Quran,
Müstəfa, ol rəsuli-aləmiyan
Vəsf edib şairani-islami,
Xassə Həssani-xoşsərənçami,
Bir deyən yoxdur ey füsürdəzəmir,
Edən ayati əksinə təfsir,
Olmayan rasexi-kəlami-mübin,
Xəsmin olsun sənin imami-mübin!
Şairi zəmm edib əgərçi xuda,
Leyk vardır əqəbdə istisna.
Rəmzi – “illəlləzinə” kafidir,
“Əmilüs-salihat” şafidir.
Batıl onlardu, ey səfəh kani-
Ki, edib həcv şahi-Bəthani.
Batıl ol şəxslərdi kim, hamı
Həcv edəllərdi əhli-islamı
Leyk onlar ki, gəldi islamə,
Çatdırılar izzət ilə ikramə,
Etdilər vəsf şahi-əbrarı,
Qıldırlar mədəh ali-ətharı.
Onların vəsfini rəsuli-xuda
Eyləyibdir hədis ilə ifşa.
Şüəranın lisənini ol şah
Söyləyibdir “kilidi-gəncüllah”.
Şüəra vəsfinə yetər bu rümuz:
“İnnə lillahi-təhtə ərşî künuz”*
Payeyi-şeri bundan eylə hesab,
Dedi: – “Əşşerü hikmətün”*** o cənab,
Dəxi bu müddəayədir bürhan
Şəni-Əhməddə midhəti-Həssan.
Dəxi oldu Fərəzdəqi-dana
Mədhi-Zeynül-İbadə nüktəsəra.
Sibti-Musadə qisseyi-Dibəl

---

* Göyün altında xəzinələr vardır ki, onların açarı şairlərin dilidir.

** Şeir hikmətdir (fəlsəfədir).

Sənə kafi deyilmi, ey əhvəl?
Bavücudi ki, Dibəli-bədnam,
Şöhrəti var, içərdi badə müdam.
Ona xəz xırqəsin imami-Riza
Sileyi-şeri-bikrə etdi əta.
Seyyid İsmail idi meyxarə,
Mədh yazmışdı əhli-ətharə.
Cəfəri-Sadiq, ol vəfa kani,
Silədən etdi kamran ani.
Dedi şənində ol imami-hüda
Mərhəmətdən ki, “nimə-nasirüna”.
Ey edən şeri zəmm naqabil,
Çox təəccübü alimü cahil,
Gərçi biz şairi-xoşətvəriq,
Madihi-əhli-beyti-ətharıq,
Abi-kövsərdü badədən mənzur,
Sadədəndir murad hurü qüsür.
Bizə meyxanə baqi-rizvandır,
Saqımız onda şahi-mərdandır.
Zatımız eybdən mübərradır,
Şerimiz tacı-fərqi-Şiradır.
Bizdədir təbi-şeri-paki-hünər,
Sinəmiz bəhrü şerimiz gövhər.
Olma sərməsti-qəflət, ol huşyar,
Nə rəvadır məzəmməti-əşar!
Bavücudi ki, sərvəri-dövran
Şerdən bağlayıbdu bir divan.
Şer əgər olsa idi şeyi-kəsif,
Onu etməzdi övliya təsnif.
Ol nə şeydir cahanda, ey əhvəl—
Ki, ola şeri-pakdən əfzəl?
Gövhəri-paki-pürbəhadır söz,
Töhfeyi-dərgəhi-xudadır söz.
Ziynəti-bəzmi-Müstəfadır söz,
Madihi-şahi-hələtadır söz.
Necə ki, ol Nizamiyi-ustad

Şer vəsfində eyləyibdir dad:
 “Süxən əz asiman fürud aməd,
 Süxən əz aləmi-kəbud aməd,
 Gər budi-gövhəri vərayi-süxən,
 An fürud amədi becayı-süxən”*
 Guş qıl ərzi-hali-Mövlana,
 Bircə bil şerdən nədir məna:
 Şüəra gərçi vəsf-i-badə edər,
 Ya ki tövsifi-şuxü sadə edər,
 Qərəz oldur ki, vəcdi-hal olsun,
 Xatirə nəşeyi-kəmal olsun.
 Haşəllallah ki, firqeyi-şüəra,
 Deyə meydır həlal, vaveyla!
 Hansı şairdir ol pəlidxisal—
 Ki, bilibdir şərabi-nabı həlal?
 Hansı şairdi bilsin, ey qafıl,
 “İnnəməl-xəmri” ayəsin batıl.
 Bilmirəm Əhsənül-Qəvaidi-nas—
 Ki, qurubdur qəvaid üçün əsas,
 Niyə bərəksinə qılıbdı xəyal,
 Götürüb boynuna bu qədr vəbal?
 Bənd olub zahiri-kəlamə neçün?
 Düşməyibdir kişi nizama neçün?
 Üzrü vardır ki, əhli-zahir imiş,
 Cəhl rəsmində xeyli mahir imiş.
 Şer təvilin eyləyib inkar,
 Eyləyir çox məzəmməti-əşar.
 Niyə təvilə olmayır qail?
 Ləfz təvilsiz olur batıl.
 Hər sözün zahirilə batini var,
 Əhli-məna olulla bərxürdar.

---

* Tərcüməsi: Söz göylərdən aşağı endi
 Söz zümrüd alə
 Sözdən qiymətli gövhər olsaydı.
 Söz yerinə o (gövhər) enərdi.
 Birinci misra Qurana işarədir (S.R.)

Əksər ayat olmasa təvil,
Qalı mübhəmdə məniyi-tənzil.
Xud tutaq, vəsf-i-badə etməklə,
Mədhü övsafi-sadə etməklə,
Şüəralər o mədh ilə hamı,
Etdi gümrah əhli-islamı.
Miləli-sairi, bəs ey rubah,
Hansı şairlər eyləyib gümrah?!
Ruzü şəb cümlə məsti-badədilər,
Mayili-eyş-nuşü sadədilər.
Elə meyxarə var ki, nadandır,
Biri kafər, biri müsəlmandır.
Annamaz hiç şerü badə nədir,
Vəsf-i-əşərə mədhi-sadə nədir.
Şer rəsmindən olmayıb agah,
Hansı şair edib onu gümrah?
Əyyühəl Əhsənül-Qəvaidi-zar,
Bu xəyalından eylə istiğfar!
Miləli-sairə olub vəssaf,
Eyləyirsən bu qədr kim, övsaf
Əhli-Yevropanın fərasətini,
Bəyənirsən tamam adətini.
Əhli-islamə sərzənişdir işin,
Dönmüsən şahmarə, nişdir işin.
Ari, ari, cənab peyğəmbər
Bu hədisi veribdi xəlqə xəbər—
Ki: “Gəlir bir zamani-tulü təvil
Əhli-islam olulla xarü zəlil,
Tutar ol vəqt küfr dünyani,
Xar edər çərx əhli-iymani.
Nə ki cühhal, bəlkə alımlər
Dinimi, şərimi bəyənməzlər”.
Sədəqə, səddəqə rəsulüllah.
Bu haman əsrdir bil, ey gümrah!
Sən təki şəxslər arayə düşüb,
Xatirin özgə müddəayə düşüb.

İndi ki, var məhəbbətin küfrə,
Sən də onlar kimi döşə süfrə.
Sən də gey çəkmə, başuva qoy saç,
Salgilən rəğbət ilə boynuva xaç.
Yerə çökmə, ayağın üstə...
Yayda iç pivə, romu saxla qışa.
Dəxi bundan sora yuma...
Gərçi səhvən kəsiblə sünnətüvi.
Eyləmə qüsl, getmə həmmamə,
Başuva şapqa qoy, nə əmmamə.
Hər urusə çatanda ver çasti:
“Mayo paçtenye,—söylə—izrasti!”
Məscidə getmə, gir kəlisayə,
Söylə Allahın oğlu İsayə,
Ləhmi-xinzirə etgilən adət,
Bədənində ziyad olur şəhvət.
Ruzənin olmasa sənə səməri,
Saxla pəhriz yeddi həftələri.
Ölüvün üstünə keşiş gətir,
Yerdən ayini-xaçpərəslə götür.
Eyləmə ayeyi-hicabə əməl,
Sənə hasıl ola “famən yəməl”.
Rusi öyrən ki, ey rəfi çənab,
Verəsən Münkərə Nəgirə cavab.
Maliki-ruzi-həşrү yüvmi-nüşur,
Səni etsin o qövm ilə məhşur.
Ey edən ayinə özünü xitab,
Nəm çəkib ayinəndəki simab,
Filhəqiqət ki, baxdım, ayinəsən,
Etdiyin fikri-bikrə səd əhsən!
Leyk mirati-kəcnümasənmiş,
Münkiri-surəti-səfasənmiş!
Bu səfər baxgilən bu şeri-növə—
Ki, sənin əks saldı ayinövə.
Dəxi minbəd böylə çox surət
Salacaq onda əks bir müddət.

Ey özün ayinə sanan rüsva,
Bunu da bil ki, səngdir şüəra;
Ehtiyat eylə, ey günü qarə,
Ayinə səngdən olur parə.
Bilmirəm səndə bu nə halətdir,
Şüərəyə bu nə ədavətdir?
Belə məlum olur ələzzahir—
Ki, səni tərpədibdi bir şair.
Seyyida, bəsdi, tul oldu kəlam,
Xətm qıl, vəssəlam, vəl-ikram!

SƏİD ÜNSİZADƏYƏ

Mürəbbə

Əla, ey müxbiri-sadiq, əlaəddini-vəd-dünya,
Səvadi-nurpaşındır bəyazi-aləmi-məna.
Səid etmiş səni ruzi-əzəldə xalıqi-yekta,
Çəlalın naqis olmaz etsələr yüz min həsəd əda.

Olum ey himmətin qurbanı, bir dərk et bu mənani—
Ki, eylər ərz əşar ilə bu Xaqaniyi-sani—
Ki, var Rusiyyənin beş-altı milyon can müsəlmani
Qalib elmü mənafedə təmamən bisərü bipa.

Açıb Rusiyyə babi-mənfəət cümlə rəayayə,
Dəmadəm şükrələr etmək gərək bu feyzi-üzmayə,
Müsaviyyət veribdir silki-ədəna, fəvci-əlayə,
Bərabərdir dəxi divandə əla ilə ədəna.

Rəiyyət oğlu olsa bəhrəvər gər elmü mənadən,
Olur şayisteyi-xidmət, alır çin şahi-valadən,
Xuda razi ola bu imperaturi-müəlladən—
Ki, şamildir cahanə feyzi çün xurşidi-nurəfza.

Açıb hər qism məktəbxanələr bu mənbəyi-ehsan,
Bihəmdüllah ki, yoxdur tərbiyət babında bir nöqsan,
Sənaye məktəbin Qafqazdə eylər bu il bünyan—
Ki, ta sənətdən olsun bəhrəvər hər saivü cuya.

Bu il kim, Asiyayı-şərqdəndir fitnələr peyda,
Nümayandır Heratü Kabilü həm Mərvdən qovğa,
Bu aşubə o müfsidlər ki, baisdir, xudavənda,
Zəlil et onları, məglubü məqbur eylə, həm rüsva!

Neçə nərrad qurmuş təxteyi-nərd mülki-dünyanı,
Salıbdır şəş cəhətdən şəşdərə İranü Turanı,
Qalib şəşdərdə, tapmaz yol güşadə türklər xanı,
Şeşü pənç atmağı müşküldü tasi-qübbəyi-mina.

Tutubdur gərçi rüx bu filtənlər mülki-Əfqanə,
Piyadə səf çəkib, atlar düzülmüş səhni-meydanə,
Vəzir istər ki, şəh mat olmasın, söylər həkimanə,
Dönübdür səfheyi-şətrəncə yeksər sahəti-dünya.

Diriqa, əhli-İranın xəyalü müddəasından,
Xudanakərdə əl çəksə həqiqi aşinasından,
Xüsusən maliki-Rusiyyə tək müşkülüğəsindən,
İlahi, qıl kəramət hər kəsə bir dideyi-bina.

HACI SƏİD ÜNSİZADƏYƏ

Qəsida

İradə eyləsə bir qövmə xeyrin feyzi-rəbbani,
Olur bir padşahi-adil ol qövmün nigəhbani.

Bihəmdüllah kim, sultan bizə bir zati-alidir–
Ki, ədlindən olubdur gürg çöldə bərrə çubani.

Şəhənşahi-fələkqədr, imperaturi-müəzzəm kim,
Qılıb asudə əhdində bəladən xəlqi-imkani.

Məsihi-pak həqqiyçün, xudavənda, bu zişənin
Cəmali-afitabından cahanı eylə nuranı!

Onun övladü əhfadını hifz eylə bəlalərdən,
Vəliəhdinin eylə ömrünü aləmdə tulanı.

O, zilli-həqqdir, kəm etmə bizdən sayəsin, yarəb,
Himayət sayəsində pərvəriş qıl biz rəyani!

Çinan ki, təlimi olmuş onun bu aləmə şamil,
Açılmış cümleyi-afaqə bəbi-lütfü ehsani.

Təfavüt qoymayıb hər millətə eylər nəvazişlər,
Yəhudü ermənivü gürcüyü rusü müsəlmani.

Necə əyyami-möhnət mövsümi-rəncü məşəqqətdə
Tutub cud ilə əl, etmiş nəvaziş xəlqi-Şirvani.

Necə bir zəlzələ Şirvanda oldu, uçdu çox evlər,
Şəhin memari-lütfü şəhrə oldu tazədən bani.

Nəvaziş qıldı salı-qəhtədə çox-çox məsakini,
Açıldı Yusifi-Misridən əfzun bəbi-ehsani.

Bizimcün eyləyib təyin rəfətli naçalniklər,
Ədalətpişə, lütfəndişə, yeksər mərhəmət kani.

Xudavənda, bu dövlət paydarü bərqərar olsun,
Onun bədxahının eylə, ilahi, ömrünü fani!

Bu günlərdə Şamaxı səfheyi-gülzarə dönmüşdür,
Bəli, gülzar olur bir mülk olsa böylə dehqani.

Xüsusən bir büləndəxtər gəlibdir şəhri-Şirvanə-
Ki, sədi-nəcmi-bəxtinə olur öz ismi bürhani.

Səid ol zadeyi-Ünsi ki, zati ünsdən müştəq,
Ənisi-əhli-ürfan, munisi-hər dərdi-pünhanı.

İmami-əhli-sünnet xeyrxahi-dövlətü millət,
Qüdumindən firəhnak oldu əhli-mərifət canı.

Həqiqət, var idi bundan əzəl çox nəqsi Şirvanın,
Gəlib bu şəhrə ol mah oldu şəhrin cəbri-nöqsani.

Neçə illər çəkib qurbət-ara Tiflisdə zəhmət,
Kəmali-pişrəfti-övn üçün tərk etdi övtani.

Edib tərtib çap əsbabını yüz min mərarətlə,
“Ziya”yə izn alıb qıldı “Ziya” afaqı nurani.

Həqiqət aləmində millətə bir xidmət etmiş kim,
Zəban acizdir övsafında təqrir etməyə ani.

Həmişə fikri saidir tərəqqiyati-millətçün,
Həmara xeyrə daidir, edər tərğib əqrani.

Gələn tək verdi ruhi məclisi-ruhaniyə zinət,
Kəmali-ruhi-reyhanından oldu bəzm ruhani.

Özü qütbî-bənatün-nəş tək dövründə əshabı,
Təcəllası ziyadə pəst qıldı mehri-rəxşanı.

Rəvaci-məscidi-camedə qıldı səyini zahir,
Götürdü dəftərə tərtib üzündən cümlə dükkani.

Düşüb ol fikrə kim, Şirvani bir darülfünun etsin,
Qiraətxanə açsın, nəşr qılsın elmi-ədyani.

Bilibdir kim, cəhalət mayeyi-fəqrü xəsarətdir,
Təriqi-elmə tərgib eyləmək vacibdir insani.

Bu rəmzi guş qıldım ol əzizin öz zəbanından,
Açıb dürçi-dəhanın eylədi böylə dürəfşani:

“Bizimcün, laməhalə, üç dilin təlimi lazımdır,
Biri elmi-ərəbdir kim, bilək mənayi-Qurani.

Ümuri-şəri-ənvərdə bizə lazımdı danalıq,
Edək təşxis Zeydü Əmrədən Musəbni-İmrani.

Biri vacib bizə bilmək vətəndə söylənən dildir,
Gərəkdir mətləbə biz eyləyək türkiylə ünvani.

Biri həm rusidir ki, bilməyi çoxlarə lazımdır,
Ticarətçün bilək, həm dərk edək zakuni-divani.

Zəbani-rusi bilmək, ya danışmaq qeyri dillərdə
Şəriətdə bizə nəhy olmayıb, yox rəddi-bürhani.

Nə rusi, nə firəngi, quşların bilsən dilin xoşdur,
Nə yüzdən olmayırsan mülki-mənanın Süleymani?!

Süleyman ol, zəbani-hikməti aç hüdhüdü murə—
Ki, ta divü pərilər olsun əmrün bəndəfərmani.

Məgər Səlman deyildi İsfəhan atəşpərəstindən?
Zəbani-fürs olsun qoy, gərəkdir kamil iymani.

Zəbani-fürs ilə təlimə getdi həmdü ixlası,
Şəhənşahi-Ərəb bir qövm üçün göndərdi Səlmani.

“Və min alaihi”* ayatini idrak edən arif
Bilir qeyri lisan göftarının yox şərə nöqsani.

Lisanın ixtilafın nemətindən ədd edib xalıq,
Bilir bu sırrı ol kəs kim, bilir ayati-Qurani.

Demiş hər ixtilafatül-lisan öz nemətimdəndir,
Hər ol kəs kim, bilər çox dil-tapıb feyzi-firavani

Nə dildə olsa olsun, elm olsun, xəlt aləmdə
Deyildir bir dilə məxsus, var hər dildə imkani.

Xüsusən kim, bu əhlə rusi bilmək çox münasibdir,
Nə yüzdən bilməyək canım, lisani-şahi-şahani?”

Çün ol kani-ədəbdən guş qıldırm bu bəyanatı,
Yəqin etdim ki, həq xoşbəxt edib bu əhli-Şirvani.

Bilibdir “ütlübül-elmi və lov bis-Sin”dən mətləb**
Muradı elmdir hər dildə olsa, yoxdu küfrani.

Ümidim var bu nik-əxtərin səyi-cəmalindən
Ola əltafımız minbəd hər bir elm şayani.

Zəbani-fürsü rusü ya ərəb, ya özgə dillərdə
Təriqi-əshəl üzrə eyləsinlər dərk mənani.

Bina təlimül-ətfalə əlibayi-cədid etsin,
Götürsün müşkülüti, zahir etsin rəsmi-asanı.

Vətəndə zikr olan dillərdə təsnifatlar qılsın,
Götürsün arədən “İnşa”ü “Bustan”ü “Gülüstan”i.

---

* O (Səlman – S.R.) da bizdəndir (*aya*).

** Elm Çində də olsa, onu axtar (*aya*).

Oxunsun heyətü hikmət, hesabü elmi-coğrafi,
Yetər, bəsdir eşitdik “Qisseyi-Yusif-Züleyxani”!

Təriqi-tərbiyət təlimin etsin bəzi heyvanə,
Götürsün məktəbi-ətfaldən çubü fələqqanı.

Bizimcün cəmü tərtib eyləsin millət təvarixin,
Yazıb əxlaq elmin, bizlərə şərh eyləsin ani.

Müəllimlər gəlib adabi-dərsi ondan öyrənsin,
Mühərrirlər ala təlimi-hər inşavü imləni.

Könül, şad ol ki, gəlmış bu diyarə elmi-Bokrati,
Pəsənd etməz Şamaxı elmdə minbəd Yunani.

Gəlibdir bu diyarə ol həkimi-şərəf hikmət kim,
Onun bir kəmtərin şagirdi eylər pəst Loğmani.

Çi məktəb, ci mədarislər tapar minbəd arayış,
Salır tərtibü nəzmə himməti hər bir dəbistəni.

Gərəkdir himmətindən özgə qazılər misal alsın.
Nizaminin gərək nazimlər olsun matü heyrani.

Bular ki, zikr qıldıq, Seyyida, yeksər hüveydadır,
Keçən həftə olan məclis olur bu əmr bürhani.

Gələn tek gördü kim, var göftguyi-şiovü sünən
Salu bir parə müfsidlər əracif ilə qovğanı;

Çəkirlər bir-birinin büxldən məxfi ayağından,
Salırlar şübhəyə təzvir ilə ümməli-divani;

Ağa Seyyid Əlinin xəlqi cəm etdi otağınə,
Götürdü aralıqdan hikmət ilə keydi-ixvani.

Qülubi-xəlqə verdi etilaf ol sahibi-hikmət,
Dəlili-tilafə şərh edib ayati-rəhmanı.

Dedi, ey yadigari-Müstəfa, zürriyyeyi-Taha,
Sizi təhbib üçün tərəqib edibdir həqq fərmani.

Sizə hər kim ədavət eyləsə, düşməndir Allahə,
Ədavət əhlinə amadə etmiş nari-niyrani.

Gərək biz padşahi-rusə əvvəl eyləyək ixləs–
Kim, oldur bizlərin hifzü hərasətdə nigəhbani.

Dübarə pişrəfti-millət üçün eyləyək çarə,
Olur ki, cəm edək biz xeyrə bu qövmi-pərişani.

Nəsihət eyləmək bu firqeyi-cühhalə lazımdır–
Ki, izan eyləsinlər rahü rəsmi-şəri-qərrani.

Müxalif olmasınlar dəhrdə qanuni-divanə,
Xilafı-əqlidir hükkamə etmək işdə üsyani.

Təriqi-şərə qanuni-nizamın birdir ehkamı,
Hər iki qazi bir rəsm ilə eylər qət dəvani.

Qaçaqlar barəsində yazmışam ətrafü əknafə–
Ki, onlar küfr kanıdır, tutublar rahi-bütləni.

Olardan bir nəfər fövt olsa, molla verməsin qüsəlin,
Namazın qılsa hər alim-odur aləmdə moltani!

Bu üzdən kim, olublar imperaturə olar ası,
Ediblər bir də zaye hökmü şəri-şahi-Bəthani.

Verir hər cümədə camedə xəlqə çox nəsihətlər,
Hidayət eyləyir irşad edib bu qövmi-nadani.

İlahi, bu Səidin kövkəbi-bəxti səid olsun–
Ki, xurşidi-fələk tək tərbiyət eylərlər əkvani.

Budur ümmid kim, gər bu təriq ilə ola sai,
Dirildər möcüzi-İsa kimi bu mürdə Şirvani.

Bu əmrə silsiləcünban əgər əqzəl-qəza olsa,
Bəyənməz qazi çərxi-şəşsumi, rüfətdə Keyvani.

Yəqindir kim məkatiblə mədarislər tapa rövnəq,
O gündən kim, gəlib tərgib edər bu əmrə əyani.

Mübaşir gər bu əmri-xeyr üçün Hacı Səid olsa,
Gərəkdir dəvət etsin bəzminə əyani-zışani.

Əzəl Hacı Əli Abbas bəydən istəsin himmət,
Əli bəy, həm Həsən bəy əmrə olsun salisü sani.

Dəxi Veysül-Qərən Haçı Üveyisi eyləsin dəvət,
Dəxi ol zadeyi-Müftidən alsın əmrə fitvani.

Kərimi-zülkərəmdən eyləmək ümmid lazımdır,
Səxadə filhəqiqət kim, Kərim bəydir kərəm kani.

Təzərv-i-arızunu istəsin Şahbaz bəydən kim,
Onun övci-səxavətdə olur peyvəstə teyrani.

Gərək Mahmud ağa ilə dəxi Sultan Mahmudun
Müqəvvə eyləyə himmətləri fövci-zəifani.

Ədalər kanıdır, Hacı Ömər bəydən olur hümmət,
Səxavətdə Səməd bəy göstərir bir Nuh tufani.

Dəxi ümmid olur Hacı Səlamü Hacı Mürşüddən -
Ki, etsinlər bizə Darüssəlam ol nari-niyranı.

Gərək Hacı Ağa bəy himməti-mərdanə göstərsin,
Gətirsin karə Yüzbaşı bəy oğlu nami-Ağani.

Lətfi-lütfkarın lütfünə ümmidvar olsun,
Gərəkdir Hacı Möhsündən edək ümmidi-ehsani.

Riza Hacı Rizani eyləsin təqrüb ilə karə,
Şəfi etsin o mərdi-möminə şahi-Xorasani.

Gərək bir sədd çəksin puri-İskəndər Əli Əkbər,
Çinan ki, baş çəkib öz himmətinin ərşə eyvani.

Həqiqət Məşhədi Kazım bəyin hər il ətasından
Tapıbdır karımız rövnəq, xuda, hifz et o pirani!

Bular ol şəxslərdir eyləyib hər ildə hümmətlər,
Xudaya, Məşhədi-Zeynalə eylə lütfi-ərzani.

Xudaya, Mirzə Hacı bəylə Nemət bəy əziz olsun—
Ki, bunlar sərbülənd aləmdə etmiş əhli-ürfani!

Bu yolda çox çəkən zəhmət həqiqətdə Ədil bəydir,
İlahi, ədlü ehsanınla daim şad qıl ani!

Yenə ümmidvarəm ki, bu əşxasi-mükərrəmlər
Edə ülfət, qila himmət, ucalda qəsri-mənani.

Qalıbdır firqeyi-islam daldə cümlə millətdən,
Əhatə eyləyiblər başqalar elm ilə dünyani.

Deyirlər ki, üfunət eyləyibdir beyzeyi-islam,
Gərək rəfi-üfunətçün edək bu dərdə dərmanı.

Bizə cəlbi-mənafə eyləsək dövlət deyil mane,
Gətirmək tazə əslubə gərəkdir köhnə dünyani.

Vaporlar atəşindir xah yolda, xah dəryadə,
Gərək əldən qoyaq ərradəni, kəştivü yelkani.

Nolur idrak qılsan hər güruhin dillərin, canım,
Kamandır söyləsək nöqsanmıdır dəryada losmani?

Xuda, Allahü boq kim, hər üçü bir oldu mənadə,
Yerində hər birin sərf eyləsə vardırmı nöqsani?

Əfəndi ya axund rusi danışsa, bir günah olmaz,
Xudaya, sən özün islah qıl bu qövmi-nadani!

Həqiqət söylə, Seyyid, qoy səni kafər desin mərdüm,
Uyub nəfs əhlinə tutma təriqi-küfri-xizlani.

Sənə bəsdir Ağa Seyyid Əlinin hüsni-təhsini,
Sənə bəsdir bu Ünsizadənin lütfi-firavani.

Mühibb ol padşahi-Rusə Ünsizadə tek sən də,
Həmişə vəsf qıl bu imperaturi-müəllani.

Nə yoldan getsə Ünsizadə, sən də salik ol rahə—
Ki, ta azdırmasın yolda səni quli-biyabani!

O, bir şəxsi-mücərrəd, xeyrxahi-cümlə aləmdir—
Ki, yoxdur zati-bimislində xahişhayı-nəfsəni.

Qənaət qafinim ənqasıdır, kərkəssikar olmaz,
Nəzərgahında etməz cilvə təsvilati-şeytəni.

Duasılə bu zatin, Seyyida, xətmi-kəlam eylə,
İlahi, şamil olsun halına əltəfi-yəzdəni!

Ülümü hikmətindən xəlqi-aləm müstəfid olsun,
Mizaci-müstəqim üzrə həmişə olsun ərkani!

Həmişə feyzə yetsin gərdişi-abai-ülvidən,
Ona pürşir olsun ümməhatın lütfi-püstəni.

Vüçudi xilqəti-aləmdən olsun illəti-ğai,
Bəqayı-nəslinin heç olmasın aləmdə payani.

Cəlali qaim olsun dövləti-Rusiyə olduqca,
Çinan ki, yoxdurur bu dövlətin aləmdə payani.

Onun fərqindən etmə sayəsin kəm imperaturun,
O zillüllahə zillində həyatın eylə tulani.

Bu sədrin sədri kim, afaqə bir yənbuiyi-hikmətdir,
Zülali-hikmətindən eyləsin sirab ətşani.

Məkatib, həm mədarisçün ziyad et rəğbətin, yarəb,
Edə İdris peyğəmbər kimi tədrisi-ruhani.

Cəlali-ba-Kəmalın hifz qıl aləmdə afətdən,
Əfəndizadə ağadır, xuda, hifz eylə ağanı!

MAHMUD AĞAYA

Qəsida

Ey edən Adəmi avareyi-cənnət, buğda!
Ey verən həzrəti-Həvvayə xəcalət, buğda!
Səni Adəm yedi cənnətdə, müsibət gördü,
Çəkdi Həvvayi-bəladidə nədamət, buğda!
Adəmi eylədi şeytan səninlə iğva,
Gəldi Həvvayə səninlə dəxi töhmət, buğda!
Baisi-mələnetü məsiyəti-Adəmsən,
Kim ki, allansa səninlə, ona lənət, buğda!
Yeməsəydi səni cənnətdə əger kim, Adəm,
Qalacaqdıq hamı firdovsədə rahət, buğda!
Bağı-firdovsədə axır qalacaqdıq rahət,
Səndən oldu bizə bu rəncü məşəqqət, buğda!
Hansı xirməndəsən, ey daneyi-ənduhü bəla,
Hansı məskəndəsən, ey mayeyi-möhənət, buğda!
Bir tapayıdim səni, daş ilə əzəydim başuvi,
Eyləyəydim səni un kimi xəsarət, buğda!
Bişireydim səni təndirdə, edəydim buryan,
Doğruyeydim səni hər ləhzə, ey afət buğda!
Nə üçün mülki-Şəmaxidə tapılmazsan sən?
Ta edəydim sənə yüz gunə üqubət, buğda!
Tapmışam mənzilüvü mən sənin, ey töxmi-cəfa,
Bilmışəm hardasan, ey daneyi-rəhmət buğda!
Qaçmışan Mahmud ağanın yenə anbarına sən,
Etmisən orda nihan olmayı adət, buğda!
Yazıb ol kani-səxadən səni xahiş qıllam,
Səni ağa edəcəkdir mənə şəfqət, buğda!
Elə bildin ki, səni Seyyidi-nalan tapmaz,
Qalısan guşeyi-xəlvətdə fərağət, buğda?
Sahiba, Mahmud ağa, lütfü mürüvvət dəmidir,
Eləyib Seyyidi-miskinə xəyanət buğda!
İndi beş aydı ki, məndən qaçıb ol ruysiyah,
Qoyub avarə məni-zarı bu nikbət buğda!
Tutmuşam indi sorağın, sizin anbardadır,

Qorxuram kim, qaça ordan dəxi xəlvət, buğda.
Babamız Adəmin ol qəlbiqara düşmənidir,
Eləyib həzrəti-Həvvayə ədavət buğda.
Qoyma anbarda qalsın, onu ixrac eylə,
Nə bilir nanü nəmək, rəsmi-məhəbbət buğda!
Ver mənə, ta ki, dəyirmando onu un tək əzim,
Çox veribdir məni-biçarəyə xiffət buğda.
Sahiba, buğdanın əhvalın əgər şərh eləsəm,
Olar afaqda bir tul hekayət buğda.
Qərəz oldur ki, bu il həm dəxi bildirki kimi,
Edəsən Seyyidi-biyarə inayət buğda.
Bir tağarın ədədi qədri həq etsin ömrün,
O qədər Seyyidə olsun dəxi qismət buğda.

MAHMUD AĞAYA

Qəsida

Əla, ey sərvəri-valaməkan kim,
Qənimətdir vücudun Şirvanə.

Sənə olsun mübarək eydi-əzha!
Fələk kaminca olsun hər zəmanə!

Cahan olduqca olsun ömrün əfzun,
Dönə aləm sənə bağı-cinanə.

Ola dünyada daim xatirin şad,
Dili-düşmən həsəddən dönə qanə.

Ola dövri-qəzadən kur çeşmi
O kim, bədxahdır bu dudmanə.

Deyil bu sözdən, ey sərvər, muradım,
Gətirmək vəsfüvü nəzmü bəyanə.

Səni mən vəsf qılmaqdan nə fəxrin–
Ki, fəzlin cümlə rövşəndir cahanə.

Qərəz, fikrim sənə mütləq duadır,
Duadən qeyri sözlərdir fəsanə.

Sənə məlumdur ixlasi-Seyyid,
Dəxi hacət deyil çəkmək əyanə.

Vəli bir neçə müddətdir ki, məndən
Kəsilmiş ol ədayi-müşfiqanə.

Nə cismi-zar üçün bir tazə xələt,
Nə qutıruh üçün bir abü danə.

Əgərçi mən özüm təqsirvarəm
Gələndə kəsrəti-qəmdən amanə.

Nə qıldım halımı ərz ol cənabə,
Nə tutdum bir üzüm ol asitanə.

Buna həm bais oldur ki, həyadən
Utandım, almadım bir söz zəbanə.

Göründü zahirim xəlq içrə xürrəm.

Könüldə çəkdi nari-qəm zəbanə.

Əl-əttəxsis kim, bu fəsl bülbül
Gəlir gülzardə gülçün fəğanə.

Əl-əttəxsis kim, gülşəndə sünbül
Dönübüdür zülfə-yarı-dilsitanə
    Əl-əttəxsis kim, xeyli-şükufə
    Qılır tənə nücum-i-asimanə.
Əl-əttəxsis kim, ahəngi-qümri
Qılır tənə nəvayı-nəğməxanə.
    Əl-əttəxsis kim, əqsami-aləm
    Gedirlər eyş üçün hər gülsitanə.
Visali-yardə eşq əqli yeksər
Salıb meylin şərabi-ərgüvanə.
    Olub həmdəmlərim yar ilə məhrəm,
    Bisatında dəfү çəngü çəğanə.
Vəli mən xiclətimdən dilmükəddər,
Çəkib payı-nədamət bir nəhanə.
    Nə meyli-gülsitan, nə fikri-canan,
    Olub qəm tirinə canım nişanə.
Rəvadırmı sənin əsrində olsun
Əsiri-qəm mənim tək bir yeganə?
    Bu halı ərz qılmaqçun hüzurə
    Bu eyd oldu əlimdə bir bəhanə.
Bu qərra nəzm ilə ərz oldu halım
Sənin tək bir ağayı-mehribanə.
    Əgərçi şiveyi-nəzmi-kəlamım
    Lətafətdə deyildir şairanə.
Budur ümmid kim, təbi-kərimin,
Edə təhsinlər bu natəvanə.
    Ola Seyyid cənabından sərəfraz,
    Qila daim dua bu xanimanə.
Mübarək olsun eydin lütfi-həqdən,
Dağılsın seyti-fəzlin hər məkanə.
    Günün xoş, xatirin xürrəm, dilin şad,
    Ola ömrün cahanda cavidanə!
Ola axır nəsibin bağlı-cənnət,
Budur axır duamız bəndəganə!

MAHMUD AĞAYA

Qəsida

Mübarək eydi-novruzi sənə, ey şəhriyar, olsun!
Həmişə taleyin nasir, həmara bəxtiyar olsun!

Açılsın qönçeyi-bəxtin, cahanə ətrlər versin,
Həmişə gülşəni-eyşin cahanda novbahar olsun!

Cahan Mahmudisən, xidmətdə yüz ziba Əyazın var,
Şamaxı Qəzney asa dəhrə sahibiştihar olsun!

Adın Mahmud, bəxtin, taleyin mahmuddur daim,
Müinin Əhmədü Mahmud, lütfi-kirdigar olsun!

Zülali-çeşmeyi-heyvan ilə dolsun sənin camın,
Bəsani-Xızır ömrün ta cahan var, paydar olsun!

Xudavənda, sənə bu dövlətü bu ömrü asayış
Nə qədri vardır dünyayı-fani bərqərar olsun!

Əgərçi qalmayıb dünyadə, qalmaz hiç kəs baqı
Və lakin zikri-xeyrin aləm içrə yadigar olsun!

Bizə çox görməsin pərvərdigari-həqq ağanı,
Cavadın cudi ilə əhli-aləm kamkar olsun!

Edər tiri-cəlalın gur çeşmin fövci-üdvanın,
Nə eybi Rüstəmin bədxahı gər İsfəndiyar olsun?

Bu üç novbavələr kim, qönçeyi-gülzari-ömründür,
Açılsın abiyarı-feyzin ilə ətrbar olsun!

Gəlib ol fəsl kim, dağ üzrə çıxsın laleyi-xüdru,
Gəlib ol fəsl kim, fəqli-zimistan dağdar olsun!

Gəlib ol fəsl kim, gül çöhrə açsın səhni-gülşəndə,
Alıb buyi-güli-rənəni bülbülbil biqərar olsun!

Gəlib ol fəsl kim, gülzərə çıxsın arifü dana,
Çəməndə sadə olsun, badə olsun, badəxar olsun!

Səhər sövti-humayun ilə bülbülbül başlaşın nəğmə,
Həzaran şurlə məmlüv bu firuzi həsar olsun.

Edib başınə bülbülbül cəm bağ içərə eşiranın,
Bütürgü kuçığın dəstində hər yan çəngü tar olsun.

Əbülçəpvar ahəngi-çəp etsə zağ gülşəndə,
Gərəkdir rast bəzmi-basəfadə bərkənar olsun.

Gülün rüxsarını bülbülbül görən dəm şahə naz eylər,
Gərək şurə gəlib, ahəng edib, biixtiyar olsun.

Olur afaqə zahir bülbülbül eşqi bahar olcaq,
Gərəkdir eşqi-kamil hər zamanda aşikar olsun.

Düğahi-rüzü şəbdə, çarigahi-fəsli-aləmdə
Gərəkdir aşiqin eşqi şəhiri-ruzigar olsun.

Xoşa ol rind kim, bu fəsli-ruhəfzayı-gülşəndə,
Yanında yarı-ziba, əldə cami-xoşgüvar olsun.

Gülüstan guşəsində süfreyi-biintizarında
Mey olsun, dilbər olsun, hər zaman busü kənar olsun.

Səbu zanudə, sağər əldə, məclis xali, mey hazır,
Vüsali-yarı-gülrüxsar, fəsli-laləzar olsun.

Bu gunə məclisi verməz həqiqət cənnətə adəm,
O kəs şeytəndi kim, bir böylə məclisdən kənar olsun.

Həmişə vaiz etsin qoy məzəmmət badeyi-nabi,
Nə hasildir məzəmmətdən əğər ki, səd hezar olsun.

Bizə nifrin edər gər şeyxi-Şirvan badə şürbündən,
Ona bizdən gərək xeyr-dualər bişümar olsun.

Bizə hərçənd mey şürbin duadə zəhrmar eylər,
Məzaqında onun, yarəbb, kövsər xoşgavar olsun.

Nə nifrin eyləsə, qoy eyləsin vaiz bizə, Seyyid,
Təki bəzmimdə badə, bir nigari-gülüzər olsun!

Təki gəlsin baharı-aləmara səhni-gülşənlər
Bəsani-səfheyi-Ərjəng pürnəqşü nigar olsun.

Sələ sultani-gültəxti-zümürrüdfam gülzarə,
Olub şabaş, əbri-tirədən durlər nisar olsun.

Yazib bir şer göndərsin dəxi Mahmud ağayə,
Nəsibin gövhəri-qəltan, dürri-şahvar olsun.

Deyil rizişdə kim, əbri-bəhari-aləmaradən
Zülali-feyzinə könlün onun ümmidvar olsun.

Əgər bilsə səni feyzinə layiq çox edər ehsan,
Bu xasiyyət gərəkdir onda gün tək aşikar olsun.

Deyil divanə kim, versin pulun hər bisərү payə,
Bu rəmzi bilməyənlər indi bilsin, huşyar olsun.

Hər il ondan səxalər görmüşəm mən lütfü ehsanlar.
İlahi, dövləti payəndə, bəxti payidar olsun!

Fələk qədra, bu sözlərdən qərəz mədhin deyil, amma
Budur fikrim ki, mədhindən mənimcün iftixar olsun.

Mübarəkbadiyi-novruzdur bu fəsli-zibadə,
Yazib bu şeri göndərdim ki, məndən yadigar olsun.

Deyildir eyb şair mədh qılsa sən tək ağamı,
Böyüklər mədhı şairçün gərəkdir hər bahar olsun.

Vəli eybi budur ki, mədhdən var bir təmənnası,
Təmanna olmasa istər ki, mədhi səd həzar olsun.

O kəs ki, mədh edəndə bİR səxavət eyləməz zahir,
Gərəkdir şairin həcvində həm çox əşkbar olsun.

Nə ağızımdır ki, siz tək şuxi mən həcv eyləyim, haşa!
Kinayə özgədir bu sözdə, ol namərdə ar olsun.

Yığib -malü mənalı qoysun anbarına Qarun tək,
Edib tez puç olan malı xəzinə, xəznədar olsun!

Bu il bir neçə şəxsi eylədim tövsif, göndərdim—
Ki, şayəd xatirimdən feyzinə rəfi-qübar olsun.

Həsən bəydən yetişdi, çox sağ olsun, nəqd ənamım,
Onun bədxahı, yarəb, aləm içrə tarü mar olsun!

Ağanın dəxli yoxdur bir kəsə bu rübi-məskunda,
İlahi, yavəri hər fəslədə həştü çahar olsun!

Bahari-ömrü olsun lütfi-həqdən tazəvü rəyyan,
Mühübbi gül təki xürrəm, onun bədxahı xar olsun!

MAHMUD AĞAYA

Qəsida

Alişan həzrəti-Mahmud ağa—
Ki, düşüb aləmə şöhrət səndən.
Kəsməsin sayə hümayi-bəxtin,
Getməsin hiç bu dövlət səndən.
Hələ dünyadə yüz il ömr edəsən,
Getməsin ləzzətü işrət səndən.
Vermisən hər kəsə bir növ səfa,
Şaddır əhli-vilayət səndən.
Bir mənəm şəfqətün məhrumi,
Yetmədi qəlbimə rahət səndən.
Sahiba, var dili-zarımda mənim
Xeyli müddətdi cərahət səndən.
Salmadı zəxmimə lütfün mərhəm,
Görmədim hiç təbabət səndən.
Özün insaf gər etsən onda
Edirəm indi şikayət səndən
Neçə illərdi ki, görməz Seyyid
Sərvəra, hiç şəfaət səndən.
Keçən illərdə sənə şer yazıb,
İstədim halima rəfət səndən.
İki ildir ki, gözüm yolda qalıb,
Görmürəm hiç əlamət səndən.
Yoxsa eşqin kimi payanə yetib,
Qurtarıb kəşfi-kəramət səndən.
Əhli-dil Kəbə deməzlər qapuvi,
Gər rəva olmaya hacət səndən.
Gəlmışəm xidmətünə gözləyirəm
Lütf ilə çəşmi-inayət səndən.
Seyyide lazımdır vasil ola
Nəqd bir cameyi-xələt səndən.
Yaz, bəratimi bu gün eylə əta,
Ta yetə qəlbə məsərrət səndən.
Yazmış idim sənə də əşarı—
Ki, edim hasili-hacət səndən.

Dedi bir şəxs mənə tənə ilə:
Məhv olub fəhmü fərasət səndən
Bu sıfət sən ki təməhkar oldun,
Eyləyir xəlq odu nifrət səndən.
Əqlü idrak kimi zail olub
Yoxsa iksiri-qənaət səndən?
Olacaqsan bəs ölüncə sail,
Gedə müşgündü bu halət səndən.
Bəsdi bir danə sənə köhnə əba,
Çün gedib zivərү zinət səndən
İstəmə Mahmud ağadan xələt,
Səhvdir bir belə cürət səndən.
Seyyidi-pakə həram oldu sual,
Məhv olub yoxsa səyadət səndən?
Sahiba, ərzimi ki, guş etdin
Gör nədir indi ləyaqət səndən.

ƏLİ BƏYƏ

Qəsida

Gəldi novruz ki, gülşənlərə zinət versin,
Ətri-azari-gülə tabü təravət versin.
Dəhr ara təbi-həva Maniyi-nəqqaş kimi
Qələmi-hikmət ilə gullərə surət versin.
Doldurub jalə ilə lalə o mərcan qədəhin,
hier bimarı olan bülbü'lə şərbət versin.
Bad geysuyi-ərusana yetirsin şanə,
Gül üzün əzəzə qılıb, sərvə rəunət versin.
Novərusani-çəmən zinət olunsun yeksər,
Gül ələ sağər alıb badeyi-işrət versin.
Səhni-gülzardə açsın vərəqi-hikməti gül,
Bülbülli-xəstədilə dərsi-fəsahət versin.
Şərh olunsun rəvişi-mazivü müstəqbəlü hal,
Gül bu tədris ilə bülbüllərə halət versin.
Nərgis açsın gözünü bağə təmaşa qılsın,
Susən açsın gözünü nazü nəzakət versin.
Məsnəd etsin həməli xosrovi-zərrin-nəsəb,
Bağ şahidlərinə xələtü nemət versin.
Kamran vəsli-güli-tərdən olurdu, ey dil,
Xarı-sərtiz əgər bülbü'lə fürsət versin.
Bülbü'l eylər gülü övsaf gülüstan içrə,
Ta açılsın gül, o biyarə məsərrət versin.
Açılan dəmdə gülü qarət edər gülçinlər,
Səbr bülbüllərə ol sahibi-qüdrət versin.
Seyyida, sən gülü vəsf eyləmə, güldən nə bitər?
Qulu bəy mədhini qıl, ta sənə xələt versin.
Sənə noruzdə hər il eləyib ənam əta,
Yenə mədh eylə, bu il könlüvə behcət versin.
Əli bəy vəsfini qıl, vəchi ələnnəqd olsun,
Nisyə sözəndən nə bitər, nəqd ilə nemət versin.
Qulu bəy nəqḍşunasi-şüəradır, Seyyid,
Var ümidim ki, sənin şerüvə qiymət versin.
Hər nə kamin ola bir rəng ilə eylər hasil,

Razi olmaz ki, sənə rəngi-xəcalət versin.
Hər nə etsə sənə zahir Qulu bəy etsin əta,
Həqq onun düşməninin mərgini xəlvət versin.
Günbəgün həqq eləsin dövlətin əfzun buların,
Hasidü hafidinin könlünə nifrət versin.
Eyləsin əxtəri-bəxtini səadətlə qərin,
İzzətü hörmətinə gün kimi şöhrət versin.
Kərəmi-lütfləri səfheyi-Şirvani tutub,
Bundan əfzun olara tanrı kəramət versin.
Sahiba, vəsf deyildir bu ki, mən eyləmişəm,
Vəsfı-Çırma nəcidiñ ki, günə zinət versin,
Günü bir kimsənə vəsf eyləməyib aləmdə,
Vəsf odur ki, özü halına şəhadət versin.
Sizə nemətlərini həqq eləyib cümlə əta,
Bir uzun ömr sizə ömrədə rahət versin.
Qərəzim vəsf deyil, xeyrү duadır mətləb,
Tarı bu işdə mənim təbimə süret versin.
Şəhri-Şirvanda mənim izzətimin baisalısız,
Həq-təala sizə bu dəhrdə izzət versin.
Eyləsin şad xuda ruhin o mərhumlərin,
Saqiyi-həqq olara kövsəri-cənnət versin.
Sahiba, fəsli-bahar oldu, könül şad gərək,
Bari-qəm qoyma mənim qəlbimə siqlət versin.
Neçə ildir oluram tehti-pənahında sənin.
Qoyma hər kəlbi-əquri mənə zəhmət versin.
İncisəm mən, olu rəncidə dili-paki-rəsul,
Qoyma peyğəmbərə bu qövm əziyyət versin.
Sən gərək saxlayasan xaneyi-izzətdə məni,
Şahi-lütfün niyə hər bəydəqə cürət versin.
Ey mənim tacı-sərim, sərvəri-alinəsəbim,
Kim nəcib olsa, gərək buyi-nəcabət versin.
Seyyida, şerdə rəmz ilə hekayət açma,
Nə gərək, vəsfüvi de, bəy sənə xələt versin.

QULU BƏYƏ

Qəsida

Alişana, ey Qulu bəy, gövhəri-bəhri-səxa,
Vəsfı-zatın eyləmək eyni-sifatımdır mənim.
Mən gədayı-dərgəhin, sən padşahi-şövkətim,
Tabe olmaq ömrüvə rahi-niçatımdır mənim.
Mən təbibün-nəfs, həm şirin tekəllüm şairəm—
Kim, mələklər zikri-şeri-təyyibatımdır mənim.
Aləmi-zülmətsəra içrə haman Xızram ki, mən
Abi-heyvan rəşheyi-kilkü dəvatımdır mənim.
Abi-heyvandır kəlamım xəlqi ehya eyləyən,
Ey Sikəndərfər, haman abi-həyatımdır mənim.
Bəydəqi-filəfkəni-əsrəm ki, hər yan rüx tutam,
Yüz vəzirü şahü tusən təbi-matımdır mənim.
Şieyi-Xülləxzəmirəm, mirü sultanım Əli—
Kim, o şəh həllali-üqdi-müşgülətimdır mənim.
Çox çağırdım, yetmədi mövla Əli fəryadıma,
Bilmışəm ki, baisi öz səyyibatımdır mənim.
İndi səndən qalmışam müşküldə, imdad istərəm,
Təşnəkaməm, şəfqətin abi-Fəratımdır mənim.
Müxtəsər, var bir atım kim, Zülçənahi-əsrdir,
Filhəqiqə həm qolumdur, həm qanadımdır mənim.
Ol Buraqım, Rəfrəfimdir, izzü cahım, dövlətim,
Həm səlatım, şövkətim, xümsüm, zəkatımdır mənim.
Bir neçə gündür qalib heyvan samansız, arpasız,
Heyf ol bədbəxtü kəmtale ki, atımdır mənim.
Öldü at, ey dust, qıl arpa-saman əncamını,
Sanma kim, arpa-saman qəndü nəbatımdır mənim.
Nəqd filməclis əgər sən həm sərəncam etməsən,
Dad əlindən eylərəm ta kim, həyatımdır mənim.

HƏSƏN BƏY NƏBİBƏYOVА VƏ MEHRƏLİ BƏYƏ

Qəsidə

Gəldi novruz, yenə mövsümi-işrət görünür,
Mötədil oldu hava, özgə lətafət görünür.
Əbri-azar salıb dövrə hüma tək sayə,
Açıılır mülki-cahanda yenə dövlət görünür,
Dönəcək çünki behiştə ləbi-cuvü ləbi-kışt,
Bağlılar əhli-təmaşalarə cənnət görünür.
Gül açar bülbüli-şeydayə niqabın üzdən,
Bülbülü xani-vüsalə yenə dəvət görünür.
Saqiya, bir belə mövsümədə gərək badeyi-nab,
Olmasa bade, məni-zarə əziyyət görünür.
Qoy biziə lən oxusun vaizi-şəhr, ey saqi,
Demənik lənəti, bizdən ona rəhmət görünür.
Nə bizim rəhmətimizdən ona bir zərrə səvab,
Nə o lənət edə, ondan bizə rəhmət görünür.
Doğru söz, yüz edə lənət, gətir, ey saqi, şərab,
Rahi-reyhanı ilə ruhuma rahət görünür.
Xassə kim, göndərib, ey saqi, Həsən bəy ənam,
Yenə asarı-səxa, lütfi-inayət görünür.
Etmədi gör ki, inayətdə fəramuş məni,
Bakıdan xitteyi-Şirvanə inayət görünür.
Darxanəmdə səmavar, dəxi çayım, qəndim,
Gecələr xaneyi-dövlətdə ziyaflət görünürlər.
Göndərib Mehrəli bəy, mehrə gəlib, çay ilə qənd,
Yenə öz əbdinə asarı-şəfəqqət görünür.
Çay otağımda yenə çay kimi cari olub,
Kasələr içrə yenə şirəvü şərbət görünür.
Bu iki bəhri-səxa, sərvəri-alışandan
Seyyidi-bisərə samanə inayət görünür.
İndi bir qədr gərəkdir ki, ola sözdə nəmək,
Təbi-şairdə yenə meyli-zərafət görünür.
Şükrillah ki, pulum var şərab almaq üçün,
Gözümə nur gəlib, xatırə behcət görünür.

Eydi-novruzda, ey kaş, olaydım Bakıda,
Çünkü bəzmi-ürəfa içrə nəzakət görünür.
Çalıb ol bəzmdə dünbəyini Ambarsun bəy,
Oynayıb Mehrəli bəy, özgə bəşəşət görünür.
Oynasaydım nə olur mən də onun dünbəyinə,
Rindlər rəqsə gəlib türfə qiyamət görünür.
Seyyida, müxtəsər et, eyləmə tətvili-kəlam,
Yenə şerində sənin özgə kinayət görünür.

HƏSƏN BƏY NƏBİBƏYOVA

Qəsida

Eydi-novruz mübarək ola, ey yar, sənə!
Yar ola mərhəməti-qadirü qəhhar sənə!
Edər amadə gülü-alı nisar etmək üçün,
Gülرüküm, aşiq olub gülşənү gülzar sənə.
Bağban görsə səni bağdə, öz güllərini
Edəcək cümlə nisar, ey güli-bixar, sənə.
Bağbandan eşidib nərgisi-məstin vəsfin,
Göz açıb, aşiq olub nərgisi-bimar, sənə.
Təbleyi-ud nə əttar səpir ətri-güləb,
İstəyir kim, özünü oxşada əttar sənə.
Eydi-novruzdur, iç badeyi-gülfam, ey gül,
Ta verə özgə səfa badeyi-gülnar sənə.
Saqiya, ver meyi-gülgün ki, qəmim oldu ziyad,
Ta ki izhar eləyim bir neçə əsrar sənə.
Dəhəni-yarı tutub dün gecə mən, ey saqi,
Dedim:-Ey müşbeçə, bir məxfi sözüm var sənə.
Dedi: – Söz məxfi olanda olur ol sözdə qərəz,
Bilirəm, söhbəti-məxfidə qərəz var sənə.
Hiç şəkk yoxdu ki, şeytanə olur yar mələk,
Bu gecə xəlvət ara olsam əgər yar sənə.
Tovluyursan məni şeytan kimi yüz hiylə ilə,
Layiqi var ki, desəm mürşidi-əşrar sənə.
Qoymusan aduvi Seyyid əbəs, ey naseyyid,
Demərəm nəslili-şəhi-Heydəri-kərrar sənə.
Məşrəbin badədi, həmdəm sənə daim sadə,
Lənəti-həqqdir əlbəttə səzavar sənə.
Tüpürür ərseyi-məhsərdə Məhəmməd üzüvə,
Deməz övlad o gün Əhmədi-Muxtar sənə.
Əlüvə düşsə kəsərsən sən imamın başını,
Tapşırıb mənsəbini Şümri-sitəmkar sənə.
Nə siyamü nə səlatü nə qiyamü nə qüud,
Nə sücudu nə rükuvü nə bir əzkar sənə.

Atmışan məzhəbi, tərk eyləmisən iymanı,
Layiqi yoxdu ki, qismət ola zünnar sənə.
Yaraşır luti Çərəngi kimi dünbək çalasan,
...burcudasan, əl çala hüzzar sənə.
Sənətin yoxdu sənin şer deməkdən özgə,
Mayeyi-fəxr olub şiveyi-əşar sənə.
Əhli-Şirvan səni idbar bilirlər, amma
Olmuyur hiç bu əhvaldə bir ar sənə.
Səni göz yaşı kimi saldı Həsən bəy gözdən,
Sud verməz dəxi bu dideyi-xunbar sənə.
Tutma tacirlərə ümmid, bez ölçəndü bular,
Qiymaz əlbəttə bir arşın bezi tüccar sənə.
Ehtiyacə birinin yanına getsən deyəcək,
Mərdi-təmmaü dəni, fasiqü füccar sənə.
Dövləti çoxdu bizim şəhrdə Mahmud ağanının,
Öləsən, bir qəpiyin verməz o sərkar sənə.
Ağ... olsa, gəlir neçə qara pul əlüvə,
O zaman eylər ağa hörməti-büşyar sənə.
Kim çatib xeyrə bu Şirvanda Aleksan bəydən?
Xeyri qoy, şükr elə kim, etməsin azar sənə.
Çox ağırdır işi Hacı Əli Abbas bəyin,
Qəht olub dəhrdə bir mərdi-səbükbər sənə.
Sənə yox Molla Məcidin kərəmə ehsani,
Eyləyir quru-quru məcdini izhar sənə.
Əl tutan bircə Şəmaxidə Əli bəydi genə,
Çünki hərdəm bir onun mərhəməti var sənə.
Bir də mövlədi sənə Hacı Ağə Seyyid Əli,
Odu bazarı-məhəbbətdə xəridar sənə.
Bu iki taciri xaric eləyəndən sonra
Söyləyir əhli-Şəmaxi hamı murdar sənə!
Şəhri-Şirvandan o gündən ki, Həsən bəy getdi,
Bəxş edən yoxdu dəxi dirhəmü dinar sənə.
Bir çuxa eyləmədi kimsə sənə bəzlü əta,
... üryandü, verən olmadı şəlvar sənə.
Bilmədi bir para nadan Həsən bəy qədrin,
Yarüvü eylədilər aqıbət əgyar sənə.

Şəhri-Şirvanı edib tərk, oturdu Bakıda,
Əli çatmır dəxi ikram edə hər yar sənə.
Keçir övqati onun Mehri-Əli bəylə dəxi,
Bir də müşküldür ola həmnəfəsi-car sənə.
Bala oyna, çala gər dünbəyin Ambarsun bəy,
Nəyə lazımdı desin nari-bədənnar sənə.
Ceneral-konsul ilə həmdəm olan kimsə, dəxi
Həmdəm olmaz biri, ey zari-diləfkar, sənə!
Zayiri-Məşhədi-mövladu Məhəmməd Sadiq,
Verəcək, əhd eləyib, qır əvəzi qar sənə.
Seyyida, pərdəni çox açma, işi faş eləmə,
Tən edər, məst bilür arifü huşyar, sənə!
Hamidan arifü huşyar Həsən ağadır,
Edir ağası kimi mərhəmət izhar sənə.
Təqiyev aclıq ilində sənə ənam eləyib,
Qıl duasın ki, onun mərhəməti var sənə.
Keçən il çay ilə qənd etdi əta Mehrəli bəy,
Yenə göftarı olur, qorxma, şəkərbar sənə.
Gərçi çarşənbələrin çayı yemişsiz keçdi,
Bəsdir ol mahi-fələk şəmi-şəbi-tar sənə.
Bayram axşamı alib nisye yemiş işretlə,
Borcuvu göndərir ol mahi-korəm var sənə,
Qorxma, aləmdə Həsən bəy sənə imdad eylər,
Razi olmaz ki, yetə xiffəti-büsyan sənə.
Ey Həsən bəy, həsənül-xü'lq, nəcibül-əhval,
Bir oğul etsin əta həzrəti-səttar sənə!
Görmədim bir kişi Şirvanda səndən qeyri,
O səbəbdən bilirəm mədhi səzavar sənə.
Türki yazdım sənə əşarı ki, hali olasan,
Elədim dərdimi filcümlə mən izhar sənə.
Bundan artıq desəm əhvalımı tab eyləməsən,
Ey kərəm kanı, rəva görmədim azar sənə.
Arifü kamilə açmaq sözü lazım gəlməz,
Eyləyib zehn əta həzrəti-davar sənə.
Mətləbim eyd üçün olmuşdu mübarəkbadi,
Səbəb oldur yazıram bir neçə əşar sənə.

Barilaha, bu sifət çox görəsən bayramı,
Harda olsan bu zəmanə ola gülzar sənə!
Yarı əvanın ilə eyşü səfa eyləyəsən,
Verə saqi qədəhi-badeyi-gülnar sənə!
Necə ki, öylədü eyhamımı dərk etsən əgər
Rəbbi-izzət eləsin düşmənivü xar sənə!

HƏSƏN BƏY NƏBİBƏYOVA

Tərkibbənd

Gətir, saqi, qədəh kim, mövsümi-işrət hüveydadır,
Gəlir novruzi-sultani, baharı-aləmaradır.
Gəlir ol fəsl kim, gülşəndə cənnət aşikar olsun.
Deyərsən sünbüli-pürtablər giysuyi-huradır.
Açılsın laləvü gül bağı dağə yüz səfa versin,
Zəmanı-seyri-bağrı mövsümi-gülgəştü səhradır.
Çəmən əmvatini badi-səhərgahi qılır zində,
Dəmi-badi-səhər, guya ki, ənfasi-Məsihadır.
Gəlir ol fəsl alsın lalə dəstə sağıri-mərcan,
Sanırsan bülbüllü sərməstü rindi-badəpeymadır.
Gətir, saqi, meyi-gülgün ki, gəldi mövsümi-işrət,
Dəxi bundan sora bülbul gülün vəsfində guyadır.
Vəkəlla, haşəllah, bülbul etməz vəsf gülzarı,
Təsəvvür etmə bülbul madihi-gülbərgi-rənadır,
Nədir gül kim, onu gülzardə vəsf eyləsin bülbul,
O zarın vəsf-i-güldən məqsədi bir zati-valadır.

Edər bülbüllə o zati vəsf kim, aləmdə ol təkdir,
Həsən xəlqü, həsən xülpü, həsən namü Həsən bəgdir.

Gətir, saqi, şərabi-nabı kim, fəsli-bahar oldu.
Açıldı laləvü gül, bağı səhra laləzar oldu.
Gəlibdir zabili-gülşəndə bülbul şüru qovğayə,
Sədayı-nəğmədən məmlüvv bu firuzi Həsar oldu.
Müvalifler müxaliflərlə gəlmış cəng üçün, saqi,
Bəyat ilə oxur əbyat bülbul, özgə kar oldu.
Kəmanı-Rüstəmi qövsi-qüzəhlər aşikar etmiş,
Zimistan mühəzimçün ləşkəri-İsfəndiyar oldu.
Əbülçəpvar fəsli-dey bir ahəngi-çəp etmişdi,
Qədini sərv edibdir rast, dilkəş ruzgar oldu.
Əşirani-gül olmuşdu pərişan səhni-gülşəndə,
Yenə cəm oldular, düşmən şükuhi tarümar oldu.
Nəkisavar qümri nəğmə eylər sərvi-rənadə,
Nəvayı-Barbüd səlsəl dəmindən aşikar oldu.

Səhər gülşəndə guş etdim bu beyti ləhni-bülbüldən,
Hazaran şövq ilə xürrəm dili-ümmidvar oldu-

Ki, yarəb, dari-dünyadə Həsən bəy kamkar olsun!
Onun seytü cəlalı dəhrə xurşid-iştihar olsun!

Bülürin camə tök, saqi, şərabi-nabı minadən,
Münəvvər eylə Turi-məclisi nuri-təcəlladən.
Deyir Musayı-dil: “Anəstü naren” lütf qıl, saqi,
Göründü nuri-iyzəd çeşmimə sinayi-Sinadən.
Xitabi-”lən tərani” rəmzinə ləb açma, ey saqi,
Məni qıl şadı xürrəm röyəti-rəbbi-təalədən!
Çəmalüllahı görmək istərəm ayineyi-meydən,
Məni məhrum qılma, saqiya, bu feyzi-üzmadən.
Demişdim içmənəm mey, saqi, gəldi novbahar axır,
Şikəst olmaq bu tövbə yaxşıdır, yüz fikri-təqvardən.
Hədis ilə mey içmək bağlı-cənnətdə həlal olmuş,
Deyildir sahəti-gülzər kəm, firdovsi-əladən.
Bizə mey vədəsin gülzəri-cənnətdə verir vaiz,
Nə hasil nisyə sözən, nəqd xoşdur eyşi-fərdədən.
Bu mövsümədə o kəs kim, bədə içməz səxt qafıldır,
Dili-agahının sən feyzini artır cami-səhbadən-

Ki, ta sərməst olub vəsf eyləyim ol zati-valanı,
Həsən tinət Həsən bəy kim, yetirmiş feyzə dünyani.

Şəmaxidən səfər etmiş əgərçi xeyli müddətdir,
Diyarı-Badikubə feyzi-didarırlə cənnətdir.
Düşübdür qamətindən ta o gündən kim, cüda könlüm,
Mənə hər gün Şəmaxi dərdi-fırqətdən qiyamətdir.
O gündən kim, gedibdir ol fələk-şövkət Şəmaxidən,
Mədarım ahü əfqandır, işim rəncü riyazətdir.
Dəxi bir kimsə yoxdur kim, səxa göstərsin, əl tutsun,
Gedibdir sahibi, dildə qalan nami-səxavətdir.
Müxəmməmdir dərə divarı Şirvanın xəsasətdən,
Qəribə şəhri-virandır, əcibə bəd vilayətdir!
Nəzər min yanə qılsan, qöftguyi-föhşə-bicadır,
Güzər hər bəzmə etsən, qeybətü büxlü ədavətdir.

Bu büxlü bu həsəd, bu göftgu bikarlıqdandır,
Məcalı qeybətə olmaz o kəs kim, əhli-sənətdir.
Zinavü qeybətü böhtan bu qövmi-şumə məzhəbdir,
Yemək mali-yetimi bunlara dinü şəriətdir.

Bu qövmi-bədnihadın var içində əhli-dil tək-tək,
Və lakin bu yəqindir ki, o da olmaz Həsən bəg tək.

O da getdi Şəmaxidən, dəxi zövqü səfa getdi,
Yuzi xurşid idi, çün getdi, gözlərdən ziya getdi.
Deyirlərdi gedib dövlət Şəmaxidən, inanmazdım,
Yəqin etdim o gündən kim, o, dəryayı-səxa getdi.
Qalibdir damənim dəstində bu qövmi-cəfakarın,
Mürüvvət aləmi teyy oldu, sultani-vəfa getdi.
Dəxi fulki-ümidi qərq olur dəryayı-ənduhə,
Qoyub dəryayı-qəmdə çün məni ol naxuda getdi.
Hər il novruzde ondan gəlirdi lütfü ehsanlar,
Driğa ki, o bəxşayışlər, ol lütfü əta getdi.
Əli seyyidlərin qoynunda qaldı dərdü möhnətlə,
Kərəmlə əl tutan ol sərvəri-müşgülgüsha getdi.
Zənanə dövrü oldu sanki ol mərdanələr dövrü,
Məgər kim, dövrdən, ey dil, Əliyyül-Mürtəza getdi.
Həsən bəy getməyini sanma kim, bir əmri-asandır,
Şəmaxi düşdü dövlətdən ki, ol mürğü-hüma getdi.

Driğa dərd kim, getdi Şəmaxidən səxa kani,
Yetim oldu zəmanə möhnətiylə əhli-ürfani.

Gəlir novruzi-sultani, mənim, ey dil, dəmağım yox!
Əlimi yoxdu bir kimsə tutan, əldə əyağım yox.
Çəmənlər cənnəti-mövudə dönsə, seyri-bağ etməm,
Gülüstan seyrinə başın üçün bülbülb, ayağım yox,
Mənim bağım, baharım, sünbülm, sərvim Həsən bəydir,
Xəyalı-sünbüllü sərvim, baharı meyli-bağım yox.
Nədibdir* kim, o sərvin laleyi-rüxsarı hicrindən

---

* Nə edibdir.

Bəsani-dağı-lalə sinəm üzrə tazə dağım yox.
Bürəhnə şaxlər, novruz oldu, geydi xələtlər,
Bürəhnə bir mənəm aləmdə, şalvarım, papağım yox.
Büsati xali gördü dilbərim nuri-münəqqadən,
Xəyali-bazidən geyri bu məhfildə qonağım yox.
Şəbi-çərşənbələrdə rövşən etdi şəmlər mərdüm,
Yanan bu rişteyi-canımdan özgə bir çirağım yox.
Kimin əltafına təkyə qlim, ey saqiyi-gülräx?
Gedibdir təkyəgahım, qibləgahım, bir dayağım yox.

Həsən bəydən sora mən neylirəm bu cism ilə canı?!
Alıbdır canı cisimdən o şahın dərdi-hicranı.

O gün olsun ki, ya rəbbim, səfərdən dilbərim gəlsin,*
Sərim şuri, gözüm nuri, o mahi ənvərim gəlsin!
Məzaqi-canı-şirinim olubdur təlx hicrindən,
Açılsın karivani-Misr, kani-şəkkərim gəlsin!
Hümayi-övci-izzət getdi, çün balü pərim sindi,
Gəlib ol şahbazım, tazədən balü pərim gəlsin!
Düşüb zülməti-fəqr içrə könül təngə Sikəndər tək,
Yetişsin dadıma Xızrı-səxa, ol rəhbərim gəlsin.
Qalib biyarü yavər vadıyi-heyrətdə canü dil,
Nicat üçün xudavənda, o yarü yavərim gəlsin!
Əmrəm, karivanım, qəhrəmanım, rişteyi-canım,
Pənahım, şahü mahim, dadxahım, davərim gəlsin.
Mənə kövsər şərabi, məclisiydi bağı-rizvanım,
Açılsın bəbi-cənnət, camə abi-kövsərim gəlsin.
Tülü etsin yenə bürçi-şərəfdən ol məhi-taban,
Münəvvər eyləsin çeşmi, o rövşən əxtərim gəlsin.

O məh şəhr içrə olsaydı, işim nöqsanə dönməzdi,
Tutulmazdı dili-pürxun bu gunə qanə dönməzdi.

---

* Tərkibbəndin bu son bəndində şair öz qəzəlindən istifadə etmiş, iqtibaslar vermişdir.

HƏSƏN BƏY NƏBİBƏYOVA

Qəsida

Eyddir, fəsli-gülüstan olur, inşaallah!
Mövsümi-sünbüllü reyhan olur, inşaallah!

Yenə gullər açılır bağdə xirmən-xirmən,
Lalələr atəşi-dehqan olur, inşaallah!

Zülfü-hura kimi sünbüllə açılır gülşəndə,
Bağlar rövzeyi-rizvan olur, inşaallah!

Bülbülün hasil olur dövləti-güldən kami,
Dövləti-vəsl nümayan olur, inşaallah!

Bağdə zahir sərvəti-Azarü Əyaz,
Bəd əz an dövləti-nisan olur, inşaallah!

Bülbül eylər gülü tövsif gülüstan içrə,
Sərvdə qümri qəzəlxan olur, inşaallah!

Seyri-gülzarə çıxır simbədən gülrüxlər,
İşrətü eyş firavan olur, inşaallah!

Olmadı gərçi zimistanda mənim bir fərəhim,
Könlümüz bağdə şadan olur, inşaallah!

Gər Həsən bəy eləsə lütf bizə, ey saqi,
Sağərimdə meyi-rümmən olur, inşaallah!

O Həsən bəy həsənül-xüllq, bülənd-əxtər kim,
Düşməni xak ilə yeksan olur, inşaallah!

Düşməni-cahi onun gülşəni-bəxtini görər,
Qönçə tək bağrı onun qan olur, inşaallah!

O, bu il uşkolanın əmrinə əncam eylər,
Lütfələ silsiləcünban olur, inşaallah!

Şiəvü sünni olur cəm bu kari-xeyrə,
Qərəzərəbabı pərişan olur, inşaallah!

Eləyər səy səadətlə işə Hacı Səid,
Karımız məfxəri-sədan olur, inşaallah!

Var ümidim ki, Ədil bəy edə ədl ilə əməl,
Feli öz isminə bürhan olur, inşaallah!

Edəcək himməti-şahanəni Sultan Məhmud,
Bəxt təxtində o sultan olur, inşaallah!

Var ümidim ki, Məcid eyləyə lütfün zahir,
İşə bir növ ilə saman olur, inşaallah!

Görürəm himmətini Hacı Əli Abbasın,
Dəxi əmniyyəti-Şirvan olur, inşaallah!

Əli bəy eyləsə bir lütf əla rəğmi-həsud,
Hasidin mənzili nirən olur, inşaallah!

Həqq edə ömrünü əfzun Məşəd Zeynalın,
Himməti işdə nümayan olur, inşaallah!

Hacı Mehdi bilə bizə Məşhədi Kazım bəydən
Yenə bəxşayışü ehsan olur, inşaallah!

Ey Həsən bəy, qərəzim gərçi deyildi bu kəlam,
Nəzmdir, mətləbə ünvan olur, inşaallah!

Qərəzim yazmaq idi hali-dili-zar sənə,
Yenə filcümlə nümayan olur, inşaallah!

Tövsəni-təb ləcamidir əlimdə möhkəm,
İstəsəm hər yana kövən olur, inşaallah!

Eyddir, Seyyidi-dilxəstəyə eydanə gərək,
Himmətin dərdinə dərman olur, inşaallah!

Neçə çərşənbə yemiş almamışam, həqqi budur,
Almasam bu gecə də qan olur, inşaallah?!

Gər xoruz bannamasa, sübh məgər açılmaz?
Açıılır sübh, obaşdan olur, inşaallah!

Xüskbar olmasa, bayram gecəsi yanmasa şəm,
Ay, ulduzla çırağan olur, inşaallah!

Seyyida, qorxma, dəxi yazmisan əhvalı bəyə,
Sənə əltəfi firavan olur, inşaallah!

HƏSƏN BƏY NƏBİBƏYOVА

Qəsida

Saqiya, novruzdur üz verdi yüz behcət mənə,
Sağərə tök badeyi-gülgunu, qıl şəfqət mənə.

Şükrlillah ölmədim, çıxdım bahara, saqiya,
Lütfi-xalıqdən müyəssər oldu bu dövlət mənə.

Gərçi yoxdur mülkü malim, dövlətim, simü zərim,
Təndürüstəm, hiç yox əmrəzədən illət mənə.

Nüktəsəncü bəzləguyü nikxuyü xoşzəban,
Vardır hər gecələr bir neçə həmsöhbət mənə.

Başın üçün, saqiya, dur, tök əyağə badəni,
Məst olum, huşyarlar çəksin bu gün həsrət mənə.

Şaxlər yaşıl vərəqlərdən geyindi xələtin,
Gərçi mən bibərgü barəm, yoxdu bir xiffət mənə.

Var ümidim ki, Həsən bəy görsə bu əşarimi,
Tikdirə novruzəcən ziba olan xələt mənə.

Ol Həsən bəy kim, onun çox görmüşəm ehsanını,
Hamidan əfzun Şamaxıda edib hörmət mənə.

Çox fəqirin lütfü ehsan ilə tutmuşdur əlin,
Bu sözün isbatına vardır neçə hüccət mənə.

Eylədi hər il müsəlman məktəbiyçün lütfələr,
Gərçi axırda o məktəb olmadı qismət mənə.

Eylədi aclıq ilində çox gözəl əncamlər,
Söyləyirdi, xəlq zəhmətdə, nədir rahət mənə?

Un çəkib bikəslərə verməkdə bir əllafdən,
Üz veribdir görcək ol halətdə yüz heyrət mənə.

Kimdən aldı min manata qədri məktəbçün kömək,
Bir sözüm böhtan isə, etsin hamı lənət mənə.

Söz sözü çəkdi, uzandı mətləb, ey valagühər,
Gərçi bu iradlər hərgiz deyil hacət mənə.

Ey qələm, açma zəbani-pürfəsahət şerdə,
Ey qələm, lal ol ki, düşmənlər verir zəhmət mənə.

Ey qələm, təhrir edib hər sirri sən faş eyləmə,
Ey qələm, vermə mətalib kəşfinə cürət mənə.

Qoy sözü qalsın, Həsən bəy mədhinə eylə şuru;
Olma küfran əhli, təgyir olmasın nemət mənə.

Bir neçə həftə əgər naxoş idin ol evdə sən,
Üç kərə gəldim, vüsəlin olmadı qismət mənə.

Böylə fikr etmə ki, bəndə xidmətində qasirəm,
Bəndəyi-dərgahınam, səndəndi bu rüfət mənə.

Eyləməzsə səhhətünçün gər duayı-xeyrlər,
Bir mərəzdən verməsin bari-xuda səhhət mənə.

HƏSƏN BƏY NƏBİBƏYOVА

Qəsida

Ey Həsən bəy, həsənül-xülv, rəfiyl-əxlaq,
Şəxsi-əvvəl ki, sənə yoxdu cahanda sani.

Dəri-ehsanuvə möhtac ümumən füqəra,
Sənsən aləmdə olan lütfü səxavət kani.

Əhli-Şirvani bu il lütf ilə ehya elədüz,
Həqq qəbul eyləyə aləmdə belə ehsani.

Füqəralər hamı sidq ilə duagudü sənə,
Həq sənin zəhmətüvü etməyə, ya rəb, fani!

Həm bədən zəhməti var, həm dəxi puldan keçmək,
Həccı-əkbərdi bu, ey mülki-səxa sultani.

Tutduğun işdə sənin zərrəcə nöqsanın yox,
Kim pəsənd eyləməsə, əqlidə var nöqsani.

Leyk səndən gileyim var, əya kani-səxa,
Gər qəbul eyləyəsən, ərz qılım mən ani.

Bir tağar buğda Kərim bəy dəxi eylərdi bərat,
Əzqəza olmadı bu il işimin samani.

Bir tağar buğda hər il Hacı Əli Əkbər bəy
Mənə eylərdi əta, kəsdi həq ol ehsani.

Gah Tiflisə yüyürdüm, gəhi çapdım Bakıya,
Qoydu avarə bu gərdun məni-sərgardanı.

Cəm edib murü mələx cümlə il azuqəsini,
Hərə öz dərdinə bir növ tapıb dərmanı.

Bir tağar, iki tağar xəlq yiğib azuqə,
Kimi anbarını doldurdu, kimi ənbani.

Məni bazarə edib gərdişi-gərdun möhtac,
Oldu sərmənzilim əllaflərin dükkani.

Sarı buğdaunu aldımsa da, arpa çıxdı,
Eylədim gündə bir əllaf ilə mən dəvani.

Əzqəza durdu dəyirman, kəsildi çörəyim,
Evmizin oldu dəxi cəftə unundan nani.

Amma nə cəftə unu, təmi acı, zəhr kimi,
Qismi-səyyüm ki, yeməzdi onu çöl heyvani.

Sanki əzvay idi hər bir tikəsi ol çörəyin,
Saldı ishalə uşaqları çıxıb.....

Evimiz bir, iki, üç həftə çörəksiz qaldı,
Gah bişirdik noxudu, gah yedik lobyani.

Qanını şışəyə tutdu fələk ol tifllərin
Ac qalıb qaçı uşaqlar dodağının qani.

Gecələr nəql dedim körpə uşaqlarım üçün,
Nisyə sözdən nə bitər, çeynədilər yorğani.

Gördüm axundlara bəxşayış olub cəftə unu,
İftaroy sort ki, vardır yeməyə imkani.

Özümü alimü seyyid bilibən fəxr etdim,
Fikr qıldıñ ki, mənə artıq olur ehsani.

Demə bunlar məni Şümr oğlu bilirmiş, heyhat!
Nə münasib ki, sərəfraz edələr Mərvani.

Bu çilenlər ki, bizim vardır, inşaallah,
Tez çıxar üç manata buğda unun batmani.

Birisi var ki, təmənna edir ağsaqqallıq,
Mən onun rişi-səfidinə olum şeytani!

Mehdiyi-əsr bu günlərdə zühur etsə əgər,
Minməz öz eşşeyini, ona qoyar palanı.

Hacı Möhsün bəyə lazımdı ki, ehsan eləsin,
Çün öz ismində müşəxxəsdi bu rəmzi-sani.

Əli bəydən nə deyim, çoxdu şikayət ondan,
Hiç ol gözləməyir nəslə-şəhi-Mərdani.

Hacı Mehdi bəyə tari özü versin insaf,
Bircə salmır yadına Seyyidi-sərgərdani.

Səfər oğlu Hacı Mehdi Bakıya etdi səfər,
Saldı dəryaçəyə zövrəq buraxıb yelkani.

Bakıya getmiş idi ta unu təhvıl alsın,
Yollasın tez ki, ucuzluq eləsin Şirvani.

Keyfə xərç eylədiyin qoydu un üstə hacı,
Mərhəbalər ki buna, kamil imiş iymani!

Heyf ol Hacı Üveysdən ki, qoşulmuş bulara!
Çünki bunlarda tapılmaz rəvişi-ürfani.

Eylədi Hacı Üveysi-Qərənin ruhunu şad,
Gəldi felindən onun rayihəyi-rəhmanı.

Bunların vəsfı hələ sonraya qalsın Seyyid,
Hələ sən dərdüyü yaz, təbüvə ver kövləni.

Sahiba, şükr ki, on iki manatım var idi,
Götürüb xidmətivə şövq ilə gəldim, ani.

Dəri-anbar güşad idi səxavət, ey bəy,
Torbalarda görüb un şövqə gətirdim cani.

Bir meşok un tələb etdim ki, əta eyləyəsiz,
Qurtaram ta qəm əlindən bu dili-virani.

Gəh mənə yarma həvalə elədin, gah kəpək—
Ki, yeməzdi onu ac qalsa yüz il, moltani.

Üstümü unnu görüb, sanma dəyirmançı məni,
Aç bəsirət gözüvü, ləli xəzəfdən tani!

Gərçi zahirdə fəqirəmsə, qənidir təbim,
Bu gədalıqda pəsənd eyləmənəm sultani!

“Fəqr fəxrimdü” o gündən ki, deyib peyğəmbər,
Bilmənəm zərrəcə dünyani və mafihani.

Mən ki ənqa kimi bir qafi-qənaətdi yerim,
Neylirəm cifeyi-rəmz ilə belə dünyani?

Kişi namərd ətəyin tutmayıb, ölmək xoşdur,
Çünki namərddə yox bəzəlü əta imkani.

Mən səni mərd bilib xidmətüvə gəlmış idim,
Fərz qıldım ki, Həsən bəydə olur bəy qani.

Mən belə fərz qılırdım ki, yaman gündə mənə
Əl tutarsan, dəxi bu cismə verərsən cani.

Mən belə fərz qılırdım ki, işim düşsə sənə,
Tərk edib öz işüvü, sən bitirərsən ani.

Heyf, ol zənn ki, mən eyləmişəm,—batıl imiş!
Çəkdir ol hərflərə indi xəti-bütləni.

Gərək onda mənə sən çarə qılaydın, ey bəy,
Gər unun on manata olsa idi batmani.

Əlli ildə belə il dəhrdə bir dəfə düşür.
Çərx daim eləməz zillət üçün dövrəni.

Qış gedər, yaz gələr, laləvü güllər açılar,
Bağlər zahir edər sərvü gülü reyhani.

Gün həmişə bulud altında nişmən qılmaz,
Əbrdən ta ki çıxıb dəhri qılar nurani.

Daima guşeyi-zindandə qalmaz Yusif,
Aqibət təxtə çıxıb tərk qılar zindani.

Bu yaman gündür, əzizim, bunun ömrü az olar,
Bu deyil Nuhi-Nəci ömr eləsin tulani.

Səni tari, özün insaf elə, bir mən kimi şəxs–
Ki, fəsahətdə mənə xəlq deyir Xaqani,

Sən təki bəy ona bəd gündə əlac eyləməyə
Dəxi çıxmazmı göyə ahi-dili-suzani?

Gər mənim şikvəmi konsul eşidə, ya ki bilə,
Sənə əlbəttə məzəmmət yazacaq tulani.

Seyyida, bəsdi şikayət, sözü itmamə yetir,
Bundan artıq dəxi incitmə bəyi-zışanı.

Həq-təala eləsin ömrünü daim əfzun,
Kəsməsin lütfünü ondan kərəmi-rəbbani.

Eləsin tari ona bir vələdi-saleh əta,
Halına şamil ola mərhəməti-sübhanı.

Mumya istəmə minnətlə cahan əhlindən,
Səbr qıl möhnətüvə, saxla şikəst əzani.

RZA BƏY ƏFƏNDİZADƏYƏ

Qəsida

Saqiya, şad ola ta ruhi-Fəlatun ilə Cəm,
Xümi-meydən mənə bir cami-şərab eylə kərəm.

Kərəm et yadi-Skəndərlə mənə sağəri-mey-
Ki, tutubdur könül ayinəsini zəngi-ələm.

Ələmə qüssəvü ənduhə dəvadır meyi-nab,
Meyü nab ilə olub rəf könüldən qəmə həm.

Həmmü qəm dəfinə mey sağəri bir ayətdir,
Ayeyi-arizi-ol dilbəri-zibayə qəsəm.

Sanma kim, eyləmişəm tövbə meyi-əhmərdən,
Bu səbəbdən ki, mənə hasil olub tövfi-hərəm.

Tutmuşam tövfi-hərəmdən sora mən, ey saqi,
Tazədən piri-müğan damənini müstəhkəm.

İndi xalın həcərimdir, səri-kuyin Ərəfat,
Qaşların taqi mənə qiblədi, camin Zəmzəm.

Görmədim Kəbə təvafında səfayı-batin,
Yenə meyxanədədir zevqü səfayı-aləm.

Bundan əqdəm ki, məqamım səri-meyxanə idi,
Yox idi cümleyi-aləmdə mənə möhnətü qəm.

Keçinirdi günüm asayış ilə aləmdə,
Var idi hər gecə camımda şərabi-Dərgəm.

Mehrü meydən mənə hər sərvqədü qönçədəhən,
Həmdi-meydən mənə hər lalərüxü İsadəm.

Mənzilim guşeyi-meyxanədə bir cənnət idi
Ki, mənə, görsə idi rəşk aparardı Adəm.

Leyk bir şəxs* məni məkr ilə yoldan çıxarıb,
Necə kim, Adəmi şeytan edib əfzun ilə dəm,

Etdi yüz hiylə ilə dur məni meykədədən,
Eylədi Kəbə təvafında özüylə həmdəm.

Gətdi yollarda mənim başıma yüz gunə bəla,
Qüssədən axırı sədparə könül tapdı vərəm.

Niyyəti şöhrət imiş kim, ona “hacı” deyələr,
Qoymuyubmuş demə məlun yola sidq ilə qədəm.

Mənə bir növ hükmətlər edirdi billah—
Kim, onu eyləməyi Şəmdə Mərvani-həkəm.

O cəfalər ki, mənə Şəmdə etdi o şərir
Əhli-beytə o qədər eyləməyi Şümr sitəm.

Leyk səd şükr ki, bir növ ilə çatdıq vətənə,
Oldu vəsli-rüxi-dildar ilə könlüm xürrəm.

Kərçi müddətdi ki, bu şəhrdə sərgərdanəm,
Olub övzai-fələkdən səri-karım dərhəm.

Nə bəyan etməyə var halımı bir yarı rəfiq,
Nə bürüz etməyə əhvalımı var bir məhrəm.

Bir quru hacilik ismiylə qənaət nə edim?
Götür, ey saqiyi-gülçöhrə, mənə sağəri-Cəm!

Tərdəmağ eylə məni badeyi-gülfamın ilə,
Oluban məst, eləyim kəşf rümuzi-mübəhm.

---

* Şamaxılı Əliabbas bəyə işarədir.

Ta Əfəndi ola müstəxbiri-hali-zarım,
Eyləyim nəzm ilə keyfiyyəti filçümlə rəqəm.

Ol Əfəndi ki, vüçudi şərəfi-aləmdir,
Misli nayabdü bu şəhrdə manəndi-ədəm.

Ol Əli namü Riza-helmü Məhəmmədzadə—
Ki, səxasından olub tazə rüsumi-Hatəm.

Vəsf-i-ətvari-pəsəndideyi-zatından onun
Gərçi acizdi fəsahətlə zəban açsa qələm.

Leyk bu təbi-qəsir ilə məni-sərgəştə
Ərseyi-mədhədə cövlənə gətirdim ədhəm.

Rayizi-əql tutub səxt inani-təbim,
Dedi kim, açma bu meydanda təkapuyə qədəm.

Könlü bir cami-cahanbindü kim, ol cövhərdə
Cümlə zahirdir ona səndə olan keyf ilə kəm.

Seyyida, müxtəsər et, eyləmə tətvili-kəlam,
Gərçi dövran eləyib xaneyi-eyşin bərhəm.

Şərhi-halın bu qədər bəsdi, kifayət eylər,
Zati-pakidir onun külli ümürə ələm.

RZA BƏY ƏFƏNDİZADƏYƏ

Məsnəvi

Səlam olsun sənə, ey yarı-canı,
Salan gözdən məni-bixanimanı.
Əzizim, mehribanım, tacdarım,
Əla ey qəm gündən qəmküsarmı!
O gündən ki, sən etdin tərki-Şirvan,
Olubdur fırqətində bağımız qan.
Çıxıb bu mülkdən sən gərçi getdin,
Vəlakin mənzili-məqsudə yetdin.
Sən etdin sahəti-Tiflisi məva,
Nə Tiflis, ol diyarı-cənnətəsa;
Nəsimi buyi-cənnətdən müəttər,
Zülali-pakı rəşki-abi-kövsər,
Kəminə kuçəsi firdovsi-əla,
Nişməngahi-səd gilmanü hura,
Dəri-meyxanələr daim güşadə,
Mühəyya hər tərəfdə camü badə.
Nə badə, əşki-Məryəm tək müsəffa,
Nə badə, çün dəmi-paki-Məsiha.
Nə müstəhsən əməl tutdu müvafiq—
Ki, oldun cənnətü firdovsə layiq.
Biz axır bir gülüstanın gülüydük,
Nə yerdə bir gül olsa bülbülyüdük;
Biz iki məğz idik bir pust içində,
Nəziri yox rəfiqü dust içində;
Çəragah eyloyib bir səbzəzarı,
İçərdik şərbəti-bir çeşməsarı.
Fələk axır salıb fırqət arayə,
Bizi saldı qəmü dərdü bəlayə.
Fərəhnak ol, əzizim, bu səfərdən,
Qutardın sən həqiqətdə səqərdən.
Xüssusən ol əzizi-ərşəpayə,
Salıbdır başuvə lütf ilə sayə.
Götür əl ruzü şəb şükri-xudayə—

Ki, mis tek yetdi cismin kimyayə.
Gühər istərdin, axır kanə yetdin,
Xızr tək çeşmeyi-heyvanə yetdin.
Tutub əldə həmişə nəqdi-canın,
Edərdin xidmətin piri-müğanın.
Mün oldu sənə axırda pirin—
Ki, oldu ol yeganə dəstgirin.
Qəza çəkdi inanın ol diyarə,
Bəlayi-fəqrdən oldun kənarə.
Rizasın gözlə daim ol əzizin,
Ola hərgah təşxisü təmizin.
Məbada olasan küfrani-nemət,
Rizasiyün onun sərf eylə himmət.
Bəradərcan, Rizadır çünki adın,
Rizasinə riza ol ustadin.
Əgər məndən sual etsən, bəradər,
Olubdur xatirim qəmdən mükəddər.
Nə yarıv var, nə cami-xoşgührəm,
Nə də meyxanələrdə etibarım.
Bizə Şirvan ara qəht oldu bir kar,
Tapılmır bunda bir mərdi-kərəmkar.
Çox etdim dəhrdə hər karə xidmət,
Gəhi xanə, gəhi tüccarə xidmət,
Birindən olmadı rəfi-məlalıım,
Keçindi möhnətü üsrətdə halım.
Hər ol bir kimsə kim, əhli-səxədir,
O kəs simürğdür, ya kimyadır.
Tapılmaz mülki-imkanda vücudu,
Bəradərcan, quru adın nə sudu?
Yetibdir qırxa indi sinnü salım,
Budur ancaq cahan içrə xəyalıım—
Ki, ömrümdən əgər var isə baqi,
Həmişə yarıv olsun camü saqi.
Olub bu xəlqi-aləmdən kənarə,
Edim qəm dəfinənə sağərlə çarə.
Başında var şərabi-nab şövqü,
Vəli sənsiz meyi-nabın nə zövqü?

Əgərçi çami-mey rahətfəzadır,
Vəlakin yarsız içmək xətadır.
Ümidim var kim, sağ olsaq, ey yar,
Yetər axır yenə didarə didar.
Edər bir çarə bu hicranə mövla,
Qərəz ki, eyliyəm səndən təmənna,
Mübarək dəstüvə aldıqda xamə,
Yazanda lütf ilə Şirvanə namə,
Qəsəm mövlayə, ey rindi-qədəhnuş,
Xəyalından məni etmə fəramuş.

RZA BƏYƏ

Qəsida

Gətir, saqi, meyi-gülgün ki, şad oldum bəşarətdən,
Bilirsən mətləbim məxfi olan rəmzü işarətdən

Cəmali-batinə meyl eylə, zahirdən nədir mətləb,
Kitabətdə qərəz mənənadü əlfazü ibarətdən.

Gərəkdir taciri-məna olub dadü sitəd qılmaq,
Əğər məqsudi-tacir nəfdir rənci-tiçarətdən.

Bəyan et mətləbi vazeh dil ilə ta ki, faş olsun,
Nə aiddir kinayətdən, nə hasil istiarətdən?

Şərabi-nabı tök cami-bülurə, ey büti-ziba—
Ki, şayəd xatirim təskin tapa suzi-hərarətdən.

Meyi-təlx ilə şirin eylə gəl övqatimi saqi,
Qutar bu təlxkami-zəhri-hicrani mərarətdən.

Bu gün beytüş-şərəfdən çilvə eylər beyzəyi-beyza,
Yetər əqli-cahanın başları çərxə fəxarətdən.

Bu gün novruzi-soltanımdır, ey sərdəftəri-xuban,
Çıxıbdır padşalıq təxtinə şahım vəzarətdən.

Bu gün ol gündü kim, ərbabi-xeyrin könlü şad oldu,
Çəkibdir nəhsisi-əkbər əl bu gün, saqi, şərarətdən.

Hanı mülki-Diməşqi zülm ilə abad edən kəslər?
Nə onlardan əsər qaldı, nə ol mülkü imarətdən.

Hanı- Həccaci-biiman, hanı ol zadeyi-Süfyan?
Hanı mülki-cahanda fəxr edən kəslər xətarətdən?

Əgər əbri-siyah olsa hicabi-mehri-nurani,
Qalırmı nəyyiri-əkbər ziyavü istitarətdən?

Məgər gülbündü Məryəm bağdə, ey cismimin ruhi,
Məsihi-qönçəni tövlid edər, düşməz bəkarətdən?

Gəlir lək-lək şimalə, saqıya, lək-lək sürüdiylə
Sanırsan hacıyi-beyti-xuda gəldi ziyanətdən.

Süleymanə, həqiqət, əhrimənlər ası olmaqçün
Düşərmi nazirən, əhkami-peyğəmbər nəzarətdən?!

Həmişə rəsmidir kim, nur ilə zülmət müqabildir,
Bu məna, saqıya, məfhüm olubdur nəssü ayətdən.

Minayı-dairə oldu müzəyyən mərkəzi-həqdən,
Xudaya, düşməsin ol dairə bu istidərətdən!

Yoxumdur bir təqiqiyə ta ki məxfi mədh edim şahi,
Gərəkdir kim, oxunsun mədhi-şiri-həq cəharətdən.

Bəsani-mum nərm olmaq rəvadır əhli-idrakə,
Nə hasildir qəlizül-qəlb olan qövmi-həcarətdən?

Riza bəydir bu qövlün aləmi-mənadə məqsudi,
O kim, mümtazi-aləmdir bu gün əslü nəcabətdən.

Kapitani-mükərrəm, zati əzəm, ələmə əfxəm,
Alıb şəmşirü çinü pensiya fərxəndə dövlətdən.

Hünərlər göstəribdir ərseyi-dəvadə Rüstəm tək,
Olub şayisteyi-ənam asarı-rəşadətdən.

Nişani-tuşi-xarakub oldu gərçi əzası,
Alıbdır imperatorun nişanın hüsnı-xidmətdən.

Bu gunə xidmət etsin kim ki, eylər şahına xidmət,
Olur əhli-səfa ehsanə vasil hüsnı-xidmətdən.

Bu mənsəblə təvazölər qılıb əmsalü əqrənə,
Təvazö etmək üçün şahlər düşməz şərafətdən.

Əgərçi dürüri-gənci-Gənceyi-pür gəndir zati,
Vəli bir gəndir Şirvan ara əsrari-hikmətdən.

Şamaxı ta ki oldu məsqətür-rəsi o zişanın,
Şamaxı fəxr eylər Kəbəyə fəzlü kəramətdən.

İlahi, bu Riza bəy şad kamü kamiran olsun,
İlahi, hifz qıl nuri-dü eynin hər bir afətdən!

İlahi, eylə bu Mahmud ağanı aqibət məhmud,
Onun məhmudlər olsun Əyazi malü dövlətdən!

Bu gün bürci-Həməldən göstərib üz mehri-nurani,
Təcəlla göstərib həq, doldu aləm şüru behcətdən.

Gəlib novruz kim, versin səfalər səhni-gülzarə,
Çəmənlər rövzeyi-rizvanə dönsünlər təravətdən.

Dönə abi-bəqayə cuylər, həm sərvlər xüzra,
Çəmənlər tən edə firdovsi-əlayə qəsarətdən.

Bu gün ol gündü kim, şad oldu ruhi-paki-peyğəmbər,
Bu gün biganələr əzl oldular təxti-xilafətdən.

Yetişdi çün xitabım saqiyi-şəkkərləbü ziba,
Bu gunə etdi izhari-gühər dürci-fəsahətdən-

Ki, ey sərdəftəri-ərbəbi-nəzmü nəsr olan Seyyid,
Buyur, nuş eylə sağər badeyi-şahi-vilayətdən.

Mühübbi-Mürtəza, nuş et meyi, üsyan hesab olmaz,
Olur asi o kəs kim, içməyə cami-məhəbbətdən.

Vəli bu göftgunun sırını eylə mənə rövşən
Görüm kim, bir nə ləzzət görmüsən bu çami-işrətdən?

Dedim: – Ey saqiyi-gülrx, bu gün könlüm ki, xürrəmdir,
Bihəmdüllah, qutardı əhli-aləm dərdü möhnətdən.

Nəsib olsun o tifli-novrəsə bir ömri-tulani,
İlahi, düşməsin aləmdə hərgiz istirahətdən!

Əla valagühər, Seyyid sənə yazdı bu əşari,
Təmənnası onun əlbəttə vardır əhli-izzətdən.

Əzəl gündən budur adət ki, hər bir mən kimi şair
Yazıb əşar, istər kami-dil ərbəbi-himmətdən.

Əlin tut Seyyidin bir şəfqət ilə, ey səfa kani,
Ümidim vardır kim, qalmaya zatin səxavətdən.

MƏŞHƏDİ KAZIM BƏYƏ

Qəsida

Məşhədi Kazım bəy, ey sərxeysi-ərbabi-səxa-
Kim, edibdir himmətin çakərliyə mərhun məni.

Xatirim hər gündə bir ehsanuvun mərhunudur,
Dərk edər hər gündə bir əltafi-gunagun məni

Gərçi biçizəm, vəli simürqi-qafi-himmətəm,
Eyləyibdir pərşikəstə çərxi-buqəlmun* məni.

Sahiba, xümxaneyi-çərx içrə mən gümnam ikən
Eyləyibdir himmətin aləmdə Əflatun məni.

Nuri-şəmsi-şəfqətindən ay kimi bədr olmuşam,
Gərçi dövri-çərxi-dun etmişdi kəl-ürcün məni.

Qübbeyi-əflakə yetmiş övci-rüfətdən başım,
Eylə dilşadəm ki, tutmaz fəxrdən hamun məni.

Xassə, ey sərvər, Ağa Seyyid Əlinin himməti
Eyləyib guya ki, soltani-bilasağın məni.

Leyliyi-sirri-həqiqətdir o sibli-Müstəfa
Kim, edib hüsni-xisali dəhr-ara Məcnun məni.

Həqq onu xoşal qılsın, ömrün əfzun eyləsin-
Kim, edib xoşal o mövla həddidən əfzun məni.

Olmuş idim eylə çırkı-məsiyətdən mündəris-
Kim, dəxi pak eyləməzdi əlli pud sabun məni.

Mən o şəxs idim ki, məndən nifrət eylərdi cahan,
Söyləyərdi paklər napakü bəl-mələn məni.

---

* Buqələmun

Şükrillah olmuşam ta kim, sənaxani-Hüseyin,
Eyləyib xoşbəxti-aləm iyzədi-biçün məni.

Randeyi-dərgah ikən üsyan ilə iblis tek,
Bəxti-xoşfərcam edib bu dövlətə məqrün məni.

Siz bu il himmət qılıb məscidə iqdam eylədiz,
Etməyə ta xələtü ənam ilə məmnun məni.

Xələti təbdil qıldız pula, ey sahibkərəm,
Böylə fikr etdim ki, bu kəslər edər Qarun məni.

Özlərin altı yazanlar verdi axır üç manat,
Bəzilər kim, verməyib heç, etdilər dilxun məni.

Rabeindən “kəlbəhüm” rəmzişə keçmək yaxşıdır,
İcidib bu əmrə bu üç nəfər məlun məni.

Bundan əqdəm mən elə napak idim kim, həcvdə
Eyləməzdi pak hərgiz Qülzümü Ceyhun məni.

Təbi-mövzun kim, mənə bir mərhəmətdir həqqdən,
Rəşkdən zəmm eyləyir bir parə namövzun məni.

Ruhi-qüdsidən mənə imdad olur vəqtisi-süxən,
Eyləsə aciz əgər nagah bir məzmun məni.

Səbr övladır, hələ qalsın bu nəqlü macəra,
Ta görək naşad edir, ya şad edir gərdun məni?

Onların övsafını ol vəqt izhar eylərəm—
Kim, gətirsin bir dəmağə badeyi-gülgün məni.

Müxtəsər söz, sahiba, bu işdə məğbun olmuşam,
Eyləyiblər məkr ilə məlunlər məğmun məni.

Kəsməsin həq sayəni hərgiz başından Seyyidin,
Olma razi kim, edə dövri-fəlak məhzun məni.

HACI MOLLA ABDULLA ŞAHTAXTLIYA

Qəsidə

Əla, ey bülbülü-xoşləhcə, Haci Molla Abdulla—
Ki, gülzari-müsibət üz verir nəşvü nüma səndən.

İraqü İsfəhani doldurub avazeyi-fəzlin,
Vərai-Mavərəün-Nəhrə düşmüşdür səda səndən.

Büzungü kuçığı pürşur edib şuri-humayunin,
Həsarı-günbədi-firuzə düşmüşdür nəva səndən.

Dəbistani-kəmalında misali-tifli-əbcədxan
Gərəkdir rövzəxanlar öyrənə məşqi-əza səndən.

Süheyli-övci-izzətsən, bulardır kirməgi-şəbtəb,
Tüluindən yetibdir qətlə övladüz-zina səndən.

Rəvan olmaz, qalır heyrətdə cuy içrə təmaşadə
Əgər ki, guş edə bir mai-cari macəra səndən.

Sənə Davuddən guya çatıb irs ilə bu həncər,
Vəilla sadir olmazdı bu sövti-canfəza səndən.

Şəhadət zikrin eylərsən bəyan nəssi-kitab ilə,
Odur kim, feyzini kəsməz şəhidi-Kərbəla səndən.

Səni zakirlərin sultani etmiş həq bu mənadan—
Ki, çatsın feyzə, ey sultani-aləm, hər gəda səndən.

Əzayi-şahi-dini ruhül-ərvah içrə zikr et kim,
Olurlar şadman ərvahı-paki-ənbiya səndən.

Ərəb əbyatını təqrir qıl ləhni-Hicaz ilə—
Ki, ta xoşnud ola xilqətdə ruhi-Mustafa səndən.

Əli övladının məddahısan, ey zülfüqari-dil,
Olur xoşnud üqbadə Əliyyül-mürtəza səndən.

Sipehri-izzətü iqbalde sən mehri-rəxşansan,
Özün öldürse etməz zövidə sibqət Süha səndən.

Sənin təsiri-ənfasından oldu zində çox kəslər,
Bilir əhli-nəzərlər çox mislər olmuş kimya səndən.

Dilin nayibmənabi-Zülfüqari-paki-Heydərdir-
Ki, olmuş cümləsi məcruh qövmi-əşqiya səndən.

Tutub ətrin cahanı, bir gülüstani-əzasən sən,
Aparır Yəsrib içrə töhfələr badi-səba səndən.

Rizayi-bikəsin zikrilə əhvalın ki, ta olsun
Xuda xoşnudu Heydər şadü peyğəmbər riza səndən.

Səni Şahətextli derlər xəlayiq, etmənəm bavər,
Səni xoşbəxtli etmiş olub razi xuda səndən.

Nə dünyayə gəlib mislin, nə gəlməz qərnə bir kimsə,
Rəvadır etsələr gər fəxrlər ərzü səma səndən.

Xoşa ol şairin halinə kim, əşəri-zibasın
Oxursan şövq ilə, behcət tapar ol binəva səndən.

Dəmi-təqrirdə sən can verirsən şerü əşarə,
Tapar şairlərin əşəri bir özgə səfa səndən.

Bu üzdən bir neçə təzmin ki, onlar fikri-bikrimdir,
Hədiyyə eylədim təqririn eylər dil rica səndən.

BAKILI HACI HÜSEYNQULUYA

Qəsida

Könlümdə dərdü firqəti-hicran yarası var.
Ey saqi, sağərində bu dərdin dəvası var.
Saqi, gözün fədası olum, cami-mey gətir,
Bimar könlümə meyi-nabın şəfası var.
Saqi, əyaqə dur, meyi-nabı əyağə tök,
Əl tut, bələli başımızın çox bələsi var.
Tən xəstə, dil zəifü fələk düşməni-qəvi,
Dəhrin nə yerdə mən kimi bir mübtəlası var?
Bir yanə dərdi-qürbəti bir yan bəlayi-hicr,
Seyli-sırışkimin dəxi çox macərası var.
Bir ahuyi-Xətayə giriftar idi könül,
Gördüm ki, rahi-eşqdə yüz min xətası var.
Gördüm ki, qəsdi-canım edibdir rəqiblər,
Xunrizlikdə hər birinin müddəası var.
Düşdüm səfər xəyalına mülki-Şəmaxidən,
Gördüm vətəndə məks eləsəm, çox cəfası var.
Bir gecə ərz eylədim ol mahi-Nəxşəbə,
Ey məh ki, gözlərimdə cəmalın ziyyası var.
Hərçənd səndən ayrılığım səxtdir mənə,
Lakin başında özgə diyarın havası var.
Bir nöqtədir səfərlə səqərdə əgərçi fərq,
Xassə ona ki, sən təki bir dirlübəsi var.
Müsküldü bülbül ayrıla bağış bəhardən,
Xassə cəmalüvün gülünün kim, səfası var.
Çox müşkül əmrdir ola tən ruhdən çıda,
Lakin zəmanənin bu qəmə iqtizası var.
Çün guş qıldı surəti-halimi ol nigar,
Gördü ki, məndə əzmi-səfər iddəası var.
Nərgisən etdi jalə rəvan bərgi-laləyə,
Gördüm ki, dağ olur ciyərində yarası var
Tən ilə söylədi ki, demə bivəfa məni,
Nə aşiqin məhəbbəti, nə bir vefası var.
Tuti şəkərdən ayrılımı ixtiyar ilə,

Xassə ki, şəhd ləblərimin çox səfası var.
Qəddim hənuz rast edər sərvə tənələr,
Qümrilərin kənardə “ku-ku” sədası var.
Xaki-dərimdə məskən edir əhli-dil hənuz,
Aşıqlərin bu babdə çox ilticası var.
Get, qamətimdən ayrı görürsən qiyaməti,
Tulü dirazdır, başuvun çox bəlası var.
Xassə, nə zövq var səfəri-Badikubədə—
Kim, badi-Xəzri ilə müşəvvəş havası var.
Hər göz açanda gözlərүvi kur edər qübar,
Nə bağı, nə gülü, nə suyu, nə səfası var.
Əhli tamam mail olub kəsbi-dövlətə,
Nə eyş-nuşü rahəti var, nə səfası var.
Bilməzlə zövqi-şer nədir, ya ki, mey nədir,
Meydə nə zövq, ya ki, neyin nə cəfası var.
Getməz o mülkə şair olan kimsənə, əgər
Başındq əqli, ya ki üzündə həyası var.
Ol sərvi-məhliqadən eşitdim bu sözləri,
Gördüm ki, sözlərində məzəmmət nəvası var.
Əcz ilə ərz eylədim, ey sərvi-gülüzər,
Sürmə bu qədr tusəni-sərkəş, xətası var.
İndi səfası özgə olub Badikubənin,
Cahü cəlalü fəzildə özgə əsası var.
Xoşbəxt edibdi bari-xuda Badikubəni,
Hər yerdə iştiharə gəlibdir, sədası var.
Duz mədəni, dəmir yolu, dəryavü neft ilə
İqlimü həftü şəş cəhət içrə bəhası var.
Rəşki-sədirə Cafü Xüvərnəqdir-evləri,
Səngi-rüxamilərlə müşəyyəd binası var.
Tacirləri nə facir olubdur bizim kimi,
Alimlərində Buzərү Səlman cəlası var.
Yox bəylərində biz kimi dəndaneyi-təmə,
Nə ücb, nə qürur, nə kibrü riyası var.
Xəzri əsəndə badi verir gözlərə ziya,
Ol büqeyi-mübarəkinin tutiyası var.
Xassə, var onda məqbəreyi-həzrəti-Bibi,
Bimarı Ücümü məsiyətə çox şəfası var.

Həmşireyi-imam Rizayi-Qərib kim,
Kim zayir olsa qəbrinə həqqin rızası var.
Böhtan demə ki, bilməz olar şer qədrini,
Əşarə meyl edən neçə bir dilrubası var.
Qadirdi təbi-şerə neçə zati-basəfa,
Qaani kimi hər birinin iddəası var.
Hər guşəsində var neçə bir əhli-hikməti,
Bəzlü səxədə süfreyi-cudü səxası var.
Qoy qalsın özgəsi, hələ guş eylə huş ilə,
Gör əhli-zat tək nə sıfət mültəcası var.
Fərzəndi-biqərineyi-Hacı Hüseynqulu
Ağa Dadaş bəy ol ki, cahanə səfası var.
Bikizbü biriyadü nəzərkərdəyi-xuda,
Əhli-bəsərdü kim, nəzəri-kimiyası var.
Sultani-ruzigardü fəzlü kəmaldə,
Babi-fəzilətində onun çox gədası var.
İbrahimində dövləti-İbrahimı gərək,
İsmailində əhli-dilin can fədası var.
Xosrov ki, tifli-novrəsi-şirinzəbandır.
Pərvizi-əsrdir o ki, gülgün qəbası var.
Hər kəs ki, Sadıqində desə kizb var onun,
Kəzzabdır bu qövldə, səhvü xətası var.
Yarəb, bu nəsli-dilkəşi-Hacı Hüseynqulu
Baqi ola, nə qədr cahanın bəqası var!

MƏHƏMMƏD ƏFƏNDİ MÜFTİYƏ

Qəsida

Nə bəşarətdi bu, ey qasidi-fərxəndəliqa,
Nə fərəhdir bu, nə behçət, nə sürürü nə səfa!

Nə məsərrətdi ki, var xitteyi-Şirvan içrə,
Aləmi şur tutub, vəcdə gəlib ərzü səma!

Bu nə əyyami-gülüştəndi, nə ruzi-novruz,
Bu nə eydi-rəmazandı, bu nə eydi-əzha!

Bətni-mahini edib Yunisi-xurşid məqər,
Hələ sultani-fələk huti qılıbdır məva.

Aləmi-pir deyil feyzi-bahar ilə cavan,
Qarışıb bir-birinə bəs niyə pirü bürna?!

Dedi bir şəxs mənə tən ilə kim, ey qafil,
Xəbərin yoxdu məgər əmrədən, ey bisərү pa?!

Şəhri-Şirvanə gəlib bir fələki-məcdü kəmal-
Ki, kəmalatına heyrandu gürühi-hükəma.

Hafizi-dini-xuda, naşiri-ehkami-rəsul,
Naibi-şəri-nəbi, varisi-sultani-hüda.

Bu haman şəxsi-fələkrütbədi kim, feyzi onun
Dəmi-İsa kimi əmvatlər eylər ehya.

Bu haman zati-müqəddəsdi ki, ənvarı onun
Eyləyib aləmi manəndeyi- turi-Sina.

Dedim:-Ey şəxs, yəqin xitteyi-Şirvanə bu gün
Oldu məlum, gəlib movkəbi-Müfti ağa.

Ol nəbi ismü Əlirəsmü o Osmanzadə,
Dürri-dəryayı-Vidadi, gühəri-qədrü bəha.

Dedi:-Ari, bu Məhəmməd o Məhəmməddir ki,
Xəbərin verdi bizə rəmz ilə şahi-Bətha.

Mehdiyi-əsrди kim, eyləyib aləmdə zühur,
Canibi-həqqə edər xəlqi-cahanı ihda.

Bu haman Mehdi ki, qətl eyləyəcək Dəccalı,
Bu haman Mehdi ki, eylər ona nüsrot İsa.

Kim ki, damanını tutmaz o şəhi-valanın
Qalacaq küfrü zəlalətdə müxəlləd əbəda.

Gəlməyib dövləti-Rusiyyətə bir böylə əmin,
Görməyib dini-nəbi bir belə alim, haşa!

Bəhs-i-elmində təmamən üləmayi-aləm
Məhvdir eylə ki, Xürşid şüasında Süha.

Ey ki, əşrafi-cahan səndən edər əxz şərəf,
Vey ki, Xürşid zəmirindən edər kəsbi-ziya!

Məsdəri-elmü ədəb, mənbəyi-insaniyyət,
Mənşəyi-fəzlü hünər, mahəsəli-helmü həya!

Eyləsin fəxr sənin tək xələfindən Adəm,
Eyləsin dəhrə mübahat səniylən Həvva.

Sahiba, ərseyi-mədhində gəlib kövənə
Göstərir özgə hünərlər qələmi-çapükpa.

Hərə bir növ ilə aləmdə sənə xidmət edər,
Mən də bu mədh ilə etdim sənə tərtib səna.

Dideyi-şəfqət ilə surəti-əhvalıma bax,
Kimiyadır, nəzəri düşsə, edər xakə tila.

Gərçi var idi bu söz kim, şəbi-merac nəbi
Bir mələk çərxi-çaharümdə görübdür guya.

Var bir kus qabağında, əlində bir çub,
Qalxızıb çub olan dəstini, tutmuş bala.

Nə vurar kusə o çubi, nə salar yanə əlin,
Sordu peyğəmbər əmin kim, nə üçündür bu əda?

Ol mələk söylədi kim, həq məni etmiş məmur,
Üləmadən biri hərgah edə izhari-səxa,

Mən həmin çub ilə bu kusə vuram bir dəfə,
Dedi: heç vurmusan ol çubi? Dedi: Ey mövla,

Əlim olsun şil, əgər vurmuş olam bir dəfə
Ta o gündən ki, məni xəlq eləyib bari-xuda!

Var ümidim ki, sən ey müftiyi-pakizə-xisal,
Salasan şəfqət ilə günbədi-gərdunə səda.

Həm mələk şad ola səndən, həmi bu Seyyidi-zar,
“Fəcəzakəlləhü bil-həşri cəzaən həsəna”*.

---

* Allah səni qiyamət günü gözəl mükafatla cəzalandırsın (*dua*).

MÜFTİ HACI ƏBDÜLHƏMİD ƏFƏNDİYƏ

Qəsida

Gəlir novruz kim, etsin müzəyyən bağı səhrani.
Gətirsin surətə xəllaqi-qüdrət sərvi-rənani,

Tökülsün əbrdən baran əşki-çeşmi-Adəm tək,
Həva qılsın hüveyda arizi-zibayı-Həvvani.

Yavuqdur kim, çəmənlər rəşki-gülzari-Xəlil olsun,
Bənəfşə eyləsin izhar buyı-mışki-Sarani.

Gülə bülbüllər olsun cümlə İsmail tək qurban,
Çü Haçər lalə etsin dağ cismü canı-şeydani.

Çıxa bətni-səməkdən Yunisi-Xurşidi-nurəfşan,
Edə bürçi-Həməldən aşikarı-ruyi-zibani.

Məgər Əyyubdir səlsəl ki, səbr eylər zimistanə,
Məgər Circisdır sari ki, çəkdi kövri-sərmanı?

Yavuqdur kim, bahar etsin cahanə tazədən rövnəq,
Çinan ki, Nuh qıldı yengidən məmur dünyani.

Yavuqdur kim, rüxi-zibayı-gül Misri-məhəbbətdə
Müzəyyən eyləsin Yusif kimi bəzmi-Züleyxani.

Nəsimi-gül yetib çün nəkhəti-pirahəni-Yusif
Qılı Yəqub tək bülbül münəvvər çəşmi-beyzani.

Olar Firondur, Misri-çəməndən dəf oldum kim,
Bürüz eylər güli-suri-yədi-beyzayi-Musani.

Yetib ol gün ki, nərgis başə alsın təştii-zərrini,
Yetib ol dəm ki, etsin lalə zahir xuni-Yəhyani.

Büsati-bağı etsin gül müsəxxər öylə kim, guya
Süleyman ibn-Davud eylədi şəhri-Əhirani.

Dirəxti-qönçə olsun hamilə çün Məryəmi-Əzra,
Büruz etsin çəmənlərdə səba ecazi-İsanı.

Zəburi Zəndxanlar eyləsin Davud tək əzbər,
O əlhan ilə kim, Zərdüst oxurdu Zəndi-Zəndani.

Çəmən Beytül-müqəddəs, teyrlər Nəstur Mülka tək,
Oxurlar ləhni-ruhəfza ilə İncili-Luqani.

Buludlar Naqeyi-Saleh kimi rəqsan həvalərdə
Və lakin həml edib ol naqələr lölüyü-lalani.

Yavuqdur kim, zimistan qövmi-Lut-asa həlak olsun,
Həva Ruhül-Əmin tək göstərə “ayati-kübrani”.

Yavuqdur kim, ərəqlənsin cəmali-Müstəfa tək gül,
Büruz etsin çəməndə buyi-xülqi-şahi-Bəthani.

Onu təsdiq qılsın həzrəti-Siddiq tək bülbüл,
Onu Faruq tək tövsif qılsın qümri əlhani.

Yavuqdur kim, qızarsın lalə xuni-paki-Osman tək,
Əlinə susən alsın Mürtəza tək tiği-bürrani.

Yavuqdur kim, açılsın laleyi-əhmər niqabından,
Rəsuli-eşq görsün arizi-ali-hümeyeşani.

Gətirsin zümreyi-irqi-nisarə iqdi-Pərvinin,
Zühərlər zahir etsin bağda rüxsarı-Zəhrani.

Yavuqdur kim, büsati müftiyi-islam tək açsın
Təbaye sahəti-gülzardə təsniflər şəni.

Bahari-aləmara xürrəm etdi aləmi, guya
Kəramət birlə Məryəm səbz qıldı nəxli-xurmani.

O müfti kim, onun hikmətdə bir yeksalə şagirdi
Pəsənd etməz dəbistanında Qista ibn-Luqani.

O Keyvan-mənzələt, ol Müştəriiqlə kim, hər şəb
Nisar eylər fələk dərgahına iqdi-Sürəyyani.

Həmidüz-zülməali, ol məkini-rütbeyi-ali
Ki, salmış nəcmi-iqbali vəbalə bəxti-ədani.

Hanı Musa ki, gəlsin vadisi-Tiflisə əzm etsin,
O pakın sinəsindən seyr qılsın Turi-Sinani.

Dəmi-canbəxşı eylər mürdeyi-sədsalələr ehya,
Hanı inkar edənlər möcüzi-paki-Məsihani.

Əla, ey müftiyi-islam kim, övsafın etməkçün
Mürəttəb qıldı Seyyid sidq ilə bu şeri-şivani.

Budur ümmid mövladən ki, misli-müftiyi-sabiq
Nəvalın etməyə məhrum şəfqətdən bu mövlani.

Çinan ki, səkkiz il bundan müqəddəm şəhri-Şirvanda
Yazib bir nəzmi-ziba, mədh qıldım müfti ağani.

Dedim bir təbl kim, meracdə görmüşdü peyğəmbər,
Olur ki, çaldırıb şəfqətlə salsın çərxə əvanı.

Onu çaldırmadı çün öz əliylə müftiyi-əvvəl,
Bu dəfə çaldırar, Allah qoysa, müftiyi-sani.

Ümid oldur ki, sultani-bahar etdikdə əşcari
Müxəllə xələti-əlvən ilə, ey mərhəmət kani!

Gələ Şirvanə ezaz ilə nagəh xələti-müfti,
İlahi, eylə Seyyiddən icabət bu təmənnəni.

MÜFTİ MOLLA HÜSEYN ƏFƏNDİYƏ

Qəsida

Gətir, saqı, qədəh kim, könlümə zövqü səfa gəldi,
Yetişdik feyzi-üzmayə, yenə feyzi-xuda gəldi.

Əgərçi mövsümi-mizandır, ey saqiyi-gülruk,
Təravətbəxş dəhrə bir baharı-canfəza gəldi.

Yenə sirab olduq iltifati-əbri-rəhmətdən,
Nihali-xüşksali-aləmə nəşvü nüma gəldi.

Dirəxti-arizu müddətdi kim, bibərgü bar idı,
Bihəmdillah, açıldı qönçələr, bərgü nəva gəldi.

Töküldü sağəri-büllurə mey vəcdi-nışatından,
Qədəhlərdə hübabin başına özgə həva gəldi.

Oturmuşdum keçən şəb guşeyi-izlətdə, ey saqı-
Ki, nagəh müjdə ilə guşə qayıbdən səda gəldi.

Olub əzmi-rəmim ehya o sövti-ruhpərvərdən,
Deyildi sövti-biganə, mənə çox aşına gəldi-

Ki, ey sərxeyli-fövci-şairani-xitteyi-Qafqaz,
Bu mülkə, agəh ol, ol xosrovi-şirinliqa gəldi.

Gəlib bir zat kim, ondan olubdur həll müşğüllər,
Dəxi qəm dəfinə bir sərvəri-müşkülgüşa gəldi.

Bihəmdillah, nəsib oldu sənə didarı bir zatin-
Ki, mahi-tələtindən gözlərə nurü ziya gəldi.

Hüseyni-paktinət, müftiyi-Qafqaz kim, anın
Vucudundan bu torpağə xəvası-kimya gəldi.

Səri-ruhaniyan, ruhi-mücəssəm, alimi-ələm,
Süruri-sineyi-aləm, rəvani-övliya gəldi.

Sanırsan bir yədi-qüdrətdü, oldu qeybdən zahir,
Bu Qayıbzadə zahir oldu, dəhrə yüz cila gəldi.

Çəkibdir çətri-nöqsan etməyə yüz min riyazətlər-
Ki, guya ricəti-gübradü, əsrə Mürtəza gəldi.

Nə qəm bimarı oldu dideyi-pürşiveyi-yarın,
O badami-siyəhdən aqıbət dərdə dəva gəldi.

Qəbul etdi Hüseyn bari-əmanət ruzi-əzzəldə,
Bu nasut aləmində etməyə əhdə vəfa gəldi.

Əmanət ərz olanda ruzi-əvvəl cümlə əşyayə,
Düşüb xövfü hərasə, cümlə əşyadən iba gəldi*.

Edibdir əhdü peyman kim, yetirsin dini təkmilə,
Nizami-aləmin icrasına ol pişva gəldi.

Məhəmməd məsnədində qaim oldu nəşri-hikmətçün,
Tülüundan o şəmsin aləmə nurü bəha gəldi.

Əgərçi çoxları tədbir qılmışdı bu mənsəbçün
Vəlakin ol güruhin tiri-tədbiri xəta gəldi.

Qədərlənmişdi çün nami-Hüseyn ta ki bu mənsəblə,
Bu əmrin dəhrdə icrasına hökmi-qəza gəldi.

---

* Quran ayəsinə işarədir.

Zülali-çeşmeyi-heyvanə oldu aqibət vasil,
Bu Xızra zülmət içrə lütfi-yəzdan rəhnüma gəldi.

Şamaxı şəhrinin mehrabı kəc düşmüşdü taətçün,
Bu günlər rast oldu, çünki ol qiblənüma gəldi.

Qədəm qoymaq dilərdi Əhrimən mülki-Süleymanə,
Süleymanın pənahı Asəf ibni-Bərxiya gəldi.

Şeyatinlər üruç istərdilər mülki-səmavatə;
O qövmin dəfinə tiri-şəhabi-pürbəla gəldi.

Yetişdi hökmi-nafız imperaturi-müəzzəmdən,
Hüseynin nisbinə fərmani-şahi zil-üla gəldi.

Hüseynin qəsdin etmişdi əgərçi Şümrövlətlər,
Bihəmdillah, bəlayə ol gürühi-əşqiya gəldi.

Hüseyn namında çün məşhur idi imdadə yetməklik,
Vilayət mülkünün şahı “vəliyyü innəma” gəldi.

Əla, ey müftiyi-islam, nikunamü nikəncam—
Ki, xaki-məqdəmin çeşmi-cahanə tutiya gəldi.

Nə müddətdir vəfasız qövm içində zarü nalanəm—
Ki, hər bir kinəvərdən, ya Hüseyn, yüz min cəfa gəldi!

Dönüb tufani-Nuhə göz yaşım xəlqin bəlasından,
Mənim, ey naxuda, gör başıma yüz macəra gəldi.

Vəlakin sabir olmaq şiveyi-mərdani-salikdir,
Hədisi-Müstəfadır: “Əlbəlaü lılvila”* gəldi.

---

* Dostun bəlasını [qəbul etmişəm] (*hədis*).

Mərizi-firqət idim, gəlməyindən şadman oldum,
Dili-bimarına nitqi-Məsihadən şəfa gəldi.

İki müfti sənin tək gəlmış idi şəhri-Şirvanə,
Olardan Seyyidi-dilxəstəyə lütfü əta gəldi.

Biri ali-Vidadi, zübdeyi-irfan Məhəmməd kim,
Məhəmməd şərinə ondan rəvaci-bərməla gəldi.

Biri Hacı Həmidi-zülməali, hamidi-həq kim,
Gələn gün Şirvanə Qülzümi-cudü səxa gəldi.

Bihəmdillah, üçüncü müfti sənsən, ey həya kani,
Cahanı bəxş qıldın, zatüvə şərmü həya gəldi.

HACI HÜSEYN ƏFƏNDİYƏ

Qəsida

O gün kim əhli Şirvan çıxdılar yeksər müsəllayə,
Təzərrə qıldılar baran üçün rəbbi-təalayə.

Açub əlavü əsfəl başların ağlardılar hər gün,
Ucaldı nalələr yerdən təmamən ərş-i-əlayə.

Giriban çak olub ağlardılar biçarə aləmlər,
Uşaqlar əldə Quranlar çıxardı gündə səhrayə.

Zükür əhli çağurdi dadə yetsin şahi-Mərdani,
Ünas əhli təvəssül qıldılar damani-Zəhrayə.

Təvəqqə qıldılar islam əhli şahi-Bəthadən,
Təzərre qıldılar qövmi-nəsara ruhi-ülyayə.

O alimlər ki, nitqindən olurdi mürdələr ehya,
Olardan olmadı bir çarə hərgiz ərzi-muyayə.

O fazillər ki pəst etmişdi feyzi abi-heyvani,
Qalub zülmətdə, heyran, düşdilər bir özgə sevdayə.

Oxundu daşə hər gün çox dualar nəşri-rəhmətçün,
Və leykən düşmədi bir qətrə baran səhni-ğəbrayə.

Zibəs əlgis, əlgis etdilər ol Xızrməqdəmlər,
Yazıldı hərfi-ğeyni ya vü sa gərduni-xəzrayə.

Əgərçi xatibi-tətazvadən kəsmədük ümmid,
Və leykən abi-rəhmət enmədi kişti-təmənnayə.

Ələndi su məqamından həvadən başlara pitraq,
Yanub nari-atəşdən gögdə quşlar, gəldi gövğayə.

Məzaci-dəhr oldi münqəlib nari-hərarətdən,
Rütubati-tələttüf cisimlərdə dendi səxrayə.

Töküldü suyə daşlar, səngdillər səxtzəm oldı,
Çıxub əttövbə vəttövbə sevti çərxi-minayə.

Vəli bir Kəbəyi-fəzlün məqamın zahir etməkçün
Yetürdi hatifi-qeybi Xəlili-cənnətəfzayə.

Ki, ey sərdəftəri-ruhaniyan, məclisi-vəhdətə
Əgər bir şərhi-kafi istər olsun bu müəmmayə;

HACI HÜSEYN ƏFƏNDİYƏ

Qəsida

Təvəqqüf eyləmə bir peyk qıl irsal bərqasa,
Təzərre namisin təhrir qıl ol əbri-səqqayə.

Xəbərdar eylə hali-mərəzdən sən ol Süleymani –
Ki, hər muri Süleyman tək edübdür hökm dünyayə.

O ustadi-müzzəm kim, onun yeksalə şagirdi
Müəllimdür Cüneydi-Məğribiyyü ibn Cövzayə.

Məhəmməd fitrətü Siddiq təsəddiqü Ömər sövlət, -
Ki, zünnureyn tək ziynətfəzadur əmri-übəyə.

Əli rəsmü nəbi tiynət, Hüseyn namü Həsən xilqət, -
Ki, xaki-məqdəmi bir tutiyadur çeşmi-şəhlayə.

Əgər Musa əsa zərbilə su daşdan rəvan etdi,
Bu, daşdan şəhdi-kövsər cari eylər kuhü səhrayə.

Təməllüqlər ki zülmət içrə Xızrə etdi İskəndər,
Yetərdi mənzili-məqsudə, etsəydi bu mövlayə.

Bu ilhami yetürçək hatifi-qeyb, mələktiynət,
Rəvanə qıldı bir peyki-rəvan dərgahi-valayə,-

Ki, ey dəryayı-rəhmət, vey səhabi-şəfqətü rafət,
Əla ey mədəni-ehsan, əla ey məkrəmətsayə;

Səni verrəm qəsəm ol həft məft mərdi-kuhi-bənanə,
Səni verrəm qəsəm əbdülçehelə, həft ğərrayə.

Səni verrəm qəsəm miqatü həccü tövhü ehramə,
Səni verrəm qəsəm tərvihü ləbbeykü müsəllayə.

Təvəqqüf eyləmə, təşrif qıl Şirvanə kim, yanduq,
Sədayi-ələtəş yerdən çıxar xurşidi-əzrayə.

Sərəfraz eylə, ey sərdari-aləm, əhli-islami,
Düşübdür Bijəni-iqbalmız bu çahi-yeldayə.

Nə müddətdür ki, tihi-qəmdə sərgərdanü heyranuq,
Yetişməz dəstimiz, fəryad kim, damani-Musayə.

Nə müddətdür ki, gün altındayuq, səhradə sərgərdan,
Dönübdür əşki-çeşmi-zarımız yaqtı-həmrayə.

Dönübdür rudi-Nilə gərçi əşki-çeşmimiz, leykən
Cəmali-Yusifi-məna gərək bəzmi-Züleyxayə.

HACI HÜSEYN ƏFƏNDİYƏ

Qəsida

Bu peyğami eşitmək hüdhüdündən ol ima nəzər
Səvar oldu həman şəb bir səməndər bad peymayə.

Məgər kim leylətül-əsrədə soltani-hərəmdür bu,
Olub rakib Büraqə əzm edüb mehrabi-əqsayə.

O soltani-cəlalun Cəbrəil oldu cilvədari,
Keçürdi qabi-qövsnyni, yetürdi bəzmi-əzmayə.

Yetişdi bir zəman Şirvanə ol şahi-fələkşövkət –
Ki, əhli düşmüşdü şəməndər ənduhi-üzmayə.

Kənarı-nəhri-sədi eylədi mənzil səadətlə,
O nəhrün suyi döndi Kövsərə eynən təsəmmayə.

Cəmalından təcəlla nuri oldı hər tərəf sate,
Görən söylərdi kim, Musa gələbdür Turi-Sinayə.

Dutub yüz dərgəhi-həqqə ol şəh, zikr etməgin, ya rəbb,
Həman ləbbeyk eydi yetdi guşı-əhli-mənayə.

Ki, ey nayib, mənabi-nəqşbənd, şahi-dərvışan,
Nə zəşmətdür ki, istisqa üçün gəldün bu məvayə.

Əgər məqsud barandur, bu xud bir əmri-asandur,
Və gər xud abi-heyvandur sənündür ol fələkpəyə.

Əgər mənzur sudur, abi-kövsər yağdurum gögdən,
Verüm nəşvü nəma, hər xar dönsün nəxli-Tubayə.

Mələklər kim vəkilü hökmərani-badü barandur,
Qulamundur təmami anlar, ey şahi-giranmayə.

Əgər hökm eyləsün, gögdən enər, yerdən çıxar baran,
Dutər övrad bismillahü məcrihavü mürsayə.

Həman dəm yağdı baran, etdi sirab əhli-Şirvani,
Yetürdi əhli-Şirvan başını övci-Sürəyyayə.

Dedi tarixi-sali rəmzi-istisna ilə Seyyid, -
Ki, tarix olmasun əhli-kəramət əhli-dünyayə.

Əgər dal olmiyə, tarixidür ol salı-zibanun,
Bu gün Hacı Hüseyn pirimiz çıxdı müsəllayə*

Xüluş-i-qədr ilə xidmətlər etdin dövləti-Rusə,
Nişanlar imperaturi-müəzzzəmdən əta gəldi.

Neçə illər onun əmrinə sən övqat sərf etdin,
Bu nəhv ilə vücudundan cahana incila gəldi.

Danışsam hali-mazidən o bir, “Şərhi-Mütəvvəl”dir,
Bəşarətlər sənə, müstəqbələ, ey müqtəda, gəldi.

Vücudun oldu çün öz ülfətinlə murşidi-kamil,
Sənə tədrisdə İdrisdən yüz mərhəba gəldi.

Bu günlərdə səniləndir rəvaci-dini-peyğəmbər,
Həzarən rövnəqə səyinlə şəri-Müstafa gəldi.

---

* Tarix: hicri-qəməri 1303 (miladi 1886)

ƏBDÜLƏLİ BOYAQÇIZADƏYƏ

Qəsida

Gəldi novruz, dəxi fəsli-gülüstan olacaq.
Bülbülün bağdə əlhanı nümayan olacaq.

Mahi-azar hələ əvvəli-fərvərdindir,
Dür nisar eyləyəcək, dövləti-niysan olacaq.

Xəti-ənbərşikəni-türreyi-dildarım tək,
Səhni-gülzar vəli sünbüllü reyhan olaçaq.

Zülfü-hura kimi sünbüll açacaq türəsini,
Bülbüli-bixəbərin halı pərişan olacaq.

Dönəcək Kövsərə ənharlərin suyu tamam,
Bağlər qeyrəti-məmureyi-rizvan olacaq.

Şişə əldə gələcək cümlə pərilər bağə,
Oxuyub rindlər əfsunü qəzəlxan olacaq.

Lalə cuş eyləyəcək xuni-Siyavuş kimi,
Cənk üçün zali-fələk Rüstəmi-dəstan olacaq.

Lalərüxlər çıxacaq seyri-gülü gülzərə,
Dağdil mən kimi hər bisərü saman olacaq.

Ahuyi-çərx edəcək bürci-Həməldə məva,
Ol qəzali-xütənim türfə qəzəlxan olacaq.

Bağban bağı bu ayını-səfadə görçək,
Sənəti-kamileyi-xalıqə heyran olacaq,

Çıxacaq xosrovi-gül təxti-zümürrüdfamə,
Bad təhrik edəcək misli-Süleyman olacaq.

Rindlər əldə qədəh seyr edəcəklər bağı,
Lalənin camı o dəm gövhəri-rəxşan olaçaq.

Seyyida, həsrət ilə sən baxacaqsan bağə,
Ciyərin qönçə kimi möhnət ilə qan olacaq.

Verəcək rəng gülü laləyə səbbağı-qəza,
Sibgətulla əsəri dəhrə nümayan olacaq.

Bu xəmi-niliyi-gərdündən İsayi-həva,
Müxtəlif rəngi-zərү hülyeyi-əlvən olacaq.

Səndə sim olmuyacaq almağa hərgiz badə,
Məşribin xuni-ciyyər, həmdəmin əfqan olaçaq.

Dedim:—Ey şux, bu il olma kənarə məndən,
Dedi:—Qismət sənə, əlbəttə ki, hicran olacaq.

Gər Əbazər ola bizər hamı bizar olur,

Zər olan kimsədə cami-meyi-rümman olaçaq.

Zər gərək, zur nədir, sim gərək, şer nədir?

Zər olan kimsə, mənim vəslimə mehman olacaq.

Yalvarırsan mənə qurbanın ölümdən bədtər,

Xüşkə aşiq nə gərək kim, mənə qurban olacaq?

Var isə bərreyi-büryanü şərabi-nabın,

Neçə gün bağdə vəslim sənə imkan olacaq.

Dedim:—Ey şux, məgər yoxdu, həqiqət, xəbərin,

Məşhədi Əbdüləlidən sənə ehsan olacaq.

Necə ki, bildir əta eylədi öz bəndəsinə,

Yenə qorxma, bu il ol əbri-dürəfşan olaçaq.

Bizi sirab edər ol əbri-səxanın kərəmi,

Şövqdən xatirimiz gül kimi xəndan olacaq.

Ol Əli namü Əli cudü Əli dil ki, onun

Əsəri-mərhəməti şöhreyi-Şirvan olacaq.

Hələ bir tazə çavandır, özünün bəxti cavan,,

Tul ömr eyləyəcək, bəxtilə piran olacaq.

Olacaq ömri-təvil ilə bu əsrin Xızrı,

Qədəhi-badə ona çeşmeyi-heyvan olacaq.

Dilbəra, vəsfini ql zadeyi-Abdullahın,

Onda bu bəxt ki, var-izzətə soltan olacaq.

Validi əbdi-ilah idi müsəməma adına,

Bu özü əbdi-dəri-sərvəri-mərdan olacaq.

Sadiqül-qövl olan kimsədi, bilməz o, yalan,

Əhli-sidq içrə onun hər sözü bürhan olacaq.

Kövkəbi-bəxti onun tazə, hələ ay kimidir.

Sonra on dörd gecəlik bir məhi-taban olacaq.

İzzətü dövləti bir bədri-dirəxşanə dönər,

Ömri-bədxahləri ruybənöqsan olacaq.

Onda hər kardə, hər işdə ədalət görürəm,

Kim desə zülm edib, ol qövlə peşiman olacaq.

Haşəllah ki, o, zülm eyləyə bir məzlumə,

Belə məzlumlərin halına giryən olacaq.

Desələr bəs niyə öldürdü Hüseyni-ərəbi,
Bu çəfadən nə Yezidü bu nə Süfyan olacaq.
Bir nəfər Şümri-şərir adını qoymuşdu Hüseyn,
Döndü Muxtarə bu kim, qatili-üdvan olacaq.
Bu Əlidən o Hüseyn olmuş idi rugərdan,
Kim Əlidən ki, dönər-qətlinə fərman olacaq.
Görməyən Həzrəti-Adəmdə Əlinin nurin,
Xalıqə münkir olub, axırı şeytan olacaq.
Gərək insanda iki göz ola binavü bəsər,
Hər kimin kur ola çeşmi, yeri niran olacaq.
Biri zahir, biri batındı gözü, ey arif,
Leyk əgər qəlb gözü kur ola, xızlan olacaq.
Vay, əgər bir nəfərin hər iki çeşmi ola kur,
Mənzili tar, onun munisi Mərvan olacaq.
Ola bu əsrədə hər kimsə ki, ədayi-Əli,
Onda nə dinü nə ayinü nə iman olacaq.
Sahiba, Məşhədi Əbdüləli, ey kani-səxa,
Sənə həmvarə kömək şəfqəti-yəzdan olacaq.
Gərçi zahir gözü kur olsa, bədən naqisdir,
Dideyi-batinə zahir gözü ünvan olacaq.
Sulcani-hünərin əldə, minib rəxşı-murad,
Qüssədən düşmənün qaməti çövkan olacaq.
Xosrova, şad olacaqsan bu ticarətdən sən,
Düşmənin sud ilə sərmayəsi xüsran olacaq.
Bilməyən kimsə nəmək qədrini bu aləmdə,
Kəsəcək kəsdiyi əppək onu, binan olacaq.
Qədri-peymaneyi-ehsanüyü hər kim bilməz,
Onu bimayə qoyan etdiyi peyman olacaq.
Bilmisən, zairi-mövla, o Cəlilin qədrin,
Sənə, əlbəttə, müin şahi-Xorasan olacaq.
Görmüsən xabdə ayü günü on bir yulduz,
Məsəlin vaqieyi-Yusifi-Kənan olacaq.
Tutacaqsan, bilirəm, məsnədi-izzətdə qərar,
Zillət ilə qabağında hamı ixvan olacaq.
Seyyida, xətmi-kəlam eylə, çox incitmə bizi,
Söz uzansa, bilirəm, hərzəvü hədyan olacaq.

Bu Əli namə sənin mətləbin oldu vazeh,
Hiç bak eyləmə, ehsanı firavan olacaq.
Bu fəsahətdə sənin nəzəmüvü görsə Mirza
Deyər, əhsəntü sənə, xatiri şadan olacaq.
Sənə Seyyid bu yeqini eləyər axırda,
Bu kəlamında nə bir reyb, nə böhtan olacaq.
Görəcəksən bu sıfət dəhrdə bayramları,
Zinəti-bəzəm sənə nöqlü meyü xan olacaq.

ƏBDÜLƏLİ BOYAQÇIZADƏYƏ

Qəsida

Gəldi novruz, müzəyyən elədi dövrani,
Gətirir bağış yenə sərvü gülü reyhani.

Açıılır bağdə gül arizi-dildar kimi,
Ucalır bülbülün əflakə yenə əfşani.

Nərgisin camına jalə tökülür badəmisal,
Əlinə lalə alır ol qədəhi-mərcani.

Xani-vəslin gül açıb, bülbülü eylər mehman,
Xoşdu məşuqəsinin aşiq ola mehmani.

Xəlvəti-xasi-Züleyxayə dönər səhni-çəmən,
Qönçənin çak olu pirahəninin damanı.

Qətreyi-jaləni hər kəs görə bərgi-güldə,
Ali-valadə görər yüz gühəri-qəltani.

Zahida, soməədən dışra çıxıb, gəl bağə,
Bir təmaşa elə sən kargəhi-sübhani.

Süni-məşşateyi-qüdrət gülü eylər zinət,
Bax güli-əhmərə, ol hikmətinin heyrani.

Doldurub lalə meyi-jalə ilə sağərini,
Yəni mey şürbünə təklif qılır pünhanı.

Səhni-gülzarə səhər vəqt olur qalıyəbad,
Yar tək sünbül açar türreyi-müşkəfşani.

Gətirir badi-bahar təbleyi-udü ənbər,
Ta müənbər eləsin badiyeyi-imkani.

Afitab etdi Həməldən bu gün izhari-ziya-
Ki, ziyanından olub cümlə cahan nurani.

Dönəçək bülbülü-xoşləhçə nigəhbanə yenə,
Bəzmi-pürdərdə səfalər verəcək əlhani.

Barbudün olacaq nəğmeyi-sarı şirin,
Xosrovun bəzminə nisbət qılacaq bostani.

Gələcək seyri-çəmən eyləməyə gülruxlər,
Görən onları behişt içrə görər qılmani.

Ey xoş ol aşiqi-şeydayə ki, bu mövsümdə
Həmdəmi-çani-həzini ola öz canani.

Kim ki, cananı onun yoxdu belə mövsümdə
Elə bilsin ki, onun cismidə yoxdur cani.

Ey xoş ol rindi-qədəhnüşə ki, vardır yarı,
Çəkməyir sən kimi hərgiz ələmi-hicrani.

Bu sıfət mən də bu aləmdə zəlil olmaz idim,
Məndə olsayıdı əgər malü mənal imkani.

Nə evim var, nə otağım, nə pulum, simü zərim,
Nə rübabım, nə kəbabım, nə meyi-rümmanni.

Nə ümid ilə gəlib yar mənə yar olsun,
Qaçacaq, gəlsə, acıdan dodağının qani.

Eyləməz şerimi bir həbbə şəiriycə hesab,
Nə çıxar şerü qəzəldən, nə deyim mən ani?

Nifrət eylər qəzəlimdən o qəzali-rəna,
Gər deyim vəsf-i-xəti-müşkinə bir divani.

Gər desəm seyyidi-alinəsəbəm, xümsünü ver,
Söyləyər kim, bu qədər faş eləmə hədyani.

Xüms lazımdı ki, ol müctəhidi-əsrə çata,
Ala, seyyidlərə təqsim eliyə ürfani.

Sən hara, xüms hara? Bir bu süalindən utan,
Sən təki rində verir xümsünü bir məstani.

Gər desəm, qoy üzvü bir üzümün üstə mənim,
Söyləyər, ləkkəli etmə bu məhi-tabani.

Dedim:—Ey şux, sənə yarı-vəfadər mənəm,
Dedi:—Kim yar eleyibdir mələkə şeytani?

Dedim:—Ey sərv, gülümsən, sənə mən bülbüli-zar,
Dedi:—Bayquş kimi get, mənzil elə virani!

Mən güləm, səndə vəli bülbü'lə yoxdur nisbət,
Səni tari, özüvə bağlama bu böhtani!

Səndə bülbü'l kimi vardırmı gözəl sövtü səda?
Bülbü'lün qaşdı bu aləmlər-ara dastani.

Şənüvə “ənkərül-əsvat” olubdur nazıl,
Gedib, ey xər, açıban bircə oxu Qurani.

Həq qılıb ayeyi-ənamı səninçün nazıl,
Heyf insan deyələr sən kimi bir heyvani!

Qoymusan adüvi seyyid, nə səlatü nə siyam,
Yoxdu sən fisqdə bir erməniyü nəsrani.

Gecələr məst, günlər dəxi naçaştı cünüb,
Uymusan bütlərə, tərk eyləmisən iymani.

Harda bir büt görəsən səcdə qılırsan o bütə,
Xaç olur gərdənүə zülfə-əbirəfşani.

Sənə seyyid desəm, ağızında dilim lal olsun!
Etmisən tərk bu gün məzhəb ilə ərkani.

Dedim:—Ey sərvi-bütan, sürmə bu gunə tövsəv,
Sakit ol, hər nə dedin, ver mənə bu meydani!

Ta sənə şərh qılım surəti-əhvalımı mən,
Guş qıl huş ilə ərzi-məni-sərgərdani.

Həq təcəllasını hər yerdə görə əhli-nəzər,
Eyş edər zövq ilə, bir haldır ol vəçdani.

Yoxdur əhli-nəzərə Kəbəvü bütxanədə fərq,
Hər məkanda tapılır şəşəyi-sübhanı.

Büt özü hal ilə təsbih qılır sübhanə,
Get, oxu “səbbəhə lillah”da bu mənəni.

Kimisi Kəbədə həqqi, kimi deyr içrə görür,
Hərə bir növ gəzir, axtarır ol canani.

Gördü həq pərtövünü düxtəri-tərsadə əyan,
Nə məzəmmət eləyim eşqdə mən Sənani.

Dağə Fərhad çalıb tişəni şirin-şirin,
Gördü Şirində həq nurini, verdi cani.

Gördü Məcnun əsəri-xalıqını Leyladə,
Düşdü vadilərə, mənzil elədi səhrani.

Gördüm əksi-rüxüvü ayineyi-camdə mən,
Vacib etdim özümə şürbə-meyi-səhbani.

Bu sifətdə, gözəlim, şəhrdə bir mən deyiləm,
Çoxdu mən tək bu yerin aşiqi-sərgərdani.

Bilirəm ki, nə səbəbdəndi mənə tənələrin,
İncidirsən nə səbəbdəndi bu bağrıqanı.

Məndə olsayıdı əgər simü zərü dövlətü mal,
Gözüvə onda gələrdim, gözəlim, ruhani.

Çıxmaz idin gecə-gündüz otağımdan tışra,
Əyləşirdin o zaman salihə tək pünhanı.

Bəs əlac oldu ki, təhsil qılam sim ilə zər,
Dərdi-pünhanıma hasil eləyim dərmani.

Məşədi Əbdüləli halıma vaqif olsa,
Edər əlbəttə bu sərgəştə üçün samani.

Bəs gərək şikvə edim zadeyi-Abdullahə,
Eydi-novruzdə şad eyləyə bu giryani.

Bilirəm yoxdu savadı, ona xoş gəlməz şer,
Ola bir nəzm xüsusən ki, belə tulani.

Biləcək ki, bu qədər şairə pul lazımdır,
Edəcək çareyi-dərdim o səxavət kani.

Var ümidim ki, edə Seyyidi-zarı xürrəm,
Eyləyə lütf ilə öz bəndəsinə ehsani.

Ey xuda, Məşhədi Əbdüləlini şad eylə,
Ola mənsurü müzəffər özü və əvanı!

HACI MEHDİYƏ

Qəsida

Gətir piyaleyi-mey, saqi, səlsəbil gərək,
Şərabi-nab ola bəzmdə səbil gərək.

Edər bir-iki xüm olsa mənə şərab kifaf,
Bu rindi-meykəşə piri-muğan kəfil gərək.

Mühafizət qıla şayəd məni bu sərmadən,
Salam özümü xərabat ara dəxil gərək.

Şərabi-azəri tök camə, ey büti-Azər,
Bu narə girməyə bir mən kimi Xəlil gərək.

Gətir piyaleyi-büllurdə meyi-safi,
Cəmali-bariyə ayineyi-cəmil gərək.

Şərabi-nabdü bir vəhy, mən peyəmbəri-əsr,
Bu vəhyə saqiyi-gülçöhrə Cəbrəil gərək.

Şərab şürbünü mən eyləyirsə şəri-rəsul,
Şərabi-nabə bu mövsümdə bir bədil gərək.

Əlil edib məni, saqi, zəmaneyi-fərtut,
Əlac qıl ki, dəvayı-təni-əlil gərək.

Gərəkdi kim, gətirə qüvvətə təni-zarı,
Şıta zamanıdu, məcuni-zəncəbil gərək.

Dəxi bu mərhələdə qalmayıb səxa əhli,
Bir özgə səmtə bu viranədən rəhil gərək.

Nə xoşdu Qafi-qənaətdə olmağa Ənqa,
Nə qal cifeyi-dünya üçün, nə qıl gərək.

Bu dərdi-fəqrin əlacı zəmanədə olmaz,
Özü əlac eləyə xalıqi-cəlil gərək.

Bu bari-minnəti-dunanı çəkməyə, ey dil,
Sənin işin deyil, ol barə zuri-fil gərək.

Gərəkdi münim olan xəlqə eyləyə ehsan,
Gərəkdi adəm olan olmaya bəxil gərək.

Dedim əba gətirər Məkkədən mənə Mehdi,
Toxunmuyubdu əba Məkkədə bu il, gərək.

Məgər ki, Məkkə tərəf Misrdən əba gəlməz,
Olubdu xüşk bu illərdə rudi-Nil, gərək.

Göründü Məkkə tərəf bağlanıb yolu Şamın,
Hicazə, qafiləyə bağlanıb səbil, gərək.

Dedin əba yox idi Məkkədə-inandım mən,
Bu qövli-həqqə nə isbatü nə dəlil gərək.

Əbanı qət elədim bir ədəd sarı kürkə,
Həva soyuqdu, mənə kürki-Ərdəbil gərək.

Desən ki, yoxdu Şəmaxidə Ərdəbil kürkü,
Bu barədə dəxi bəs göftgu təvil gərək.

Dedin tapılmır əba Məkkədə-inanmalıdır,
Şəmaxidə tapılır kürk hər qəbil gərək.

O da tapılmasa, üç arşın et drap əta,
Mənim tək uşkola mallasına şenil* gərək.

Drapı lütf elə, etsin dilimi lal xuda,
Desəm ki, astar üç arşın ona fenil** gərək.

---

* Şinel

** Filanel

Bu xahişi edirəm böylə mərdü mərdanə,
Həmişə şair olan olmuya mühil gərək.

Fəda olum sənə, ey Mehdiyi-vəfapərvər!
Yanında olmuya bu sözlərim səqil gərək.

Gərəkdi mən bürüneydim əbayi-ehsanın,
Görüb oleydi o düşmənlərim zəlil gərək!

Məsəldi ki, kişi ari, küsər uman yerdən,
Ədalətə olasan mərdi-biədil gərək.

Hər il gələndə Şəmaxiyə şəhri-Maskovdan,
Edərdin onda əta töhfeyi-cəzil gərək.

Nə oldu Məkkəyə getdin, kəsildi ehsanın,
Əgər çox olmasa da, töhfeyi-qəlil gərək.

Əgər desən ki, bəli, fasiqə səxadü həram,
Bu iddəanı sübut etməyə dəlil gərək.

Məni günah eləyən görmüsən nə yerdə görək?
Kişi gözüylə görə sürmədanda mil gərək.

Bu qədr bil ki, sənə müxlisəm sədaqətdə,
Nə kürki-tazə, nə mahut, nə zibil gərək!

Bu sözləri sənə mən yazmışam zərafətçün,
Mühibblər ola ehya, ədu qətil gərək!

Hicayi-xəsmüvə bir Əzreildir qələmim,
Ala müxalifüvün canın Əzreil gərək!

HACI İSMAYIL OĞLU AĞAYA

Qəsida

Ey verən feyzi kainatə səfa,
Adı Hacı Ağə, vücudi ağə.

Eyləsin tarı Haciya rəhmət,
Yeri olsun o cənnətül-məva.

Guş qıl huş ilə şikayətimi,
Göstərir ərzi-halıma məna.

Durmuş idim dünən Əli bəy ilə,
Tingədə söhbət etməyə yekca.

Gəldi nagəh xəlifə dəvət üçün,
Etdi təklif Əli bəyə tənha.

Gecə gəlsin təbaq üçün Əli bəy,
Məni təklif etmədi əsla.

Səfərin on üçü o, xəlfə Səfər,
Özü nəhs ulduzu o qəlbi qəra.

Ondan etdim sual, key xəlfə,
Məni də dəvət eyləyib ağə?

Verdi bir növ ilə cəvabımı səxt,
Dedi ki, sən hara, təbaq hara?

Nə rəvadır ola o məclisdə
Bir sənin kimi şəxsi-bisərү pa?

Məhfili-taciranı-Şirvandır,
Deyil ol bəzm layiqi-şüəra.

Doğrusu, sınınışam bu halətdən,
Bu sıfət macəra deyildi rəva.

Edəsən əhli-dövləti dəvət,
Düşməyə yadə biz təki füqəra.

Eyləsin bu işi mübarek həq,
Eylərəm mən həmişə xeyr-dua.

Bilmirəm, leyk bu xəcalətdən
Çıxacaqsan nə növ ilə, aya?

Eydi-novruzdur, bahar oldu,
Şaxlər geydi xələti-xüzra.

Nə rəvadır ki, mən qalam üryan,
Nə rəvadır qəba geyim, nə əba?

Köhnəlibdir qəbayi-ətləsimiz,
Mənə bildir ki, etmiş idin əta.

Tazəsin versən, ixtiyarın var,
Verməsən də işimdi mədhü səna.

Səni peyvəstə şadman etsin
Xalıqi-kainat sübhü məsa.

Oğluvu saxlasın bəlalərdən,
Ey ilahi, cahanda bari-xuda!

Sənə daim duaçıdır Seyyid,
Dilü can ilə hər səbahü məsa.

AĞA BƏYƏ

Qəsida

Məşhədi Ağa, ey ədəb kani,
Yetirən feyzə əhli-Şirvani.

Yazmış idin mənə məzəmmət sən,
Öz boyun kimi tulü tulani.

Demiş idin ki, ey təbibü ədib,
Niyə göndərmədin o dərmanı?

Deyil idim ki, qərzdar sənə,
Ta bileydim özümə fərz ani.

Sidqi mənsub etmisən özüvə,
Bizə nisbət bu kizbü yalani.

Etmənəm hiylə aşinalərə mən,
Xoş deyil şüglü feli-şeytani.

Çıxmış idi yadımdan əhli-vətən,
Tapmaz idim həbibü əqrani.

Səni mən, söylə, harda görmüşdüm,
Eyləmə iddəayı-bütləni.

Sənə mən gəlmışəm haçan bazi?
Tovlayıb kim sənin tək oğlani?

Kim səni tovlayıb uşaqlıqda,
Axtarıb tap özün o mənani.

Yazmış idin ki, rast otuz ildir
Dustəm mən səninlə ürfəni.

Sənə bu iddəadə yoxdu sübut,
Qazi batil deyər bu dəvani.

Otuz ildir ki, mülki-ğürbətdə
Çəkmişəm zəhməti-firavani.

Düşmüş idim vətəndən avarə,
Görməz idim cəmali-canani.

İmperaturə xidmət eylərdim,
Şəhi-rus, ol ədalətin kani.

Neçə bir çinlər ki, almışdım,
Mənə lütf etdi çini-kaptanı.

Bəy idim gərçi əvvəlindən özüm,
Leyk artırdı şövkətü şani.

Gördü çün şah hüsni-xidmətimi,
Pensiya feyzin etdi ərzani.

Mətləbim sözdən iftixar deyil,
Feli-şeytandı fəxri-nəfsani.

Adəmiyyət gərəkdir adəmdə—
Kim, təvazö ucaldır insani.

Əfsərəm mən, çinovnikəm, kapitan,
Mənə şamildi feyzi-rəbbani.

Sizə bəylilikdə gərçi tay deyiləm,
Var sizlərdə mənsəbi-xani.

Tapşırıbdır xudayı-ərzü səma,
Sizə Əngüştəri-Süleymani.

Fəxr edər Həzrəti-Süleymanə
Kapitan kimsə olsa dərbani.

Demisən fəxr ilə ki, şiri-nərəm,
Yıxaram pənçəm ilə dünyani.

Verirəm mən səni xudaya qəsəm,
Gəl dağıtma bizim bu virani.

İndi gər şırsən, hünərvərsən,
Get nişmən elə neyistəni.

Nədi bu tülkülərlə bəs karın,
Özüvə bil hərif aslanı.

Neçə gəldi dilin, səni tari,
Mənə tay eylədin o Səlmani?

Nəçiyəm tay olam o Səlmanə,
Odu aləmdə hikmətin kani.

Dolama, lütf elə, biləngə məni,
Söyləmə bu həqirə böhtəni.

Fikrimi eyləmə pərakəndə,
Məndən əl çək, sən oğluvun çani!

Demiş idin mənə, mən Ağa bəyəm,
Gözvü aç, məni dürüst təni.

Dideyi-nadürüstdə hanı nur,
Taniya ta sənin tək ağanı?

Hanı xiffaşdə o taqətü tab,
Görə ta nuri-mehri-rəxşəni?

Taniyan nəfsini, tanır həqqi,
Hanı məndə o feyzi-sübhanı?

Səni çox yandırıbdır eşşək işi,,
Yazmışan nəqli-arpa, samani.

Neyləyirən, sənə nə lazımdır
Eşşəyin harda qaldı palanı?

Nalçəkər söhbətində karın yox,
Döymə bica çəkiclə sindani.

Eşşəyin qeyrətin nədir çəkmək,
Bu deyil müqtəzayül-insani.

Nə müsəlmandı nalçəkər ki, gəlib
İnçidə mən kimi müsəlmani.

Nalçəkər çatdı öz cəzasına,
Çün işində var idi nöqsani.

Həq-təala deyib, məni tanıyın,
Özüvə nisbət eylədin ani.

Sən də Firon tək de: Rəbb mənəm,
Səcdənə dəvət eylə imkani.

Demiş idin gəlib bu cümə günü,
Olam, ey dust, çay mehmanı.

Öz evindir, nə vəqt kim, gələsən,
Payüvün cismü candı qurbani.

Leyk səndən təvəqqəim budu kim,
Həddüvü bil, danışma hədyani.

Mən kiməm gör ki, sən özün kimsən,
Fikr et, ey xəstə cismimin canı!

Yazmışan şer ilə mənə namə,
Açmışan bir qəribə dastanı.

Qadirəm mən də yazmağa əşar,
Mədhhübə saz qıllam inşanı.

Xəlqə bizdən qalıbdı şairlik,
Bizik aləmdə nəslİ-Xaqani.

Nə yazarsan, gələr cavab sənə,
Bilmə aciz bu zarü nalani.

“Sinnə bissin fəlcəruhü qisas”*,
Annayıb dərk qıl müəmmmani.

---

* Ölümə ölüm, yaraya yara (*ayə*).

KƏRİM BƏY ŞİXƏLİBƏYOVA

Qəsida

Kərim bəy, ey kərəm kani, kəramətpişə sultanım,
Kərimüt-təbsən, görmüş kəramət hər gəda səndən,

Çü Kəbə qibleyi-hacatsən, bir rükni-əzəmsən,
Məqami-səydə çox hacilər görmüş səxa səndən.

Zibəs ki, mürdeyi-ehsanuvun möhtacıdır aləm,
Edərlər fəxr əlhəq Zəmzəmü Cəffü Mina səndən.

Əritmiş mum tek çox ahənin xatırları qəhrin,
Məqami-mehrdə çox mislər olmuşdur tila səndən.

Qülubi-əqli-afaqə olub cəzzab əltafın,
Gəlir bu babdə xasiyyəti-ahənrüba səndən.

Sən ol xurşidi-xavərsən, sən ol mahi-münəvvərsən–
Ki, eylər mahü xurşidi-fələk kəsbi-ziya səndən.

Şikayətnameyi-Seyyiddi, guş et, gərçi aləmdə
Şikayət görmədim ki, eyləsin bir aşına səndən.

Məazalla, şikayət söylədim, səhvü xəta qıldım
Və lakin bir gileydir eylərəm, ey bəy, sana səndən.

Bu il qoydu məni avarə bu gərduni-dulabi,
Uzaşdı bir qədər bu Seyyidi-bəxti-qəra səndən.

Kəsildi ol kərəmlər, ol səxalər, lütfü ehsanlar–
Ki, hər il bitəvəqqə hasıl olmuşdu mana səndən.

Mən öz ixləsü öz ətvarü öz halımdayam baqi
Və lakin ol sıfətlər cümlə olmuşdur fəna səndən.

Budur zənnim fənafillah seyrin etmisən hasil,
Muradi-əhli-həqsən, dəhrə düşmüş macəra səndən.

Fənafil-mürşüd olmuşsan, cahani-fanidən fariq,
Təki tapsın səfalar aləmi-mülki-bəqa səndən.

Dəxi əşarə meylin yoxdu müşirsən rümuzaatə,
Nə meyli-badəvü sadə, əcəbdir bu əda səndən!

Sən ol şəxs idin, ey sərvər ki, hər şəb bəzmi-işrətdə,
Düşərdi gümbədi-gərdunə yüz sövtü səda səndən.

Təəhhül baisi-təcrid imiş, mən haldən qafıl,
Əziza, agəh oldum kim, olub zayil həva səndən.

“Əqarib kəl əqarüb” nüktəsindən vaqif oldunmu,
Rizasan olmağa biganə hər bir əqrəba səndən?

Bular xud həlldir, zira ki, sən həllali-müşkülsən,
Olur müşkullərim həll, ey şəhi-müşkülgüşa səndən.

Bahar olcaq olur ərbabi-zövq üçün güşayışlər,
Gərək tapsın güşayış bu baharı-dilgüşə səndən.

Şamaxı cayı-işrətdir, xüsusən novbaharında,
Məni həqq etməsin, ya rəb, bu mövsümdə cüda səndən,

Dehistan əhlinin həqqində çox sözlər peyəmbərdən
Yazardım, etməsəydim, padşahım, gər həya səndən.

Yazib Mollayı-Rumi “Məsnəvi”də görmüsən yüz yol,
Xətadir dehnişinlik, ey fələkşövkət, xəta səndən.

Vücudin bir tilayı-zərri-dəstəfşardır gərçi,
Əgər yatsan yüz il torpaqdə, getməz cila səndən.

“Əleyküm bis-səvadil-əzəm”^{i*} zikr etdi peyğəmbər,
Bu qövlə tabe ol, ta sahibi olsun riza səndən.

Bu dəfə şəhrə kim, gəlmişdin, ey mahi-münəvvər sən,
Mühaqə düşdü Seyyid, tapmadı nurü ziya səndən.

Mərizi-münsərəf mövt idi cismi-dərdpərvərdim,
Vəlakin olmadı hasıl bu bimarə dəva səndən.

Məsihim saldı gözdən bu pərişanhal bimarın,
Təbibim, dil umardı bir əyadətlə şəfa səndən.

Süleyman hüdhüdündən bir kitabət olmadı hasıl,
Gərək abad olaydı sahəti-mülki-Səba səndən.

Nola çıxsa fəğanlar nöh səmayə üzv-üzvümdən?
Şikəstə üstüxanə yetmədi bir mumiya səndən.

Əlimdən aldı dövrani-fələk ol rükni-Şirvani,
Onun xəllaqi-əkbər ruhunu etsin riza səndən.

Başımdan getdi, səd əfsus, onun ol kölgəsi, indi
Gərəkdir vaqe olsun sayeyi-bali-hüma səndən.

Rümuza ilə yazdım dərdi-dil sən arifi-əsrə,
Edər bu Seyyidi-ixlaspərvər iltica səndən-

Ki, bu əşari-bikrү təyyibat-asarımı görcək,
Əla rəğmi-həsudan sadır olsun mərhəba səndən.

Əgər sən lütf, ya kim, qəhr edərsən-ixtiyarın var,
Rizayəm mən rizasından rizayi-iltica səndən.

---

* Əhalisi çox olan şəhərlərə meyl edin! [yəni, mədəniyyətə doğru gedin]

HACI ƏLƏKBƏR BƏY VƏ KƏRİM BƏY ŞİRVANIYƏ

Qəsida

Gəlir novruz kim, güllər çəməndə aşkar olsun,
Gülün eşqində bülbüllər gəlib fəryadə zar olsun,

Keyumərsi-təbəye eyləsin məmur dünyani,
Cahan düşsün nizamə zinətü zib aşkar olsun.

Siyamək tək baharın divi-dey tökmüşdü qanın gər,
Gəlib Huşəngi-fərvərdin ki, cəngü girü dar olsun.

Edib Cəmşid tək novruz cəmiyyət ki, gülşəndə
Cəmən şahidləri sərməsti-cami-xoşgüvar olsun.

Məgər Zöhhagi-tazidir zimistan kim, bahar əhli
Xüruc etmiş ona yeksər ki, təxti tarümar olsun.

Firidun tək büsati-gülşəni etsin müsəxxər gül,
Həzarə Gavə tək gəlsin hüzurə, kannisar olsun.

Yetib ol dəm ki, çıxsın çahdən Bijən kimi bülbüł,
Müğeyrə tək güli-suri ona həmvarə yar olsun.

Açıb Key-Xosrov-asa əbr bağə dəsti-əhsanın,
Səxayı-gövhəri-nayab, dürri-şahvar olsun.

Sipahi-səbzəni çəksin bahar afaqə Rüstəm tək,
Zimistan Bəhmən-asa saliki-rahi-fərar olsun.

Həciri-çərx məkrindən hərasandır dili-bülbüł,
Neçün kim, istəməz Söhrab tək gül zəxmdar olsun.

Fələk Piranə bənzər, leyk olmaz məkrdən xali,
Ayılsın qümriyi-Kudərz, ondan huşyar olsun.

Fərarə bağdən Ərcasibi-dey olsun amadə,
Qüvayı-naməyə çün Ləşkəri-İsfəndiyar olsun.

Tökübdür bərqi-təndir bağdə Darayı-dey qanın,
Gərəkdir kim, bular Canusiparü Mahyar olsun,

Kəmani-Rüstəmi qövsi-qüzəh versin nişan xəlqə,
Xədəngi-jalədən dey Əşkibusi dilfikar olsun.

Şəqayıq cuşə gəlsin xakdən xuni-Səyavuş tək,
Çəmənlər daməni-Rudabə-asa laləzar olsun.

Fəramərzi-baharı Bəhməni-dey çekdi gər darə
Və lakin qoymadı çərx öz şükuhi paydar olsun.

Zimistan bir fəsad etmişdi kim, Key-Xosrovü Kudər
Tutub Gurgın kimin həbs etdi ta kim, xarü zar olsun.

Bəli, əqli-fəsadın halına zindan münasibdir,
İlahi, bu zimistan, dəhrdə bundan da xar olsun!

Baharı-dilgüşa etsin müsəxxər cümlə afaqi,
Açılsın lalələr, güllər, zəmanə mürğzar olsun.

Nə qəm qaldısa zindanda zimistan, daima qalsın,
Nə qəm zağız zəğənlər zar olub, həmvarə zar olsun!

Təki Hacı Əli Əkbər bəyin ömrü diraz olsun,
Təki aləmdə əclali-Kərim bəy bərqərar olsun!

Qala, yarəb, onun bədxahi aləmlərdə sərgərdan,
Bunun düşmənləri hər bir məkanda şərmsar olsun!

Onun bədxahına xəllaqü aləm yüz bəla versin,
Bunun düşmənləri yüz min qəmü dərdə düçər olsun!

Ona hər kim məhəbbət etsə, olsun daxili-cənnət,
Buna hər kim ola düşmən, yeri darül-həvar olsun!

Onun bədxahı düşsün, barilaha, çahi-zindanə,
Bunun əhbabı, yarəb, kamiyarı kamkar olsun!

Fələkqədra, bu gün novruzdur, əyyami-işrətdir,
Bu gunə ruzi-işrət siz cənabə səd həzar olsun!

Bu gün şairlər İranda yazallar mədh əyanə—
Ki, seyti-fəzli əyanın cahanə iştihar olsun.

Edər şairlərə ənam əyanlar zərü xələt,
İlahi, eylə kəslər aləm içrə tacdar olsun.

Məni-biçarə yazdım həm bu ziba seri-şivani—
Ki, ta övsafüvüz məndən cahanə yadigar olsun.

Bu xidmətçün gərəkdir lütfüvüzdən xürrəm olsun dil,
Xəzani-möhnətim dönsün sürurə novbahar olsun.

Nə lazımdır sizin tək şəxslər sağ ikən aləmdə
Mənim qəmdən qaralsın ruzigarım böylə tar olsun?!

Nə lazım siz tək aləmdə hümalər var ikən Seyyid
Gəzib kərkəs kimi hər süfrə üzrə rizəxar olsun?!

Nə layiqdir olam mədyun hər baqqalü əllafə,
Tələbkaran bipərvə mənimcün bişümar olsun?

Gəhi qalsın qələmdanım girovda, gah dəstarım,
Nə dildə taqətim qalsın, nə əldə ixtiyar olsun.

Bu qış kim, mən keçirdim, keçməsin bir kafərə, yarəb,
O günlər kim mənim vardır, ona düşmən düşçər olsun!

Gərək bu fəslədə evlərdə yansın şəmi-novruzi,
Gərək hər çarşənbə süfrələrdə xüşkbar olsun.

Uşaqlar şövq ilə bayramə geysin rəxti-əlvənlər,
Bəzənsinlər çıçək tək cümlə, rəşki-laləzar olsun.

Nə gördü xüşkbarı Aişəm, nə şəmi-novruzi,
Nə həm bir rəxti-əlvan kim, bəzənsin aşkar olsun.

Əgər bundan ziyadə şərh qılsam hali-zarımdan,
Budur xovfim ki, mirati-zəmir üzrə qübar olsun.

İlahi, ömrüvüz olsun cahan mülkün də tulani,
Mübarək ruzi-novruzi sizə, ey şəhriyar, olsun!

HACI MOLLA QƏNİYƏ

Qəsida

Gül açıldı, qönçeyi-ümmid xəndan olmadı,
Gülşəni-iqbaldə bir gül nümayan olmadı.
Novbahar oldu, açıldı cümlə güllər, lalələr,
Püstə tək məqsudimiz badamı xəndan olmadı.
Vəsl-i-güldən bülbüln şad oldu qəmgin xatiri,
Xatiri-qəmginimiz aləmdə şadan olmadı.
Sərvlər səbzə oldu feyzi-əbri-gövhərbardən,
Novbaharı-arızı səbzü xuraman olmadı.
Gülsitanı-aləm oldu səbzü rəyyan, ey könül,
Gülşəni-iqbalımız sərsəbzü rəyyan olmadı.
Camı doldu lalənin gülşəndə dürri-jalədən,
Bərgi-eyş üzrə mənə bir dürr qəltan olmadı.
Şaxı-Aqərdən təvəllüd eylədi Yəhyayı-gül,
Şahidi-bərgi-təmənnadan bir oğlan olmadı.
Məryəmi-əzrayı-qönçə doğdu İsayı-gülü,
Qönçeyi-məmulimizdən bir gül ehsan olmadı.
Çıxdı Yusif həbsdən, qurtardı Bijən çahdən,
Yusifi-məqsudimiz çün dəfi-zindan olmadı.
Saqiya, novruzdur, həngami-çamü badədir,
Qanə dönmüş badəni içdik əgər, qan olmadı.
Mahiyi-büryan, kəbabı-bərrədir kim, saqiya,
Yunisi-mehri-fələk Hut içrə pünhan olmadı.
Bərşikəst oldu cahanda sövləti-sərmayı-dey,
Səfheyi-gülzər pamali-gülüstan olmadı.
Şükr kim, oldu qürabül-beyn zail bağdən,
Bülbüli-xoşləhçə məhrumi-gülüstan olmadı.
Yasəmən məğzin çıxartmışdı əgər Zöhhaki-dey,
Şükrlillah kim, onun dərdinə dərman olmadı.
Oldu yağı Gavə tek Novruz dey Zöhhakına,
Bağ onun pamali manəndi-Sifahan olmadı.
Bu işarati bilir əhli-bəşarət, saqiya,
Bilməyən rəmzi-rümuzi əhli-ürfan olmadı.
Məqsədim Novruz vəsfindən nə eydi-tazədir,
Yüz belə eyd oldu, hərgiz karə saman olmadı.

Gər pərişanxatir oldum, saqiya, yoxdur qəmim,
Hansı məcmədir ki, axırda pərişan olmadı?
Əyləşib bir şah övrəngi-xilafətdə bu gün –
Kim, onun bir murinə həmtə Süleyman olmadı.
Cənnəti tərk etdi Adəm, rağib oldu kuyinə,
Gördü kim, kuyinə həmtə bağı-rizvan olmadı.
Görsə idi nurini, eylərdi səcdə Adəmə.
Nəhyinə münkir onun aləmdə şeytan olmadı.
Təni-rümühü zəxmi-tirü zərbi-tığından onun
Hansı farisdir ki, ol xak ilə yeksan olmadı?
Xaki-payı tutiyadır əhli-aləm çəşminə,
Ali-Mərdan xaki-payı ali-İmran olmadı.
Xızır peyğəmber zülali-lütfünün ehyasıdır,
Ömri-tuli-Xızra bais abi-heyvan olmadı.
“La fəta illa Əli, la seyfə illa Zülfüqar”*,
Şiri-həq şənidən özgə şənə ünvan olmadı.
Ol müəllim “əlləməl-əsma” dəbistanındadır,
Elmdə İdris ona tifli-səbəqxan olmadı.
Bilmədi hər kəs o şahı kim, vəsiyyi-Müstəfa
Şafeyi-qövlində ol kəs əhli-iman olmadı.
Əmrinə ası olan qaldı cəhim içrə müqim,
Fəzlinə münkir olan müslim müsəlman olmadı.
Ey vəsiyyi-Müstəfa, vey tacidari-hələta,
Olmayan çakər sənə aləmdə sultan olmadı.
Bunca kim, övsafi-fəzlin qıldı düşmənlər nihan,
Gün təki tapdı ziya, bir zərrə pünhan olmadı.
Şahsən, coxdur vilayətlərdə çəkərlər sənə,
Hiç bir çakər misali-əhli-Şirvan olmadı.
Xassə kim, bir çakəri-yekrəngdir Hacı Qəni–
Kim, onun zöhdü vərədə tayı Səlman olmadı.
Olmadı bir kəs ki, hübbündən onun şad olmasın,
Olmadı bir kəs ki, büğzündən peşiman olmadı.
Etdi çox tutini ol ayinə ilə tərbiyət,
Oxşadı insanə nitqi, leyk insan olmadı.
Aftabi-feyztabı gərçi qıldı pərvəriş,

---

* Əli kimi oğul yoxdur, Zülfüqar kimi qılınca.

Leyk hər səngi-siyəh ləli-Bədəxşan olmadı.
Çoxları feyzə çatıb ol mənbəi-ehsandan,
Kimsə, Seyyiddən siva, məhrumi-ehsan olmadı.
Kəbəyi-iqbalını səy ilə övsaf eylədim,
Navdani-rəhmətindən feyz baran olmadı.
Var ümidim ki, bu gün novruzdur, etsin əta,
Hacıdan gərçi mənə Qurbanda qurban olmadı.
Seyyida, sən hacıyə ixlas ilə eylə dua,
Baxma kim, lütfü sənə kəm, ya firavan olmadı.

HACI MOLLA QƏNİYƏ

Qəsida

Hacı Molla Qəni, ey taciri-şəhri-Şirvan,
Ey açan izzət ilə kəsbi-həlalə dükkan,

Kəsbi-ruzidə müşəxxəsdi deyilsən kahil,
Nəss ilə kahili kafər dedi soltani-cahan.

Əhli-kəsbi eləyib mədh şahənşahi-rüsul,
Dedi “kasibdi həbibulla”*, əya ruhi-rəvan!

Səndə yox zərrə qədər göfteyi-əvvəldən əsər,
Qövli-sani görünür səndə sərəpay əyan.

Olmusan şamü səhər kəsbi-həlalə məşğul,
Məclisində nə yalan var, nə dürügü böhtan.

Vəqt kim, kəsbi-həlalından olursan fariğ,
Qılıb asudə nəmazın, oxuyursan Quran.

Bundan artıq nə deyim mən sənə, ey can, tərif?
Bundan artıq nə deyim mən sənə övsafü bəyan?

Nə şərafətdi bu kim, qəsrüvi ali deyələr,
Qoy ağaç ilə daşa fəxr eləsin bişəvü kan.

Nə şərafətdi bu kim, xəz deyələr puşışuvə,
Pusti-heyvandır, ona fəxr eləsin qoy heyvan.

Nə şərəfdir bu küləh olsa Buxara dərisi,
Qoy ona fəxr eləsin tazə quzu, ya ki çoban.

Şərəfi-mərd səxavətdi, kəramət səcdə,
Kimdə bu iki sıfət olsa odur əhli-cinan.

---

* Kasib Allahın dostudur (*ayə*).

Birinin səndə, əzizim, görürəm asarın,
Biri zahirdü və lakin biri olmuş pünhan.

Görmüşəm çox səni səcdə eləyən xəllaqə,
Gah, gah da görürəm xəlqə edirsən ehsan.

Leyk hər bir sifəti etməyə təkmil çalış,
Olmasın mahi-münəvvər kimi səndə nöqsan.

Sızdən ötrü bu il, ey dust, çəkirdim zəhmət,
Gəh şəbihxan olurdum sizə, gəh mərsiyəxan.

Öz əlinlə elədin pulları yeksər təqsim,
Göftguyə ləb açıb eyləmədim şikvə bəyan.

On manat oldu o məclisdə bərati-Seyyid,
Məndən artıq aparıbdır pulu hər bir heyvan.

Verdün on min mənəti heyf o qancaq Əliyə,
Bir görək razi idi bu qismətə şahi-Mərdan.

Növhəxanın pulunu axırı haşa elədüz,
Oldu aşuftədir ol bülbüli-gülzari-cinan.

Atduz üstünə onu Hacı Əliabbasın,
Dedi ki, Hacı Qasım hacı deyil altda qalan.

Görəsən oldumi məlum ki, kim altda qalub,
Kim olub altda qalan, ta kim olub üstə çıxan.

Başın üçün hacı, məcmui-zərafətdi bular,
Yazmışam ki, oxuyub, xatırın olsun xəndan.

Gər deyəm qəlbüvə bir tükçə dəyən söz, hacı,
Dilimi lal eləsin qadirü həyyi-sübhan!

Sən mənim köhnə vəliyyünəəmimsən ki, sənin
Görmüşəm neməti-əlvənəvi ümman-ümman.

Elmi-Haruni gərək, dövləti-Qarun nə gərək,
Nə hünərdir birinin pulu ola yüz milyan.

Nə şərəfdir birisi nəsli-peyəmbər olsun,
Olmaya taəti-peyğəmbərdən onda nişan.

Nə təfəzzüldü biri elm oxuyub alim ola,
Hamidan artıq idi elmdə məlun şeytan.

Qərəzim silsiləcünban bizə sən olmaq idi,
Eydi-novruzdə oldum sənə mən təhniyəxan.

Açılr laləvü gullər, gəlir əyyami-bahar,
Xələti-bərk geyər əyninə şaxi-üryan.

Nə rəva bir belə mövsümdə mən, ey sahibi-cud,
Geyməyim əynimə ezaz ilə rəxti-əlvən?!

Var ümidim görünə Seyyidə asari-səxa,
Eyləyə xatiri-məhzunini lütfün şadan.

Barilaha, olasan dəhrdə daim xürrəm,
Yetməsin dövləti-iqbaliyə asibi-xəzan.

Həq bu aləmdə Məhəmmədlə səni şad etsin,
Behəqi-xətmi-rüsul, şafeyi-əhli-üsyan.

MİR ƏBDÜLQƏNİ AĞAYA

Qəsida

Mübarək eydi-xürrəm, fəsli-xoş, vəqt-i-təmaşadır,
Müzəyyən oldu aləm kim, baharı-aləmaradır.

Qılır əmvalı-gülzari nəsimi-sübhdəm ehya,
Qiyamətdir çəmənlərdə, məgər kim, həşri-kübradır?

Müsəlsəl oldu sünbüllər, açıldı lalələr, güllər,
Qılrlar nəğmə bülbüllər, çəmən bəzmində qovğadır.

Bənəfşə xətti-yar-asa çəmənlərdə olur peyda,
Çü zülfü-şahidi-rəna yenə sünbül mütərradır.

Gülüstanə çəkib cədvəl xəti-reyhan ilə dövran,
Bu ya Ərjəngi-Manı, ya kitabı-Zəndi-danadır.

Təcəlla qıldı gül nari ki, yaxdı bülbüli-zarı,
Görənlər səhni-gülzari deyər kim, Turi-Sinadır.

Gülü gəhvərə içrə tərpədir badi-səba gahi,
Sanırsan ki, bu Məryəmdir, o məhd içrə bir İsadır.

Salıb neylufəri-nəynini abə madəri-giyti,
Deyirsən kim, bu Yuxavidürür, ol tifl Musadır.

Pəri-bülbül nədir vəchi ki, yanmaz atəşi-dildən,
Bu İbrahimdir guya ona, ol qövm ədadır.

Kitabi-hikməti şərh eyləyir gülzar-ara bülbül,
Məgər kim, bülbüli-xoşləhcə ol Əqtayı-Luqadır?

Səfayı-Kəbə tek artdı səfası bağışlı bostanın,
Bəsani-çahi-Zəmzəm əbr tari bağə səqqadır.

Hərəm şövqiyə səflər bağlayıb göy üzrə durnalər,
Cahan ləbbeyk sövtündən dolubdur, şur bərpadır.

Əgərçi kuhlər geymişdi ağ ehramlər qışda,
Olub emaldən fariğ, bu həm bir feyzi-üzmadır.

Çixıbdır pişvazə güldən ötrü sünbülü susən,
Məgər gül zayiri-beyti-xudayı-həyyü danadır?

Məgər həcdən gəlir gül, pişvaz eylər onu bülbül?
Mənə bir əmrdir müşkül, bu nə rəmzü nə iymadır?

Məgər şəhrə olur vasil bu gün ol alimü kamil,
Fəniyyü əzəmü fazil ki, elmü helmə dəryadır.

Məhəmmədzadəyi-Heydərnəsəb, sibti-Əbülfəsəd,
Güzini-nəslisi-yasin, behtərini-ali-Tahadır.

Səfayı-Heydərə Səfdər, həyayı-paki-peyğəmbər,
Çəmali-bakəmali-dilgüşasından hüveydadır.

O şahın puridir kim, baisi-icadi-aləmdir,
O mahin nuridir kim, varisi-ənharü tubadır.

O kəsdir kim, onun cəddi qılıbdır seyr əflaki,
Nəbiyyü Haşimiyyü şahi-üqba, mahi-Bəthadır.

Şəbi-əsrədə gəldi məscidi-əqsayə ol mövla,
Bu sözdən, ey süxənvər, şahidim mehrabi-əqsadır.

Fəni namında vaqedir onun nami-humayuni,
Finayı-təbi-pakilə bəli məşhuri-dünyadır.

Fəni ol kəs deyildir kim, çox olsun dövlətü mali,
Fəni ol kəsdü kim, ənanəd, bu zati-müəlladır.

Bihəmdilləh ki, bu əbdi-ğənidir, həm özü qane,
Qənaət qafının simürğüdür, bir mürghi-Ənqadır.

Girami qardaşdır müctəhid ki, bu çahan içrə
Zəbani-şievü sünni onun mədhində guyadır.

Həsən namü Həsən xülpü Hüseynü Mürtəzasövlət-
Ki, nuri-Əhmədi-Mürsəl onun vəchində peydadır.

Məgər kim, bürci-vahiddə tülü etmiş iki kövkəb,
Biri guya Ütariddir, biri guya ki, Şiradır.

Bulardır şəxsi-ruhani, bulardır Müstəfa canı,
Bulardır bədri-sübhani, səlili-mahi-Bəthadır!

Bulardır nəslili-Taha, hasili-məzmuni-zülqübra,
Cahan bir ləfz tək peyda, bular ol ləfzə mənadır!

Nə qəm bədxahi olsa bir neçə nakəs bu mövəlanın,
Düşərmi rütbəsindən kimsə ki, nəslilə mövladır?

Nə nöqsan şahi-Bəthayə Əbuçəhlin məxfəndən,
Kəmali-şəmsi-vəhdət kim, onun vəsfində guyadır.

Həzaran şükr kim, gəldi yenə ol alimü kamil-
Ki, feyzi-məqdəmindən şəhri-Sirvan cənnət-asadır.

Bu il getmişdi “Beytullah”a bir şəxsi-kərim ilə-
Ki, bir əhli-kərəmdir əşrəfi-hər pirü bürnadır.

Xəlili-xüllətəfza beytini etdi təvaf ol kim,
Simayili-nəsəbdir, xülpqi rəşki-müşki-saradır.

İlahi, baqi olsun izzü cahi, şövkətü şani-
Ki, zatən baisi-təzvici-şəri-paki-qərradır!

Hüseyni-Kərbəla həqqinə, yarəb, rəhmlər eylə,
Hüseynü həm Rəhimə lütfələr kim, zati-valadır!

Bağışla sən imamı-Cəfərə həm Cəfəri, yarəb,
Bu övladə əta qıl ta ki, ərşü fərş bərpadir!

Edərlər ehtiramü lütfələr övladı-Zəhrayə,
Bulardan şadxatır Müstəfavü ruhi-Zəhradır.

Əgərçi dəhrdə çox kimsələr səyyah olub, əmma
Səyahət alım ilə eyləmək bir feyzi-üzmadır.

Onun əfzun qılsın əcrini, həm səyini məşkur,
Bəridir reybü nöqsandan ki, bir əhli-təvəlladır.

Əla ya ey yeganə müctəhid kim, bülbüli-təbim
Həvayı-vəsfı-gülzari-kəmalatında şeydadır.

Keçən il eydi-novruz idı, gördüm lütfü ehsanın,
Bir ildir indi zövqü xatiri-zarımda peydadır.

Yenə vardır ümidim kim, bu il, ey mürşidi-kamil,
Görüm əltəfə ehsanın ki, xatir pürtəmənnadır.

Dualər eylə, Seyyid, ol əmini-həzrəti-həqqə—
Kim, oldur sahibi-xülqi-Həsən ismi-müsəmmadır.

Həmişə ta ki bülbül şad olur gülzari-fəzlində,
Həmara rəşkdən kim, zağ ilə ol xar bərpadır.

Ola əhbabınız dilşad, dərdü qüssədən azad,
Nə nifrin eyləyim bədxahə kim, peyvəstə rüsvadır.

Zükami var cüəl kim, buyi-güldən eyləyir nifrət,
O yüzdən istəməz xurşidi kim, xəffaş əmadır.

UĞURLU BƏY ŞİXƏLİBƏYOVA

Qəsida

Alişana, sənə daim ola Allah kömək,
Hökmüvə tabe ola əmri-qəza, dövri-fələk;
Gər sənin kamın ilə eyləməsə dövr zəmin,
Olsun əczayı-fələk biri-birindən münfəkk.
Varmı yadında ki, ol məclisi-işrətdə mənə
Keçən il mülki-Qəşətdə nə bərat eylədi bəg?
Bir tağar buğda idi şəfqəti alışanın,
Bir də yazda aparam yanı buzovlu bir inək.
Evə gəlcək elədim nəql inək söhbətini,
Nəhrəsin çalxamağı başladılar öyrənmək.
Bir neçə kəndi dəxi buğdaya hazır elədik—
Ki, gələn vəqt sərəncam olunsun bişək.
Bir neçə vəqt keçib olmadı buğda hasıl,
Fikr qıldırm ki, hələ yaxşı deyildir dinmək.
Doğmuyubdur o inək bəlkə hələ, səbr eylə,
Səbr “müftahi fərəcdir”, kişidə səbr gərək.
Bəlkə çox palçıq olubdur Qəşətin yolları,
Çixa bilmir yoxusu yüklü olan at, eşək.
Gözləyək bəlkə inəklə belə gəlsin buğda,
Yaz olar yol quruyar, səhl olu buğda əkmək.
Leyk bir il ki tamam oldu, bu oldu məlum:
Alişanın qərəzində yox imiş şey vermək.
Fikr qıldırm ki, bu əhvalı-xəcalətxəbəri
Filhəqiqət ki, deyil yaxşı Kərim bəy bilmək.
Həm bu keyfiyyəti filcümlə Uğurlu bəydən
Vacib oldur ki, yazib künhünü təhqiq eləmək.
Fikri verməkdir əgər, bir belə təxir nədir,
Var isə özgə xəyalı, onu da fikr etmək?
Seyyida, bəsdi bubihudə xəyalından usan,
Lövhə-dildən bu xəyalat rüqumin elə həkk [?]
Bu nə buğdadi ki, hər ləhzə təmənnası ilə

Gah un tək ağarıb, gəh saralırsan cov tək.
Bu haman buğdadı kim, Adəmi cənnətdən edib,
Bu haman buğdadı, Həvvə başına gətdi kələk.
Ol ki təqdir sənə qismət edibdir ruzi,
Olasan qane əgər “la təxəfəllahü məək”*.

---

* Qorxma, Allah səninlədir.

KƏRİM BƏY ŞİXƏLİBƏYOVA

Qəsida

Həzar şükr, könül, mövsümi-bahar gəlir.
Fəzayi-gülşən-ara nəğmeyi-həzar gəlir.
Çəməndə sünbüл açar türə zülfə-dilbər tək,
Məşamə buyi-xoşü nafeyi-tatar gəlir.
Nəvayı-Barbüdü ləhceyi-Nəkisa tək,
Bu mürğərdə fəryadə mürğı-zar gəlir.
Dəməndə ləxləxeyi-tar müşkü ud olur,
Çəməndə zümzümeyei-çəngü udü tar gəlir.
Nisar edir çəmənə dürrü gövhər əbri-bahar,
Bəsani-sail açıb pənçəsin çinar gəlir.
Bənəfşə pişrəvi-ləşkəri-bahar olur,
Təsəvvür eylə ki, Rum üzrə Zəngibar gəlir.
Kəmani-Rüstəmi qövsi-qüzeh edər zahir,
Dey Əşkbusi kimi tırə zəxmdar gəlir.
Bahar Gavə kimi nagəhan xüruc eylər,
Şükuhi-sövləti-Zöhhak tarümar gəlir.
Dəridə pəhluyi-Söhrab tək olur qönçə,
Səhab dideyi-Rüstəm tək əşkbar gəlir.
Diyari-bağə Firiduni-gül olur sultan,
Sürudi-təhniyətə əndəlibü sar gəlir.
Görəndə gülşən-ara sünbüli-dilaranı,
Xəyalə türreyi-pürpiçi-zülfə-yar gəlir.
Xoşa ol aşiqi-xoşbəxtə kim, bu mövsümdə
Büsati-işrətinə yarı-gülüzər gəlir.
Nə qönçə tək ciyəri hicrdən dənər qanə,
Nə xatirinə qəmü-dərdə xar-xar gəlir.
Mənim də dövrü bərim rövzeyi-cinanə dənər,
Əgər kənarına ol rəşki-novbahar gəlir.
Görəndə qənd ləbin ol büti-şəkərdəhənin
Gözümə cümlə cahan mülki-Qəndəhar gəlir.
Şərabi-nab məni-zarə ol şəkerləbsiz
Fəraqı-əfiyi-zülfilə zəhrimər gəlir.
O tari-türreyi-pürpiçü xəm fəraqında,

Bu rövşənay cahan gözlərimə tar gəlir.
Yəqin bil ki, fərəhdən çıxar tənimdən can,
Əgər ki, müjdə gələ şəhrə şəhriyar gəlir.
Gətir piyalə mənə, saqiya ki, məxmurəm,
Fəsilə olsa əger, möhnəti-xumar gəlir.
Gətir piyalə ki, təsiri-badədən, saqi,
Gözümə bu dərəü divar laləzar gəlir.
Gətir piyaleyi-gülgun ki, bəhri-təbimdən
Kənarə yüz gühərү təbi-şahvar gəlir.
Gətir piyalə ki, məxmur olub qılım tövsif,
O sərvəri ki, mənə mədhi iftixar gəlir.
Kərimi-zülkərəmə mənbəyi-mənabeyi-cud-
Ki, cudi-süfrəsinə Mön rizəxar gəlir.
Desəm səhabı-kərəm ol Kərimə töhmətdir,
Desəm bəhari-eta himmetine ar gəlir.
Bir ibtilayə düçər olsa ol yeganeyi-əsr,
Müinü nasır ona ruhi-həştü çar gəlir.
Qəzaleyi-fələki-pir öz ixtiyarı ilə
Kəməndi-himməti-valasına şikar gəlir.
Şikarə əzm eləsə nəsri-çərx rəğbətlə,
O şahbazə qılır meyl, aşikar gəlir.
Bu vəchdən ki, o şahın dərindədir izzət,
O astanəyə hər əhli-etibar gəlir.
Vəleyk bilməyirəm, taleyim dönübü mənim,
Könül fəraqı ilə zillətə düçər gəlir.
O vəqtdən ki, gedib şəhrdən o mahi-kərəm,
Zəmanənin mənə nöqsanı hər nə var, gəlir.
Gəhi səidü şəqi halımı edər dərhəm,
Gəhi ədilü bədil əmrə aşikar gəlir.
Düşübüdə nakəsü nadan əlinə əfsarım,
Behişt naqəsinə nari-qəm mahar gəlir.
Süheyıl-xasiyətəm düşmənimdə ali-zina,
Nə qəm, müqabilə gər mərdi-nabəkar gəlir.
O kəs ki, rövzəneyi-püştən tapıb ruzi,
Hər ayınə çü hərayınə ruzigar gəlir.
Vəleyk rövnəqi olmaz o gərmi-şəbtəbin,
Süheyıl tabış edər ömrü tarümar gəlir.

Könül, bu qədr belə ixtiyardən düşmə,
Yenə Şəmaxiyə ol sahibixtiyar gəlir.
Əgərçi Qaraçala eylədi günün qarə,
Tülü edər yenə gün, şəb gedər, nahar gəlir.
Yenə o sərvi-rəvan lalə tek çıxar dağə,
Əlaci-dərdi-dili-zarü dağdar gəlir.
Büsati-bağı edər Tur gül təcəllası,
Təcəlliyati-xuda bağə aşikar gəlir.
Şəmimi-müşk tutar səhni-bağü səhranı,
Bənəfşə seyrinə bu zülfı-müşkbar gəlir.
Yenə qulağə yetər sövti-naleyi-dürrac,
Sədayi-kəpkdəri zibi-kuhsar gəlir.
Xuda kərimdir, ey dil, qərar tut bir dəm,
Gəlir Kərim bəyin könlünə qərar, gəlir.
Yenə düşər sənə ol Sədi-Əkbərin nəzəri,
Yenə mədarına bu çərxi-kəcmədar gəlir.
Çıxar bu zağü zəğənlər fəzayi-gülşəndən,
Həzar nəğmə ilə əndəlibü sar gəlir.
Bu arxa su gəlib, ümmid var bir də gələ,
Yetər sənubərə zövq, abi-cuybar gəlir.
Dəxi bu xaneyi-möhnenətdə qalmasan sən mat,
Yenə hərəyübə ol miri-şəhsüvar gəlir.
Fəda olum sənə, ey xirməni-nəvali-əta,
Hər il vəzifə mənə buğda bir tağar əlir.
Gəlib payızda bizə nisfi-buğdamız, lakin
Ümid var ki, qalan nisfi bu bahar gəlir.
Mədaxil azdır, məxaric füzun, nə çarə qılım?
Əyal qüssəsi qəlbi-həzinə bar gəlir.
İlahi, eylə bu zatin cəlalını əfzun,
Həmişə nasır ona lütfi-kirdigar gəlir.
Əli nəbirəsidir çünki bu Hüseynzadə,
Cəza gündündə Əlivü Hüseynə yar gəlir.
Ömər sülaləsinin ömrün eylə əfzun kim,
Müəmmərəne onun feyzi-bişümar gəlir.
İlahi, eylə Simailə* canımı qurban,

---

* İsmayıla.

O tiflə Hacərү Sara ki, kannisar gəlir.
Hicabü ismət ilə eylədin dua, Seyyid,
Ağa bu şeri görə, afərin həzar gəlir.
Qənaət eyləməsən afərinə, yoxdur qəm,
Bahardə sənə bir əsbi-rahivar gəlir.
İlahi, ömr eləsin bu kərəm ilə ağa,
Nə qədr aləmə kim, fəsli-növbahar gəlir.

AĞA BƏY SOLTANZADƏYƏ

Qəsida

Sahiba, ey kim, sənin övsafi-zatin qılmağa
Ərseyi-dünyayə əvvəldən sənaxan gəlmişəm.

Kəbeyi-məqsudimiz sənsən, Minadır dərgəhin,
Bu Minayı-dövlətə qoç kimi qurban gəlmişəm.

Duşməni-Mərhəb-misalın qanə qəltan etməyə
Zülfüqari-Heydərəm, dünyayə üryan gəlmişəm.

Sərvəra, üç aydı getmişdim Dağıstan seyrinə,
Bu səfərdən olmuşam xeyli peşiman, gəlmişəm.

Görmüşəm biganə dəstində babamın mülkünü,
Qeyrətimdən qönçə tək bağrim olub qan, gəlmişəm.

Bu səfərdən düşmüşəm hədsiz qaranlıq günlərə,
Dönmüşəm nisfindən ötmüş ayə, nöqsan, gəlmişəm.

Şəhrdə bir növ qurtardım orucluq ayını,
Şəhri-şəvvəl içrə bu dərgahə mehman gəlmişəm.

Ta ki bu dərgahə gəldim, ruh tapdım tazədən,
Eylə bildim, sahiba, dünyayə əlan gəlmişəm.

Fəqr dərdilə mızacım istiqamətdən düşüb,
Bilmışəm lütfündə var ol dərdə dərman, gəlmişəm.

Bir mühəqqər mur idim çöllərdə sərgərdan gəzən,
Təxti-izzətdə səni gördüm Süleyman, gəlmişəm.

Sahiba, bu gəlməyim əqdəmki gəlmək tək deyil,
Gərçi bu dərgahə mən hər il firavan gəlmişəm.

Mən özüm hərçənd xatircəmlik tapdım, gəlib,
Leyk bir cəmin qoyub halın pərişan gəlmişəm.

Zahirən evdir adı, amma unu, buğdası yox,
Atmışam guya ki, bir köhnə dəyirman, gəlmişəm.

Salmışamancaq ələ bir həftənin əncamını,
Qoymuşam bir tay kömür, on beş ədəd nan, gəlmişəm.

Bir müsəlman yox ki, tutsun bir müsəlmanın əlin,
Şəhri-Şirvanı görüb bir kafəristan, gəlmişəm.

Hamıdan bədtər bu kim, ardımcı çakərzadənin
Çəşmi-şəhlasın qoyub əşk ilə giryən, gəlmişəm.

Sahiba, bu yazdığını hərfin biri böhtan isə,
Bil ki, mən islamə bəs manəndi-Mərvan gəlmişəm.

Çarə qıl kim, getdi əldən xanımı Seyyidin,
Sənsən, ey sahibkərəm, sultani, xanı Seyyidin.

AĞA BƏY SOLTANZADƏYƏ

Qəsida

Alışana, Ağa bək, eyni sənün xidmətüvə,
Baş əgər Ərəbü Xurşidü fələk hər saat.

Ömrün olduqca bu saati-fələkdən şəbü ruz
Derdə görmiyəsən hiç mükəddər saat.

Düşmənün qoynuna saat qoya gər ziynət üçün,
Nişi-əqrəb tək ola xəsminə nişər saat.

Ol sabir ki, gəlür saat içindən guşə
Eyliyür ismi-hümayunuvi əzbər saat.

Sahiba, məqsudi-Seyyid sənə xud zahirdür,
Bunca kim qafiyədə oldı mükərrər saat.

Varmı yadunda ki, Bakudə didüm saat alaq,
Vədə verdün, verəsən sən mənə digər saat.

İmdi üç aydu ki, dörd ayə gedür, yox əsəri,
Quş olub, yoxsa gögə uçdı, tapub pər saat.

Gərçi mövcud isə bəs illəti-təxiri nədür?
Yoxsa yadundan olub məhv o kafər saat.

Haşəllah bu nə zənndür ki, səxadən qalasan,
Nəzəründə bilürəm xakə bərabər saat.

Sahiba, çatdı qəzadən mənə saat qabi, qəzadən mənə!
Olmadı heyf o qab içərə müyəssər saat

Məni bu dərd necə əgməsün, ey kani-kərəm? –
Ki, qoyub qoynuna hər bisərupalər saat.

Dün fələkdən bu hekayətdə şikayət elədim,
Dedim: ey çərx, qoyub qoynuna hər xər saat.

Mən ki, ey çərx, sənün işşəvə daş atmamışam,
Nə olur, həm qoya bu Seyyidi-müztər saat.

Tənilə verdi cəvabım fələki-minayı, -
Ki, nə layiq qoya övladı-peyəmbər saat.

Bir baban var idi kim, tapmaz idi iki çörək,
İmdi sən xahiş edürsən qoyəsən bər saat.

Dedim: ey çərx, mənim va, Ağa bəg tək şahim,
İstəsə yer yüzü hər gün olu yeksər saat.

Ol Ağa bəg kim, onun şəfqətü əltafından
Qoyub ikramılə hər pirü qələndər saat.

Saat üçün fələkə hökmü ola gər cari,
Oli filhal dönüb mahi-münəvvər saat.

Müxtəsər, tuli-kəlamımdən, əya kani-kərəm.
Seyyidi-zarə gərəkdür ola zivər saat.

Bu təmənnadə gümanım budu kim, eyb degila,
Öz ağasından əgər istəsə çanər saat.

HACI ÖMƏR BƏY ŞİRVANIYƏ

Qəsida

Olub rəncidəxatir bəs ki könlüm bir nəfər bəydən,
Həras eylər ilan vurmuş öküz tək indi hər bəydən.

Məzaqımda betərdir xasiyətdə zəhri-qatıldən,
Əgər bimar könlüm hasil etsə gülşəkər bəydən.

Eşitmişdim ki, bəylər himmətindən şər dönər xeyrə,
Bəşərdən etmişəm nifrat ki, xeyrim oldu şər bəydən.

Dəxi bəylər büsətin görməyə hərgiz gözüm yoxdur,
Əgər xeyrim ola hər gündə dünyalar qədər bəydən.

Təqərrüb eylədim hər bəylə, mən bədbəxtlik gördüm,
Xoşa ol şəxslər kim, oldu onlar bəxtəvər bəydən!

Mənim xud danə ümmidiylo axır şəhpərim sindi,
Əgərçi bağlayıb dünyadə çoxlar balü pər bəydən.

Dirəxti-biddən etmək səmər ümmidi asandır,
Vəli müşküldü xeyli tutmaq ümmidi-səmər bəydən.

Şikayət eyləyirdim dün gecə yüz ahü zar ilə,
Çəkirdim rişteyi-nəzmə ki, çəkmışdim nələr bəydən.

Zəbani-pənd açıb bir yarı-danadıl ki, ey Seyyid,
Qiyan etmə təmamən bəyləri sən bir nəfər bəydən.

Tutaq ki, bəylərin vardır ziyanı qeyri-kəslərçün,
Təvəqqəe əhlisən sən, şairə olmaz zərər bəydən.

Gözündən gəlsin ol ənamü ehsanlar, o nemətlər—
Ki, aldın gah buğda, gah pul, gah atü xər bəydən.

Belə bədxərclik kim, səndə var tab eyləməz dərya,
Əgər mədən ola, canım, qutarır simü zər bəydən.

Gərəkdir səndən etsin əlhəzər bəylər əcəbdir bu,
Utanmazsan ki, bəs sən eyləyirsən əlhəzər bəydən?

Yadından çıxdı yoxsa ol bürünci-tazəvü birənc,
Gəlirdi xitteyi-Şirvanə yük-yük hər səfər bəydən.

Bu nə küfrani-nemətdir, bu nə asari-bidətdir,
Qılırsan nə şikayətdir bu ol sahibhünər bəydən?

Hanı ondan səva, insaf qıl, bir bəy ki, tutsun əl,
Məgər məqsud olur hasil cahan mülkündə hər bəydən?

Bu il bəs hanı buğdan, hansı bəydən xeyrə çatdırın sən,
Muradın hasil oldu söylə hansı tacı-sər bəydən?

Filan bəydən nə oldu hasilin, yainki behmandan,
Bu il nəfin nədir, gəl vazeh eylə müxtəsər bəydən.

Dedim ey dust, xamus ol ki, bu təqsir səndəndir,
Təmənna etdiyim yoxdur bu il bir mahəzər bəydən.

Təmənna eyləsəm hər şey ki, ol dünyadə mümkündür,
Təvəqqüsüz olur hasil bu gün Hacı Ömrə bəydən.

Muradım olsa buğda buğda tək çak etmənəm sinə,
Təvəqqə eylərəm Hacı Ömrə bəy kimi nər bəydən.

Nədir buğda ki, ondan ötrü Adəm tək olam qəmgin,
Olur hasil təmənna eyləsəm ləlü gühər bəydən.

Həvayı-qeyr ilə hər ləl tək qan eyləmə bağrin,
Tələb qıl rəngkarın, ey dil, ol xurşidfər bəydən.

Əla, ey saniyi-Faruq, əla ey mədələt kani,
Ömər qılsın fəxarət sən kimi sahibzəfər bəydən.

Qılınçın kəskin olsun Zülfüqari-paki-Heydər tək,
Səni xəllaqi-aləm eyləsin mümtaz hər bəydən.

Bu il bir mərhəmət qıl Seyyidin həqqində, ey sərvər,
Desinlər kim, olubdur, şükrillah, bəxtəvər bəydən.

MÖHSÜN BƏYƏ

Qəsida

Əyyami-bahar oldu, açıldı gülü lalə,
Aldı gülü lalə ələ bağ içrə piyalə.

Bu mövsüm əgər, saqi, deyil mövsümi-işrət,
Bəs cam nədəndir ki, alıb dəstinə lalə?!

Gər badi-baharı deyil İsa, nə səbəbdən
Yüz nitqi-fərəhbəxş verir bülbülü-lalə?

Tərlər, necə ki, arizi-məşuqə həyadən
Hər sübh gül üstə düşər ol növ ilə jalə.

Məhbubə yanında necə ki, yalvarır aşiq,
Bülbül gülü görcək edir ol növ ilə nalə.

Təsiri-bahar ilə olur şimdi tənavür,
Sərma ilə hər nəxl ki, dönmüşdü ufalə.

Durnalər oxur gah Əşiran, gəh Əbülcəp,
Gah şəkli-müsəlləs, gah urar cümləsi halə.

Gülşəndə qiyamətdi ki, bu xakdən, ey dil,
Güllər götürüb başını, əhsəntü, bu halə!

Gülşəndən əyan oldu yenə cənnəti-mövid,
Süni-əzəli yetdi gülüstanda kəmalə.

Gəh bad çəkər türreyi-sünbüllərə şanə,
Gəh qazələr eylər yədi-qüdrət güli-alə.

Aşıq təki nərgis gözün açmış nigərandır,
Guya ki, alıb səbrin onun bir gözü alə.

Gül bülbülü-şeydayə edər ərz cəmalın,
Bir al ilə istər ki, onun könlünü alə.

Güldür ərəqi-ruyi-Məhəmməd, gülü görcək
Göndər sələvat Əhmədi-Muxtar ilə alə.

Mafatə mükafat qılıb badi-baharı,
Tədbir eləyir maziyü müstəqbəlü halə.

Gülzarı zimistandan alıb verdi baharə,
Yazdı xəti-reyhan ilə bir nəğz qəbalə.

Xoşbəxt o kəslərdi ki, bu fəsldə hər gün,
Gülşəndə ola həmnəfəsi camü piyalə.

Xoşbəxt o kəslərdi ki, bu gərdişi-gərdun
Eylər olarin qismətini eyşə həvalə.

Hərçənd mənim dəstrəsim yoxdu bu kamə,
Bir kani-səxa leyk gəlir fükrü xəyalə.

Bir kani-kərəm, kəhfi-üməm, növgüli-iqbal,
Möhsün bəyi-fərxəndəşiyəm, “damə cəlalə!”*

Bir tazə cavandır ki, dəxi bəxti cavandır,
Yetsin görüm ol Xızır təki dəhrdə salə.

Xurşid cəlalin fələki-şöbədəgərdan,
Ey bari-xuda, verməsin aləmdə zəvalə!

Abi-kərəmü lütfi-xuda, gərdi-məlali,
Peyvəstə qıla daməni-eyşindən izalə.

Ey bari-xuda, aləm-ara badi-həvadis,
Dəhr olduqcan əsməsin ol tazə nihalə.

---

* Cəlali əbədi olsun!

Bəxşayış ilə xəsm edər ol xəsm zəbanın,
Ədalər ilə hacəti yox cəngü cidalə.

Sahibkərəma, gərçi bu aləmdə fəqirəm,
Əmma nə fəqiri ki, düşəm zilli-süalə.

Təbim ki, qənaət eləyir bir qədək ilə,
Yoxdur həvəsim aləm ara ətləsü şalə.

Gərçi geyərəm şal, əgər mümkünüm olsa,
Əmma nə düşüm, olmasa gər, fikri-məhalə?

Bəylər kimi hərçənd mənim şal donum yox,
Nə şəhrə bu gün nayibəm, axır nə mahalə.

Hər kəs ki, tuta bəy ətəyin, bəy olur axır,
Şirin olur ağızı, dəyər hər kəs əli balə.

Səd şükr ki, Seyyid tutub ol daməni-pakın,
Ümmidi budur kim, gələ lütfünlə kəmalə.

HACI ƏBDÜLƏHƏD MÜTƏLLİBZADƏYƏ

Qəsida

Gəlir novruz kim, güllər çəməndə aşkar olsun,
Açılsın laləvü gül zinəti-fəsli-bahar olsun.

Gəlir ol fəsl kim, nərgislər açsin çeşmi-şəhlasın,
Zimistan badəsindən məst olanlar huşyar olsun.

Götürsün başını torpaqdan ehya olub güllər,
Çəkib sərv-i-səhi qamət, qiyamət aşkar olsun.

Gülüstan içrə etsin nəğmeyi-Palizban bülbül,
Səhi sərv üzrə qumri ləhcəsi azadvar olsun,

Xədəngi-jaləni pürtab qılsın Rüstəmi-nisan,
Dü çeşmi-bəhmənү dey kur çün İsfəndiyar olsun.

Gətirsin taciri-badi-səba bari-giranmayə,
Mətai müşkü ənbər, səndəlü udi-qumar olsun.

Edib səyyadi-qüdrət bir belə tədbiri-ziba kim,
Qəzali-mehr gəlsin, bərreyi-gərduna yar olsun.

Əcəb olmaz qəzalı şir aləmdə şikar etsə,
Təəccüb bundadır kim, bərrəyə ahu şikar olsun.

Otursun xosrovi-xurşid təxti-acı-Cəmşidə,
Açıb gəncineyi-çudin cahanə zərnisar olsun.

Ləbi-məşuqələr tək qönçə şəkkərxəndə qılmaqcún
Bəsani-çəşmi-aşıq əbri-nisan əşkbar olsun.

Çəməndə atəşi-sina əyan olsun güli-tərdən,
Təcəllasında bülbül misli-Musa biqərar olsun.

Dəridə damən ilə qönçə çıxsın bəzmi-xəlvətdən,
Züleyxa kimi bülbül öz işindən şermsar olsun.

Bu gün novruzdur, tök zülfüvü rüxsarüvə, saqi,
Gərəkdir kim, bərabər müddəti-leylü nəhar olsun.

Ayağı başın üçün etmə bir dəm badədən xali,
Əlündə sağəri-səhbayı-xurşid-iştihar olsun.

Gərəkdir xoş keçirmək bir belə mövsümdə övqatı,
Mey olsun, şəkkər olsun, əldə cami-xoşgavar olsun.

Bu gün ol gündü kim, çəng oldu bişək düşməni-Heydər,
Nə eybi var əgər çəngində mütrib, çəngü tar olsun.

Bu gün ol gündü kim, mövla oturdu təxti-izzətdə—
Ki, ta ədasının ruzi-səfidi şami-tar olsun.

Əgərçi zadeyi-Süfyani-biiyman həsadətdən
İradə qıldı kim, pərxaşü cəngü girüdar olsun.

Deyil cayi-təəccüb hindədən bir böylə bədtinət,
Gərəkdir ot kökü üstündə bitsin, paydar olsun.

Gəlib Suqi-Ükazə mövsümi-həcdə quran xeymə,
Gərək ol zaniyə nəslində böylə yadigar olsun.

Sırıştə tinəti olmuşdu çün kim, nari-duzəxdən,
Gərəkdir nardə əlbəttə bir asarı-nar olsun.

Dirəxti-pürxəbisə sindi gərçi tarümar oldu,
O nəslə indi lənət eyləyənlər tarümar olsun.

Dirəxti-teyyibə şahi-Nəcəfdir, ali-Əşrafi
Çü əsli sabit oldu, rəfi qoy gərdunmədar olsun.

Siracullah nurin istədi düşmən ola xamuş,
Vəli həqq istədi ol nur nuri-hər diyar olsun.

Mədinə, Kərbəla, mülki-Nəcəf, ərzi-Xorasani
O nur ilə xudavənd istədi kim, nurbar olsun.

Diyari-Şirvani etdi bir nur ilə həm rövşən–
Ki, müxlislər gözü rövşən, müxalif çeşmi-tar olsun.

Əgər məndən sual etsən o nuri-paki-sübhanı,
Çəkib əl istiarətdən deyim qoy aşikar olsun.

Odur nəсли-Vəli, nuri-cəli, Seyyid Əli Ağə
Ki, əllamə gərəkdir xidmətində pişkar olsun.

Fəximü məfxərü əfxəm, əlimü alimü ələm,
Fəhimü müdrikü əzəm, həlimi-bürdü bar olsun.

Yeganə fazili-Şirvan, məhin sibti-şəhi-Mərdan,
Ona hər kim olur üdvan yeri darül-bəvar olsun!

Əlində xaməsi bədxahə olsun əjdəha, yarəb,
Əsası düşməni-Mərhəb-xisalə Zülfüqar olsun!

Dimağı-bədsəkalı sünbürləsa olsun aşüftə,
Dili-həssadı, ya rəb, lalə kimi dağidar olsun.

Nə qəm kim, bir əhəddən olmasa karından imdadı,
Xudavənda, təki Hacı Əhəd aləmdə var olsun!

O Əbdül Müttəlibzadə ki, yox manəndi dünyadə,
Səxadə şəni-valadə şəhiri-ruzigar olsun!

Tiçarət-pişə, xeyr-əndişə, nəxli-izzətə rişə,
Hünər aslanına bişə həmişə bardar olsun!

Qılır kuşış ticarətçün, dili-xəlqi ziyarətçün,
Bina qoymuş imarətçün, ilahi, üstüvar olsun!

İlahi, sadiqi-haziq ola hər qövldə sadiq,
Vilayi-Heydərə vasiq, mühübbi həştü çar olsun!...

Edibdir valideynin şad, qoymuş xeyrdə bir ad,
Gətirmiş su o xoşbünyad, yarəb, bərqərar olsun!

Gəl, ey abi-bəqani zülmət içrə axtaran bülbül,
Bu sudən iç ki, könlün şad, ömrün paydar olsun!

Budur “eynən tüsəmə səlsəbilən”, ey büləndəxtər!
Gəlib bu sudən iç, abi-bəqa çeşmində tar olsun.

İçib bu suyi hər kəs kim, Yezidə eyləməz lənət,
O məzлumə səlam etməz, ona su zəhrimər olsun!

Əla, ya Hacıya, dərya-nəvala, kani-əfzala,
Sənə mövlayi-Qənbər hər iki aləmdə yar olsun!

Keçən il eyddə bir lütf qıldın Seyyidi-zarə,
Gərəkdir feyzüvün adabi-şürkü səd hezar olsun.

Gərək hər ayda çatsın əhli-fəqrə feyzi-ehsanın,
Nəinki mən kimi ildən-ilə ümmidvar olsun.

Deyil haşa şikayət etdiyim, bunlar zərafətdir,
Gərəkdir sözdə bir cüzi nəmək, ey tacidar, olsun.

Bihəmdilləh, deyilsən özgələr tək, əhli-danişsən,
Tanırsan qəlb ilə ol nəqdi kim, kamil-əyar olsun.

Səvad ilə deyildir adəmin hər işdə təşxisi,
Deyil adəm hər ol bir kəs ki, qəsri zərnigar olsun.

Xəzü səncab ilə fəxr eyləyən kəs xeyli heyvandır,
Gərəkdir zinəti-insan elm olsun, nisar olsun.

Nə ol elmi ki, vardır məndə, bir də qəlbi-şeytanda.
Gərəkdir elm olan kəsdə əməl həm paydar olsun.

Əger bir kimsədə elmü əməl olsa səxavətsiz,
İnanma cənnətə daxil onun tək xərsüvar olsun.

Bular tovəm təvəllüd eyləyiblər, üç bəradərdir,
Gərəkdir hər birinə hər üçü hər işdə yar olsun.

Sepayə bir ayağı sınsa, diki saxlamaz möhkəm,
Gərəkdir üç ayağ ilə sepayə bərqərar olsun.

Dəlail çox bu mənayə, vəli meydanda vüsət yox,
Yetir əncamə, itmamə gərəkdir ixtisar olsun.

Yeter Hacı Əhəddən xələtü ənamü ehsanın,
Xəlifə malıdır Bağdad içində hər nə var olsun.

Nə gün səndən kəsibdir abi-lütfü feyzü ikramın,
Qərəz ki, şəxsi-şairsən sənə bu şivə ar olsun.

Əgər dünyaları qoysa sənin anbaruva dolmaz,
Gərəkdir bu mətaə özgə kəs anbardar olsun.

Çəhənnəmsən, sənə “həl imtələtə” söyləsə xalıq,
Sənin “həl min məzid” ilə cavabın aşikar olsun.

Sənə hər il nə qədri pulü xələt çatdı ağadən,
Sənin bir görmədim fəqli-xəzanın novbahar olsun.

Nə bir əynündə faxir camə, nə kisəndə simü zər,
Nə bir şamında şamın, nə naharında nahar olsun.

Hər ol bir şəxsi ac istər xuda, dönməz tənəümdən,
Gərəkdir kim, həmişə xarı zarü xaksar olsun.

Tutaq Haçı Əhəd qıldı bu il də on manat ehsan,
Get özgə kar tap, bundan sənə hasil nə kar olsun!?

Bu gunə şair olmaqdan sənə culablıq xoşdur,
Nə şer olsun cahanda, həm nə şairlik şuar olsun.

Nəsici-ənkəbut əfzəldir indi şeri-şairdən,
Mətai-fəzlə müşgüldür ki, minbəd etibar olsun.

Şəhi-Səlçuqlərdən sonra getdi rövnəqi şerin,
Baxan yoxdur dəxi gər şer düri-şahvar olsun.

Qənaət qafını ənqayı-məğrib tək nişmən qıl,
Nə lazımdır hüma manəndi-kərkəs cifəxar olsun!

Çəkil bir ğarə, çək ağuşə bir yarı-güləndamı,
Sənə bəsdir cahanda gər belə bir yarü ğar olsun.

İlahi, fazili-Şirvan ilə Hacı Əhəd daim,
Cahanda kamranü kambəxşü kamkar olsun!

HACI ƏHƏD MÜTƏLLİBZADƏYƏ

Qəsidiə

Novbahar oldu, könül, dəhri tutub zövqü səfa,
Geymisən Kəbə kimi sən nə üçün böylə qəra?

Başınə qönçə qoyub bərgi-zümürrüddən tac,
Əyninə lalə geyib izzət ilə sürx qəba.

Xəlvəti-xasi-Züleyxadı məgər səhni-çəmən-
Ki, gülün xari-cəfa pirəhənin qıldı qəba?

Tök mürəssə qədəhə badeyi-xurşidvəsi,
Aftab etdi Həməl bürcünü, saqi, məva.

Həmələ gəldi bu gün ahuyi-zərrini-fələk,
Etdi biçunuń çəra gör ki, bu mərtədə çəra.

Həft sin içrə bu əsnadə səmək lazımdır,
Hutdən çünki olur Yunisi-xurşid rəha.

Aləmi-pir bu gün oldu cavan, ey saqi,
Əyləşib eyşü nişat etməyə pirü bürna.

Bülbül izhar qılıb həncəreyi-Davudi-
Ki, salıb şur ilə bu çərx həsarınə nəva.

Zağ edib tərk Əbülçəp kimi ahəngi-çəpi,
Rast sərv üzrə çıxıb qümri olub nəğməsəra.

Oxuyur ləhni-Hicaz ilə pərəstu nəğəmat,
Eyləyir-ləhni-hüdi hüdhüdi-gülzari-Səba.

Ruzi-novruz edib dəkkeyi-əttar güşad,
Aləmə ətr verir ləxləxeyi-badi-səba.

Bülbülü-zar gülün hüsnünə qalmış heyran,
Həq təcəllasına məbhut qalan tək Musa.

Gül açıb çöhrəsini arizi-İshaq kimi,
Saçılır hər tərəfə nəfxeyi-müşki-sara.

Ərzi-Babildi çəmən, bülbülü-bidil Yəqub,
Laləvü gül biri Rahil və biridir Ləyya.

Lalənin rəngi şəfəq kimi basıbdır sürxi,
Ərzi-Əqdəsdə əyandır yenə xuni-Yəhya.

Nəfəsi-İsəvi asar ilə badi-səhəri
Edər əmvati-gülstanı bu günlər ehya.

Səhni-gülşəndə olur cənnəti-mövud əyan,
Aləmi-ricət olub dəhrdə hər yan peyda.

Nəfxeyi-surdü guya nəfəsi-badi-səhər,
Nəfx olub surə bu gün, zində olubdur mövta.

Qönçəyə müjdəyi-İshaqı verir ruhül-əmin-
Ki, edər xəndə təəccübə lisani-Sara.

Bərqi-novruz töküb fəsli-zimistan qanın,
Nəsbi-sultani-gülə bağdə oldu şura.

Qış gedib gəldi bahar, oldu əyan vəcdi-sürur,
Ey könül, şad olusan rəmz ilə olsan dana.

Üqdeyi-rəsi-zənəbdən qutarıb mahi-münir,
Şükr kim, rəfi-xüsuf oldu, verir dəhrə ziya.

Şad ol, ey xatiri-qəmdideyi-məğbun ki, bu gün
Aləmi şur tutub, vəcdə gəlib ərzü səma.

Rəvişi-şerdə ustادlıq eylə zahir,
Muşikafani-cahan ta ki desin “amənna!”.

Ümənayı-bələd üçün oxu bu əşarı,
Sənə ənam eləsin ta ki o fəxri-üməna.

Hər nə məqsudi-dilindir, sənə ənam eylər,
Hacı Əbdüləhəd, ol püştü pənahı-füqəra.

Talibi-həqqədi mətlubi-Mütəllibzadə,
Talibin mətləbi məqsudini eylər ilqa.

O çahanbəxş ki, ənamının eylər şükrün,
Hamiyi-seyyidi-sadatü gürühi-üləma.

Zayiri-Kəbə olubdur o büləndəxtər kim,
Onun ehsanına göz dikmiş ümumi-füqəra.

Müxlisi-müctəhidi-əsr, müridi-hasıl,
Çakəri-ali-peyəmbərdi, mühibbi-ağa.

Ta Əli nurini rüxsari-Əlidə görmüş,
Məhv olubdur necə ki, Mehr şüaində Süha.

Çoxları oldu rəvan, türfə onun tək, lakin
Çoxları getdi bu il həccə onun tək, amma...

Biriseti etmədi bir mərdi-fəqirə ənam,
Biriseti etmədi bir biveyi-biyarə əta.

Leyk bu açdı gedən vəqt səadət əlini,
Etdi hər bir kəsin öz halına şayistə səxa.

Hər kəsə dirhəmü dinar verib, malü mənal,
Hər fəqirə kəsilib qismət olundu kala.

Cümləsi oldu gələndən sora məlum bizə,
Nə qədər Yəsrübü Bəthadə edibdir əta.

Belə getsin gedəcək kim ki, təvafi-həccə,
Bu sıfət getməyəcəkdir dəxi bir kəs, haşa!

Gərək asarı bunun dəhrdə tarix olsun,
Qala baqi adı ta var bu dünyayə bəqa.

Məkkədən gətdiyi sövqatı gəleydi ələ gər,
Olacaqdır bilirəm bəndəyə bir Misri əba.

Leyk, bəxtim mənə yar olmadı, qaldım üryan,
Pozdu mən eylədiyim qüvvəyi-tədbiri-qəza.

Hiç şək yox, bilirəm ki, o səxavət kanı,
Yenə lütf eylər əba Hacı Riza olsa riza.

Haşəllah, demərəm Hacıya mən maneyi-xeyr,
Xassə bir şəxsə ki, mən tək ola bir bərgi-nəva.

Xassə bir şəxs ki, məddahı ola ağanın,
Eyləyə ali-Əli vəsfini hər sübhü məsa.

Xeyrxahımdı mənim Hacı Rizanı bilirəm,
Zinəti-qafiyədən ötrü bu söz oldu əda.

Rastlıqdan bu sözü teybət üçün nəzm etdim,
Kəc xəyal etsə əgər Hacı, mənə va əsəfa!

Haşəllah ki, muradım ola bir özgə xəyal,
Müxlisəm Hacıya, billah ki, bireybü riya!

Çünkn məlumdü Məşdi Əliyə əhvalım,
Var ümidim ki, verə ayineyi-qəlbə səfa.

Yəni təfsir qıla sözlərimin mənasın,
Tutmaya Seyyidi-sərkəştəyə şerində xəta.

Mürdəşirzadə əgər annamasa məzmunu,
Eybi yox, dübbədü, yox zehn ilə həm fəhmü zəka.

O nə bilsin ki, nədir vəsfî-Əmirül-Bərərə,
O nə bilsin ki, nədir midhəti-sultani-hüda.

O nə bilsin ki, nədir nəzmdə səngin mətləb,
Ö nə bilsin ki, nədir şerdə rəngin məna.

Seyyida, bəsdi zərafət, sınacaqdır bu hərif,
Mollasan sən də, bəli, dübbə biləndir molla.

Barilaha, ola Hacı Əhədin ömrü diraz,
Saxlaşın cümlə bəladən onu daim mövla!

ƏHMƏD BƏYƏ

Qəsida

Əssəlam, ey güli-gülzari-səxa Əhməd bəy,
Dürri-dəryayı-ədəb, kani-əta Əhməd bəy.

Yanmışam suzü güdaz ilə, edibdir xamuş
Şəmi fanusi-xəyalımı həva, Əhməd bəy.

Yetdi bikəsliyim ol qayətə kim yanımda.
Durmayıb tünd fərar etdi səba, Əhməd bəy.

Bir xəbər ver mənə bəydən ki, nə vəqt gələçək,
Hüdhüdi-xoşxəbəri-şəhri-Səba Əhməd bəy.

Bu Süleymanə hücum eylədi divani-bəla,
Xatəmi-işrətimə yetdi bəla Əhməd bəy.

Əkl edər mənbəyi-ömrümü bu daneyi-fəqr,
Yıxılar nəxli-qədim, sınsa əsa Əhməd bəy.

Xatəmi-işrətimi div alıbdır əldən,
Hökmüm olmaz dəxi bir şəxsə əda, Əhməd bəy.

Hər büsatı ki, tədarüklə mən etdim çıdə,
Badə bəzl etdi onu badi-fəna, Əhməd bəy.

Dürlərim dürci-dəhanımda olubdur nabud,
Getdi yəğmayə o löluyi-səfa, Əhməd bəy.

Ey bəşarətmənişi-zadeyi-sərxeysi-bəşər,
Müjdəbəxş-i-dili-ərbabi-vəfa Əhməd bəy.

Nuri yox gözlərimin, eynəyə möhtac oldum,
Qalmayıb mərdümi-çeşmimdə ziya, Əhməd bəy.

Tir olan qamətimi qövsi-fələk qıldı kəman,
Yan gedər tirim, edər indi xəta, Əhməd bəy.

Taciri-Çin idim əvvəldə, mətaim xoşbu,
İndi kafurə dönüb müşki-xəta, Əhməd bəy.

Ağarib muyi-sərim bərf tək, ey kuhi-səfa,
Novbaharımı edib fəsli-şita, Əhməd bəy.

Həqq edə hacı Muradımı, muradə vasil,
Onu çox görməyə bu qövmə xuda, Əhməd bəy.

Dün eşitdim ki, sənə şer yazıbdır Müşfiq,
Etmisən sən də ona lütfü əta, Əhməd bəy.

Elə bildim ki, mənə lütfü əta eyləmisən,
Olmusan nasiri-qövmi-füqəra, Əhməd bəy.

Süfreyi-cudüvə mehmandu guruhi-üləma,
Rizəxarı-kərəmindir şüəra, Əhməd bəy.

Azü çox hər nə isə eyləmisən lütf ona,
Çoxlar olsun sənə bu işdə fəda, Əhməd bəy.

Özgələr bəy verəni sahibinə rədd eləməz,
Bəy olan kimsədə olmaz bu əda, Əhməd bəy.

Dedim arpamı satıb, buğda sərəncam edərəm,
Zövq ilə saz edərəm bərgü nəva, Əhməd bəy.

Cuhud oğlu yedi arpanı bu il, mən qaldım,
Olmadı dəstrəsim hiç ğəza, Əhməd bəy.

Təng olub axır Uğurlu bəyə yazdım namə,
Möhrəmiz salmadı ol tasə səda, Əhməd bəy.

Qənim olsun görüm öz adı onun nazirinə,
Mustəfadə yox imiş hiç səfa, Əhməd bəy.

Şeyxəlibəylidə tək bircə Kərim bəydü kişi,
Gəlməyib, gəlməyəcəkdir ona ta* Əhməd bəy.

Dövlətə sahib olur hər kimə salsa sayə,
Sayeyi-dövlətidir zilli-hüma, Əhməd bəy.

Var ümidim ki, Kərim bəy görə bu əşarı,
Bəndədə bilməyə bu işdə xəta, Əhməd bəy.

Bir qədər buğda əta qıl mənə, ta bəy gəlsin,
Eyləsin borcumu lütfiylə qəza, Əhməd bəy.

Xanədən un qutarıb, buğda tağar boş qaldı,
Üz veribdir mənə yüz dərdü bəla, Əhməd bəy.

Ya hesab et bəyə, ya kim özün ehsan eylə,
Nə isə, eyləginən dərdə dəva, Əhməd bəy.

Var ümidim ki, bu bimari-qəmi-iflasə,
Daruyi-lütfün edə lütfü şəfa, Əhməd bəy.

İki Müşfiq qədəri etməyəsən lütf mənə,
Xatirim olmayıacaq hiç riza, Əhməd bəy.

Lütf qıl, saxla bu əşarimi, ta bəy gəlsin,
Nə verərlər görək ol bəhri-həya, Əhməd bəy.

---

* Tay

HACI AĞABƏY OĞLU ƏLİYƏ

Qitə

Əla, Əli bəy, ey ki nəvalın şükrün
Zikr etməyə acizdü zəbanım yoxdur.
Bir bülbüli-xoştəranəyəm aləmdə,
Səd heyf ki, tazə gülsitanım yoxdur.
Tiri-qəmə mən nişanəyəm zira kim,
Bir kipriyi ox, qədi kəmanım yoxdur.
Yoxdur meyi-gülrəng, könül qanə dönüb,
Hərçənd bədəndə hiç qanım yoxdur.
Sövdagəri-hiyleyi-kəmaləm, əmma
Sərmayeyi-sudü həm ziyanım yoxdur.
Məlum-şərifivüzdü kim, xəlq kimi
Kəsb eyləməyə mənim dükanım yoxdur.
Ey dəftəri-izzü cah, bir dəftər olur
Yazsam ki, əgər filan-filanım yoxdur.
Söz müxtəsəri budur ki, var bir atım,
Tədbirin elə, arpa-samanım yoxdur.
At qaldı samansız, neçə gün səbr elədim,
Səbr eyləməyə dəxi təvanım yoxdur.
Qurbanın olum, bunun sərəncamı üçün
Səndən qeyri bir kəsə gümanım yoxdur.

FƏRƏC BƏY AĞA BƏY OĞLUNA

Qəsida

Ey səfasəy kim, sücudi-dərin
Fərzdir əhli-aləmə çün Həcc.
Çakəri-dövlətin bəni-Abbas,
Bəndeyi-xidmətin bəni-Xəzrəc.
Etməyən vəsf-i-şövkətin ulkən,
Getməyən rahi-xidmətin əvəc.
Qeyr özün yüz sənə təşəbbəh edə
Haşəllah ki, rast olsun kəc.
Şövqi-didari-mətbəxindəndir—
Ki, qəbul etdi narə yanmağı gəc.
“Hovlə beytiş-şərifikə füqəra
La yətufunə sailən min fəcc”*.
Çəsmeyi-cudə lütfüvüz mənbə,
Qülzümi-lütfə səffüvüz məxrəc.
Agəh ol, ey nəcib həmsayə—
Ki, mənə öz veribdi “üsürü hərəc”.
Gərçi yəxdan xahişimdi mənim,
Şerdən qeyri yoxdu bir agənc.
Nə o seyyid mənəm ki, xüms alam,
Qapımı kəsdirə gürəhi-xələc.
Nə unum var bu il, nə bir buğdam,
Sahiba, az qalib dağılmağa dəc.
Hatifi-qeyb müjdə verdi mənə,
Key olan gövhəri-kəlamə mərəc!
Buğda fikrində hiç qəm çəkmə—
Ki, Fərəcdən olur ümidi-fərəc.
Ol Fərəc xan ki, hiç xanzadə
Görməyibdir belə ülüvv dərəc.
Nəslü bin-nəsl zati-valası
Lütfü cüdü səxayədir mədrəç.
Kəbəyi-arzuyə Seyyid üçün
Astanından özgə yox mənh

---

* Sənin şərafətli evin kasıbların pənahıdır, dilənçini qapıdan naümid qaytar-mazlar.

ƏLİ ƏSĞƏR BƏYƏ

*Şamaxı bəylərindən şikayət
Qəsida*

Əli Əsğər bəy, əya əkbəri-ərbabi-kəmal,
Əzəmi-əhli-kərəm, əkrəmi-əshabi-nəval.

Sənsən ol ayineyi-həqqnümayi-əzəli—
Ki, olur səndən əyan surəti-keyfiyyəti-hal.

Ərzi-halim eşit, ey sərvəri-fərxəndəliqa!
Çünki hal əhlisən, əhvalıma qal, eyləmə qal.

Neçə müddətdi ki, el qoydu dəbistanə məni,
Pir vəqtimdə olub məşgələ dərsi-ətfal.

Ayda on iki manat kəsdi çilenlər donluq—
Ki, hər ayda çatar, ey Seyyidi-pakizə-xisal.

Baxıban zahiri-əhvalına ol əşxasın,
Təməi-xam ilə biz də elədik özgə xəyal.

O, çilenlər ki, olar var idi tacir sinfi,
Hər nə yazmışdı isə dəftərə, verdi filhal.

Leyk bəy dəstəsinin saxtə oldu karı,
Oldu pul vermək işi onlara bir əmri-məhal.

Hərçi səy eylədi bu əmrə rəisi-məclis,
Gəlmədi məclisə bir parə ləimü möhtal.

Zahirən gərçi Ədil bəy də çalışdı, amma,
Onda çox nüktə var, ol rəmzi bilir əhli-kəmal.

Eyləyib əldə bəhanə bunu Sultan Məhəmməd—
Ki, verib Hacı Əli Əkbərə həq dövlətü mal.

O gərəkdir verə bu əmrədə üç yüz min otuz,
Yoxsa bu uşkola əmri başa getməz bir sal.

Yenə könlündəkini yaxşıdı bu zahir edər,
Bilmirəm heyf ki, Nemət bəy edibdir nə xəyal?

Hamidan Hacı Ömər bəy, gərək o pul versin,
Kəndi var, torpağı var, əmrinə tabedü mahal.

Həsənin çünki yox idi qərəzində vermək,
Ol zaman oldu bəhanə ona da Molla Cəlal.

Hər zaman surimi kim, göydə çalar İsrafil
Ol zaman hasil Ümid bəydən olur “ma fil-bal”.

Barəkəllah ki, mərdanə imiş Ağa Qədir,
Nə ki yazmışdı o gün dəftərə, etdi irsal.

Barəkəllah, Ağa bəy zadeyi-Hacı Aşur,
Hamidan verdi əzəl, qalmadı boynunda vəbal.

İstədim həcv eləyim dün bu bəy dəstəsini,
Bir nəfər yarı-müvafiq dedi: Ey tuti-misal...

Onları eyləmə həcv, üzrləri var oların,
Öyrənib almağa məcmuəsi bunlar məhü sal.

Almağa öyrənən, adətdü ki, vermək bilməz,
Hiç olur təndir ağacdən, dəxi gərdun abdal?

Bunların var idi Şirvanda bir sərxeysi,
O idi silsiləcünbani-ümurati-cəlal.

Zübdeyi-əhli-kərəm, adı kimi nəfsi Kərim,
Əhli-Şirvanı bilirdi özünə əhlü əyal.

Hatəmi-saniyi-dünya ki, dəmi-cudində
Yox idi sail üçün hacəti-izhari-süal.

Çünki ol yoxdu Şəmaxidə, odur bais kim,
Bunlar eylər özünü hər biri bir şəxs xəyal.

Hanı ol şəxsləri adını qoymuşdu çilen,
Pul yazanda eləyən bir-birinə istecal?

Hanı ol arşın ilə ay işığın ölçənlər,
Hanı ol özlərini eyləyən əyanə misal?

Sahiba, əfv elə bu tul kəlamımdır kim,
Ürəyim qüssəvü möhnətdən olub malamal.

İndi üç aydı ki, eldən dəxi yoxdur imdad,
Qalmışam guşeyi-möhnətdə pərişan-əhval.

Yoxdu bir şəxs məni-xəstəyə səndən məhrəm,
Sən də insafə gəlib eyləməsən hal sual.

Bir demirsən neçə müddətdi ki, bu Seyyidi-zar,
Qalıb avarəvü sərgəştə, giriftari-məlal.

Ramazanda nə yedi xuni-ciyərdən qeyri,
Ya ki indi nə yeyir nisfdi mahi-Şəvvəl?

Tut yedim hər gecə mən Hacı Ələkbər bəydən,
Nə yesin söylə görək evdə qalan əhlü əyal?

Seyyidəm, leyk nə ol seyyidi-sahibmənbər –
Ki, mənimçün edələr cəm təridü əfsal.

Mir Kərim tək yox üzüm mən də çıxam bazarə,
Dəyənək əldə, salam aləmara qalü məqal.

Bəs ki şairlik ilə aləmara məşhurəm,
Bavər etməz mənə bir fund pənirə baqqal.

Bundan artıq nə açım pərdəni, ey kani-həya,
Müxtəsər, yoxdu nə çay, qənd, nə gəndüm, nə zoğal.

Ya özün eylə sərəncam və ya hadidən
Rəfi-hacət qıl, əya Əkbəri-ərbabi-kəmal!

LƏNKƏRANLI ŞİRƏLİ BƏYƏ

Qəsida

Həlqeyi-zülfə-siyəh rüxsareyi-canandə,
Əqrəbi-cərrarədir məhtabi-nurəfşandə.

Eylə billəm könlümü hər dəmdə bir əqrəb çalar,
Hər dəqiqə görcək ol zülfə rüxi-canandə.

Ayda bir yol mənzil eylər mah əqrəb bürcünü,
Görməmişdim əqrəbi daim məhi-tabandə.

Xatirim dərhəm olur saətbəsaət kim, neçün,
Əqrəbi-zülfün hədisi söylənir hər yandə.

Başımə gər çərxdən daşlar yağarsa razıyam,
Görməyim tək ol məhi əgyar ilə cövlandə.

Səngi-möhnətdən sınır sədparə könlüm şışəsi,
Şışəvü peymanə görcək yarı-bədpeyməndə.

Zülfüvün zəncirinə divanə könlüm bağlanıb,
Sal zənəxdan çahına, bənd eylə bu zindandə.

Çox gətirmə sən məni əfəganə kim, görməz rəva,
Himməti Şiri-Əli hərdəm məni əfəgəndə.

Ol cahani-cud kim, dəsti-səxasından onun,
Qalmadı mədəndə zər, dürrü gühər ümmandə.

Rəşki-kilkindən dəbiri-çərx sindirdi qələm,
Çün onu kamil görüb, gördü özün nöqsandə.

Ol əmiri-xitteyi-Ləngərkünan kim, hər zaman,
Əhli-Şirvan bəndəsidir ribqeyi-fərmandə.

Ey sipehri-izzətü rüfət, bu gün mehrin sənin
Səng-ara atəş kimi müzmərdü cismü candə.

Məndən etmişdin təmənna bir neçə şiyva qəzəl–
Kim, nəziri olmasın aləmdə bir divandə.

Gərçi düşdü üqdeyi-təxirə bir müddət bu iş,
Bu günəh məndən deyil, var çərxi-kəcgərdandə.

Mən haçan Şırvanda qaldım kim, edim xidmət sənə?
Olmuşam gəh Rəştədə, gəh xitteyi-Tehrandə.

Hər zaman kim, şəhrdə gördüm uzaqdan mən səni,
Şərmdən qaçdım ki, ta pünhan olum bir yandə.

Eylə bil, bir seyd səyyadə olur qafıl düçar,
Nagəhan bir gün düçar oldum sənə meydandə.

Gərçi həqqin var idi, etdin məzəmmət bəs mənə,
Var məzəmmətlər yeri bu Seyyidi-nalandə.

Sən buyurdun ki, mənə, ey Seyyidi-bietibar,
Bu necə ətvardır sən tək ülüvvi-şandə?

Beş qəzəl etdim təmənna səndən ayid olmadı,
Altı ay qoyduz məni avarə bu dövrəndə.

Özgə vəqtı şerüvə filfil bükər əttarlar,
Köhnə dəftərlər kimi hər parə bir dükkandə.

Bir məsəldir kim, pişik gördü ... dərmandır
...pünhan eylədi güllük ara külxandə.

Xud tutum kim, sözlərin yanında misli-zərridir,
Zərrə olmaz qədrü qiymət ta ki vardır kandə.

Söz gərək səndən çıxıb, aləmdə şöhrət eyləsin,
Zirənin miqdarı olmaz xitteyi-Kirmandə.

Hiç aqil saxlamaz öz gövhərin sərrafdən,
Seyyida, varmı sözün bu sorduğum bürhandə?

Sən ki, hasıl etmədin məqsudimi, gəl indi sən,
Bir şey et məndən təmənna olmasın Şirvandə.

Bu kəlamından sənin məlum olur, ey tacı-sər,
Seyyidi-nakamə meylin var sənin ehsandə.

Mən nə lazıim istəyim bir şey ki həqdir, olmasın,
Fırqeyi-əhli-kəmal içrə, qalam nöqsandə.

Diqqət etsən şerinə, zahirdü fikri Seyyidin,
Saət əsbabın ki, munca zikr edib ünvandə.

Gah şışə, gah əqrəb, gah saətdir sözü,
Mətləbin etmiş əyan bu nükteyi-pünhandə.

Şəfqətin gər olsa, bir saət əta ql Seyyidə—
Kim, görüb anı, sizi yadə salam hər andə.

Nə o saət olmasın ki, hər gədanın var biri,
Nə o saətdən ki, vardır şahdə, sultandə.

Müxtəsər, bir saət olsun kim, görən kəslər onun,
Adına saətdən ki, desinlər məclisi-ürfandə.

HACI MƏCID ƏFƏNDYƏ

Qəsida

Lütfi-həq çün kainatə xələti-xilqət verər,
Hər kəsin öz qədrinə mənsub bir xələt verər.

Hər kəsin öz arzusunca layiqini verdi həq,
Hikməti var kim, kimə fəqrü kimə dövlət verər.

Məbdəyi-fəyyazdə yox büxl, ey sahibxirəd!
Qabiliyyət qədri hər bir çizə bir surət verər.

Gərm olur, eylər ğəza çünki üfunət mədədə,
Qüvvəyi-tövlid ona hər ləhzə bir halət verər.

Ol həkimi-layəzalin hikmətindən yox sual,
Hər kəsə hər nə veribdir mövcibi-hikmət verər.

Müqtəzayı-zatidir hər bir kəsin öz xilqəti,
Xakə süflilik əta, əflaka gər rüfət verər.

Müxtəlifdir çünki əsması həkimi-mütləqin,
İxtilafat ilə bəs əşyayə xasiyyət verər.

Akisin əksində illət yoxdu, ey ərbabi-huş,
Müxtəlif ayınələrdir, müxtəlif surət verər.

Oldu istedadlır çün müxtəlif əsma ilə,
Şeyi-vahid bəs bu üzdən surəti-kəsrət verər.

Münbəsitdir külli-əşyadə zühuri-zati-həq,
Bir təcəlladır kim, ol Musa ona taqət verər.

Zati-həqqi sanma əşyadə hüluli-ixtilat,
Kim hülulə mötəqiddir əqlinə xiffət verər.

Bil ki, mövcudi-məcazidir cəmii-mümkünat—
Kim, təcəlla məzhəriyyətlə ona şöhrət verər.

Ol təcəlla gər təəllüq qət edə imkandən,
Nistü nabüd olmağı imkan üçün sürət verər.

“Daxilun fi külli şeyin, xaricun ən külli şey”*,
Qövli-mövlayı-çahan əlani-bişübət verər.

Həm əzəldə, həm əbəddə masiva mədumdur,
Məzhəriyyət şərt olub, əyanə mahiyyət verər.

Olma Sufistan tək münkir vücudin həqqinə,
Həq vücudi mümkünətə ziverü zinət verər.

Mümkünati-aləm öz zatılə qaim olmayıb,
Qaimi-bilqeyrdir, həq feyz hər saət verər.

Cövhəri-narıdə yoxdur surəti-rəhmaniyyət,
Xakə bəs əz surətin yəzdani-bisurət verər.

Etmədi bu cəhl Əbucəhli xudavəndi-cahan,
Qalibin tərkib edib əczasına ülfət verər.

Nöqteyi-küfrə müqabil nöqteyi-iman durar,
Hər şeyin ziddi onun təşhirinə qüvvət verər.

Nürü zülmət, küfrü iman, hübbü büğzü xubü ziş,
Etdiyi üzdən təqabül zatına behcət verər.

Mömin ilə kafirin bari xudadır xalıqi,
Feyzi-xılqət hər şeyə sultani-biminnət verər.

Leyk olmaz kafirin küfrünə razi lütfi-həq,
İlləti-mövcudənin dəfinə yüz alət verər.

---

* Hər şeyə daxildir, hər şeydən xaricdir [Allahın sıfəti].

Ənfüsü afaqdə ayatlər icad edər,
Şübhədən eylər müərra feyz hər növbət verər.

Zəngi-küfri xatiri-Firondən pak etməyə,
Seyqəli-rəxşəndə Musayə yədi-qüdrət verər.

Kafirin küfrünə gər razi ola bari-xuda,
Ənbiyayə bəs nədən təbliğ ilə zəhmət verə?

Küfr ilə imanə surət verdi xəllaqü xuda,
Mahə sərdiyət verən, xurşidə gərmiyyət verə.

Eyni ədlindəndi gər eylər üqubət bir kəsə,
Feyzi-fəzlindəndi gər ğeyrə rifahiyət verə.

Həqqə təaətdən təfaxür eyləmə, ey bülhəvəs,
Şükr ona qıl kim, sənə həq qüvvəyi-taət verə.

Feli-şərrin nisbətin qıl nəfsüvə, ey zül-lübəb,
Gərçi xeyrү şərrə surət ol şəhi-vəhdət verə.

Olma şeytan kim, edib üsyan dedi: “əğvi təni”,
Biədəb öz felini xəllaqına nisbət verə.

Adəm ol, “inna zələmna” növhəsilə nalə qıl—
Kim, inabətlər sənə ol sahibi-rəhmət verə.

Küfri-məğzidir bu halətlər, nə təqdiri-xuda,
Ey könül, söz müşkil oldu sameə siqlət verə.

Qıl itaət sən Əbülfəsim Məhəmməd şərinə –
Kim, təşəkkür neməti-üzmayə həm nemət verə.

Hər nə çatmış şəri-paki-Müstəfadən, qıl qəbul,
Müslihün əmrinə tabelik səlahiyyət verə.

Eylə daim çaryarı-Müstəfanun mədhini,
Xassə qıl səddiq mədhin kim, dilə rahət verə.

Mayəyi-ğar Müstəfadur, zinəti-rukni-səfa –
Kim, səfalər aləmə ol Kəbeyi-şövkət verər.

Cümlədən etmişdir əvvəl nəqli-meraci qəbul –
Kim, bu təsliqi onun aləmlərə ləzzət verər.

Eylə ondan sora ol Faruqi-əzəm vəsfini
Kim, ona fəthü zəfərlər sahibi-nüsərət verər.

Beyləqi-islami gərdunə ucaltmışkən o şah,
Bir piyalə rüx dutub əhvalinə zillət verər.

Zəxmi-xəncərlə əbulülü onu qıldı şəhid,
Gövhəri-əşkə əzasından nəbi qiymət verər.

Doğmiyub gün bir kəsi əfzəl ola Faruqdən,
Fərq həqdən batılə ol sahibi-rifət verər.

Ey könül, qıl xassə zünnureyni-pakun mədhini
Kim, onun nuri-rüxi xurşidə yüz xiçlət verər.

Ümmügülsümü Ruqiyə – Düxtərani-Müstəfa,
Zövcəsidir ol şəhin, həqq türfə zövciyyət verər.

Qıldı müfsidlər oni mehrabi-taətdə şəhid,
Xuni-paki ayeyi-Quran ara zinət verər.

Xövf edib təhrifdən cəm etdi Quranı-həqi,
Həq ona Quran oxunduqcə həqü üzrət verər.

Bədi-Osman et şəhi-Düldülsüvarun vəsfini,
Ruhi-qüdsi etməgə mədhin sənə cürət verər.

Sanma kim, ol şahiancaq mədh edübdür hələta,
Lavükəlla yüz xəbər Qurannda hər ayət verər.

Fatehi-Xeybər, qəzənfər fər əmiri-lafəta,
Sətvətindən canını hir sahibi-sətvət verər.

Cinnü insün taetindən oldı əfzəl zərbəti,
Ya Əli, Allah Əli, ari, belə zərbət verər.

Eylə andan sora bir banuyi-ismət vəsfini,
İsməti hər xandan ismətə iffət verər.

Zöhrə öz hər övc bir kövkəb, əhədi-əşər,
Kayeyi-təthir onun şənində amiyyət verər.

Ya rəsulillah, tərəhhüm qıl qulamun Seyyidə,
Qoyma kim, şeytan ona hər ləhzə yüz xələt verər.

Saxla iymanın onun şeytani-bədfərcamdən
Ol zəman kim, əxzi-iyman etməgə şərbət verər.

Görsə şerin, Seyyida, Hacı Məcidi-zül-lübəb,
Hiç şək yoxdur sənə təhsin edər, xələt verər.

Et Diyalluyə səfər, dürri yetir sərrafina,
Rəsmdir, sərraf olan kəs gövhərə qiymət verər.

Kəbədir beyti-humayuni o sahib-rüfətin,
Kəbə, ari, sahibi-dəvətlərə hacət verər.

Bəsdir ol ki, müfti ağadan eşitdin vəsfini,
Zati-paki gün təki öz nurinə şöhrət verər.

Barilaha, şadkam olsun bu sahib-mərifət,
Ta ki feyzin aləmə xurşid hər saat verər!

HACI GÜLƏLİYƏ

Qəsida

Ey olan ali-Əli çakəri Hacı Güləli,
Kömək olsun sənə hər əmrədə rəbbül-ərbab.

Ta ki bu vəqtə kimi şəhri-Şəmaxidə, Hacı,
Eyləyirdim özümü mən sənə bir dust hesab.

Məkkədən gəlmış idin, gəlmış idim görməgüvə,
Ya ki bir üzr olub, eyləmişəm üzrə şitab.

Amma indi görünür səndə ögey-doğmalıq,
Yəni var pullu ilə pulsuz bir həddi-nisab.

Gözümün nuruna bir həftədi ki, toy olacaq,
Həq mübarək eləsin bu toyu, ey ali-çənab!

Çəkməsin sinənə Allah o cavanın dağın,
Eyləsin şad onunla səni daim vəhhab!

Leyk ərzim budu bir həftədi ki, süfrə açıb,
Eylədin çayı plovdan hamı xəlqi sirab.

Qalmadı şəhrdə bir kimsənə məndən qeyri,
Hamı dəvət olunub pirü cavan, şeyx, şəbab.

Nə olaydı, bizi də dəvət edəydin, Hacı,
Ta görəydi üzümüz kari-mübarəkdə kəbab.

Erməni, rus, müsəlman-hamı mehmanış olub,
Eyləyəydin məni də erməni, ya rus hesab.

Həsrətim qaldı o məçlisdə ki, xoşxanları
Oxuyurdu gecələr şur ilə bidadi-Rəhab.

İki Mehdi, iki xoşləhceyi-Fars-ibn-Nəva,
Sözlərindən tökülüb məclisə yüz dürri-xoşab.

Mən tutaq kim, deyil idim o büsatə layiq,
Əldə vardır ki, bəhanə, çalınır cəngü rübəb.

Məclisi-işrətə şayistə cavan oğlum var,
Mən əgər piri-zəifəm, vəli var onda şəbab.

Nə onu eyləmisən məçlisə dəvət, nə məni,
Kəsib insafuvu Allah, nədir bunca icab?

Bir məsəldir ki, uman yerdən olur küsməklik,
Küsmüşəm səndən, əya, haciyi-fərxəndə-niqab!

Bilməsən gər, Məşədi Nəqdi əmidən xəbər al,
Əqrəbayəm sənə axır ki, mən, ey xanəxərab!

Müxtəsər, başın üçün xeyli dəyibdir bu mənə,
Dost-duşmənlər içində xəciliəm, bağrı kəbab!

Soruşullar ki, neçün Hacı səni rədd eləyib,
Qalıram, lal oluram, tapmayıram hiç cavab.

Bəlkə şair içə bir çay, gedər ehsanə,
Bəlkə seyyid yeyə bir aş, gözüm, yoxdu səvab?

Seyyida, çox da şikayət eləmə, eylə tamam!
Çünki meyxanəyə minbəd deyilsən əsbab.

Xəlq divanə deyil ki, səni dəvət eləsin,
Nəyə lazımsan, əya şairi-şumü kəzzab!

İstəyirsən ki, əgər hər yerə dəvət olasan,
Başla meyxanəni, çal dünbəyi, nuş eylə şərab.

Nədir axır sənə bu elmü ədəbdən hasıl,
Aç gözün, vadiyi-qəflətdə dəxi eyləmə xab.

Fikrүü cəm elə kim, cəm edəsən dövlətü mal,
Ta sənə xəlq eləsin hacıyü şəhzadə xıtab.

Çünki dövlətlə gedər gərdi-fəqarət səndən,
Tapılır onda sənə bir neçə ziba əlqab.

Onda Hacı Güləli çayını içməz sənsiz,
Xeyrү şərdə səni də dəvət edər çün əshab.

Nə yaman dərd imiş aləmdə fəqirlik, yarəb!
Fəqrlilikdən xoş olur nari-cəhənnəmdə əzab.

Seyyida, Hacı səni səhv ilə yaddan çıxarıb,
Könlüyü, qorxma, alır lütf ilə ol ərş-cənab.

Barilaha, bu toyu eylə mübarek ki, mənim
Nuri-çeşmimdü o dürdaneyi-bəhri-ənsab.

HACI MEHDİQULUYA

Məsnəvi

Hacı Mehdiqulu, nəcibi-zaman!
Ay sənə canı Seyyidin qurban!
Sən mühibbi-Əliyyi-İmransan,
Çakəri-alı-şahi-Mərdansan.
Hörmətin çoxdu fövci-sadatə,
Afərinlər sənin kimi zatə!
Sözə şahiddü cümlə ətvarın,
Ağa Seyyid Əliylə rəftarın.
Filhəqiqət o nəslə-mövladır,
Adı kimi özü də ağadır.
Həqq onun, ey güzini-əhli-kərəm,
Etməsin səndən iltifatını kəm.
Cəddi olsun sənin havadərin,
Həşrdə, nəşrdə nigəhdarın.
Səni Kövsərdən, ey rəfi cənab,
Saqiyi-kövsər eyləsin sirab.
Kəmtərinin bu binəva Seyyid,
Sənə daim edər dua Seyyid.
Mənə bildirki lütfü ehsanın
Vasil oldu, rəhiniyəm anın.
Əvəzində onun, sənə sübhan
Sündüsü-cənnət eyləsin ehsan.
Leyk, ey tacidar, ol xələt,
Vəchi var, olmadı mənə qismət.
Aldı əldən o sovbi Mir Cəfər.
Atama vermərəm dəxi bu səfər.
Dəxi bundan sora bahar olacaq,
Bağış səhra ki, laləzar olacaq,
Geyəcək sərv xələti-xüzra,
Lalə əynində sürxfam qəba.
Geyəcək nəxl zümrüdin camə,
Qönçə başında yaşıł əmmamə.
Olacaq təxti-şaxə gül soltan,
Qılıcaq bağ fövcinə ehsan.

Dolacaq dörlə lalənin camı,
Olaçaqdır şükuflə bayramı.
Özün insaf qıl, nəcibi-zaman,
Bu rəvadırmı mən qalım üryan?
Bu gecə xassə eydi-üzmadır,
Eydi-şahənşəhi-müəlladır.
Çıxacaq məsnədi-xilafətə şah,
Şiri-davər Əli vəliyullah.
Bu gecə cümlə xəlq olur xürrəm,
Bu rəvadırmı mən tutam matəm?
Ola hər xanə şəm ilə rövşən,
Eyləyim zülmət içrə mən məskən?
Şəm yox, noqlü xüşkəbarım yox,
Nisyə almağa etibarım yox.
Şairəm, şerdir mənim karım.
Dürri-şer ilə dolmuş anbarım.
Şerə baqqal xüşkəbər verməz,
Şer bir nəxldir-səmər verməz.
Qalmış idim məəttəlü heyran,
Bir kəsə gəlməyirdi hiç güman.
Etdi piri-xirəd məni hali,
İndi yaz həciyə bu əhvali.
O səni, qorxma, şadkam eylər,
Lütf ilə məğziyül-məram eylər.
Şöhrət üçün o, eyləməz ehsan,
Lütfü ehsanıdır onun pünhan.
Özü həngami-cudü lütfü səxa,
Görməyirsən, edir ki, şərmü həya?
Niyə halın belə pərişandır,
Ciyərin dərdi-fəqrədən qandır?
Edər ol hali-zarüvə çarə,
Eyləmə istixarə bu karə.
Çünki guş eylədim bu mənanı,
Yadıma düşdü ol kərəm kanı.
Həq sənin ömrüvü təvil etsin,
Düşməni-cahüvvü zəlil etsin!
Yavərin lütfi-kirdigar olsun, .
Gülşəni-xatirin bahar olsun!

MİRSADIQ XAN LƏNKƏRANIYƏ

Məsnəvi

Mirsadıq xan, ey nəcibi-zaman,
Xələfi-ərşədi-şəhi-Mərdan.
Cəddi-pakın Məhəmmədi-ərəbi,
Bəhri-qürbün o dürrı-müntəxəbi.
Bundan əfzun olurmu fəzlü şərəf,
Babi-pakındı padişahi-Nəcəf.
Vəsfin etməkdə tut məni məzur-
Ki, sizi vəsf edib xudayı-ğəfur.
Nuri-mışkatsız siracü züicac,
Şüəra vəsfinə deyil möhtac.
Əslı-zeytunəsiz, mürəbbisiz,
Leyk nə şərqiyyü nə qərbisiz.
Kövkəbi-dürriyi-xudasız siz,
İzzəti-paki-Müstəfasız siz.
Xassə Şirvanda, ey mətin ixləs,
Olmusan bir cənabə müxlisi-xas-
Ki, bu gün xəlqi-əsrə mövladır,
Sibti-paki-Əliyyül-əladır.
Ol Əli hilmü, ol Əli həmnam,
Varisi-elmi-ənbəiyəyi-izam.
Xassə bir şəxs ilə müsahibsən-
Ki, deyil əhli-əsr tək pürfən.
Kazimül-ğeyzü nəxli-bağı-səxa,
Zayiri-rövzeyi-imami-Riza.
Xassə kim, ol Xəlil həmnamı,
Sındıran Kəbə içrə əsnamı.
Zayiri-beyti-rəbbi-leylü nəhar,
Çakəri-ali-Əhmədi-Muxtar.
Xasə bir hüsni-xülqə həmdəmsən-
Ki, onun hər sifatıdır əhsən.
Hacı Möhsündür ol həya kani-
Ki, odur xəlqə həqqin ehsani.
Bu müsahibləri görüm, ey xan.

Sənə çox görməsin xudayı-cahan.
Sənə onları qadırı-əzəli
Eyləsin mehriban behəqqi-Əli.
Sahiba, ey əmiri-sahibhus,
İndi tut şerü ərzi-halıma guş.
Nə bu sözlər mənim kəmalımdır,
Xaki-payında ərzi-halımdır.
Sərvəra, indi xeyli müddətdir—
Ki, məqamın bu şəhri-qurbətdir.
Açusan xəlqə süfreyi-Hatəm,
Etmirəm büxl, qılmasın həq kəm.
Xah ali-rəsulü ali-əvam,
Etmisən cümlə xəlqə sən itam.
Murlər rizəxari-xanındır,
Ey Süleyman, sənin zamanındır!
Növ-növ eylədin ziyafətlər,
Gördülər xəlq nazü nemətlər.
Biz də axır sənin qulamın idik,
Baisi-izzü ehtışamın idik.
Həmi həmsayə, həm əmuzadə,
Bəzmüvə xidmət üçün amadə.
Deyiləm çox da şəxsi-nakamil,
Olmuyam ta ki bəzmüvə qabil.
Xəlq-ara izzü ehtiramım var,
Fəhm elə, hər məkanda namım var.
Seyyidəm, şairəm, dəxi hacı,
Deyiləm hiç şəxs möhtaci.
Nə frıbəndə, nə təməhkarəm,
Kim ki, əqli-təmədü-bizarəm.
Məzhəbim şiveyi-fütüvvətdir,
Tuşeyi-himmətim qənaətdir.
Gərçi biçizi müflisi-dunəm,
Belə fikr eylərəm ki, Qarunəm.
Təbi-pakim misali-dəryadır,
Sözlərim onda dürri-laladır.
Sözümün şahidi bu kim, ey xan,
Ol zamandan ki, xani-ərşməkan

Eyləyib bu diyarda məva,
Ona həmsayə mən təki dana.
Bir mənim kimi mərdi-sehrayın,
İcməyibdir bir istəkan çayın.
Görməyib bir səxavət asarı,
Özun insaf qıl, səni tari.
Hiç layiqmidir ki, siz təki xan
Edə Şirvanda məks tul zaman,
Bir mənim kimi nadirə göftar
Görməyə lütfi-xani leylü nəhar?
Xasə kim, olmuşam bu vəqt fəqir,
Ləşkəri-fəqrə dəstgirü əsir,
Qalmayıb əhli-əsrədə insaf,
Dürrə xərmöhrə ad qoyur sərraf.
Ol ki sərmayeyi-kəmalımdır,
İndi bu əsrədə vəbalımdır.
Xəlq edər əhli-şerdən fəryad,
Büxlü imsakdə olub ustad.
Məndən et hali-xəlqi istif sar,
İt bilir ani kim, dəğadə nə var.
Baxa onlarda cübbəvü şalə,
Təh veriblər xinalı saqqalə.
İt ki, qəlladəsi ola rəngin,
Demək olmaz şikar edər bu yegin.
Xəz geyən kəs əgər olaydı dəli,
Dağdə xırs olurdu Şeyx Əli.
Nə qalib bəy, nə mərdi-sövdagər,
Xəlq rubah olubdu, hiylətgər.
Hiç kəs bitəmə səlam etməz,
Bir yerə bir mərəmsiz getməz.
Əhli-aləm olub o gunə leim-
Konlara* cuddur əzabi-əlim.
Qalmayıb hiç sahibi-ehsan,
Nə əmirü, nə xanü bazərgan.
Diş çıxardıb olubdu bəylər səg,

---

* Ki onlara.

Orda-burda qalıbdı xan tək-tək.
Bir zamandan pəniri sövdagər
Necə bəs şışədən tənavül edər?
Bir bələ əsrədə bəs, ey mövla,
Kimi mədh eyləsin dəxi şüəra?
Şükrlillah ki, ey səxa kani,
Sizzə yoxdur bu nəqlin imkani.
Lütfü ənamuvuz hüveydadır,
Zatuvuz eybdən mubərradır.
Var ümidim ki, Seyyidi-zarə,
Edəsiz lütf, ta o biçarə
Olmasın fəqrü faqədən diltəng—
Ki, ona fövci-fəqr edib ahəng.
Xassə kim, mövsümi-zimistandır,
Xatirim qüssədən pərişandır.
Nəqd filməclis eylə ehsanım,
Cəm qıl xatiri-pərişanım.
Demə kim, Seyyidi-bədi məqal
Nə üçün nəqd istədi dərhal?
Bu günü yaxşı bildi fərdadən,
Sirkeyi-nəqdi nisyə həlvadən.
Çünki Söhrab eylədi rehlət,
Nuşdarı dəxi deyil hacət.
Barilaha, behəqqi-şahi-Nəcəf,
Olasan daim əhli-izzü şərəf!
Seyyida, bu duayə səd təhsin—
Ki, mələklər hamı deyir: – Amin!

ƏLABBAS BƏYƏ

Qəsida

Qövs tək qamətimiz oldu bürudətlə dü ta,
Ta ki, soltani-fələk Cədydə qıldı məva.

Bərfi-kafurnüma tutdu büsati-xaki,
Döndü xasiyyəti-kafurə dəxi təbi-həva.

Sərətanü Əsədü Sünbüldən yox bir əsər,
Əqrəbü Qövs ilə Mizandə asarı-səxa.

Nola kim, mehr çıxıb Cədy ilə Dəlvü Hüütü
Həməlü Sur ilə Cövzadən ola çöhrənüma.

Gələ ol fəslə-diləra, açıla laləvü gül,
Gedə qəm, bağdə hər dəm tutula şurü nəva.

Ləhceyi-səlsəlü qümri ola sərv üzrə bülənd,
Nəğmeyi-bülbülli sari sala gülzarə səda.

Gələ sövdagəri-Çin, yəni baharı-dilkəş,
Hər tərəf laləvü guldən aça rəngin kala.

Gətirə Müştəriyi-çərx Sürəyya nəqdin,
Türreyi-Zöhrəsinə almağa müşki-buya.

Xoş o kəs kim, bu üç ayda keçə bir növ günü,
Çıxa əyyami-bəharə, qutarə rənçü ina.

Məni bu fəsl hələk eyləyəçəkdir, bilirəm,
Olmuşam çünki bu övqat zəifül-əza.

İki şeydir mənə bu mövsümi-sərmadə əlaç;
Bir sarı kürk və ya kim, bir-iki cam səhba.

Buların həm dəxi təhsili mənə müşküldür,
Hər birindən ötəri var neçə mane peyda.

İcmək olmaz bunu vaizlərin ehkamından,
Almaq olmaz onu bipul birindən, haşa!

Dün gecə mən bu xəyalat ilə piçideyi-qəm-
Ki, xudaya, nə olur surəti-halim fərda,

Kimə izhar eləyim şiddəti-sərma qəmini,
Kimə, yarəb, eləyim zəfi-tənimdən şikva?

Nagəhan piri-xirəd söylədi işfaq ilə kim,
Nə təhəyyürdə qalıbsan belə, ey bisərү pa?

Tutalım şürbə-meyə oldu şəriət mane,
Pustin geyməyə manedimi şəri-ğərra?

Əhli-dünyayə o kəs kim, kərəm etdi dövlət,
Kərəmindən sənə bir təbi-səlim etdi əta.

Sənsən ol şairi-ecazsüxən kim, süxənin
Dəmi-İsa kimin əmvatlər eylər ehya.

Bir qəsidə yazasan bir kəsə bir mətləb üçün
Səni dərhal bilaqədr edər kamrəva.

Lilləhül-həmd, sözün işvəli, təbin mötad,
Nəzmi-canbəxşüvə müştaq ümumən kübra.

Dedim:-Ey piri-xirəd, xeyli zamandır ki, dəxi
Xaneyi-nəhsə düşüb kövkəbi-bəxti-şüəra.

Yoxdu dünyadə ərusi-süxənin damadı,
Dürri-nasüftə kimi bikr qalib çox məna.

Bir Əziz eyləmədi Misri-səxavətdə zühur,
Qaldı zindanda neçə Yüsifi-fərxəndəliqa.

Darı-dünyadə müsəmməsi olubdur nayab,
Mürğı-Ənqa kimi dillərdə qalıb nami-səxa.

Ürəfalər kimin əltafına tutsun ümmid,
Şüəralər kimin övsafına olsun guya.

Dedi:-Ey tənbəli-Bəğdad, əcəb aqilsən!
Dəcleyi-lütfü səxa dəhərdə olmuş məcra.

Səy edir təşnə olan ta yetirə suyə özün,
Şətti-Bəğdaddəsən, sakini-dəştü səhra!

Yetirib əsr yenə dəhərdə bir kani-kərəm,
Bitirib xak yenə dəhərdə bir nəxli-vəfa.

Tazədən oldu yenə gərdişi səd əcramın,
Qalmadı kövkəbi-Mərrixədə nəxvət əsla.

Açıdı sövdagəri-tövfiq dəri-dükkanın,
Hacət ərbabına bəzəl etməyə hər dəm kala.

Bir səxa kanı olan şəxsi-büləndiqbalın
Göz dikibdir kəfi-ehsanına yeksər füqəra.

Dedim:-Ey pir, o kimdir ki, bəyan eylə, onun
Bu qədər bəzildə övsafını etdin inşa?

Dedi:-Bir şəxsdü kim, nami-humayunun onun
Müjdəsiz bir-bnrinə hurilər etməz ilqa.

Zayiri-beyti-xuda, qibleyi-ərbabi-səfa,
Əli Abbas bəy, ol qədrşünəsi-füzəla.

Ruzü şəb qeyrəti-dəsti-gühərəfşanından
Göstərir çin cəbin aləmə ruyi-dərya.

Kəfi-ehsanı tutub hər yixılan şəxsin əlin,
Dəsti-cudi eləyib çox mərəzi-fəqrə dəva.

Cami-əhbabınadır şəfqəti abi-kövsər,
Dili-ədasınadır qəhri onun qəlbi-şita,

Eylədi dəviyi-divani-vəkalətdə bu il
Ümənayı-bələdin cümləsinə istila.

Dedim: – Ey piri-xirəd, şərrəməkəlla ki, sənin
Yoxdu göftarı-fəsihində bir asarı-riya.

O mənim köhnə vəliyyün-nəəmimdir ki, onun
Görmüşəm şəfqətü ənamını dərya-dərya.

Olmasaydı əgər ehsanı onun hafizi-mən,
Ləşkəri-fəqr edərdi məni çıxdan yəğma.

Məni oldur aparan səy ilə “Beytullah”a,
Məni oldur eləyən fəzldə əngüştənəma.

Leyk müddətdi ki, bir cürm verib məndən sər,
Olmuşam cümleyi-aləmdə bu sözdən rüsva.

Mənzilim rahət ilə cənnəti-məvadə ikən
Oldu axır mənə bu xaki-məzəllət məva.

Mən nə üzlə dəxi ol dərgəhi-valayə gedim,
Bir kəs öz tutduğu kirdardən etməzmi həya?

Dedi:–Qəm çəkmə ki, ol sərvəri-valagühərin
Kinə xəlq eyləməyib sineyi-safında xuda.

Sən deyilsən məgər ol kimsənin övladından—
Ki, dedi həq, “fəəsa Adəmü rəbbəh fəğəva”*.

Olma get, feyzi-vəliyyün-nəəmindən məhrum,
Ol dəxili-dəri-dəryasifəti-alı-əba.

Eylədim piri-xirəd pəndini can ilə qəbul,
Başladım etməyə ol zati-humayunə dua—

Ki, xudaya, bu sipehri-şərəfi-əclalın
Yetməsin daməninə xaki-küdürüət əbəda!

Görüm olsun ürəyi şad, kədərdən azad,
Eyləsin hifz bəladən onu daim mövla!

Sahiba, ərseyi-mədhində gəlib kövənənə
Göstərir özgə hünərlər qələmi-çapükpa.

Təbi-düşvar-pəsəndin kimi, ey fərdi-zaman,
Bir-birindən düşüb əfradlərim müstəsna.

Ta ki aləmdə gəhi eyş olur, gahi teyş,
Ta ki dünyadə gəhi seyf olur, gahi şita.

Hər bahar eyş edəsən zümreyi-əhbabın ilə,
Teyşi-qəmdən ola əfsürdə gürəhi-xüsəma.

Seyyidi-xəstə sənin köhnə sənaxanındır,
Tazədən qıl onu əltəfin ilə kamrəva.

---

*Adəm Allahına üşyan elədi, yolundan azdi.

ŞAHBAZ BƏYƏ

Qəsida

Saqiya, abi-qəmgüdəz gətir,
Ver yenə tazədən həyat mənə.

Bisəbatəm şərabi-Dərgəmsiz,
Seyli-meydən gərək səbat mənə.

Aç bu Sinayi-xüm təcəllasın,
Zahir olsun bu şəşəat mənə.

Mey hədisindən özgə hər söhbət
Bil gəlir nəqli-batilat mənə.

Türrəzari-cahanı tərk etdim,
Vermədi sud türrəhat mənə.

Satigini-şərabi-minadır,
Sirri-pünhanə kaşifat mənə.

Ərəqü badeyi-müsəffadır,
Dəmi-ğəmdə müfərrihat mənə.

Dərdməndəm, qəmə giriftarəm,
Dürdi-meydən olur nicat mənə.

Şahidim, beydəqim tamam oldu,
Üz veribdir oyunda mat mənə.

Şeşdərə düşdü möhreyi-bəxtim,
Təng olub indi şeşcəhat mənə.

Vəsli-busi-kənari-dilbərdən
Xoqi gəlir indi müskürat mənə.

Onda çün var büt təcəllası,
Kəbədən xoşdu suməat mənə.

Məni kafir bilirsə möminlər,
Nə qəmim, bəsdi möminat mənə.

Saqı, ey sağərin meyi-rövşən,
Buyi-camın müəttərat mənə.

Deyiləm mən Hüseyni-əsr, neçün
Bağlanıbdır rəhi-Fərat mənə?

Olmadı bu həzin teybdəmağ,
Yetmədi cami-təyyibat mənə.

İbn-Sədin üzü qara olsun—
Ki, olub bəstə kainat mənə.

Yoxsa ol şahibazi-övci-səxa
Belə olmazdı bisifat mənə.

Var ümidim ki, verməyə hərgiz,
Bir xələl Lat ilə Mənat mənə.

Latü lütəm, əgerçi Şəhbazım
Xoş deyil versə yüz manat mənə.

O gərək öz qədimi lütfündən,
Göstərə feyzi-basiqat mənə.

Şahbazi-büləndpərvazım
Hər il eylərdi iltifat mənə.

Göndərirdi hər il vəzifəmizi,
Lütfü olmuşdu vacibat mənə.

Gördü ol şəh bu il piyadə məni,
Halımı bildi, qaldı mat mənə.

Rüx tutub ol vəziri-piləfkən—
Kim, bir at eyləyib bərat mənə.

Buğda həm getdi, gəlmədi atım,
Verdi yüz-yüz müşəbbihat mənə.

Doqquz aydır tamam, doqquz gün,
Etmədi vəz hamilat mənə.

Yoxsa abai-ülvi olmuş əqim,
Bir vələd verməz ümməhat mənə.

Yoxsa təbim düşüb bəkarətdən,
Sud verməz bu səyyibat mənə.

Mütərakim olub səhabi-həva,
Övn qılmaz bu naşirat mənə.

Nəxli-ümmidi qıldı pəjmürdə,
Bu sıfat ilə asifat mənə.

Zülməti nurü nüri zülmətdən
Eyləməz fərq fariqat mənə.

Ey qələm, eylə gövhərəfşanlıq,
Dür ver, ey zülməti-dəvat, mənə.

Qəndi-əşar ver, deyil lazıim,
Nə Səmərqənd, nə Herat mənə!

Gərçi Şəhbaz buğda etməz əta,
Darını versə bəsdi tat mənə.

Tat təbimdü, dari şeri-tərim,
Lütf edib rəbbi-kainat mənə.

Dariyi-şerimi verəm quşa gər,
Quş verər uçmağa qanat mənə.

Əlli beş ildü ömrümün qədəri*,
Ruzimi həq qılıb bərat mənə.

İndi ömrüm yetibdi payanə,
Yetişibdir dəmi-məmat mənə.

Yenə bir növ ilə dolannam mən,
Neçə il gər ola həyat mənə.

Ey fələk, sud vermədi hərgiz,
Şeri-bikrü müləmmət mənə.

Gərçi dəstimdə yoxdu malü mənal,
Verməyib əl mütəhhərat mənə.

Gər tühidəsti-dövlətəm, lakin
Şerdil kuzeyi-mənat mənə.

Fələki-izzətin mənəm qütbi,
Xuşeyi-çərxdir zəkat mənə.

Şahibaza, büləndpərvaza!
Kəşf olub sırrı-qayibat mənə.

Adəməm, qismət olmadı gəndüm,
Niyə baxmaz o nikzat mənə?

Nə, Bicovdan gəlib mənə gəndüm,
Nə verir həbbeyi-Boyat mənə.

---

* Hicri-qəməri təqvimlə göstərilir.

Saba-birgün durar dəyirmanlar,
Buğda çəkməkdə yox nubat*

Var ümidim ki, tazədən kərəmin
Verə, ey sərvərim, həyat mənə.

Nüktəgirani-qövmi-bədətiynət,
Tutmasın ta ki bir nükət mənə.

Bəs ki müştaqi-şövqünəm, ey şəh,
Bəd gəlir nəğmeyi-bəyat mənə.

Şahbazım, vəzifeyi-sali,
Gətirirdi hər il elat mənə.

Niyə təğyir tapdı ehsanın,
Niyə oldun belə boyat mənə?

Seyyida, bəsdi, eylə xətmi-süxən,
Gələcək, qorxma çox bərat mənə.

---

* Növbət mənə.

ŞAHBAZ BƏYƏ

Qəsida

Hər aşiqi-sitəmzədə kim, pakbaz olur,
Daim zəmanədə işi suzü güdaz olur.

Görməz həqiqi aşiq olan vəsli-yarını,
Bəzmi-vüsal qisməti-əhli-məcaz olur.

Əhli-hünər cahanda olur çox niyazmənd,
Hər kəs ki, bihünərdü o kəs biniyaz olur.

Şahi gədayə çərx edər sahib-iltica,
Məhmud könlü bəsteyi-zülfə-Əyaz olur.

Ədnayədir nəvazişi bu çərxi-əxzərin,
Bilməm sipehri-dun niyə ədnanəvaz olur?!

“Fəali-mayüridi”* salır xaki-zillətə,
“Məfuli mən ərad”** dönüb sərfəraz olur.

Qəddin xəm eyləyib ona gərdun qılar nəmaz,
Hər mərdi-xubtinət kim, binəməz olur.

Abai-səbədir mənə düşmən, həm ümməhat,
Meydani-qəmdə hər gecə bu türkü taz olur.

Eylər piyazi çərx əsəl kami-ğeyrdə,
Həlva yesəm və leyk mənimçün piyaz olur.

Gahi-simaki-rameh olur tirə könlümə,
Gahi-simaki-əzəl ona çarəsəz olur.

Sibtilərin müxalifi Qibli olur, vəli
Qövmi-Qüreyş xəsmi-rəsuli-Hiçaz olur.

---

* İstədiyinə qadir.

** Başqasının istədiyini yerinə yetirən.

Haşa qılır, səbatım alır çərxi-nərdbaz,
Məşhurdır ki, mərdi-müqəmmərdə baz olur.

Seyri-sipehrdən nə hərasim, əgər mənə
Fəryadrəs zəmanədə ol Şahbaz olur?

Ol şahibazi-əsr ki, ədlindən ol şəhin
Güncük aşiyani həmən çeşmi-baz olur.

Ol şahibazi-övci-ədalət ki, dərgəhi
Lütf ilə əhli-fəqrə şəbü ruz baz olur.

Ol sərfərazi-mülki-səxa kim, cənabına
Hər kimsə kim, dəxil düşər sərfəraz olur.

Seyyid dəxildir sənə, ey mənbəyi-əta,
Xövf etməsin ki, aləm ara biniyaz olur.

Cismi-cahannümadü zəmirin zəmanədə,
Ol camdən əyanə gəlir, hər nəvaz olur.

Ey tacidar, haləti-pürixtilalımı
Gər yekbəyek yazam sənə, qissə diraz olur.

“Xeyrül-kəlam qəllə və dəllə”* demiş həkim,
Hikmət yanında tul süxən bicəvaz olur.

Öz yazdığını kəlam özümə xoş gəlir, vəli
Şayəd ki, gürbeyi-məsəli-şahbaz olur.

Mən xuşəçini-xirməni-ehsanınam sənin,
Lütf eyləsən, bu il yenə halim təraz olur.

Naz eyləsəm, nə eybi var, öz Şahbazıma,
Adətdü nazpərvər olan əhli-naz olur.

---

* Kəlamin yaxşısı odur ki, az sözlə geniş məna ifadə etsin.

Məndən sivay seyyidə lütfün ziyadədir,
Bilməm səbəb nədir mənə yetdikdə az olur?

Seyyidliyin nişanəsi əmmamədir əgər,
Günbəd gərəkdi kim, hamıdan sərfəraz olur.

Qədrim əgərçi pəst isə, şerim bülənddir,
Gər simi-şerə bir məhəki-imtiyaz olur.

Əşari-abdar verir qədrimə rəvac.
Zinət ərusi-dilkəşə ari, cəhaz olur.

Bir quti-layəmut ilə saxla bu il məni,
Xövf etmə, gül yenə açılır, fəsli-yaz olur.

Qalmaz həvayi-xatirimizdə bu tirəlik,
Əbri-siyəh kənarə durur, xoş ayaz olur.

Qıl şad gəndüm ilə yenə pir Seyyidi,
Məşhurdır, kəpəklə köpək könlü saz olur.

ŞEYXÜL-İSLAM MOLLA ƏHMƏDƏ

Məsnəvi

Şeyxül-islam, ey həya kani–
Ki, sənə yoxdu dəhrdə sani.
Hikmətin əvvəlinci Loğmani,
Ömrün olsun cahanda tulani!
Dövlətü şövkətin müdam olsun!
İzzətin həm ələddəvam olsun!
Ey verən şəri-Müstəfayə rəvac,
Əhli-islam lütfüvə möhtac.
Rəmz “əzbün Fəratü milhi-ücac”*,
Lütfü qəhrindir, ey nəbimerac.
Qəhr kim, lütfün ilə müzmərdir,
Bu cəlal ol cəmalə məzhərdir.
Ey riyazi-şəriətin şəcəri,
“Güntü kənzün” hədisinin səməri.
Qülzümi-vəhdətin səmin gühəri,
Rahi-şərin əmirü rahbəri.
İlləti-caiyi-cahan sənsən,
Baisi-xəlqi kün -fəkan sənsən.
Ey olan əhli-elm mümtəzi,
Füzəla fövcünün sərəfrazı.
Elmin Əllaməyə edər nazi,
Fəzlüyü görsə fəxr edər Razi.
Sənə şagird Əhmədi-Hənbəl,
Xadimin Şeyxi-Tusdən əfzəl.
Sərvəra, istima ql halim,
Eyləyim ta ki ərz əhvalim.
İndi düz qırx iki olub salım,
Eləməz bir tərəqqi iqbalım.
Günbəgündən zəlilü xar oluram,
Möhnətü qüssəyə düçər oluram.
Oxudum, elm eylədim hasil,

---

* [Biri] Fərat çayı kimi şirin, digəri şor və acı.

Oldum aləmdə fazilü kamil—
Ki, olam bir muradə mən vasil,
Məni xar etdi bəxti-naqabil.
Elmdən hasilim ziyan oldu,
Günü-gündən işim yaman oldu.
Məni-divaneyi-zəlümü cəhul,
Nəfsi-biçarəni edib məşğul.
Eylədim kəsb elmi-fiqhü üsul,
Olmadı hiç bir murad vüsul.
Mənə öz elmim oldu vizrü vəbal,
Mənzilik hər məkanda səffi-nəal.
Eylədim əhli-elmə xidmətlər,
Ta ki qıldı “Mütəvvəli” əzbər,
Məni incitdi cildi-”Layəhzər”.
Müxtəsər, zaye oldu nuri-bəsər.
Özgə nəhv ilə sərf oldu zaman,
Olmadı Əmrü Zeyddən saman.
Ey olan mülki-fəzlə əllamə,
Vey olan şeyx əhli-islamə,
Sinədə gərm olub bu həngamə,
Gər yetə şəfqətinlə əncamə.
Faş olur sirri-nəssi “mən ovha”,
“Və hüvəşseyxü, yühyiil-mövta”*.
Seyyida, ol cənabə eylə dua—
Ki, duadır təriqeyi-şüəra.
Barilaha, bəhəqqi-şiri-xuda,
Ona tulani ömr eylə əta!
Xatirin şad elə bu dünyadə,
Əhməd olsun şəfiim üqbadə.

---

* O ölüleri dirildən şeyxdir.

BİR NƏFƏR DOSTA

Qəsida

Oldu əfsürdə çəmənlər ələmi-sərmadən,
Gəldi gün əqrəbə mizani-fələk-pərvadən.
Çalır əqrəb kimi mərdümləri tiri-sorma,
Döndü kaşanə cahan bu ələmi-üzmadən.
Zəmhərir aldı cahan mülküñü, xurşid məğər
Nəzəri-mərhəmətin kəsdi bu gün dünyadən?
Hani ol gün ki, çıxıb mehr ilə xurşidi-fələk
Aləmə feyvrəsan olmuş idi Cövzadən?
Gül açılmışdı rüxi-yar kimi gülşəndə,
Bülbül olmuşdu fərəhnak güli-rənadən.
Zində etmişdi səba aləmi ecaz ilə,
Yox idi minnəti-əmvat dəmi-İsadən.
Atəşin gulları görseydi əgər kim, Musa.
Fərq qılmazdı gülüstəni dəxi Sinadən.
Hüdhüdün var idi başında Süleyman kimi tac,
Lalə Bilqeyş kimi sürx meyi-mənadən.
Əşki-Davud kimi jalə gülün camında
Bülbülün ləhni keçib nöh fələki-minadən,
Gülşənin Beyti-Müqəddəsdən olub qədri füzün,
Lalənin rənci səfabəxş dəmi-Yəhyadən.
Ərzi-Əqdəsdi cahan, sanki xəzan Büxtünnəsr,
Qətl üçün əzm qılıb çəkməz əlin yəğmadən.
Mülki-dünyanı ki, bu növ ilə tutmuş sərma,
Çıxacaqdır, bilirəm, ruh məni-şeydadən.
Çarə oldur ki, mənə hər gün içəm bir neçə cam,
Eyləyim gərm təni-zarı meyi-səhbadən.
İçim ol badeyi-gülgünü ki, təsiri onun
Piri-sədsaləni çapük eləyir bürnadən.
Əmri-müşküldü həqiqət onu da içsəm əgər,
Yüz sıfariş gələcəkdir mənə hər molladən.
Biri minbərdə çıxıb hökm edəcəkdir ki, filan
Mey içib kafər olub, çıxdı əli üqbadən.
Biri məşçiddə gedib vəz edəcəkdir: O, şərir,

Sürbidir, lənət edin, hökm budur mövladən!
Ona seyyid deməyin kim, bəni-Abbasidir ol,
Ar edər Əhmədi-Muxtar belə rüsvadən!
Bu Yezid oğlu oleydi əger övladi-Hüseyn,
Əlləməllah ki, içməzdi meyi-hümradən!
Maili-qaməti-məhbubdur ol namövzun,
Rast yol getmədi, məhrum olacaq Tubadən.
Badəyə, sadəyə bu naxələf olmuş talib,
Oldu məyus dəxi Kövsər ilə huradən.
Almayın hiç səlamın, bu deyil islami!
Bu şəqavətdə şəqitərdi hamı tərsadən,
Məşvərət hökmü ilə dün gecə söhbət elədim;
Bu xəyalatımı həll etməyə bir danadən.
Dedi:—"Ey şairi-şirinsüxənü nadirəgu—
Ki, sənə məntiqə ilham olunur baladən.
Əvvəla arif olan kimsənə bibak gərək,
Etməyə vahimə dünyavü mafihadən.
Rindi-bibak olan kəsdə gərəkdir cürət,
Qorxmaya gavi-döhlüzən kimi hər qovğadən.
Eyləmə vahimə nifrini nədir mollanın,
Nə icabət olaçaq dəvəti-bimənadən?
Kim ki, mey içsə, həqiqətdə əgər kafər ola.
Bir müsəlman tapılmaz bu yekə dünyadən.
Hər əməl xatimeyi-karə baxar, ey arif,
Arif rı, ibrət elə qisseyi-Bərsisadən
Saniyən, indi ki, var səndə xəlayiq xövfi
İçmə mey, könlüyü fariğ elə bu pərvadən.
Bir sarı kürk ki, ola qiyməti beş-altı manat
Al bürün, canuvü qurtar ələmi-sərmadən".
Dedim: — "Ey dust, əgər olsa beş-altı manatım,
Nə qəmim var idi sərmayı-məlal-əfzadən?
Dərd beş-altı manatın dərđidir, ey kani-hünər".
Dedi:—"Xövf etmə, tələb eylə filan ağadan.
Hər iki ildə ki, bir kürk sənə qismətdir,
Yetirər xalıqi-biçun onu bir valadən.
Qismətin, qorxma, dəxi aləm ara hasildir,
Talib ol, eylə tələb ol gühəri-valadən".

Həqqi, ey rəyi olan mehri-feləkdən ənvər,
Həqqi, ey sədri ziyabəxş olan Şiradən.
Əfzəli-ünsiri-afaqşən, ey ruhi-rəvan!
Ruh əfzəldi həqiqətdə hamı əzadən.
İlləti-qaiyi-icadsən, ey illəti-tam!
Zati-pakindi qərəz bu süvəri-əşyadən.
Gərdişi-çərx gətirdi bizi bir əsrdə ki,
Büxli tərcih verirlər sifəti-əsxadən.
Əsrimizdə görünər cudü səxadən bir əsər,
Görünə dəhrdə hərgah əsər Ənqadən.
Olub ol növ ilə gör münqələb övzai-cahan,
Gövhər ümmidini bir kəs eləməz dəryadən.
Bundan əqdəm var imiş dəhrdə ərbabi-səxa,
Görünür cümlə təvarixi-cahanaradən.
Füzəla silkinə hər növ ilə ehsanlar edib,
Aparıb nami-niku hər biri bu dünyadən.
Şüəralər olub ol şəxslərin vəssafi,
Farığül-bal hamı sərvətü istiğnadən.
Leyk bir kəs ki, sənin həqqüvə olsa arif,
Dəhrdə vaqif olur nükteyi-istisnadən.
Barilaha, edəsən ömr cahanda yüz il,
Mən tək əfsürdəmizac olmuyasan sərmadən!

BİR NƏFƏR DOSTA

Əla, ey sərvəri-niku-xəsail-
Ki, səndəndir fəxarət ruzigarə.
Əla, ey sərvəri kim, seyti-fəzlin
Yetib aləmdə gün tək iştiharə.
Keçən gün tifli-çakərzadə ilə-
Ki, həq vermiş onu məni dılfiCARə,
Durub qəm kəsrətindən kuçə içrə,
Edirdik əcz ilə hər yan nəzarə,
Nümayan oldu nagəh bir cənəzə,
Aparırlardı dəfn üçün məzarə.
Düşüb bir tifl dalınça o nəşin,
Edib qəmdən yaxasın parə-parə.
Açıb başın, töküb gülrəng yaşın,
Gəlib fəryadə manəndi-həzarə.
Deyərdi nalə ilə key, babacan,
Aparırlar səni bir bəd diyarə:
Lihafin xiştü bəstər qarə torpaq,
Olur tömə vücudin murü marə.
Nə abü nə qida, nə şəmü şərbət,
Misali-bəxti-əhli-şer qarə.
Bu halı tifli-çakərzadə görcək,
Gəlib fəryadə düşdü ahü zarə-
Ki, vaveyla, məgər ağa, bu nəşin
Qoyacaqlar bizim evdə məzarə?
Dedim:-Ey nuri-çeşmim, bu nə sözdür,
Bu gunə sözləri eylə kənarə.
Dedi:-Bu vəsflər kim, söylər ol tifl.
Bizim ev halətin gətdi şümarə-
Ki, nə abü ğiza, nə şəmü şərbət,
Çəkibdi fəqr odu onda şərarə.
Həqiqət hal, ey fəxri-zəmanə,
Bu halətdir nihanü aşikarə.
Əgər bundan ziyadə kəşf qılsam,

Düşər od xirməni-səbrü qərarə.
Ümidi-Seyyid oldur bu məlalə—
Ki, etsin himmətin lütf ilə çarə.
Behəqqi-Seyyidi-ruzi-qiyamət—
Ki, şafedir hamı xürdü kibarə.
Nə xahiş eyləsən, olsun müyəssər,
Yetişsin şövkəti ruzi-şümarə.

BİR DOSTUN MƏKTUBUNA CAVAB

Əssəlam, ey güli-gülzari-vəfa!
Əssəlam, ey gühəri-bəhri-əta!
Ey salan yadə məni-heyrani,
Sənə qurban bu həzinin canı!
Hər zaman ki, fələki-şöbədəbaz
Vermiş idi mənə min suzü güdaz,
Ol güli-gülşənimin hicrani,
Mənə təng etmiş idi dünyani.
Həmdəmim naləvü fəryadü feğan,
Göz yaşım seyl tək olmuşdu rəvan.
Çox pərişan idi qəmdən halım,
Kafər ağlardı görə əhvalım,
Xatirim hicrdə məşguli-xəyal,
Gözlərim müntəziri-rahi-vüsal.
Nagəhan nameyi-yarı-kamil
Mənə bir şəxsən oldu vasil.
Öpübən naməni qoydum gözümə,
Gəldi can cismimə, taqət dizimə.
Vəh, nə məktub Gülüstani-İrəm!
Vəh, nə məktub, güli-bağı-kərəm!
Vəh, nə məktub ki, bəbi-rəhmət!
Səfhəsi səfheyi-bağı-cənnət.
Sətrlər sanki xiyabani-behişt,
Etdi namən məni mehmani-behişt.
Nöqtəsi mərdüməki-dideyi-hur,
Vəsfini etməyə əqlimdə qüsür.
Oxudum naməni, oldum ehya,
Etdi Nuh oğlunu ehya İsa.
Sanki bir pirəhəni-Yusif idi,
Çəşmi-Yequbi münəvvər elədi.
Hər səvadin oxudum, can tapdım,
Xızır tək çəsmeyi-heyvan tapdım.
Barilaha, olasan şad müdəm,
Məni şad eylədin, ey fəxri-kiram!
Eyləyib xürrəmü xəndan məni,

Eylədin aləmə sultan məni.
Sən görüm aləmə sultan olasan!
Təxti-izzətdə Süleyman olasan!
Eylədin mən kimi bir murə kərəm,
Etməsin lütfünü həq səndən kəm.
Var ümidim ki, xudavəndi-qəfur,
Edə mən bikəsə vəslin məqdur.
Yenə vəslindən ola şad könül,
Ola bu qüssədən azad könül.
Gələ bu mürdə olan cismimə ruh,
Ala saqılər ələ cami-səbuh.
Yenə bərpa ola bəzmi-işrət,
Can tapa ləli-ləbindən lezzət.
Daim əbr içrə gün olmaz məstur,
Çıxıb axırda verər aləmə nur.
Bir qərar ilə deyil çərxi-mədar,
Gah olur fəsli-xəzan, gah bahar.
Yenə güllər açılır, yaz olur,
Yenə bülbül gülə dəmsaz olur.
Vəslüvə can yetər inşaallah!
Bu bəlalər bitər inşaallah!
Ta təsəlli tapa dil hicrin ara,
Bir qəzel tazədən etdim inşa.
Var ümidim oxuyub şad olasan,
Hicrə səbr etməyə mötad olasan.

BİR MƏKTUBA CAVAB

Bir vəqt-i-xocəstə, hiyni-xürrəm-
Kim, talib idi könül dəmadəm.
Bir qasidi-xoşxəbər, hünərvər,
Yəni rəvişi kəmali-şəkkər,
Cünbani-səlasili-müvalat,
Həm baniyi-xaneyi-məalat,
Ramidehi-xatiri-rəmidə,
Şadidehi-qəlbi-qəmrəsidə,
Məktubi-şərifini gətirdi,
Dildən qəmü qüssəmi götürdü.
Nə namə ki, məhz ruhə rahət,
Sərməşqi-fəsahətü bəlağət!
Dil bəzmini eylədi münəvvər,
Can bağını qıldı tazəvü tər.
Bər verdi ümidişimiz nihali,
Dil mənzili qəmdən oldu xali.
Məzmunu çün oldu cümlə məfhüm,
Rəf oldu könüldə dərdi-məğmum.
Təsnimi-həvayı-inbisatı,
Açıdı dil ara güli-nışatı.
Hər nüktə ki, olmuş idi izhar,
Dil oldu qamusuna xəbərdar.

BİR MƏKTUBA CAVAB

Dusti-girami, sənə olsun səlam!
Sənsiz olub eyş bizimcün həram.
Gül açılıb, mövsümi-gülzardır,
Bülbülü-xoşləhcə yenə zardır.
Dağı-dilin zahir edib lalələr,
Sağəri-reyhanə dolub jalələr.
Hüdhüd olub qasidi-şəhri-Səba,
Müjdə verir aləmə badi-səba.
Təxtə çıxıb bağdə sultani-gül,
Zahir edib şövkət ilə şan gül.
Sərv açıb bağdə xəzra ələm,
Lalə olub xosrovi-mülki-Əcəm.
Səfheyi-gülzar olubdur səfa,
Bülbül oxur nəğməni sübhü məsa.
Fərş-i-zümürdü döşənib gülşənə,
Çümlə olub bağ müəttər yenə.
Aç gözünü, səfheyi-gülzarə gəl,
Az bu qədər möhnət ilə zarə gəl!
Çək cəmənə Yusifi-dövranı sən,
Kövkəbi-rəxşan, məhi-tabanı sən.
Bas qədəmin, bağı elə payimal,
Qalmaya gülzardə hərgiz cəlal.
Seyyid ilən seyri-gülüstən elə,
Düşməni-nadan ciyərin qan elə!

AĞA MİRCƏFƏR HACI SEYYİD ƏZİM OĞLUNA

Nuri-çeşmim, zadömrül-əziz, hali təhrir ki, səlxı-mahi-zil-hiccətil-həramdır, lilləhül-həmd vəl minnə cənab Ağa bəyin xidmətində sübh və şam varam. Əgərçi gəlməyim bu səfər tul çəkdi, nuri-çeşmim, təngdil olma. Məsləhət belədir. Çünkü xanlıqdan Nəsir xan buraya gələcəkdi, ona binaən bəy məni burada saxladı ki, ta xan gəlsin. Hələ də ki, xan gəlməyibdir. İnşaallah, ümidi varam Qurban bayramına şəhərə gəlim. Əgər bayramaca gəlməsəm, bayramdan sonra inşaallah, gəlləm, xatircəm olasan. Təvəqqə eləyirəm ki, yaxşı dolanasan; ananı incitməyəsən, yoldaşlaruvu incitməyəsən, oxumağa səy eləyəsən:

Ey oğul, bu dəlili-bişəkdir:
“Adəmi-bisəvad eşəkdir”.

Və məndən Ələkbər əmiyə və Molla Cəlala ərzi-səlam elərsən. Və məndəki qoca atı cənab Ağa bəy özgəyə bağışladı. Piyada qalmışam. Görək necə olu. Və boz atı Qara bəyə bağışladı. Allah kərimdir, bəlkə ondan yaxşısı olacaq? Hər halda, Allaha şükür eləmək və Ağa bəyin ömri-şərifinə dua eləmək bizə vacibdir. Allah ona tul ömr kəramət eləsin.

Vəssəlam!

Təhrirün: fis-səlxı-zil-hiccə, sənə 1292.

*Hacı Seyyid Əzim.
[Möhiür:] Seyyid Əzim Ələvi.*

KİTABDAKILAR

SATİRALAR

Alimləri məzəmmət edən cahillərə	7
Şirvanın təzə bəyləri haqqında	14
Şamaxının təzə bəylərini həcv	23
Şamaxı babiləri haqqında	28
Quba təziyədarları və xeyməni qarət edənlərə	34
Nəsrəddin şahın həcvində	39
Sultanov Hadiyə	40
Həsən Qara Hadiyə	42
Hümayını həcv	45
Abid əfəndinin həcvində	47
Ərəb Əfəndizadə Mahmud əfəndiyə	49
Salyanlı Axund Mola Məhəmmədhəsən haqqında	50
Qazi Hacı Molla Məhəmməd Məlikkəndliyə	51
Bir nəfər dosta yazılan zarafatdır	53

MÜXTƏLİF ŞEİRLƏR

Qəzet nədir	57
Həsənbəy Məlikova	60
“Ziya” qəzeti (İlahi, bu “Ziya” afaq ara gün tək ziyalənsin)	62
“Ziya” qəzeti (Ey “Ziya”, ey ziyavi-çeşmi-cahan)	64
“Ziya” qəzeti (Ey verən səfheyi-”Ziya”yə ziya)	67
“Ziya” qəzeti (Mərhəba, ey İrəvanın xaki-zibamənzəri)	68
Baki şairlərinin tərifləri	70
Səfa hıqqında	72
Məhəmməd Səfanın tərifi	74
Abdulla bəy Asi və Xudadad bəyin vəfati münasibəti ilə	76
Hacı Əbdüləhəd Şirvaniyə	79
Miskin dünyadan şikayət	83
Fərhad mirzəyə	85
Qəsidi (Söylədim yarə ki, ey məh gəlib əyyami-bahar)	88
Bahariyyə	89
Qəsidi (Dün ki, xurşid üzünə əbri-siyah oldu hicab)	93
Qəsidi (Afərin, ey əhli-sünnet vəl-cəmaət, afərin)	95
Qəsidi (Ey dadmayan zəmanət ara eşq şərbətin)	97
Şərab haqqında	99
Əhibbanın ricası	100
Şamaxının vəziyyətinin təsviri	102

Hacı Rüstəm bəyə	107
Mənzumə	108
Həsədin məzəmməti	110
Arzu	111
Seyidin münacatı	112
A.S.Puşkin haqqında	113

MƏKTUBLAR

Həsən bəy Məlikova (Ey Həsən bəy, müəllimi-dana)	117
Həsən bəy Məlikova (Ey bizə xeyirxah olan Möhsün)	122
Həsən bəy Məlikova (Alişan Həsən bəy...)	125
Həsən bəy Məlikova (Müəllimi-xeyirxah...)	128
Həsən bəy Məlikova (Ey həsən bəy, əmiri-alışan)	132
Mirzə Əbdülxalıq Yusifə	136
Mirzə Əbdülxalıq Yusifin Məhəmməd ağa Cürmiyə yazdığı həcvə cavab	139
Məhəmməd ağa Cürmiyə	141
Məhəmməd Səfaya cavab	148
Mirzə İsmayıł Qasire	149
Abdulla bəy Asiyə (Həzar şükr, könül, mövsümi-bahar olacaq)	155
Abdulla bəy Asiya (Asiya, sözlərəvün hər biri min canə dəyər)	157
Abdulla bəy Asiya (Qəsidə)	160
Məhəmmədtağı Qümriyə cavab	163
Məhəmmədtağı Qümriyə (Səlamıım asitanən xakinə badi-səba versin)	167
Məhəmmədtağı Qümriyə (Əgər ol həzrətə məhrəm olan badi-səba, Qümri)	169
Dərbəndlə Xəlil təxəllüs şairə	171
Mirzə Rəhim Fənaya	173
Məcruh Muğaniyə	175
Bir nəfərə	177
Əli Əsgər Növrəsə (Səlam olsun sənə, ey Kəbeyi-əhli-səfa, Növrəs)	178
Əli Əsgər Növrəsə (Qəsidə)	179
Qarabağlı Nalan təxəllüs şairə	181
Səid Ünsizadəyə (Əla, ey müxbiri-sadiq, əlaəddini-vəd-dünya)	188
Hacı Səid Ünsizadəyə (İradə eyləsə bir qövmə xeyrin feyzi-rəbbani)	190
Mahmud ağaya (Ey edən Adəmi avareyi-cənnət, bugda)	200
Mahmud ağaya (Əla, ey sərvəri-valaməkan kim)	202
Mahmud ağaya (Mübarək eydi-novruzu sənə, ey şəhriyar, olsun)	204
Mahmud Ağaya (Alişan həzrəti-Mahmud ağa)	208
Əli bəyə	210

Qulu bəy	212
Həsən bəy Nəbibəyova və Mehrəli bəyə	213
Həsən bəy Nəbibəyova (Eydi-novruz mübarək ola, ey yar, sənə)	215
Həsən bəy Nəbibəyova (Gətir, saqi, qədəh kim, mövsümi-işrət hüveydadır)	219
Həsən bəy Nəbibəyova (Eyddir, fəsli-gülüstan olur, inşallah)	223
Həsən bəy Nobibəyova (Saqiya, novruzdur üz verdi yüz behcət mənə)	226
Həsən bəy Nəbibəyova (Ey Həsən bəy, həsənül-xülp, rəfiül-əxlaq)	228
Rza bəy Əfəndizadəyə (Saqiya, şad ola ta ruhi-Fəlatun ilə Cəm)	233
Rza bəy Əfəndizadəyə (Səlam olsun sənə, ey yarı-canı)	236
Rza bəyə (Gətir, saqi, meyi-gülgün ki, şad oldum bəşarətdən)	239
Məşhədi Kazım bəyə	243
Hacı Molla Abdulla Şahtaxtliya	245
Bakılı Hacı Hüseynquluya	247
Məhəmməd Əfəndi Müftiyə	250
Müfti Hacı Əbdülhəmid Əfəndiyə	253
Müfti Molla Hüseyn Əfəndiyə	256
Hacı Hüseyn Əfəndi (Qəsidiə)	260
Hacı Hüseyn Əfəndi (Qəsidiə)	262
Hacı Hüseyn Əfəndi (Qəsidiə)	264
Əbdüləli Boyaqçızadəyə (Gəldi novruz, dəxi fəsli-gülüstan olacaq)	266
Əbdüləli Boyaqçızadəyə (Gəldi norvuz, müzəyyən elədi dövrani)	270
Hacı Mehdiyə	275
Hacı İsmayııl oğlu ağaya	278
Ağa bəyə	280
Kərim bəy Şixəlibəyova	285
Hacı Əli Əkbər bəy və Kərim bəy Şirvaniyə	288
Hacı Molla Qəniyə (Gül açıldı, qonçeyi-ümmid xəndan olmadı)	292
Hacı Molla	295
Mir Əbdülcənəi ağaya	298
Uğurlu bəy Şixəlibəyova	302
Kərim bəy Şixəlibəyova	304
Ağa bəy Sultanzadəyə (Sahiba, ey ki sənin xiitmətivə şamü səhər)	308
Ağa bəy Sultanzadəyə (Sahiba, ey kim, sənin övsafi-zatın qılmağa)	310
Hacı Ömər bəy Şirvaniyə	312
Möhsün bəyə	315
Hacı Əbdülhəd Mütəllibzadəyə (Gəlir novruz kim, güllər çəmənda aşikar olsun)	318
Hacı Əhəd Mütəllibzadəyə (Novbahar oldu könül, dəhri tutub zövqü səfa)	324

Əhməd bəyə	329
Hacı Ağa bəy oğlu Əliyə	332
Fərəc bəy Ağa bəy oğluna	333
Əli Əsgər bəyə	334
Lənkəranlı Şirəli bəyə	338
Hacı Məcid əfəndiyə	341
Hacı Güleliyə	346
Hacı Mehdiquluya	349
Mirsadıq xan Lənkəraniyə	351
Əli Abbas bəyə	355
Şahbaz bəyə (Saqiya, abi-qəmğüdəzi gətir)	360
Şahbaz bəyə (Hər aşiqi-sitəmzadə kim, pakbaz olur)	365
Şeyxül-islam Molla Əhmədə	368
Bir nəfər dosta (Oldu əfsürdə çəmənlər aləmi sərmadən)	370
Bir nəfər dosta (Əla, ey sərvəri-niku-xəsail)	373
Bir dostun məktubuna cavab (Əssəlam, ey güli-gülzari-vəfa)	375
Bir məktuba cavab (Bir vəqt-xocəstə, hiyni-xürrəm)	377
Bir məktuba cavab (Dusti-girami, sənə olsun səlam)	378
Ağa Mircəfər Hacı Seyid Əzim oğluna	379

Buraxılışa məsul: *Umud Rəhimoğlu*
Texniki redaktor: *Mübariz Piriyev*
Kompyuter səhifələyicisi: *Allahverdi Kərimov*
Korrektor : *Rəhilə Quliyeva*

Yığılmağa verilib 28.09.2004. Çapa imzalanıb 27.03.2005.
Formatı 60x90 $1/16$. Fiziki çap vərəqi 24. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 60.

Kitab “PROMAT” mətbəəsində çap olunmuşdur.